

Т. В. ГОРДІЄНКО

**СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ
ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ТА МИСТЕЦЬКОЇ
ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ
В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ**

Навчально-методичний посібник

**Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Кафедра педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту**

Т. В. Гордієнко

**СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ
ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ТА МИСТЕЦЬКОЇ
ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ
В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ**

Навчально-методичний посібник

Ніжин – 2025

УДК 373.3:[331.102.31:7](075.8)

Г 67

Рекомендовано Вченою радою
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
Протокол № 7 від 30.01.2025 р.

Рецензенти:

Бобро А. А. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя;

Лісовець О. В. – доктор філософії (PhD), доцент кафедри дошкільної освіти Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.

Гордієнко Т. В.

Г 67 Сучасні підходи до навчання технологічної та мистецької освітньої галузі в початковій школі : навч.-метод. посіб. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2025. 178 с.

Навчально-методичний посібник призначений для підготовки майбутніх учителів початкових класів і спрямований на формування професійних компетентностей у сфері викладання технологічної та мистецької освітніх галузей. У посібнику розкрито теоретичні основи, сучасні педагогічні концепції та інноваційні методи, які забезпечують інтеграцію творчого і практичного підходів до навчання молодших школярів.

Посібник стане цінним ресурсом для майбутніх педагогів, які прагнуть ефективно застосовувати сучасні підходи у своїй професійній діяльності. Він сприятиме розвитку у майбутніх учителів творчого мислення, креативності, здатності до інтеграції знань із різних галузей і мотивації учнів до активного навчання.

Навчально-методичний посібник рекомендовано для використання у навчальному процесі педагогічних закладів вищої освіти, а також для самостійного опанування методик викладання технологій і мистецтва в початковій школі.

УДК 373.3:[331.102.31:7](075.8)

© Гордієнко Т. В., 2025

© НДУ ім. М. Гоголя, 2025

ЗМІСТ

Передмова	5
Лекція 1. Інтеграція уроків мистецтва та трудового навчання у початковій школі: методичні підходи та практичні приклади	6
Лекція 2. Формування цифрової грамотності через художню діяльність на інтегрованих уроках мистецтва і трудового навчання в початковій школі	37
Лекція 3. Проектно-орієнтований підхід під час інтегрованих уроків мистецтва і трудового навчання в початковій школі	61
Лекція 4. Розвиток естетичних і технічних компетентностей учнів молодшого шкільного віку в НУШ.....	86
Лекція 5. Екоорієнтовані підходи у викладанні мистецтва і трудового навчання в початковій школі	112
Інструктивно-методичні матеріали до практичних занять.....	136
Практичне заняття № 1. Предметно-інтегративний підхід до уроків мистецтва і трудового навчання в початковій школі	137
Практичне заняття № 2. Концепція сучасного уроку мистецтва і трудового навчання в початковій школі	139
Практичне заняття № 3. Дизайнерське мислення молодших школярів як підхід до розв’язання проблем через творчість та експерименти	141
Практичне заняття № 4. Організація партнерської співпраці учнів початкової школи при вивченні технологічної та мистецької освітніх галузей	143
Практичне заняття № 5. Оцінювання на інтегрованих уроках мистецтва і трудового навчання в НУШ.....	145
Методичні рекомендації до лабораторних занять.....	147
Лабораторне заняття № 1. Зміна формату уроків мистецтва і трудового навчання в початковій школі за допомогою ІКТ	148
Лабораторне заняття № 2. Особливості вивчення традиційних та інноваційних художніх технік в сучасній початковій школі.....	151
Лабораторне заняття № 3. Методика вивчення декоративно-прикладного мистецтва в початковій школі	153
Лабораторне заняття № 4-5. Проектно-технологічна діяльність учнів в процесі технологічної та мистецької освіти.....	155
Лабораторне заняття № 6. Використання інтерактивних художньо-педагогічних технологій на уроках мистецтва і трудового навчання в початковій школі.....	157
Лабораторне заняття № 7. Методики формування soft skills на уроках трудового навчання та мистецтва в початковій школі	159

Лабораторне заняття № 8. Використання ігрових технологій для реалізації завдань технологічної та мистецької освітньої галузі в початковій школі.....	161
Лабораторне заняття № 9. Сучасні методики викладання мистецтва в початковій школі	163
Лабораторне заняття № 10. Навчання через досвід (Experiential Learning) на уроках трудового навчання і мистецтва в початковій школі	167
Методичні рекомендації щодо самостійної роботи	169
Система оцінювання	171
Література	175

ПЕРЕДМОВА

Навчальна дисципліна «Сучасні підходи до навчання технологічної та мистецької освітньої галузі в початковій школі» є ключовою складовою підготовки майбутніх педагогів, які працюватимуть з молодшими школярами. У контексті реформування української освіти за стандартами Нової української школи (НУШ) особлива увага приділяється інтеграції технологій та мистецтва в освітній процес. Цей посібник створений для забезпечення вчителів методичними підходами, інструментами та практичними рекомендаціями, які допоможуть організувати цікаве, творче й ефективне навчання.

Сучасні підходи до навчання надають можливість застосовувати інноваційні підходи, зокрема STEAM-освіту, проєктне навчання, інтерактивні методи та цифрові ресурси. У мистецькій галузі акцент зроблено на розвитку креативності учнів, їхньої здатності до самовираження через різні види мистецтва. Завдяки цьому формується не лише інтерес до творчості, але й загальнокультурна грамотність молодших школярів.

Посібник охоплює теоретичні основи сучасних підходів і технологій навчання, аналіз існуючих методик та практичних інструментів, а також пропонує конкретні приклади їхнього застосування у класі. Він покликаний допомогти вчителям та студентам педагогічних спеціальностей:

- розвинути розуміння основних принципів інтегрованого навчання;
- навчитися проєктувати уроки з використанням дизайну, технологій і мистецтва;
- засвоїти підходи, які сприяють формуванню ключових компетентностей молодших школярів.

Особливістю посібника є його практична спрямованість. У матеріалі представлено авторські напрацювання, адаптовані до реалій сучасної школи, інструменти для роботи з цифровими платформами, а також творчі ідеї, що надихають на інноваційний підхід до навчання.

Сподіваємося, що цей посібник стане надійним помічником у вашій професійній діяльності та сприятиме вихованню нового покоління допитливих, творчих і технологічно підкованих школярів.

Зичимо успіхів у навчанні та педагогічній діяльності!

Лекція 1

Інтеграція уроків мистецтва та трудового навчання у початковій школі: методичні підходи та практичні приклади

Мета: сформувати у студентів розуміння важливості інтеграції мистецтва та трудового навчання у початковій школі, ознайомити з методичними підходами до організації інтегрованих уроків, спрямованих на розвиток творчих, практичних і когнітивних навичок учнів, та представити практичні приклади для ефективної реалізації цієї інтеграції в освітньому процесі.

Ключові слова до теми: інтеграція мистецтва, трудове навчання, інтегровані уроки, творчі проекти, ручна праця, методичні підходи, практичні завдання, формування дрібної моторики, розвиток естетичного смаку, STEAM-освіта, компетентнісний підхід, креативність у навчанні, змішані техніки, екологічні матеріали, практична спрямованість.

Зв'язок інтеграції мистецтва та трудового навчання з Державним стандартом початкової освіти базується на кількох ключових аспектах:

1. Формування ключових компетентностей. Інтегровані уроки сприяють розвитку: креативності та інноваційності (учні розвивають уяву, творчі здібності, експериментують з матеріалами та техніками); інформаційно-комунікаційної компетентності (виконання проектів може включати пошук інформації про мистецькі техніки або екологічність матеріалів); уміння вчитися впродовж життя (мистецтво та трудове навчання формують навички самостійного планування, реалізації ідей, рефлексії над результатами).

2. Реалізація наскрізних змістових ліній. Державний стандарт передбачає впровадження таких змістових ліній, як: екологічна безпека та сталий розвиток (створення виробів із природних або вторинних матеріалів допомагає виховувати свідоме ставлення до довкілля); громадянська відповідальність (мистецькі і трудові проекти можуть включати тематику українських традицій, патріотичних символів чи благодійності); здоров'я і безпека (під час занять формуються навички роботи з інструментами і матеріалами з урахуванням безпеки).

3. Компетентнісний підхід у освітньому процесі. Інтеграція мистецтва та трудового навчання відповідає вимогам Державного стандарту, які спрямовані на формування практично орієнтованих знань: на уроках мистецтва учні вивчають основи композиції, кольору, форм, які потім застосовують у створенні виробів на трудовому навчанні; трудове навчання підтримує навички дрібної моторики, які важливі для виконання художніх робіт.

4. Інтеграція в межах освітніх галузей. У рамках технологічної і мистецької освітніх галузей програма передбачає розвиток умінь створювати художні образи та вироби з урахуванням функціональності, інтегровані завдання розширюють межі між галузями, спонукаючи учнів застосовувати творчі підходи до вирішення практичних завдань.

5. Психолого-педагогічна відповідність віковим особливостям молодших школярів. Інтеграція мистецтва і трудового навчання дозволяє враховувати

емоційну та сенсорну чутливість дітей цього віку. Навчання відбувається в ігровій, творчій атмосфері, що відповідає принципу навчання через досвід, закладеному в Державному стандарті.

б. Підтримка реалізації принципу інтеграції в початковій школі. Інтегроване навчання в початковій школі є одним із ключових методичних підходів у Новій українській школі (НУШ). Заняття, що поєднують мистецтво і трудове навчання, сприяють формуванню цілісного світогляду, розвитку навичок співпраці у групі, створенню ситуацій успіху для кожного учня.

Таким чином, інтеграція мистецтва та трудового навчання забезпечує відповідність освітнього процесу сучасним вимогам Державного стандарту початкової освіти, сприяючи всебічному розвитку дитини та практичному застосуванню набутих знань і вмінь.

Побудова міжпредметних зв'язків між мистецтвом і трудовим навчанням у початковій школі дозволяє зробити навчальний процес більш цілісним, цікавим і практично орієнтованим. Для цього необхідно враховувати спільні аспекти цих предметів та використовувати інтегровані підходи. Ось кілька стратегій для створення таких зв'язків:

- **спільна тематика уроків** – об'єднання уроків навколо однієї теми сприяє глибшому розумінню матеріалу. *Приклад:* Тема «Осінь». На уроці мистецтва: малювання осіннього пейзажу. На трудовому навчанні: виготовлення аплікацій з природних матеріалів (листя, сухі квіти).

- **використання єдиних матеріалів** – використання однакових матеріалів на уроках мистецтва і трудового навчання демонструє їх практичне застосування. *Приклад:* на мистецтві: створення малюнка на тканині, на трудовому навчанні: виготовлення елементів декору з цієї ж тканини.

- **інтегровані проєкти** – робота над спільним проєктом дозволяє учням поєднувати мистецькі навички з трудовими. *Приклад:* «Створення святкових прикрас». На мистецтві: розробка дизайну прикраси, на трудовому навчанні: виготовлення прикраси з паперу, тканини чи інших матеріалів.

- **практичне застосування знань** – навчання стає змістовнішим, коли учні бачать, як теоретичні знання можуть бути застосовані в житті. *Приклад:* Тема «Українські народні ремесла», на мистецтві: створення ескізу візерунка, на трудовому навчанні: виготовлення виробу (серветки, декорованої дерева, ляльки-мотанки) із цим візерунком.

- **співпраця між учителями** – планування інтегрованих уроків через співпрацю вчителів дозволяє синхронізувати зміст обох предметів. *Приклад співпраці:* учитель мистецтва пояснює принципи композиції, а вчитель трудового навчання допомагає застосувати ці принципи у створенні об'ємних виробів.

- **вивчення культурної спадщини** – традиційні народні ремесла є природним містком між мистецтвом і трудовим навчанням. *Приклад:* на мистецтві: знайомство з орнаментами петриківського розпису, на трудовому навчанні: практичне застосування цього орнаменту для декору побутових предметів (скриньок, тарілок).

- **гейміфікація та інтерактивність** – ігровий формат стимулює зацікавленість учнів. *Приклад:* Організація квесту «Майстерня художника й ремісника».

Станція 1: створення ескізу (мистецтво). Станція 2: виготовлення виробу за ескізом (трудове навчання).

- **використання сучасних технологій** – залучення цифрових інструментів робить інтеграцію актуальною. *Приклад:* На мистецтві: розробка дизайну виробу в графічному редакторі. На трудовому навчанні: виготовлення виробу за допомогою 3D-ручки чи інших інструментів.

- **формування естетичного смаку** – поєднання мистецтва і трудового навчання сприяє вихованню естетичного чуття та уваги до деталей. *Приклад:* на мистецтві: аналіз композиції чи кольорової гами, на трудовому навчанні: застосування цих знань у виготовленні практичного виробу.

- **проведення інтегрованих уроків** – спільні уроки, що одночасно охоплюють аспекти мистецтва та трудового навчання, дозволяють учням бачити зв'язок між предметами. *Приклад інтегрованого уроку:* Тема: «Весняні квіти». Частина 1 (мистецтво): малювання або створення ескізу квітки. Частина 2 (трудове навчання): виготовлення квітки з кольорового паперу чи тканини.

- **організація виставок і презентацій** – демонстрація результатів спільних зусиль учнів на виставках мотивує до якісного виконання завдань. *Приклад:* Організація шкільної виставки «Мистецтво і ремесло», де учні представляють картини, вироби та декоративні елементи, виготовлені власноруч.

- **використання природних матеріалів** – практична робота з природними матеріалами дозволяє об'єднати навички з обох предметів. *Приклад:* на мистецтві: створення композиції з природних матеріалів; на трудовому навчанні: виготовлення прикладного виробу (наприклад, панно чи іграшки).

- **реалізація святкових проєктів** – підготовка до свят – чудовий спосіб інтегрувати мистецтво та трудове навчання. *Приклад:* на мистецтві: виготовлення малюнків і декору, на трудовому навчанні: створення практичних виробів для прикрашання класу чи школи.

Побудова міжпредметних зв'язків між мистецтвом і трудовим навчанням дозволяє учням бачити практичну цінність своїх знань і розвивати як творчі, так і прикладні навички. Для цього важливо узгоджувати зміст навчання, використовувати спільну тематику, а також залучати інтерактивні, проєктні та практичні методи.

Інтеграція мистецтва та трудового навчання у початковій школі є потужним інструментом для розвитку творчих здібностей, креативного мислення та практичних навичок учнів. Такий підхід дозволяє поєднати естетичний розвиток з формуванням моторних і технічних умінь, створюючи комплексне освітнє середовище.

Методичні підходи до інтеграції мистецтва і трудового навчання

Тематична інтеграція. Методика тематичної інтеграції передбачає побудову уроків навколо спільної теми. Наприклад, під час вивчення теми «Весна» учні можуть створювати художні композиції з природних матеріалів (аплікації, декор), вивчаючи при цьому основи роботи з природними ресурсами.

Приклад: На уроках трудового навчання діти виготовляють паперові квіти, а на заняттях з мистецтва вони малюють весняні пейзажі, поєднуючи навички ручної роботи та художнього вираження.

Проектний підхід. Проекти дозволяють дітям працювати над тривалими завданнями, які охоплюють декілька дисциплін. Цей підхід допомагає формувати командну роботу, організаційні навички та відповідальність.

Приклад: Створення макету мініатюрного села, де учні розписують будинки (мистецтво) та створюють їхні конструкції з картону або деревини (трудове навчання).

Інтеграція через STEAM-підхід. STEAM-підхід (наука, технології, інженерія, мистецтво, математика) дозволяє поєднати мистецтво з технічними та науковими дисциплінами. Цей метод розвиває креативність і технічну грамотність.

Приклад: Під час створення простих механізмів (наприклад, вітряка) учні прикрашають його яскравим дизайном, працюючи одночасно з технічними кресленнями та художніми деталями.

Ігровий підхід. Ігрова діяльність мотивує учнів через змагання, квести та інтерактивні завдання. *Приклад:* Урок у форматі «майстер-класу художника і ремісника», де учні працюють у командах, створюючи спільний витвір мистецтва та поробку, наприклад, «осіннє дерево» зі справжнього листя та декоративних елементів.

Практичні приклади інтеграції

Колективне створення панно Учні створюють велике спільне панно, де кожен відповідає за свою частину. Наприклад, розмальовують тканину (мистецтво) та прикрашають її об'ємними елементами (трудове навчання).

Еко-проекти Під час роботи над екологічними темами діти виготовляють декоративні вироби з перероблених матеріалів (пляшки, папір). Це розвиває як художнє бачення, так і навички переробки матеріалів.

Творча майстерня «Місто мрії» Учні малюють карту свого «міста» (мистецтво), а потім виготовляють його моделі з паперу, деревини чи пластиліну.

Прикрашання шкільного простору Учні створюють настінні композиції або декоративні панелі для шкільних коридорів, що об'єднує навчання з реальними прикладами благоустрою.

Отже, інтеграція мистецтва та трудового навчання у початковій школі дозволяє дітям розвивати не лише творчі здібності, а й практичні навички, необхідні у повсякденному житті. Застосування тематичної, проектної, STEAM-методик та ігрового підходу відкриває широкий простір для творчості вчителів і учнів. Інтегровані уроки сприяють формуванню гармонійної особистості та створенню креативного освітнього середовища.

Педагогічні концепції, які є основою інтеграції мистецтва та трудового навчання

Інтеграція мистецтва та трудового навчання в початковій школі спирається на низку педагогічних концепцій, які забезпечують ефективність і методологічну цілісність цього підходу. Нижче представлені основні концепції:

Концепція інтегрованого навчання. Ця концепція передбачає поєднання кількох навчальних предметів або областей знань для створення цілісного освітнього процесу. У рамках інтеграції мистецтва і трудового навчання:

- мистецтво сприяє розвитку творчих здібностей та естетичного світосприйняття.

- трудове навчання забезпечує розвиток практичних навичок і технічного мислення.

Основна ідея: Навчання має бути не фрагментарним, а цілісним, формуючи у дітей комплексне розуміння світу.

Концепція діяльнісного підходу Згідно з цією концепцією, основою навчання є активна діяльність учнів. Під час інтеграції:

- діти не лише сприймають інформацію, а й застосовують її на практиці.

- практична робота (наприклад, виготовлення аплікацій, декорів) супроводжується художнім осмисленням.

Основна ідея: Діяльність, що об'єднує мистецтво і ручну працю, стимулює розвиток творчого мислення та моторики.

Концепція естетичного виховання Ця концепція наголошує на важливості формування у дітей здатності до сприйняття краси у навколишньому світі. Інтеграція мистецтва і трудового навчання:

- допомагає створити гармонійний зв'язок між формою і функціональністю (наприклад, створення корисних речей із декоративними елементами).

- розвиває у дітей смак і почуття пропорції.

Основна ідея: Естетичне виховання має бути невід'ємною частиною розвитку практичних навичок.

Концепція розвивального навчання. Згідно з цією концепцією, навчання повинно стимулювати інтелектуальний, емоційний і фізичний розвиток дитини. Інтеграція трудового навчання і мистецтва:

- забезпечує багатогранний розвиток дитини через поєднання розумової діяльності з ручною працею.

- допомагає розвивати дрібну моторику, креативність та вміння вирішувати проблеми.

Основна ідея: Навчання має бути спрямоване на всебічний розвиток особистості.

Концепція компетентнісного підходу. Цей підхід фокусується на формуванні у дітей ключових компетентностей, які стануть корисними у реальному житті. Інтеграція дисциплін допомагає розвивати:

- навички самостійного планування та виконання завдань.

- здатність до командної роботи через спільні художні та трудові проекти.

Основна ідея: Знання та вміння мають бути практичними, спрямованими на реальне застосування.

Концепція креативного навчання. Ця концепція ставить у центр уваги розвиток креативності. Інтеграція мистецтва і трудового навчання:

- сприяє генерації нових ідей і пошуку нестандартних рішень.

- допомагає дітям використовувати творчий підхід навіть у вирішенні технічних задач.

Основна ідея: Креативність є ключовою навичкою XXI століття, яку необхідно розвивати з раннього віку.

Концепція культуровідповідності. Ця концепція наголошує на важливості врахування культурного контексту у навчанні. Інтеграція:

- сприяє збереженню національних традицій (наприклад, створення виробів у стилі народного мистецтва).

- дає змогу дітям розуміти і цінувати культурну спадщину.

Основна ідея: Навчання має базуватися на культурних цінностях, що формують ідентичність учнів.

Концепція конструктивізму. У конструктивістському підході навчання будується на досвіді учнів і їхній активній взаємодії з матеріалом. Інтеграція:

- стимулює дітей самостійно досліджувати та експериментувати.

- підтримує навчання через практичну діяльність і створення власних проєктів.

Основна ідея: Учень активно конструює знання, а не лише пасивно їх отримує.

Ці концепції утворюють теоретичну основу для інтеграції мистецтва і трудового навчання, допомагаючи педагогам організувати уроки таким чином, щоб вони були цікавими, корисними і спрямованими на розвиток гармонійної особистості.

Інтегроване навчання сприяє розвитку естетичного та практичного мислення у молодших школярів завдяки гармонійному поєднанню творчих, емоційних та технічних аспектів навчання. Це забезпечує формування цілісного світосприйняття і розширення практичних навичок. Розглянемо, як саме це відбувається:

Формування естетичного мислення: Інтеграція мистецтва у навчальний процес сприяє розвитку естетичного мислення, яке включає здатність бачити красу в навколишньому світі, розуміти гармонію форм, кольорів і пропорцій.

Творче самовираження: Діти вчаться відображати свої емоції та ідеї через малюнки, аплікації, ліплення чи декоративне оформлення.

Розвиток естетичного смаку: Завдяки ознайомленню з основами композиції, стилів і технік мистецтва школярі формують уявлення про гармонію та естетику.

Виховання цінностей: Практичні завдання з художнім акцентом (наприклад, створення виробів народного мистецтва) допомагають дітям усвідомити культурні традиції та значення краси у повсякденному житті.

Розвиток практичного мислення: Практичне мислення полягає у здатності застосовувати знання для вирішення реальних завдань, що є ключовим у трудовому навчанні.

Розвиток моторики: Практичні заняття (робота з папером, деревиною, тканиною) допомагають зміцнити дрібну моторику і координацію рухів.

Здатність вирішувати задачі: Учні стикаються з реальними проблемами, такими як вибір матеріалів, інструментів і способів виконання завдань.

Уявлення про функціональність: Виготовляючи корисні предмети (наприклад, підставки чи декоративні рамки), діти навчаються враховувати практичні аспекти використання.

Синергія естетичного та практичного мислення: Інтегроване навчання дозволяє гармонійно поєднати естетику і практичність:

Креативні проекти: Завдання, такі як створення декоративних елементів інтер'єру, дозволяють учням комбінувати художні і технічні підходи.

Естетика у функціональності: Діти вчаться створювати не лише красиві, а й корисні вироби. Наприклад, прикрашені шкатулки, які можна використовувати для зберігання речей.

Міждисциплінарне мислення: Учні одночасно опановують навички з різних дисциплін, наприклад, малювання, просторового мислення та технічного дизайну.

Стимуляція творчої уяви. Інтегровані уроки сприяють розвитку творчої уяви через: вигадкування власних композицій або сюжетів для художніх робіт; знаходження нестандартних рішень для виконання трудових завдань; залучення до проектної роботи, яка дозволяє бачити кінцевий результат ще на етапі планування.

Позитивний емоційний досвід: навчання, яке поєднує творчість і практичну діяльність, дарує учням позитивні емоції: діти отримують задоволення від результату своєї роботи, що підвищує їхню впевненість у власних силах; створення гармонійних виробів або малюнків сприяє розвитку емоційної стійкості та естетичної насолоди.

Приклади завдань для інтеграції

Розпис кераміки: Естетичне завдання – вибрати кольори та композицію, практичне – освоїти техніку розпису.

Виготовлення панно: Діти створюють панно з природних матеріалів, поєднуючи художнє оформлення із трудовими навичками.

Проект «Моє казкове місто»: Учні малюють карту міста (мистецтво), а потім виготовляють його 3D-модель із підручних матеріалів (практика).

Отже, інтегроване навчання дозволяє молодшим школярам розвивати естетичне мислення через творчість, а практичне мислення – через вирішення реальних завдань. Цей підхід створює умови для всебічного розвитку дитини, поєднуючи уяву, моторику, емоційну стійкість та функціональні навички.

Принципи і підходи до інтеграції різних предметів у початковій школі

Інтеграція різних предметів у початковій школі базується на певних принципах і підходах, які дозволяють створити гармонійний і цілісний освітній процес. Вона спрямована на розвиток у дітей системного мислення, здатності бачити зв'язки між явищами та застосовувати знання на практиці.

Принципи інтеграції

- **цілісність знань:** основа інтеграції полягає у створенні цілісного уявлення про світ через взаємопов'язаність знань із різних дисциплін. Учні навчаються бачити спільні елементи, наприклад, зв'язок між природознавством і мистецтвом через вивчення природи та її художнє відображення.

- **діяльнісний підхід:** принцип наголошує на активній участі учнів у процесі навчання, інтеграція спрямована на те, щоб діти не лише отримували знання, але й активно застосовували їх у практичних завданнях.

- **наочність і практичність:** інтегроване навчання орієнтоване на використання практичних і наочних матеріалів: Наприклад, у математиці діти вимірюють об'єкти, які вони створили на уроках трудового навчання.

- **урахування вікових особливостей:** Інтеграція враховує психофізіологічні особливості молодших школярів. Завдання мають бути доступними, захопливими та відповідати їхньому рівню розвитку.

- **міждисциплінарність:** цей принцип підкреслює важливість встановлення зв'язків між різними предметами. Наприклад, учень на уроці української мови пише твір про природу (зв'язок із природознавством) і оформлює його малюнками (зв'язок із мистецтвом).

- **тематичність:** інтеграція будується навколо єдиної теми. Наприклад, тема «Весна» може включати уроки природознавства, мистецтва, літератури і трудового навчання.

- **розвиток ключових компетентностей:** інтеграція спрямована на формування у дітей вмінь, які будуть корисними у житті – критичне мислення, комунікативні навички, креативність, практичні вміння.

Підходи до інтеграції

Тематичний підхід. Основа цього підходу – створення уроків на базі спільної теми. *Приклад:* Тема «Мое рідне місто» може охоплювати створення карти (математика, географія), написання твору (українська мова), та виготовлення макету будівлі (трудове навчання).

Проектний підхід передбачає роботу над комплексним завданням, яке охоплює кілька дисциплін. *Приклад:* Проект «Місто майбутнього» включає створення макету з використанням математичних вимірів, елементів дизайну і практичних навичок.

STEAM-підхід. STEAM (наука, технології, інженерія, мистецтво, математика) інтегрує мистецтво у технічні дисципліни. *Приклад:* Діти конструюють іграшковий автомобіль (трудове навчання) і розмальовують його (мистецтво), при цьому вивчаючи принцип руху (фізика).

Ігрові елементи додають інтерактивності й захопливості. *Приклад:* Квест на тему «Подорож країнами світу» охоплює знання з географії, читання і творчого мистецтва (створення символів країн).

Проблемно-орієнтований підхід – діти розв'язують реальні проблеми, які вимагають застосування знань із різних сфер. *Приклад:* «Як зберегти природу?» – включає природознавство (аналіз проблем екології), трудове навчання (створення виробів із вторинних матеріалів), мистецтво (художнє оформлення плакату).

Інтеграція через практичну діяльність – практичні завдання стають основою для навчання. *Приклад:* Виготовлення пташиної годівниці, що охоплює трудове навчання (виготовлення), мистецтво (декорування) та природознавство (вивчення птахів).

Модульний підхід – навчання розбивається на модулі, кожен із яких охоплює окрему тему, але інтегрує кілька дисциплін. *Приклад:* Модуль «Вода» – уроки природознавства (властивості води), мистецтва (малювання водних пейзажів) і трудового навчання (створення аплікацій із зображенням води).

Практичні приклади інтеграції

Література і мистецтво: Учні читають казку, а потім малюють її ілюстрації.

Математика і трудове навчання: Використання геометричних фігур для створення паперових моделей.

Природознавство і мистецтво: Вивчення рослин і створення гербаріїв із художнім оформленням.

Найбільш ефективні методики для поєднання трудового навчання і мистецтва

Ефективне поєднання трудового навчання і мистецтва в початковій школі базується на використанні методик, які дозволяють інтегрувати творчість і практичну діяльність. Ці методики сприяють всебічному розвитку учнів, формуванню в них творчих, технічних та соціальних навичок. Ось найбільш ефективні підходи:

Проектна методика. Проектний підхід дозволяє учням працювати над комплексними завданнями, які охоплюють декілька дисциплін. Учні самостійно чи в групах виконують проекти, поєднуючи художню творчість і трудову діяльність.

Приклад: **Проект «Моє місто»:** Учні виготовляють моделі будівель із картону (трудова навчання) і декорують їх фарбами чи аплікаціями (мистецтво).

Проект «Еко-декор»: Виготовлення корисних предметів (наприклад, ваз) із вторинних матеріалів із художнім оформленням.

Переваги: Формування планувальних, організаційних і креативних навичок.

Тематична інтеграція. Цей підхід передбачає створення уроків навколо спільної теми, що дозволяє пов'язати трудову діяльність із мистецьким вираженням.

Приклад: **Тема «Осінь»:** На уроках мистецтва діти малюють осінні пейзажі, а на трудовому навчанні виготовляють аплікації або панно із сухого листя.

Тема «Свята»: Виготовлення новорічних прикрас із паперу чи тканини з одночасним їх естетичним оформленням.

Переваги: Розширює уявлення учнів про навколишній світ і його естетичні аспекти.

Ігрова методика. Ігрові елементи роблять процес навчання захопливим і сприяють мотивації.

Приклад: **Гра «Майстер і художник»:** Один учень виготовляє предмет (наприклад, рамку для фото), а інший – її декорує. Потім вони презентують спільний виріб.

Квести: Пошук матеріалів для виготовлення художньої композиції з природних ресурсів.

Переваги: Розвиває командну роботу, творчість і увагу.

STEAM-підхід (Наука, Технології, Інженерія, Мистецтво, Математика). Цей підхід дозволяє інтегрувати науку, технічні знання та мистецтво для вирішення практичних завдань.

Приклад: Створення макету вітряка: учні конструюють його з технічної точки зору (трудова навчання) і прикрашають декоративними елементами

(мистецтво). Робота з природними матеріалами: виготовлення моделей птахів із використанням основ симетрії (математика).

Переваги: Розвиває міждисциплінарне мислення та креативність.

Методика майстер-класів. Майстер-класи дозволяють дітям навчатися через демонстрацію конкретних технік та їх практичне застосування.

Приклад:

Майстер-клас з декоративного розпису: Учитель демонструє, як прикрасити дерев'яні предмети (ложки, дощечки), після чого учні створюють власні вироби.

Майстер-клас з аплікації: Використання тканини та паперу для створення колажів із творчим задумом.

Переваги: Забезпечує практичний досвід і індивідуальний підхід.

Інтеграція через творчі майстерні. Творчі майстерні створюють середовище для спільної творчості учнів, що сприяє формуванню їхніх художніх і технічних навичок.

Приклад:

Майстерня «Природа і мистецтво»: Створення декоративних виробів із природних матеріалів, наприклад, шишок, листя чи гілок.

Майстерня «Мозаїка»: Виготовлення мозаїчних композицій із дрібних кольорових шматочків скла чи картону.

Переваги: Розвиває естетичний смак, увагу до деталей і командну роботу.

Методика інтерактивних завдань. Використання інтерактивних вправ дозволяє залучити учнів до активного пізнання.

Приклад:

Колективна робота: Спільне створення великого панно, де кожен учень працює над окремим фрагментом.

Інтерактивна дискусія: Обговорення кольорів, текстур і матеріалів, які найкраще підходять для виконання завдання.

Переваги: Сприяє формуванню комунікативних навичок і розвитку уяви.

Проблемно-орієнтоване навчання. Методика передбачає постановку проблемного запитання, вирішення якого вимагає інтеграції знань із різних сфер.

Приклад:

Проблема «Як створити корисну річ із вторинних матеріалів?»: Учні виготовляють предмет (наприклад, скарбничку), комбінуючи технічні та художні навички.

Переваги: Розвиває критичне мислення та здатність до самостійного вирішення завдань.

Методика моделювання. Цей підхід орієнтований на створення моделей об'єктів, що поєднують естетичний і технічний аспекти.

Приклад: Створення моделі транспортного засобу з пластиліну, дерева чи паперу із декоративним оформленням. *Переваги:* Розвиває просторове мислення, точність і уяву.

Методика рефлексії. На завершення заняття важливо обговорити виконану роботу, щоб учні могли оцінити свій результат і навчитися враховувати помилки.

Приклад: Колективне обговорення: «Що було найцікавішим у створенні виробу?» або «Як можна покращити нашу роботу наступного разу?»

Переваги: Формує вміння аналізувати та вдосконалювати свої результати.

Отже, використання різноманітних методик для інтеграції трудового навчання і мистецтва забезпечує ефективний і захопливий процес навчання. Такі заняття сприяють розвитку у дітей творчих здібностей, технічних навичок і вміння працювати в команді.

Роль тематичної інтеграції у побудові навчального процесу в початковій школі

Тематична інтеграція є ефективним інструментом в організації навчального процесу в початковій школі, оскільки дозволяє об'єднати різні предмети навколо однієї загальної теми. Це сприяє розвитку цілісного світогляду учнів, полегшує засвоєння матеріалу та підвищує мотивацію до навчання. Ось основні аспекти ролі тематичної інтеграції:

- **формування цілісного уявлення про світ:** у традиційному навчанні знання часто подаються у відриві одне від одного, що може ускладнювати розуміння загальної картини світу. Тематична інтеграція вирішує цю проблему. Теми, які стосуються природи, суспільства чи культури, об'єднують зміст різних предметів, таких як природознавство, мистецтво, трудове навчання, математика та література. Учні краще усвідомлюють взаємозв'язок між явищами. *Приклад* – Тема «Осінь» охоплює уроки природознавства (вивчення змін у природі), трудового навчання (виготовлення аплікації з листя), мистецтва (малювання осіннього пейзажу) та літератури (читання віршів про осінь).

- **полегшення засвоєння навчального матеріалу:** тематика, що є зрозумілою та близькою до реального життя, допомагає учням легше сприймати та запам'ятовувати інформацію. Замість окремих фактів учні отримують цілісний сюжет, який є більш логічним і цікавим для дітей. Вивчення матеріалу в контексті конкретної теми робить його більш практичним і зрозумілим.

- **розвиток міждисциплінарного мислення:** тематика дозволяє учням побачити зв'язки між різними дисциплінами, що формує їхнє міждисциплінарне мислення. Наприклад, під час теми «Космос» діти вивчають: географію (планети Сонячної системи), математику (розрахунок відстаней), літературу (читання оповідань про космічні подорожі), мистецтво (створення малюнків чи макетів ракет). Це сприяє не лише розвитку знань, а й вмінню комбінувати їх для вирішення реальних завдань.

- **підвищення мотивації учнів:** цікаві теми сприяють активному залученню учнів до навчального процесу. Тематична інтеграція дозволяє учням працювати з матеріалом, який вони вважають значущим і захопливим. Взаємозв'язок між дисциплінами створює відчуття досягнення мети, коли всі уроки мають спільний контекст. *Приклад:* тема «Свята» може включати літературу (читання про традиції свят), мистецтво (виготовлення святкових прикрас), трудове навчання (створення вітальних листівок). Діти працюють над проектом, відчуваючи практичну користь своїх дій.

- **розвиток ключових компетентностей.** Тематика сприяє формуванню таких компетентностей: *комунікативні навички* (групова робота над тематичними проектами); *творчість і уява* (виготовлення виробів чи створення сюжетних малюнків); *практичні вміння* (вирішення прикладних завдань через трудову діяльність).

- **адаптація до реального світу** – тематична інтеграція дозволяє учням краще розуміти, як знання застосовуються в повсякденному житті. Вивчення тем на основі реальних ситуацій або явищ формує в дітей уявлення про те, як різні аспекти світу взаємодіють. *Приклад:* тема «Дім» може включати: математику (вимірювання кімнат або меблів), трудове навчання (виготовлення макету будинку), мистецтво (оформлення інтер'єру малюнками чи аплікаціями). Це допомагає дітям усвідомити, як знання з уроків можуть застосовуватися для вирішення реальних завдань.

- **сприяння розвитку емоційного інтелекту.** Під час тематичних уроків учні часто працюють у групах чи парах, обговорюючи ідеї та шляхи виконання завдань. Це розвиває навички співпраці, комунікації та емпатії та формує вміння враховувати думки інших і ділитися власними ідеями.

- **підготовка до інтегрованого навчання у старших класах.** Тематична інтеграція у початковій школі є основою для подальшого інтегрованого навчання, вона формує звичку мислити системно та дає дітям базу для розуміння складніших тем у середній школі.

Отже, тематична інтеграція є ефективним інструментом у початковій школі, оскільки забезпечує розвиток цілісного мислення, міждисциплінарних зв'язків, мотивації та практичних навичок учнів. Цей підхід не лише полегшує засвоєння матеріалу, але й робить навчання цікавим, корисним і близьким до реального життя.

Вплив інтеграції мистецтва та трудового навчання на розвиток моторики, креативності та навичок вирішення проблем у дітей

Інтеграція мистецтва і трудового навчання у початковій школі створює умови для гармонійного розвитку учнів, об'єднуючи творчий, практичний та когнітивний аспекти навчання. Цей підхід сприяє формуванню дрібної моторики, стимулює креативне мислення та розвиває здатність вирішувати проблеми.

Розвиток моторики. Фізіологічний аспект – дрібна моторика рук є основою для багатьох функцій, таких як письмо, малювання, вирізання, моделювання. Інтегровані завдання дозволяють тренувати координацію рухів і точність.

Мистецтво: Малювання, розфарбовування, робота з пензликом або олівцем зміцнюють м'язи пальців і кисті. Наприклад, створення орнаментів або графічних композицій потребує точності рухів.

Трудове навчання: Виконання практичних завдань, таких як вирізання, складання паперових моделей, робота з нитками або пластиліном, активізує моторні навички.

У результаті поліпшується письмо та інші графомоторні навички та зростає контроль над дрібними рухами, необхідними у повсякденному житті.

Розвиток креативності. *Творчий підхід до завдань* – інтеграція мистецтва дозволяє дітям експериментувати з формами, кольорами, текстурами та матеріалами, що стимулює їхню уяву.

Мистецтво: Завдання з малювання, ліплення чи аплікації дають учням свободу у виборі способів реалізації ідей.

Трудове навчання: Практичні завдання включають творчий компонент, наприклад, виготовлення корисних виробів із декоративним оздобленням.

Розвиток навички інноваційності – поєднання різних матеріалів і технік розширює межі звичного мислення. Учні вчаться генерувати нові ідеї (наприклад, створювати нестандартні форми чи дизайни). Розвивається здатність бачити красу та функціональність у несподіваних поєднаннях.

Результати: формується оригінальність мислення, діти стають впевненішими у своїх творчих здібностях.

Розвиток навичок вирішення проблем. *Завдання з відкритим кінцем* – інтегровані уроки часто включають завдання, де немає єдиного правильного рішення, що стимулює дітей до пошуку власних шляхів виконання.

Мистецтво: У процесі створення художніх виробів діти вчаться пристосовуватися до змінних умов, наприклад, як виправити помилки чи додати нові елементи.

Трудове навчання: Практичні завдання, такі як створення виробів із вторинних матеріалів, вимагають вибору найбільш придатного способу реалізації.

Розвиток логічного мислення – практичні завдання включають аналіз і планування, учні вчаться працювати з обмеженими ресурсами, діти визначають порядок дій і прогнозують результат.

Результати: формується вміння аналізувати ситуації і приймати обґрунтовані рішення, розвивається здатність адаптуватися до нових умов.

Соціальні навички та командна робота – інтеграція мистецтва і трудового навчання часто передбачає групові завдання, що сприяє розвитку соціальних компетенцій, діти вчаться розподіляти обов'язки, обговорювати ідеї та працювати разом для досягнення спільної мети. Наприклад, під час виготовлення спільного панно учні взаємодіють, комбінуючи свої ідеї та навички. Розвивається здатність до співпраці та формується комунікабельність і вміння домовлятися.

Емоційний розвиток – інтегровані заняття сприяють емоційному інтелекту, учні отримують задоволення від завершеної роботи, що підвищує впевненість у собі. Виконання творчих і практичних завдань допомагає виражати емоції та знижувати стрес.

Приклади інтегрованих завдань

Створення декоративної рамки для фото:

Трудове навчання: виготовлення рамки з картону.

Мистецтво: розпис рамки фарбами чи прикрашання природними матеріалами.

Виготовлення колажу на тему «Природа»:

Мистецтво: малювання або аплікація.

Трудове навчання: вирізання, складання композиції з тканини, паперу, листя.

Проект «Моє майбутнє місто»:

Мистецтво: малювання будівель і їхнього дизайну.

Трудове навчання: створення 3D-макетів із паперу чи картону.

Отже, інтеграція мистецтва і трудового навчання позитивно впливає на всебічний розвиток дітей молодшого шкільного віку. Вона розвиває моторні навички через роботу руками, стимулює креативність завдяки творчим завданням і формує навички вирішення проблем через практичні проекти. Такі заняття сприяють розвитку гармонійної, впевненої та креативної особистості.

Вплив інтегрованого навчання на мотивацію учнів початкових класів

Інтегроване навчання сприяє значному підвищенню мотивації учнів початкових класів до навчання завдяки його динамічності, практичній спрямованості та емоційній залученості. Поєднання дисциплін, таких як мистецтво, трудове навчання, математика чи природознавство, створює більш насичене та цікаве освітнє середовище. Розглянемо, як саме інтеграція впливає на мотивацію учнів.

- *навчання стає цікавішим*: інтегровані уроки виходять за межі одноманітності, пов'язаної із традиційним предметним навчанням, діти вивчають теми у різних аспектах, що робить уроки більш різноманітними. Наприклад, вивчення теми «Космос» може включати малювання планет (мистецтво), побудову моделей ракет (трудова навчання), розрахунок відстаней між планетами (математика). Інтерес до навчання зростає завдяки використанню яскравих, емоційно насичених завдань.

- *застосування знань на практиці*: інтеграція робить навчання корисним і практичним, учні бачать, як отримані знання можна застосовувати у реальному житті. Наприклад, виготовлення годівниці для птахів (трудова навчання) із художнім оздобленням (мистецтво) демонструє дітям результат їхніх зусиль. Діти мотивуються працювати, оскільки розуміють реальну цінність своєї діяльності.

- *розвиток творчості*: інтеграція включає творчі завдання, які стимулюють уяву та самовираження. Наприклад, створення аплікації «Осінь» із природних матеріалів дозволяє дітям проявити індивідуальність. Завдяки творчості діти отримують задоволення від процесу навчання, що підвищує їхню внутрішню мотивацію.

- *інтерактивність та залученість*: інтегровані уроки часто включають ігрові елементи, майстер-класи чи проекти, які стимулюють активну участь учнів. Наприклад, урок у форматі «творчої майстерні», де діти в групах створюють макети будинків і розмальовують їх. Діти відчують себе частиною спільного процесу, що підвищує їхнє бажання брати участь у навчанні.

- *емоційна насиченість*: інтегровані уроки, поєднуючи творчість із практичною діяльністю, дарують дітям позитивні емоції. Завдання, що вимагають створення красивих та корисних виробів, підвищують задоволення від досягнення результату. Наприклад, виготовлення святкової листівки дозволяє учням порадувати близьких своїми роботами. Позитивний емоційний фон уроків сприяє формуванню позитивного ставлення до навчання.

- *розвиток співпраці*: групові інтегровані завдання дозволяють учням вчитися працювати разом. В процесі спільної роботи учні обмінюються ідеями, допомагають один одному. Наприклад, спільне створення великого панно об'єднує дітей навколо спільної мети. Колективна діяльність мотивує дітей до навчання через взаємопідтримку та відчуття успіху.

- *зростання впевненості у власних силах*: інтегровані уроки дозволяють учням самостійно бачити результати своєї праці. Наприклад, виготовлення простих

виробів чи малюнків сприяє формуванню впевненості у своїх здібностях. Успіх у виконанні завдань підвищує самооцінку учнів, роблячи навчання бажаним процесом.

- *формування внутрішньої мотивації*: інтегроване навчання дає можливість учням відчувати радість від самого процесу навчання. Діти отримують можливість реалізовувати свої ідеї, працювати творчо та відкривати нові аспекти світу. Формується не лише бажання отримати гарну оцінку, а й справжній інтерес до знань і самореалізації.

Отже, інтегроване навчання сприяє підвищенню мотивації учнів початкових класів завдяки його практичності, творчому підходу та емоційній залученості. Такий підхід допомагає дітям відчувати цінність навчання, розвинути впевненість у своїх силах і полюбити процес здобуття знань.

Інтеграція мистецтва і трудового навчання в початковій школі відкриває можливість для реалізації різноманітних цікавих і практичних завдань, які сприяють розвитку творчих здібностей, моторики, естетичного смаку та навичок ручної праці у дітей. Ось кілька прикладів проєктів та завдань:

Виготовлення декору та поробок: виготовлення вітальних листівок для свят із використанням аплікацій, малюнків, і вирізок із кольорового паперу, створення картин або панно з тканин, гудзиків, ниток чи природних матеріалів, виготовлення гірлянд, квіткових композицій чи декоративних елементів для святкового оформлення класної кімнати.

Робота з природними матеріалами: викладання картин чи орнаментів із засушеного листя або квітів, ручне виготовлення традиційних українських ляльок-мотанок, створення декоративних фігурок чи рамок для фото.

Малювання та робота з фарбами: діти можуть розмальовувати камінці яскравими візерунками чи перетворювати їх на «казкових героїв», малювання народних українських орнаментів, зокрема петриківського розпису, з подальшим застосуванням на виробах із дерева чи тканини, колективне створення великого плакату або картини на тему природи, пори року чи родини.

Швейні та текстильні проєкти: вшивка простих орнаментів, діти можуть навчитися базових стібків і створити серветку чи закладку, виготовлення простих текстильних іграшок, які можна прикрашати вишивкою чи гудзиками, вирізання фігурок із фетру для створення брелоків, підставок чи аплікацій,

Конструктивні завдання: макети чи моделі, будівництво з паперу чи картону (наприклад, хатинки, вітряки, машини), створення подарункових упаковок із паперу чи тканини, викладання мозаїчних візерунків із кольорових камінчиків, паперу чи круп,

Проєкти з використанням технологій: педнання роботи в графічних програмах із виготовленням друкованих листівок чи наліпок, створення цифрових малюнків, презентація процесу виготовлення виробу (наприклад, у форматі «мінімайстер-класу»).

Сезонні проєкти: осінні композиції: виготовлення вінків або букетів з осіннього листя; новорічний декор: виготовлення ялинкових прикрас із паперу, ниток чи солоного тіста; весняні квіти: створення паперових чи текстильних квітів до дня матері чи Великодня.

Інтеграція з культурною спадщиною: писанкарство: розпис писанок у спрощеній техніці; ляльки-мотанки: як частина традиційного українського мистецтва; українські орнаменти: малювання та використання в різних видах діяльності.

Переваги таких проєктів: розвиток творчості та креативного мислення, вдосконалення дрібної моторики, формування командної роботи та соціальних навичок, підвищення інтересу до культури, мистецтва та трудової діяльності.

Дизайн інтегрованого уроку мистецтва і трудового навчання в початковій школі

Організація інтегрованого уроку мистецтва і трудового навчання в початковій школі може бути цікавою, захопливою та ефективною, якщо поєднати теоретичну складову з практичною діяльністю. Ось покроковий план такого уроку:

1. Етап підготовки до уроку

Обрати тему: Наприклад, «Осінній пейзаж», «Різдвяні традиції», «Квіти України». Тема має бути цікавою та доступною для розуміння учнів.

Визначити цілі уроку:

Теоретичні: ознайомлення з мистецькими техніками чи культурними традиціями.

Практичні: оволодіння навичками роботи з матеріалами (папір, нитки, тканина, природні матеріали).

Підготувати матеріали:

Інформаційні: ілюстрації, презентації, відео.

Робочі: папір, ножиці, фарби, тканина, клей, природні матеріали тощо.

2. Початок уроку: мотивація та теоретична частина (10–15 хвилин)

Мотивація:

Почніть урок із цікавого запитання, загадки чи історії, пов'язаної з темою.

Наприклад: «Чому осінь називають найбарвистішою порою року?» або «Як українці прикрашали свої оселі на свята?».

Теоретична частина:

Коротка розповідь про мистецьку техніку, яку учні будуть використовувати (наприклад, аплікація, витинанка, орнамент).

Демонстрація: покажіть, як виглядає готовий виріб, та поясніть етапи його створення. Якщо є можливість, додайте мультимедійну складову (відео, слайди з фото).

3. Практична частина: реалізація творчого завдання (25–30 хвилин)

Інструктаж: Роздайте дітям усі необхідні матеріали. Покроково пояснюйте, як виконати завдання.

Наприклад:

Етап 1: Намалювати ескіз осіннього дерева.

Етап 2: Вирізати листочки з кольорового паперу або створити їх із гофрованого паперу.

Етап 3: Наклеїти листочки на малюнок.

Робота в парах або групах:

Це розвиває комунікативні навички та командну роботу. *Наприклад*, одна група малює фон, а інша виготовляє об'ємні елементи.

4. Рефлексія та підсумки (10 хвилин).

Обговорення результатів: Влаштуйте «галерею» робіт, щоб учні могли подивитися, що створили їхні однокласники. Обговоріть, що вийшло добре, а що можна вдосконалити.

Питання для рефлексії:

Що сподобалося в процесі роботи?

Чи було складно? Що було найцікавішим?

Як ще можна використати вивчену техніку?

Похвала та підбадьорення:

Відзначте оригінальні ідеї та старанність.

5. Домашнє завдання (опціонально). Запропонуйте дітям виконати подібну роботу вдома з родиною, але з використанням іншої техніки чи теми. Наприклад: *«Спробуйте створити зимовий пейзаж із ватяних дисків».*

Приклад інтегрованого уроку: «Осіньне дерево»

Теоретична частина: Обговоріть, як художники передають красу осінньої природи. Покажіть приклади картин із осінніми пейзажами. Ознайомте із технікою аплікації.

Практична частина: Учні створюють колективну композицію: малюють дерево і додають листочки з паперу або природних матеріалів.

Рефлексія: Попросіть кожну групу описати свою роботу. Разом оцініть, що найбільше вдалося.

Такий підхід дозволяє дітям не лише дізнатися нове, а й творчо самовиразитися та отримати практичний досвід.

Для ефективною реалізації інтеграційного підходу вчителю початкових класів потрібен широкий набір професійних компетентностей, що охоплюють педагогічні, психологічні, методичні та творчі аспекти. Ось ключові компетентності, які необхідно розвивати:

Педагогічні компетентності

Розуміння цілей інтеграційного навчання: Уміння поєднувати різні навчальні предмети в межах однієї теми. Здатність формувати у дітей цілісне сприйняття знань і явищ.

Планування інтегрованих уроків: створення тематичних планів, що враховують зміст різних дисциплін; підбір відповідних методів і прийомів для досягнення навчальних цілей.

Моніторинг результатів: уміння оцінювати як предметні, так і міжпредметні досягнення учнів.

Методичні компетентності

Знання інтерактивних методик навчання: використання проєктного навчання, групової роботи, практичних завдань, застосування сучасних освітніх технологій (ігрові методи, STEAM-підхід).

Інтеграція змісту: уміння виділяти спільні теми, що об'єднують мистецтво, трудове навчання, природознавство, математику тощо, використання ресурсів для підтримки інтеграції, наприклад, ілюстрацій, відео чи дидактичних матеріалів.

Креативність у підходах: розробка нестандартних завдань, які сприяють творчій діяльності учнів.

Психологічні компетентності

Розуміння вікових особливостей учнів: уміння підбирати завдання відповідно до вікових та індивідуальних можливостей дітей.

Емоційна стійкість і підтримка: створення комфортної атмосфери на уроці, підтримка мотивації учнів і розвиток їхньої впевненості у своїх здібностях.

Розвиток комунікативних навичок: заохочення співпраці між учнями, навчання навичкам командної роботи.

Інформаційно-цифрові компетентності

Використання цифрових технологій: застосування мультимедійних засобів (презентацій, відеоуроків, інтерактивних платформ); робота з освітніми програмами для створення інтегрованого контенту (наприклад, Canva, Kahoot).

Онлайн-ресурси для інтеграції: використання готових навчальних матеріалів з різних джерел для створення власних уроків.

Творчі компетентності

Уміння створювати оригінальні проєкти: розробка творчих завдань, які спонукають учнів до самовираження.

Застосування мистецьких технік: знання основ малювання, аплікації, роботи з природними матеріалами тощо.

Відкритість до нового: здатність швидко адаптуватися до змін і шукати інноваційні підходи в навчанні.

Соціально-комунікативні компетентності

Ефективна взаємодія з учнями: навички слухання, обговорення, обміну ідеями.

Співпраця з батьками: залучення родин до проєктної діяльності.

Міжпредметна взаємодія: координація з іншими вчителями для спільного створення інтегрованих уроків.

Культурна і громадянська компетентність

Знання культурних і мистецьких традицій: використання елементів національної культури у завданнях.

Формування патріотизму та поваги до інших культур: інтеграція національних цінностей у зміст навчання.

Як розвивати ці компетентності?

- постійно підвищувати кваліфікацію через тренінги, семінари та вебінари.
- участь у професійних спільнотах для обміну досвідом.
- самоосвіта: вивчення літератури, дослідження нових методик.

- практичне застосування: створення та реалізація власних інтегрованих уроків.

Для забезпечення належного рівня підготовки вчителів початкових класів до інтеграції уроків мистецтва і трудового навчання необхідно створити систему підтримки, що поєднує теоретичну і практичну складові. Ось комплексні заходи, які можуть сприяти цьому:

Підвищення кваліфікації через курси та семінари.

Організація спеціалізованих тренінгів: *Темі:* інтеграція предметів, креативні методики викладання, використання STEAM-підходу. *Формат:* очний, онлайн або змішаний. *Спікери:* методисти, митці, майстри народної творчості.

Модульні курси: Наприклад, «Сучасні підходи до інтеграції мистецтва і трудового навчання». Окремі блоки для опанування технік (аплікація, витинанка, малювання) і методик інтеграції.

Практичні майстер-класи. *Опанування технік ручної праці:* Ляльки-мотанки, витинанка, петриківський розпис, робота з фетром чи солоним тістом.

Проектні завдання: Розробка інтегрованих уроків у малих групах. *Наприклад,* створення плану уроку «Весняний пейзаж» із поєднанням малювання та виготовлення квітів із паперу.

Забезпечення ресурсами. *Методичні посібники:* Посібники з прикладами інтегрованих уроків, зразками творчих завдань та дидактичних матеріалів.

Доступ до онлайн-ресурсів: Платформи, які пропонують ідеї для уроків (наприклад, Pinterest, Canva, ArtStation). Відеоуроки з технік ручної праці.

Матеріали для роботи: Забезпечення вчителів наборами для творчості: кольоровий папір, фарби, ножиці, нитки тощо.

Інтеграція досвіду у навчальні програми.

У закладах вищої освіти: включення в навчальні програми курсів з інтеграції предметів, практичні заняття з мистецьких і трудових технік.

Стажування та практики: співпраця з художніми майстернями чи школами мистецтв для набуття практичного досвіду, робота під керівництвом досвідчених педагогів.

Співпраця між вчителями.

Професійні спільноти: створення локальних груп для обміну досвідом, участь у форумах чи конференціях з інтеграційного підходу.

Наставництво: закріплення за молодими вчителями досвідчених наставників.

Спільна розробка уроків: підготовка інтегрованих уроків у співпраці з учителями інших дисциплін (наприклад, природознавства).

Впровадження сучасних технологій.

Цифрові інструменти: використання онлайн-платформ для створення інтеграційних завдань (наприклад, ClassDojo, Kahoot; програми для мистецької творчості (Paint 3D, Sketchpad).

Дистанційне навчання: вебінари для вчителів із демонстрацією інтегрованих уроків; онлайн-курси для опанування нових методик.

Оцінювання ефективності

Рефлексія та самоаналіз: проведення відкритих уроків із подальшим обговоренням.

Анкетування: збір зворотного зв'язку від учителів щодо потреб у професійному розвитку.

Моніторинг результатів учнів: аналіз впливу інтеграційних підходів на розвиток творчих і практичних навичок дітей.

Стимулювання мотивації

Визнання успіхів: нагороди чи сертифікати за впровадження інтеграційних уроків.

Конкурси для вчителів: проведення конкурсів на найкращий інтегрований урок із нагородженням переможців.

Інтеграція мистецтва і трудового навчання у початковій школі є творчим, але водночас складним завданням. Учитель може зіткнутися з низкою викликів, які пов'язані з підготовкою, організацією процесу навчання, мотивацією учнів та забезпеченням ресурсів. Ось основні виклики:

Недостатня підготовка до інтеграційного навчання.

Відсутність методичних матеріалів: брак готових програм чи посібників із прикладами інтеграційних уроків.

Обмежені знання в техніках мистецтва чи трудового навчання: учитель може не володіти певними навичками (наприклад, створення аплікацій, розпису чи роботи з природними матеріалами).

Недостатній досвід у плануванні інтегрованих уроків: складнощі з об'єднанням теоретичної і практичної складової в межах однієї теми.

Рішення: курси підвищення кваліфікації та участь у майстер-класах; співпраця з колегами для обміну досвідом; використання онлайн-ресурсів для пошуку ідей та методик.

Нестача ресурсів

Матеріальна база: обмеженість у доступі до матеріалів для уроків (фарби, папір, тканина, клей, природні матеріали тощо).

Технічне обладнання: відсутність мультимедійних засобів (проекторів, інтерактивних дощок) для демонстрації мистецьких технік чи презентацій.

Рішення: використання підручних матеріалів (наприклад, природних ресурсів чи перероблених матеріалів); організація спільних проєктів із батьками для забезпечення матеріалів; пошук грантів чи підтримка місцевих громад для оновлення матеріально-технічної бази.

Організаційні складнощі

Обмежений час на уроці: труднощі в реалізації повного циклу інтегрованого уроку (теорія, практика, рефлексія) через стандартну тривалість уроку.

Велика кількість учнів у класі: складно організувати роботу так, щоб усі учні мали доступ до матеріалів і могли отримати достатньо уваги.

Підтримка дисципліни: практична діяльність може супроводжуватися підвищеним шумом і потребує особливої уваги до поведінки дітей.

Рішення: ретельне планування уроку з поділом на чіткі етапи; організація групової роботи, щоб розподілити завдання між учнями; залучення асистента вчителя (за можливості) для контролю дисципліни.

Мотивація учнів

Різні рівні зацікавленості: не всі діти однаково зацікавлені у творчих чи практичних завданнях.

Невпевненість у своїх силах: учні можуть боятися зробити помилку або не впоратися із завданням.

Рішення: використання інтерактивних та ігрових методів для залучення уваги; підтримка й похвала кожного учня, незалежно від рівня виконання завдання; показ прикладів і поетапна допомога для зниження страху перед помилками.

Відсутність міжпредметної співпраці

Складнощі в узгодженні тем: вчителі інших предметів можуть не завжди підтримувати ідею інтеграції або не мати ресурсів для спільної роботи.

Недостатня комунікація в колективі: відсутність спільного планування інтеграційних тем.

Рішення: ініціювання спільних педрад чи консультацій із колегами для обговорення інтеграційних проєктів; пропонування невеликих інтеграційних заходів, щоб залучити інших учителів поступово.

Вимоги до оцінювання

Труднощі у визначенні критеріїв успішності

Суб'єктивність оцінки творчості: різний рівень здібностей учнів може ускладнювати справедливе оцінювання.

Рішення: зосереджуватися на процесі, а не лише на результаті; використовувати гнучкі критерії оцінювання: участь, старанність, оригінальність і завершеність роботи.

Відсутність підтримки з боку батьків

Низька залученість батьків: деякі батьки можуть недооцінювати важливість інтеграції мистецтва і трудового навчання.

Матеріальні обмеження: не всі родини можуть забезпечити додаткові матеріали для практичних занять.

Рішення: проведення спільних майстер-класів для учнів і батьків; інформування про користь інтеграційного навчання на батьківських зборах; залучення батьків до пошуку матеріалів через конкурси чи благодійні ініціативи.

Перевантаженість учителів

Додаткове навантаження: інтеграція уроків вимагає більше часу на підготовку та пошук ідей.

Відсутність матеріальної чи моральної підтримки.

Рішення: встановлення реалістичних цілей і поступовий перехід до складних інтеграційних проєктів; використання готових методичних розробок та адаптація їх до потреб учнів.

Виклики інтеграції можна подолати за допомогою чіткої організації роботи, підвищення кваліфікації вчителів і залучення ресурсів. Такий підхід сприятиме розвитку в учнів креативності, практичних умінь і цілісного сприйняття знань.

Оцінювання навчальних досягнень учнів в умовах інтегрованого навчання

Оцінювання навчальних досягнень учнів в умовах інтегрованого навчання є важливим компонентом освітнього процесу, який має враховувати специфіку

інтеграції навчального матеріалу. Основні принципи й підходи до оцінювання в такому контексті включають наступне:

- **організація формування оцінювання.** *Мета:* Визначення рівня засвоєння учнями навчального матеріалу на різних етапах, підтримка індивідуального прогресу. *Методи:* спостереження за навчальною діяльністю учнів; використання рефлексивних завдань (щоденники, таблиці «знаю – хочу дізнатися – дізнався»); відгуки та рекомендації від учителя. *Інструменти:* Рубрики, контрольні списки, описові коментарі.

- **критерії оцінювання.** Інтегроване навчання передбачає оцінювання: знань і вмінь у міжпредметному контексті; творчого застосування знань; комунікативних навичок, співпраці в групах; інтегративного мислення (здатності зв'язувати знання з різних галузей).

Приклад критеріїв: глибина розуміння теми, здатність застосовувати знання для вирішення проблем, творчий підхід до виконання завдань.

- **акцент на проєктну діяльність.** Проєкти в інтегрованому навчанні є чудовою можливістю для оцінювання: учні можуть продемонструвати вміння планувати, досліджувати, аналізувати й презентувати результати; оцінювання проєкту може включати самооцінку, взаємоцінку і вчительський аналіз.

- **використання компетентнісного підходу.** В інтегрованому навчанні важливо оцінювати: формування ключових компетентностей: комунікація, критичне мислення, креативність; уміння вирішувати реальні життєві проблеми через міждисциплінарні знання.

- **роль самооцінки і взаємоцінки:** учні в інтегрованому навчанні стають активними учасниками процесу оцінювання; ведення особистих портфоліо або проєктних журналів; заповнення анкет рефлексії після виконання завдань чи проєктів.

- **різноманітність форм оцінювання:** тести та контрольні роботи з інтегрованими завданнями.; кейс-методи; дискусії та дебати; рольові ігри та моделювання ситуацій; оцінювання практичних навичок.

- **гнучкий підхід до виставлення оцінок.** Оцінювання не завжди має бути кількісним. Варто використовувати описові оцінки, словесні відгуки, заохочення, а також кольорові індикатори прогресу (наприклад, зелений – досягнуто, жовтий – у процесі, червоний – потребує доопрацювання).

Приклад інтегрованого підходу до оцінювання: при інтеграції уроку біології, географії та технологій, учні створюють модель екосистеми. Оцінювання включає: точність наукових знань (біологія), використання географічних даних для обґрунтування вибору (географія), практичні навички роботи з матеріалами (технології).

Отже, оцінювання в інтегрованому навчанні має бути орієнтованим на розвиток, підтримувати учнів у процесі навчання й враховувати багатогранність їхнього прогресу. Це сприяє розвитку ключових компетентностей і цілісного бачення знань.

Визначення критеріїв та показників успішності інтеграційного підходу в освітньому процесі початкової школи є важливим для оцінювання його ефективності та впливу на розвиток учнів. Ефективність інтеграції можна оцінювати за допомогою наступних критеріїв і показників:

- **розвиток ключових компетентностей учнів.** *Критерії:* формування в учнів цілісного світогляду; здатність застосовувати знання з різних предметів у реальних життєвих ситуаціях; розвиток навичок критичного мислення, творчості та самостійності. *Показники успішності:* вміння аналізувати явища та події з міжпредметної точки зору; використання інтегрованих знань у проєктній діяльності; здатність ставити запитання, робити висновки й розв'язувати практичні проблеми.

- **формування цілісного уявлення про світ.** *Критерії:* розуміння учнями взаємозв'язків між різними науками та явищами; інтерес до міждисциплінарних тем і готовність їх досліджувати. *Показники успішності:* висока мотивація до навчання завдяки міжпредметним зв'язкам; здатність пояснити реальні явища, використовуючи інтегровані знання; виконання проєктів із застосуванням знань з кількох дисциплін.

- **розвиток соціальних та емоційних навичок.** *Критерії:* співпраця в групах, толерантність до різних думок; уміння висловлювати власні ідеї та брати участь у колективних обговореннях; емоційна залученість у процес навчання. *Показники успішності:* рівень взаємодії та співпраці в групових завданнях; участь у командних проєктах та ініціювання ідей; розвиток впевненості у власних здібностях через інтегровані завдання.

- **досягнення освітніх результатів.** *Критерії:* розуміння і застосування навчального матеріалу; високий рівень засвоєння тем через інтегровані підходи. *Показники успішності:* підвищення рівня академічної успішності (порівняно з традиційними підходами); успішність виконання інтегрованих завдань, таких як проєкти, кейси чи рольові ігри; покращення показників самостійної роботи.

- **інноваційність навчального процесу.** *Критерії:* використання сучасних методів навчання (steam, проєктне навчання); розробка й застосування інтегрованих уроків. *Показники успішності:* рівень зацікавленості учнів (висока участь у навчальному процесі); застосування інноваційних підходів, таких як цифрові технології, експерименти, моделювання.

- **педагогічна гнучкість та адаптивність.** *Критерії:* здатність учителя створювати інтегровані завдання й теми; уміння враховувати індивідуальні потреби учнів. *Показники успішності:* відповідність завдань рівню розвитку учнів та їхнім інтересам; рівень залученості учнів з різними стилями навчання.

- **самооцінка та рефлексія.** *Критерії:* розвиток навичок самооцінювання та рефлексії в учнів. *Показники успішності:* здатність учнів аналізувати власні досягнення та труднощі; розвиток позитивної мотивації через усвідомлення успіхів.

Ефективність інтеграційного підходу залежить від орієнтації на розвиток дитини, створення цікавих, реальних і практичних ситуацій для навчання та підвищення мотивації до пізнання. Гнучкість учителя й активна участь учнів у процесі навчання є ключовими елементами. Для забезпечення успішності інтегрованого навчання варто регулярно аналізувати навчальні досягнення учнів, проводити рефлексії, а також адаптувати підходи до потреб і можливостей дітей.

Використання дистанційних або змішаних форматів для інтеграції мистецтва і трудового навчання в початковій школі дозволять об'єднати творчі й практичні аспекти навчання, використовуючи цифрові ресурси та активну участь учнів.

Переваги дистанційного і змішаного навчання

гнучкість: учні можуть виконувати завдання у зручному темпі та часі, враховуючи свої індивідуальні потреби.

доступ до ресурсів: використання відео, інтерактивних презентацій, онлайн-інструментів для дизайну та планування.

розвиток цифрових навичок: учні вчаться працювати з технологіями, що сприяє їхній загальній освітній підготовці.

розширення творчих можливостей: поєднання традиційних матеріалів (олівців, фарб, тканин) із цифровими інструментами (графічними редакторами, віртуальними дошками).

Приклади інтеграції мистецтва і трудового навчання в дистанційному форматі

Мистецтво і технології

Завдання: Створення цифрової картини або колажу за допомогою графічного редактора (наприклад, Canva, Tux Paint).

Інтеграція: Використання трудового навчання для розробки макетів чи дизайнів, які можна реалізувати в практичній діяльності (наприклад, створення листівки або візерунка для тканини).

Практичне мистецтво вдома

Завдання: Створення виробів із матеріалів, доступних вдома (пластиліну, паперу, текстилю).

Інтеграція: Під час онлайн-уроку вчитель демонструє техніку виконання, а учні повторюють вдома, після чого діляться результатами через фото або відео.

Проектна діяльність

Завдання: Розробити спільний онлайн-проект, наприклад, «Віртуальна галерея», де учні створюють вироби (трудове навчання) і малюють або декорують їх (мистецтво).

Інтеграція: Онлайн-платформи (Google Classroom, Padlet) дозволяють об'єднати роботи дітей в один спільний продукт.

Приклади інтегрованих тем

«Дизайн екологічної упаковки» (мистецтво: оформлення, трудове навчання: виготовлення).

«Український орнамент у сучасному одязі» (мистецтво: малюнки, трудове навчання: аплікація).

«Прикраси до свята» (мистецтво: колір і композиція, трудове навчання: техніка роботи з матеріалами).

Дистанційний та змішаний формати дозволяють ефективно інтегрувати мистецтво і трудове навчання в початковій школі. Вони розвивають творчість, практичні вміння та цифрові компетентності учнів. Головне - продуманий підхід до організації, підтримка з боку вчителя та створення цікавих завдань, які мотивуватимуть дітей.

Культурний і соціальний контекст

Національні традиції та культура відіграють ключову роль у процесі інтеграції мистецтва і трудового навчання в початковій школі, оскільки вони формують зміст, цінності та спрямованість освітніх завдань. Використання елементів культури сприяє патріотичному вихованню, розвитку естетичного смаку та практичних навичок учнів.

- *формування патріотичних цінностей*

Національні традиції допомагають учням усвідомити свою культурну ідентичність. *Мистецтво*: Учні створюють малюнки чи орнаменти, натхненні українською народною творчістю (петриківський розпис, писанкарство, вишивка). *Трудове навчання*: Виготовлення виробів, пов'язаних із народним побутом, таких як ляльки-мотанки, декоративні предмети з природних матеріалів. *Приклад інтегрованої теми*: «Виготовлення української народної іграшки», на уроці мистецтва учні вивчають колористику й орнаментику, на уроці трудового навчання - створюють іграшку з тканини чи дерева.

- *збереження традиційних ремесел*. Через інтеграцію мистецтва та трудового навчання можна передавати знання про народні ремесла, що є невід'ємною частиною української культури. *Мистецтво*: Ознайомлення із символами та їх значенням у народному мистецтві (вишивка, ткацтво). *Трудове навчання*: Практична реалізація, наприклад, плетіння зі стрічок, виготовлення виробів із глини. *Приклад*: Тема «Писанка як символ української культури»: учні вивчають орнаменти та кольори писанок, під керівництвом учителя створюють власні писанки (традиційні чи сучасні інтерпретації).

- *естетичне виховання через національні мотиви*. Національне мистецтво сприяє розвитку почуття гармонії, краси та розуміння важливості традицій у сучасному світі. *Мистецтво*: Вивчення народних художників та майстрів (Катерина Білокур, Марія Примаченко). *Трудове навчання*: Створення практичних виробів на основі народних стилів (розписи на тканині, декоративні композиції). *Приклад*: «Український орнамент у сучасному дизайні», учні створюють ескізи декоративних елементів на одязі чи інтер'єрі, потім виготовляють ці вироби на уроках трудового навчання.

- *використання свят та обрядів*. Свята є ідеальним контекстом для інтеграції мистецтва і трудового навчання. *Мистецтво*: Малювання чи декорування виробів для свята. *Трудове навчання*: Виготовлення прикрас для свят (різдвяних зірок, віночків, великодніх кошиків). *Приклад*: Тема «Різдвяні традиції в Україні», учні створюють декор для святкового столу (свічники, зірки), ознайомлюються із символікою кольорів та елементів різдвяного декору.

- *розвиток інтегративного мислення*. Національні традиції створюють багатий міжпредметний контекст для навчання, який допомагає учням бачити зв'язок між різними дисциплінами. *Мистецтво*: Учні вивчають стилі народного розпису, поєднуючи їх із сучасними ідеями. *Трудове навчання*: Розробка й реалізація проєктів (декорування приміщення, виготовлення подарунків). *Приклад*: Проєкт «Екоіграшки на основі народних мотивів», учні досліджують екологічні матеріали та народну естетику, виконують інтегроване завдання: створюють іграшку, яка відображає традиційні українські елементи.

- *інтеграція з сучасними технологіями*. Сучасні технології можуть підтримати популяризацію національних традицій. *Мистецтво*: Використання цифрових інструментів для створення ескізів (графічні редактори для дизайну традиційних орнаментів). *Трудове навчання*: Створення виробів за цифровими макетами (3D-друк, вирізання лазером). *Приклад*: «Вишивка у цифровому форматі», учні створюють дизайн вишивки у графічному редакторі, переносять його на тканину або використовують для друку на одязі.

Інтеграція мистецтва і трудового навчання на основі національних традицій сприяє збереженню культурної спадщини, формуванню патріотичних почуттів і розвитку творчих та практичних навичок. Це допомагає учням зрозуміти цінність своєї культури та її зв'язок із сучасністю.

Інтеграційний підхід в освітніх системах світу має спільні принципи, такі як міждисциплінарність, практична орієнтація, формування ключових компетентностей, проте його реалізація варіюється залежно від культурних, соціальних та економічних умов країни. Ось ключові особливості інтеграційного підходу в різних освітніх системах:

Фінляндія: тематичне навчання

- в основі лежить концепція *phenomenon-based learning* (навчання, засноване на явищах).

- учні вивчають теми, які інтегрують кілька предметів, наприклад, «зміни клімату» чи «міграція».

- замість окремих уроків з математики, географії чи історії, теми охоплюють аспекти всіх цих дисциплін.

Приклад: Тема «Створення стартапу» може об'єднувати підприємництво, математику (розрахунок витрат), мистецтво (дизайн логотипу), інформаційні технології (створення вебсайту).

США: STEAM-освіта

- орієнтація на інтеграцію науки (*Science*), технологій (*Technology*), інженерії (*Engineering*), мистецтва (*Art*) та математики (*Mathematics*).

- в центрі уваги – розвиток практичних навичок через проектну діяльність.

Приклад: у проекті «Моделювання міста майбутнього» учні досліджують урбаністичні проблеми (наука), створюють архітектурні макети (інженерія, мистецтво) і розраховують ресурси для будівництва (математика).

Японія: моральне виховання через інтеграцію

- інтеграція навчальних дисциплін із моральним вихованням (*tokkatsu*, «загальна активність»).

- уроки передбачають вивчення національних традицій, взаємодію з природою та соціумом.

Приклад: Вивчення екології може включати аналіз місцевої природи, художнє зображення екосистем (мистецтво), а також обговорення етичної відповідальності за її збереження.

Німеччина: дуальна освіта

- інтеграція теорії та практики через співпрацю шкіл із підприємствами.

- учні старших класів поєднують навчання в школі з роботою на виробництві.

Приклад: Для учнів, які вивчають інженерію, уроки фізики інтегруються з практикою в механічних майстернях.

Сингапур: інтеграція через дослідницький підхід

- велика увага приділяється інтеграції природничих наук, технологій та математики через проекти і дослідження.

- уроки побудовані так, щоб учні відкривали знання самостійно, працюючи в командах.

Приклад: Дослідження на тему «Як поліпшити якість повітря в місті?» включає аналіз екологічних проблем (біологія, хімія) та розробку технологічних рішень.

Україна: інтеграція через Нову українську школу (НУШ)

- інтегровані курси, такі як «Я досліджую світ», які об'єднують природничі науки, історію, мистецтво, трудове навчання.

- акцент на компетентнісному підході: уміння співпрацювати, креативність, критичне мислення.

Приклад: На уроці «Я досліджую світ» учні можуть вивчати тему «Вода»: проводити досліди (хімія), створювати макети водойм (трудове навчання), малювати пейзажі (мистецтво).

Канада: індивідуалізація інтеграції

- інтеграція навчання з реальними життєвими ситуаціями, великий акцент на індивідуальних проєктах.

- орієнтація на інтереси учнів.

Приклад: Учень, який цікавиться модою, може досліджувати екологічні матеріали для створення одягу, інтегруючи знання з біології, хімії та мистецтва.

Інтеграційний підхід в освітніх системах світу базується на ідеї взаємопов'язаності знань і їх практичного застосування. Хоча методи й інструменти інтеграції відрізняються, усі моделі спрямовані на розвиток ключових компетентностей, адаптацію до сучасного світу та формування цілісного сприйняття реальності. Україна, впроваджуючи інтеграційні підходи через НУШ, може запозичувати досвід інших країн, зберігаючи водночас свої національні особливості.

Інтеграція мистецтва та трудового навчання в початковій школі може бути реалізована через цікаві уроки та проєкти, які поєднують творчість, ручну працю й практичне застосування знань. Ось кілька ідей для реальних уроків і проєктів:

Проєкт «Моя улюблена казка»

Мета: Розвинути уяву, творчість та вміння працювати з різними матеріалами.

Завдання:

На уроці мистецтва: створити ілюстрації до казки (малюнок персонажів чи сцен).

На трудовому навчанні: виготовити 3D-фігурки персонажів з паперу, картону або пластиліну.

Результат: Виставка ілюстрацій і фігурок або театралізована вистава.

Урок «Квітковий вернісаж»

Мета: Ознайомити учнів із поняттям композиції та навчити створювати декоративні елементи.

Завдання:

На мистецтві: намалювати ескіз квіткової композиції або окремих квітів.

На трудовому навчанні: виготовити квіти з кольорового паперу, тканини чи природних матеріалів.

Результат: Створення об'ємного панно або букета.

Проект «Декор до свят»

Мета: Навчити учнів планувати й реалізовувати творчі проекти.

Завдання:

На мистецтві: створити ескіз святкової прикраси (новорічної, великодньої, осінньої).

На трудовому навчанні: виготовити прикрасу з підручних матеріалів (наприклад, новорічні іграшки з ниток чи тканини, великодні кошики).

Результат: Прикрашання класу чи школи.

Урок «Скринька скарбів»

Мета: Розвинути в учнів естетичний смак і навички декорування.

Завдання:

На мистецтві: розробити орнамент для прикрашання скриньки.

На трудовому навчанні: виготовити скриньку з картону чи дерева і задекорувати її фарбами, тканиною чи аплікацією.

Результат: Виготовлена власноруч скринька.

Проект «Дім мрії»

Мета: Розвивати просторове мислення і вміння працювати з об'ємними конструкціями.

Завдання:

На мистецтві: створити ескіз будинку або кімнати мрії.

На трудовому навчанні: виготовити макет будинку з картону, паперу чи інших матеріалів.

Результат: Макет будинку з елементами декору.

Проект «Еко-декор»

Мета: Навчити використовувати природні й вторинні матеріали для створення прикрас.

Завдання:

На мистецтві: розробити ескіз панно або декоративного предмета.

На трудовому навчанні: виготовити виріб із природних матеріалів (шишки, листя, гілки) або вторинних ресурсів (пластикових пляшок, тканинних обрізків).

Результат: Створення екологічно чистого декору.

Урок «Лялька-мотанка»

Мета: Ознайомити учнів із традиційними ремеслами України.

Завдання:

На мистецтві: намалювати ескіз народної ляльки.

На трудовому навчанні: створити ляльку-мотанку з тканини.

Результат: Готові ляльки-мотанки для шкільної виставки.

Проект «Дизайн одягу для ляльки»

Мета: Навчити основам дизайну та швейної справи.

Завдання:

На мистецтві: створити ескіз костюма для ляльки.

На трудовому навчанні: виготовити костюм із тканини або паперу.

Результат: Ляльки в унікальних костюмах.

Урок «Мій особистий герб»

Мета: Розвивати уяву й відчуття композиції.

Завдання:

На мистецтві: намалювати герб, що символізує інтереси учня чи його родину.

На трудовому навчанні: створити герб із кольорового паперу чи інших матеріалів (тканина, фольга).

Результат: Виготовлені герби, які можна використати для персоналізації куточків у класі.

Проект «Мозаїка з природних матеріалів»

Мета: Навчити учнів поєднувати елементи дизайну й ручної праці.

Завдання:

На мистецтві: розробити малюнок для мозаїки.

На трудовому навчанні: викласти мозаїку з камінців, черепашок, круп або інших матеріалів.

Результат: Оригінальна мозаїка для класу чи виставки.

Проект «Казковий театр»

Мета: Розвинути креативність і навички командної роботи.

Завдання:

На мистецтві: створити ескізи декорацій і персонажів.

На трудовому навчанні: виготовити декорації та ляльки для театру.

Результат: Показ казки за виготовленими декораціями.

Урок «Прикрашаємо свою кімнату»

Мета: Ознайомити учнів із принципами дизайну інтер'єру.

Завдання:

На мистецтві: створити малюнок-дизайн кімнати.

На трудовому навчанні: виготовити предмет декору (подушку, рамку для фото, вазу).

Результат: Створення предметів, які учні зможуть використати вдома.

Впровадження реальних проектів і уроків, які об'єднують мистецтво та трудове навчання, дозволяє розвивати у дітей не лише творчі й практичні навички, але й формувати командний дух, уяву та здатність до самовираження. Ці проекти також стимулюють інтерес до навчання та дозволяють учням бачити результати своїх зусиль.

Перевірка розуміння та закріплення матеріалу лекції

Теоретичний блок

Поясніть, як інтеграція уроків мистецтва і трудового навчання сприяє розвитку креативного мислення у дітей?

Наведіть приклади методичних підходів, які можна використовувати під час інтегрованих уроків.

Чим відрізняється інтеграція змісту від інтеграції форм роботи?

Уявіть, що ви готуєте урок із теми «Осінній пейзаж». Поділіть методи роботи на групи: методи з мистецтва, методи з трудового навчання, інтегровані методи.

Практичний блок

Створіть план-конспект інтегрованого уроку на тему «Народні ремесла» для учнів 3 класу. Вкажіть: Тему уроку. Мету. Очікувані результати. Матеріали для роботи. Етапи уроку.

Розробіть ескіз святкової листівки до Дня матері, використовуючи елементи народного мистецтва (вишивка, орнамент) і техніки, що можна реалізувати на уроках трудового навчання.

Аналіз прикладів

Групова робота:

Уявіть, що ви працюєте в команді вчителів. Розподіліть ролі та розробіть макет іграшки з природних матеріалів (глина, соломка, дерево). Напишіть, як під час роботи можна інтегрувати знання з трудового навчання та мистецтва.

Література

1. Красовська О. О. Образотворче мистецтво з методикою викладання у початковій школі: навч. посібник. Львів: «Новий Світ2000», 2020. 292 с.
2. Малицька О. В. Образотворче мистецтво з методикою навчання: навч.-мет. посіб. для студ. вищ. пед. навч. закладів напрямів підготовки 6.010102 Початкова освіта. Бердянськ, 2016. 346 с.
3. Мистецтво: особливості викладання в початковій школі: навчально-методичний посібник / автор-уклад. В. П. Мартинова. Харків : Друкарня Мадрид, 2019. 111 с.
4. Паршук С. М. Образотворче мистецтво з методикою навчання: методичні рекомендації. 2020. 81 с.
5. Співаковський О.В., Петухова Л.Є., Коткова В.В. Інформаційно-комунікаційні технології в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів напряму підготовки «Початкова освіта». Херсон, 2011. 267 с.
6. Сучасні підходи до уроку образотворчого мистецтва: навч.-метод. посіб. для вчителів образотвор. мистецтва / Т. М. Артюшенко та ін.; за заг. ред. Л. В. Серих. 2-ге вид. Суми: НІКО, 2015. 110 с.
7. Типова освітня програма початкової освіти розроблена під керівництвом Р. Б. Шияна. URL: <https://nus.org.ua/news/opublikuvaly-typovi-osvitni-programy-dlya-1-2-klasiv-nush-dokumenty/> (дата звернення: 1.02.23).
8. Типова освітня програма розроблена під керівництвом О.Я. Савченко. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli> (дата звернення: 1.02.23).
9. Турчин Т. М. Методика навчання освітньої галузі «Мистецтво»: навч.-метод. посіб. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2021. 281 с.

10. Турчин Т.М. Педагогіка мистецтва: навчальний посібник. Чернігів: Десна Поліграф, 2015. 272 с.
11. Турчин Т.М. Початкова музична освіта: проблеми модернізації: монографія. Чернігів: ПАТ «ПВК Десна», 2013. 368 с.
12. Черкасов В.Ф. Теорія і методика музичної освіти: підручник Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. 528 с.
13. Шестобуз, О. С. Образотворче мистецтво з методикою викладання в початкових класах: навч. – метод. посіб. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2011. 140 с.

Лекція 2

Формування цифрової грамотності через художню діяльність на інтегрованих уроках мистецтва і трудового навчання в початковій школі

Мета: сформувати уявлення про значення цифрової грамотності у початковій школі та її інтеграцію з художньою діяльністю на уроках мистецтва і трудового навчання. Розкрити ефективні підходи до використання цифрових інструментів у творчому процесі, стимулюючи розвиток креативності, критичного мислення та практичних навичок учнів.

Ключові слова: цифрова грамотність, інтегроване навчання, мистецтво, трудове навчання, початкова школа, художня діяльність, цифрові інструменти, креативність, STEAM-освіта, критичне мислення.

Цифрова грамотність є важливим компонентом сучасної освіти, що забезпечує учням навички та компетенції для використання інформаційних технологій у різних аспектах життя. Інтеграція цифрової грамотності в уроки мистецтва та трудового навчання в початковій школі відкриває нові можливості для формування креативного мислення, розвитку творчих здібностей та адаптації до цифрового середовища.

У початковій школі діти засвоюють базові поняття, навички і формують основу для подальшого навчання. Цифрова грамотність включає:

- вміння використовувати технології для створення та редагування контенту;
- критичне сприйняття інформації;
- безпечне використання цифрових інструментів;
- навички роботи з цифровими платформами.

Поєднання цих навичок із художньою діяльністю дозволяє дітям навчитися створювати щось нове, використовуючи сучасні інструменти.

Художня діяльність сприяє розвитку уяви, естетичного смаку і моторики. Використання цифрових інструментів на уроках мистецтва розширює ці можливості. Наприклад, за допомогою графічних редакторів (Paint, Tux Paint, Canva) діти можуть створювати цифрові малюнки, а програми для створення анімацій дозволяють візуалізувати їхні ідеї.

Трудове навчання в початковій школі передбачає практичну діяльність, що поєднує роботу руками та творчість. Цифрові інструменти можуть бути використані для: створення схем і ескізів (наприклад, у програмах для малювання чи дизайну); пошуку ідей та інструкцій в інтернеті; створення проектів із використанням технологій 3D-друку або моделювання.

Інтегровані уроки мистецтва і трудового навчання з елементами цифрових технологій дають змогу поєднувати творчість із сучасними компетенціями. *Приклади завдань:* створення цифрової картини та її втілення у вигляді аплікації чи виробу з паперу; проектування елементарних виробів за допомогою програм для 3D-моделювання (наприклад, TinkerCAD) та виготовлення їх із доступних матеріалів; розробка колажів із використанням цифрових фотографій і їх подальше оформлення в традиційному вигляді.

Переваги інтеграції цифрової грамотності

- *розвиток універсальних компетентностей*, учні одночасно опановують художні техніки та сучасні технології.

- *підвищення мотивації*, використання цифрових інструментів робить уроки цікавішими для дітей.

- *формування критичного мислення*, учні вчаться аналізувати інформацію, обирати інструменти для досягнення мети.

- *індивідуальний підхід*, завдяки цифровим технологіям кожна дитина може працювати у своєму темпі.

Інтеграція цифрової грамотності через художню діяльність на уроках мистецтва і трудового навчання відкриває нові горизонти для розвитку молодших школярів. Цей підхід формує не лише навички роботи з цифровими інструментами, але й сприяє розвитку творчих здібностей, самовираження та адаптації до умов сучасного світу. Організація таких уроків вимагає творчого підходу від учителя, але результати – всебічний розвиток учнів – варті цих зусиль.

Цифрова грамотність – це здатність ефективно і відповідально використовувати цифрові технології, інструменти та ресурси для отримання, створення, оцінки, збереження і передавання інформації.

Вона включає:

- технічні навички роботи з пристроями, програмами та інтернет-ресурсами.

- інформаційну грамотність – уміння знаходити, аналізувати та оцінювати інформацію.

- комунікаційні компетенції – використання цифрових засобів для спілкування та співпраці.

- цифрову безпеку – знання про захист особистих даних і дотримання правил етикету в мережі.

- креативність у цифровому середовищі – здатність створювати контент, використовуючи технології.

Важливість цифрової грамотності для сучасного освітнього процесу:

- *відповідність викликам сучасного світу*. Сучасне суспільство постійно цифровізується. Навчання у школі має підготувати дітей до роботи, життя і навчання у світі, де технології є невід’ємною частиною. Цифрова грамотність стає основною компетентністю поряд із читанням, письмом і математикою.

- *підготовка до професійної діяльності*. Більшість професій у майбутньому вимагатимуть умінь працювати з цифровими інструментами. Формування цифрової грамотності в школі допоможе закласти фундамент для професійного розвитку.

- *розвиток критичного мислення*. Діти повинні вміти розрізняти правдиву інформацію та фейки, оцінювати надійність джерел, аналізувати дані й робити обґрунтовані висновки.

- *зміна форм навчання*. Цифрові технології дозволяють зробити освітній процес інтерактивним, цікавим і персоналізованим. Вони сприяють впровадженню таких форматів, як: дистанційне навчання; інтерактивні уроки; використання освітніх платформ (наприклад, Google Classroom, Kahoot).

- *формування навичок співпраці та комунікації.* У сучасному світі велику роль відіграє вміння працювати в команді. Цифрові платформи дають змогу учням спільно створювати проекти, ділитися ідеями та обговорювати завдання.

- *цифрова безпека та відповідальність.* Діти з раннього віку повинні знати про ризики в інтернеті: фішинг, шахрайство, кібербулінг. Освіта в цьому напрямку допомагає формувати усвідомлене ставлення до технологій.

- *стимулювання творчого розвитку.* Цифрові інструменти, такі як графічні редактори, програми для створення анімацій або відео, платформи для програмування, сприяють розкриттю творчого потенціалу дітей.

Отже, цифрова грамотність – це не просто технічна навичка, а основа для всебічного розвитку особистості у XXI столітті. Вона допомагає не лише опановувати сучасні інструменти, а й критично мислити, творчо підходити до завдань і відповідально ставитися до технологій. Інтеграція цієї компетенції у шкільний освітній процес забезпечує підготовку дітей до успішного майбутнього.

Як художня діяльність сприяє формуванню творчих навичок у учнів початкових класів?

Художня діяльність у початковій школі відіграє важливу роль у формуванні творчих навичок дітей. Вона допомагає розвивати уяву, емоційну чутливість, креативність, а також сприяє всебічному розвитку особистості.

- *розвиток уяви та фантазії.* Діти під час художньої діяльності, наприклад малювання чи ліплення, мають змогу уявляти та створювати те, чого не існує в реальності. Це стимулює їх до творчого мислення та допомагає будувати зв'язки між ідеями. *Приклад:* завдання створити малюнок фантастичного світу або тварини спонукає дитину мислити нестандартно.

- *формування креативного мислення.* Художня діяльність навчає дітей знаходити оригінальні способи вирішення завдань. Наприклад, під час створення виробу чи композиції дитина може спробувати різні техніки, кольори чи матеріали. *Приклад:* Використання природних матеріалів для створення аплікації або колажу дозволяє експериментувати з фактурами, формами і кольорами.

- *розвиток емоційної чутливості.* Мистецтво сприяє усвідомленню та вираженню власних емоцій. Діти вчаться переносити свої переживання в художню форму, що розвиває їх емоційну грамотність і чутливість до навколишнього світу. *Приклад:* Створення малюнків на тему «Мій настрій» допомагає дитині передати свої почуття через кольори і форми.

- *здатність до спостереження та увага до деталей.* Художня діяльність заохочує дітей помічати деталі в навколишньому світі, аналізувати їх і відтворювати у своїх роботах. Це покращує їхню спостережливість і здатність до концентрації. *Приклад:* Малювання з натури (наприклад, квітів або тварин) розвиває уважність і вміння переносити побачене на папір.

- *розвиток моторики та просторового мислення.* Робота з різними художніми матеріалами (фарбами, пластиліном, папером) розвиває дрібну моторику, яка є важливою для загального інтелектуального розвитку. Також діти навчаються розуміти пропорції, перспективу та просторові зв'язки. *Приклад:* Створення тривимірних виробів або оригамі розвиває розуміння простору та координацію рухів.

- *стимулювання самовираження*. Художня діяльність надає дітям можливість проявити свою індивідуальність і погляд на світ. Вони вчаться передавати свої ідеї через зображення, вироби чи інші творчі проекти. *Приклад*: Завдання «Намалюй свій дім майбутнього» допомагає дитині висловити свої мрії і прагнення.

- *співпраця та командна робота*. Групові творчі проекти вчать дітей співпрацювати, вислуховувати думки інших і ділитися своїми ідеями. Це розвиває комунікаційні навички та вміння працювати в команді. *Приклад*: Створення спільного панно чи стінгазети класом розвиває командний дух і навички кооперації.

- *стимулювання допитливості та інтересу до світу*. Через творчість діти досліджують нові матеріали, техніки та теми, що сприяє їхньому загальному розвитку і зацікавленості навколишнім світом. *Приклад*: Використання нетрадиційних матеріалів (піску, кави, тканин) у творчості викликає інтерес до нових способів самовираження.

Художня діяльність у початковій школі є потужним інструментом розвитку творчих навичок. Вона вчить дітей мислити нестандартно, спостерігати за світом, виражати себе та співпрацювати з іншими. Завдяки різноманітним видам діяльності (малювання, аплікація, моделювання, ліплення) діти не лише розвиваються інтелектуально, але й вчаться знаходити красу та гармонію в повсякденному житті.

Важливість інтеграції цифрових технологій у мистецтво і трудове навчання в початковій школі

Інтеграція цифрових технологій у мистецтво і трудове навчання в початковій школі є ключовим напрямом сучасної освіти. Це поєднання традиційних творчих методик із сучасними цифровими інструментами дозволяє розвивати у дітей багатогранні навички, необхідні для успішного навчання та адаптації у світі, де технології відіграють провідну роль.

- *відповідність сучасним освітнім вимогам*. Сьогоднішній світ швидко змінюється, а цифрові технології стають невід'ємною частиною життя. Інтеграція технологій у початкову освіту дозволяє: забезпечити дітей базовими цифровими навичками, які стануть основою їхнього майбутнього навчання та кар'єри; відповідати стандартам Нової української школи, яка орієнтована на формування ключових компетентностей, включаючи цифрову.

- *стимулювання творчого розвитку*. Цифрові технології відкривають нові можливості для художньої та трудової діяльності. Вони дозволяють дітям: експериментувати з графічними редакторами, програмами для створення анімації або 3D-моделювання; створювати інтерактивні проекти, які раніше були недоступними через обмеження традиційних методів. *Наприклад*, використання додатків для малювання (Paint, Tux Paint) чи створення анімацій (Powtoon, Scratch) дає змогу дітям поєднувати креативність із технічними знаннями.

- *розвиток міждисциплінарного мислення*. Інтеграція технологій допомагає дітям бачити зв'язок між різними дисциплінами. На уроках трудового навчання чи мистецтва вони можуть: вивчати основи програмування через створення

простих дизайнів у Scratch; використовувати цифрові інструменти для візуалізації ідей та розробки проєктів. Це сприяє формуванню системного мислення і здатності використовувати знання в різних контекстах.

- *підвищення мотивації до навчання.* Цифрові інструменти роблять уроки цікавішими для дітей, адже вони працюють у середовищі, яке відповідає їхнім інтересам. Діти звикли до гаджетів, і їх використання у навчанні дозволяє: поєднати гру і навчання; створити інтерактивні завдання, які залучають дітей активніше, ніж традиційні методи. *Наприклад*, завдання створити цифровий колаж або 3D-модель може викликати більший інтерес, ніж класичне малювання.

- *розвиток цифрової грамотності.* На уроках мистецтва і трудового навчання діти не лише вчать творчості, а й розвивають цифрові навички, зокрема: роботу з графічними редакторами; навички пошуку інформації в інтернеті; основи презентації результатів роботи за допомогою цифрових інструментів. Це допомагає їм розвиватися в контексті сучасного цифрового світу.

- *покращення практичних навичок.* Цифрові технології дозволяють створювати проєкти, які є ближчими до реального життя. Наприклад: дизайн об'єктів із використанням програм для 3D-моделювання, таких як TinkerCAD, може дати уявлення про сучасний дизайн та інженерію; вивчення технологій друку і роботи з цифровими пристроями готує дітей до роботи з новими технологіями у майбутньому.

- *формування навичок роботи в команді.* Багато цифрових проєктів передбачають співпрацю: діти можуть працювати над спільними завданнями, використовуючи хмарні сервіси чи платформи для створення колективних проєктів. Це вчить їх співпраці, відповідальності та ефективній комунікації.

- *розвиток критичного мислення.* Під час роботи з цифровими технологіями діти вчать: аналізувати інформацію; обирати найбільш ефективні інструменти для виконання завдань; критично оцінювати результати своєї роботи. Це допомагає їм мислити більш усвідомлено та продуктивно.

- *економія ресурсів і можливість повторного використання.* Цифрові інструменти дозволяють економити матеріали, такі як папір, фарби чи пластилін, адже діти можуть створювати творчі проєкти у віртуальному середовищі. Крім того, створені цифрові роботи легко зберігати, редагувати та використовувати в майбутньому.

Інтеграція цифрових технологій у мистецтво і трудове навчання дозволяє гармонійно поєднувати творчість і технічні навички, формуючи у дітей всебічну підготовку до сучасного життя. Це сприяє розвитку критичного мислення, креативності, співпраці та адаптації до цифрового середовища, що є основою для успішного майбутнього кожної дитини.

Основні компоненти цифрової грамотності для молодших школярів

Цифрова грамотність молодших школярів охоплює базові навички роботи з цифровими технологіями, розвиток критичного мислення та усвідомленого використання цифрових ресурсів. Вона складається з кількох ключових компонентів, які забезпечують всебічний розвиток дитини в сучасному цифровому світі.

1. Технічні навички:

- робота з пристроями – учні мають навчитися базовій роботі з цифровими пристроями, такими як комп'ютери, планшети, інтерактивні дошки та смартфони.

- операції з файлами, навички створення, збереження, відкриття і видалення файлів.

- використання програмного забезпечення, робота з базовими програмами (графічні редактори, текстові редактори, браузері).

Приклад: завдання: створити малюнок у програмі Paint або підготувати простий документ у текстовому редакторі.

2. Інформаційна грамотність

- пошук інформації – діти вчаться шукати інформацію в інтернеті за допомогою пошукових систем.

- оцінка надійності джерел – учні мають розуміти, що не вся інформація в інтернеті є достовірною, і навчитися критично її аналізувати.

- збереження інформації – основи організації збереження даних: створення папок, використання закладок у браузері.

Приклад: пошук матеріалів для шкільного проекту з попереднім поясненням вчителя, як обирати надійні джерела.

3. Цифрова безпека

- захист особистих даних – розуміння важливості конфіденційності особистої інформації (наприклад, паролі, адреси, фотографії).

- безпечне спілкування – ознайомлення з правилами етикету та безпечної поведінки в інтернеті, наприклад, уникнення спілкування з незнайомцями.

- розпізнавання ризиків – навчання уникнення небезпек, таких як кібербулінг, віруси, шахрайство.

Приклад: Гра-симуляція «Захист своїх даних», де діти вибирають правильні дії у віртуальних ситуаціях.

4. Креативність у цифровому середовищі

- створення контенту – діти вчаться створювати цифрові проекти: малюнки, презентації, відео чи анімації.

- робота з мультимедійними інструментами – використання програм для створення графіки, музики або відео.

- розробка власних ідей – формування здатності переносити свої творчі задуми у цифровий формат.

Приклад: завдання: створити цифровий колаж на тему «Моє улюблене заняття» або створити анімацію у Scratch.

5. Комунікаційні навички

- робота в команді – використання цифрових інструментів (Google docs, Padlet) для спільної роботи над проектами.

- етикет у цифровому середовищі – навчання культурі спілкування у чатах, онлайн-конференціях, коментарях.

- презентація роботи – учні вчаться представляти свої ідеї та результати роботи за допомогою презентацій, графіків, відео.

Приклад: підготовка і презентація мініпроєкту класу з використанням PowerPoint або Canva.

6. Критичне мислення

- аналіз інформації – навчання аналізувати та порівнювати інформацію з різних джерел.

- вирішення проблем – використання цифрових інструментів для пошуку рішень задач і проблем.

- оцінка власних результатів – розуміння того, як покращити створений проєкт або виконане завдання.

Приклад: завдання: знайти декілька джерел інформації на тему «Цікаві факти про тварин» та порівняти їх за точністю.

7. Навички самостійного навчання

- робота з освітніми платформами – використання платформ для онлайн-навчання (наприклад, «На урок», Classtime).

- вміння задавати запитання – учні вчаться ставити правильні запити в пошукових системах.

- цифрові помічники – навички використання інструментів, таких як Google Translate чи словники, для самостійного навчання.

Приклад: вивчення нових слів через додатки або платформу Quizlet.

8. Емоційний і соціальний інтелект

- розпізнавання маніпуляцій – розуміння, що не вся інформація в інтернеті є об'єктивною.

- толерантність і взаємоповага – формування дружньої атмосфери в онлайн-спілкуванні.

Приклад: обговорення історій із кібербулінгом та пошук рішень у команді.

Основні компоненти цифрової грамотності для молодших школярів охоплюють технічні, інформаційні, соціальні та креативні навички. Їхнє засвоєння допомагає дітям успішно адаптуватися до сучасного цифрового середовища, сприяє їхньому інтелектуальному і творчому розвитку, а також готує до викликів майбутнього навчання і професійної діяльності.

Інтеграція цифрових технологій у навчальний процес сприяє формуванню у школярів ключових компетентностей, які допомагають їм адаптуватися до сучасного інформаційного середовища. Ці компетентності є багатокомпонентними, поєднуючи технічні, когнітивні, соціальні, етичні та творчі аспекти.

Зміст компетентностей цифрової грамотності

Технічна компетентність включає вміння працювати з цифровими пристроями, програмним забезпеченням і мережевими технологіями: використання комп'ютерів, планшетів, інтерактивних дошок та смартфонів; базові операції з файлами (створення, збереження, редагування, видалення); робота з програмами (графічні редактори, текстові редактори, мультимедійні інструменти).

Інформаційна компетентність спрямована на вміння знаходити, аналізувати, оцінювати та використовувати інформацію: пошук інформації в інтернеті за допомогою пошукових систем; оцінка надійності джерел і відокремлення фейкової інформації; організація і впорядкування даних (використання папок, хмарних сервісів, закладок у браузері).

Креативна компетентність охоплює здатність створювати новий контент, використовувати цифрові інструменти для творчості: створення малюнків, відео, анімацій, презентацій; використання програм для 3D-моделювання та графічного дизайну; розробка інтерактивних проєктів.

Комунікаційна компетентність – розвиток навичок спілкування та співпраці у цифровому середовищі: використання інструментів для командної роботи (Google Docs, Padlet, Jamboard); онлайн-спілкування з дотриманням етичних норм і цифрового етикету; презентація власних ідей через цифрові платформи.

Етична та безпекова компетентність охоплює навички безпечного та відповідального використання цифрових ресурсів: захист особистих даних і паролів; розуміння ризиків кібербулінгу, шахрайства, вірусів; дотримання авторських прав та принципів академічної доброчесності.

Критичне мислення – формування вміння аналізувати та оцінювати інформацію, ухвалювати обґрунтовані рішення: перевірка достовірності інформації; розпізнавання маніпуляцій у цифрових медіа; орієнтування альтернативних джерел даних.

Самоосвітня компетентність – навички використання цифрових ресурсів для самостійного навчання та розвитку: робота з освітніми платформами (Classtime, LearningApps, Google Classroom); пошук навчальних матеріалів у відкритому доступі; користування інструментами самонавчання (онлайн-курси, навчальні відео).

Структура компетентностей

Компетентності, які формуються під час інтеграції цифрових технологій, мають багаторівневу структуру. Вона включає три основні рівні:

Знання: основні поняття, терміни та принципи роботи цифрових технологій; розуміння правил безпечного користування мережею та пристроями; знання про різні цифрові інструменти та їх функції.

Навички: практичне використання цифрових пристроїв та програмного забезпечення; здатність аналізувати інформацію, створювати цифрові продукти, спілкуватися онлайн; використання технологій для вирішення навчальних завдань і творчої діяльності.

Ставлення: уважне і відповідальне ставлення до інформації у цифровому середовищі; дотримання етичних норм і поваги до інших учасників цифрового простору; прагнення до розвитку цифрових навичок та їх використання для особистісного зростання.

Цифрові компетентності формуються через:

- інтегровані уроки – поєднання традиційних дисциплін (математика, мистецтво, трудове навчання) із цифровими інструментами.
- проєктну діяльність – створення інтерактивних і командних проєктів.
- практичні завдання – використання цифрових платформ для виконання вправ, створення презентацій, графічних робіт.

Компетентності, сформовані завдяки інтеграції цифрових технологій у навчання, є багатогранними і забезпечують гармонійний розвиток учнів. Вони допомагають дітям не лише орієнтуватися у світі технологій, але й критично

мислити, креативно самовиражатися та безпечно використовувати цифрові ресурси. Це фундамент для їхнього успішного навчання, роботи та життя в сучасному світі.

Психологічні аспекти роботи дітей молодшого шкільного віку із цифровими інструментами

Використання цифрових інструментів у навчанні дітей молодшого шкільного віку вимагає врахування їхніх психологічних особливостей. У цьому віці діти мають активний когнітивний розвиток, але їхні емоційні, соціальні та фізіологічні характеристики ще не досягли зрілості. Тому важливо забезпечити безпечне, комфортне і ефективне використання цифрових технологій.

- **Когнітивні особливості.** У молодшому шкільному віці діти активно розвивають увагу, пам'ять, мислення та уяву. Використання цифрових інструментів може як сприяти їхньому розвитку, так і викликати перевантаження.

Позитивні аспекти:

- стимулювання уваги – інтерактивні завдання, ігрові елементи в програмах допомагають дітям зосереджуватися.

- розвиток мислення – використання програм для створення анімацій, малюнків чи розв'язання задач сприяє формуванню логіки та креативності.

- покращення пам'яті – інтерактивні вправи з повторенням (наприклад, освітні ігри) допомагають краще запам'ятовувати нову інформацію.

Виклики: швидка зміна інформації в цифрових інструментах може призводити до зниження концентрації уваги; велика кількість візуальних та аудіальних стимулів може викликати когнітивне перевантаження.

- **Емоційний розвиток.** Діти молодшого шкільного віку ще вчаться розпізнавати, виражати та контролювати свої емоції. Робота із цифровими інструментами може впливати на їхній емоційний стан по-різному.

Позитивні аспекти:

- мотивація – цифрові технології можуть робити навчання цікавим і захопливим завдяки ігровим елементам і візуальній привабливості.

- задоволення від досягнень – виконання завдань у цифрових інструментах часто супроводжується миттєвим позитивним зворотним зв'язком (наприклад, анімаціями або віртуальними нагородами).

Виклики: фрустрація – складнощі у користуванні цифровими інструментами можуть викликати роздратування або втрату впевненості у своїх силах; емоційна залежність – часте використання ігрових платформ може формувати потребу у постійній стимуляції та винагородах.

- **Соціальні аспекти.** Соціальний розвиток дітей у цьому віці відбувається через взаємодію з дорослими та однолітками. Цифрові технології можуть як підтримувати, так і замінювати живе спілкування.

Позитивні аспекти:

- робота в команді. використання онлайн-платформ для спільної роботи (Google Docs, Padlet) сприяє розвитку навичок співпраці.

- розвиток комунікаційних навичок. цифрові інструменти дозволяють дітям вчитися спілкуватися у безпечному середовищі.

Виклики: зменшення живого спілкування – тривале використання цифрових технологій може знижувати інтерес до взаємодії з однолітками у реальному світі; ризик кібербулінгу – навіть у безпечних освітніх середовищах можуть виникати конфлікти, пов'язані із цифровим спілкуванням.

- **Фізіологічні аспекти.** У молодшому шкільному віці нервова система дітей є ще незрілою, що робить їх чутливими до впливу цифрових пристроїв.

Позитивні аспекти:

- розвиток дрібної моторики – робота з мишкою, сенсорними екранами чи клавіатурою сприяє моторному розвитку.

- формування зорово-моторної координації – цифрові інструменти допомагають тренувати синхронізацію між очима і рухами рук.

Виклики: перенапруження очей – тривала робота з екранами може спричинити цифрову втоми очей; гіподинамія – використання пристроїв у сидячій позі може знижувати фізичну активність, що важливо для здоров'я дітей.

- **Рівень цифрової зрілості.** Діти молодшого шкільного віку мають обмежені навички самостійного користування технологіями, тому потребують постійного супроводу: **навчання основ** – дорослі мають забезпечити доступ до безпечного контенту і пояснити базові правила користування пристроями; **контроль часу** – оптимальний час роботи з цифровими інструментами для дітей цього віку не має перевищувати 1–1,5 години на день.

- **Етичні аспекти.** У цьому віці формується розуміння етики використання цифрових технологій: **цифровий етикет** – навчання культурі онлайн-спілкування; **розуміння авторських прав** – важливо пояснювати, що інформація, зображення та інші ресурси в інтернеті мають авторів.

Рекомендації для роботи із цифровими інструментами:

- створення структурованого середовища – забезпечити використання цифрових технологій під керівництвом дорослих.

- дозування часу роботи – перерви кожні 20–30 хвилин.

- вибір адаптованого контенту – використання платформ, які відповідають віковим особливостям дітей.

- фокус на живому спілкуванні – поєднувати цифрові технології з активними ігровими чи командними завданнями.

- підтримка емоційного балансу – допомагати дітям справлятися із труднощами та підтримувати позитивний досвід.

Робота з цифровими інструментами у молодшому шкільному віці може стати потужним засобом розвитку, якщо враховувати психологічні особливості дітей. Важливо забезпечити баланс між цифровою активністю, живим спілкуванням і фізичною активністю для гармонійного розвитку дитини.

Інтеграція цифрових технологій у художню діяльність

Сучасний світ стрімко цифровізується, і це змінює всі сфери життя, включаючи освіту та мистецтво. Інтеграція цифрових технологій у художню діяльність відкриває перед педагогами, митцями та учнями нові можливості для творчості, самовираження та навчання. Це поєднання традиційних методів мистецтва з

цифровими інструментами сприяє розвитку креативного мислення, технічних навичок та естетичного сприйняття.

Цифрові технології у художній діяльності включають використання програмного забезпечення, інтернет-ресурсів та пристроїв для створення, редагування, збереження та представлення творів мистецтва. До них належать:

Графічні редактори (Paint, Photoshop, Canva, Krita) для створення ілюстрацій, колажів, малюнків.

Програми для анімації та відеомонтажу (Powtoon, Blender, Adobe After Effects) для візуалізації ідей.

Інструменти для 3D-моделювання (TinkerCAD, SketchUp) для проектування об'єктів.

Освітні платформи для вивчення основ мистецтва, наприклад, ArtSteps, які дозволяють створювати віртуальні галереї.

Цифрові інструменти надають митцям можливість експериментувати з новими техніками та стилями. Вони дозволяють: створювати роботи, які неможливо реалізувати традиційними засобами (наприклад, цифрова анімація); візуалізувати ідеї у 3D; створювати інтерактивні проекти.

Цифрові інструменти доступні для широкого загалу, що дозволяє кожному спробувати себе в мистецтві. Безкоштовні програми та онлайн-платформи (наприклад, GIMP або Canva) дають можливість навчатися та створювати навіть без значних фінансових витрат.

Мистецькі роботи у цифровому форматі легко зберігати, тиражувати та поширювати через соціальні мережі, блоги чи віртуальні галереї. Це сприяє розвитку митців і підвищує доступність їхніх робіт для аудиторії.

Цифрові технології дозволяють створювати інтерактивні роботи, з якими глядачі можуть взаємодіяти. Наприклад, віртуальні реальності або анімаційні інсталяції стають важливою частиною сучасного мистецтва.

У початковій і середній школі використання цифрових технологій у мистецтві сприяє розвитку творчого потенціалу учнів та їхньої цифрової грамотності.

Переваги для навчального процесу

- *мотивація* – інтерактивні завдання залучають дітей більше, ніж традиційні методи.

- *індивідуалізація* – кожен учень може працювати у своєму темпі, створюючи унікальні проекти.

- *різноманітність* – цифрові інструменти дозволяють спробувати різні форми мистецтва: від графічного дизайну до анімації.

Приклади завдань: створення цифрової картини у графічному редакторі, розробка анімації на тему «Мій день у школі» за допомогою програми Scratch, проектування дизайну екологічної упаковки у TinkerCAD, створення віртуальної виставки малюнків класу на платформі ArtSteps.

Виклики інтеграції

- *технічне забезпечення* – не всі школи мають доступ до сучасних пристроїв та програмного забезпечення.

- навчання вчителів – педагоги потребують додаткового навчання для ефективного використання цифрових інструментів.

- часове обмеження – уроки мають обмежений час, що ускладнює реалізацію великих цифрових проєктів.

Інтеграція цифрових технологій у художню діяльність сприяє: розвитку креативності – учні вчать мислити нестандартно, комбінуючи традиційні методи з цифровими інструментами; цифровій грамотності – робота з графічними редакторами, анімаційними програмами та іншими інструментами допомагає опанувати базові технічні навички; командній роботі – учні можуть працювати над спільними проєктами, використовуючи хмарні сервіси для обміну файлами.

Інтеграція цифрових технологій у художню діяльність дозволяє створювати нові форми мистецтва, робить навчання більш захопливим і сприяє всебічному розвитку учнів. Цей підхід не лише допомагає дітям краще зрозуміти сучасний світ, а й відкриває для них двері у безмежний простір творчості. Завдяки цифровим інструментам художня діяльність стає більш доступною, інтерактивною і захопливою як для дітей, так і для дорослих.

Цифрові інструменти для реалізації мистецьких проєктів

Цифрові технології відкривають безліч можливостей для творчої діяльності, дозволяючи створювати проєкти різної складності та спрямованості. Ось перелік найефективніших цифрових інструментів, які можна використовувати у художніх проєктах:

1. Графічні редактори

Ці програми дозволяють створювати, редагувати та обробляти зображення.

Paint – простий графічний редактор, ідеальний для молодших школярів, щоб навчитися основам цифрового малювання.

Krita – безкоштовний інструмент для створення цифрових малюнків і концепт-арту. Підходить для більш досвідчених учнів.

Canva – онлайн-платформа для створення колажів, афіш, запрошень і презентацій. Інтуїтивно зрозуміла і популярна серед початківців.

Adobe Photoshop – професійний редактор для створення графіки, ретуші та складних зображень.

2. Інструменти для анімації

Анімація є одним із найбільш захопливих напрямків цифрової творчості.

Powtoon – онлайн-платформа для створення простих анімаційних презентацій.

Scratch – програма для візуального програмування, що дозволяє створювати анімації та інтерактивні історії. Ідеальна для молодших школярів.

Blender – потужний інструмент для створення 3D-анімацій і графіки. Підходить для складніших проєктів.

Toon Boom Harmony – професійне програмне забезпечення для 2D-анімації, популярне серед художників-аніматорів.

3. Програми для 3D-моделювання

Ці інструменти дозволяють створювати тривимірні моделі та інтерактивні об'єкти.

TinkerCAD – зручний і безкоштовний інструмент для початківців, що дозволяє створювати прості 3D-моделі.

SketchUp – програма для 3D-моделювання, яка часто використовується для дизайну інтер'єрів та архітектурних проєктів.

Sculptris – інструмент для цифрового скульптингу, що дозволяє створювати органічні форми, наприклад, персонажів чи об'єкти природи.

4. Мультимедійні редактори

Для роботи з відео, музикою чи мультимедіа.

Adobe Premiere Pro – професійний інструмент для відеомонтажу.

Filmora – простіший редактор для монтажу відео, ідеальний для учнів початкової школи.

Audacity – безкоштовний аудіоредактор для запису й обробки звуку.

GarageBand (для Mac) – зручна програма для створення музичних композицій.

5. Онлайн-платформи для створення інтерактивних проєктів

Ці інструменти допомагають створювати інтерактивний контент або віртуальні виставки.

ArtSteps – платформа для створення віртуальних художніх галерей і виставок.

Padlet – онлайн-дошка для спільного збирання ідей, фото, зображень і тексту.

ThingLink – інструмент для створення інтерактивних зображень і відео з інтегрованими мітками.

6. Освітні інструменти для мистецтва

Ці платформи поєднують освітній і художній контент.

Google Arts & Culture – ресурс для дослідження музеїв і колекцій з усього світу. Дозволяє вивчати шедеври мистецтва та створювати власні роботи на їх основі.

Autodesk SketchBook – програма для цифрового малювання та створення ескізів. Підходить для учнів різного рівня.

7. Цифрові інструменти для групових проєктів

Ці платформи допомагають організувати спільну роботу над художніми проєктами.

Google Jamboard – інструмент для створення інтерактивних колажів і обговорення ідей.

Miro – онлайн-дошка для візуалізації проєктів, зокрема творчих.

Canva for Teams – функціонал Canva для спільної роботи в команді.

Переваги використання цифрових інструментів

- доступність – багато програм безкоштовні або доступні за помірну ціну.
- різноманітність. учні можуть спробувати себе у різних напрямках: графіка, анімація, 3d-моделювання, музика.
- мотивація – інтерактивність і можливість швидко побачити результати підвищують інтерес до творчої діяльності.
- індивідуалізація – кожен учень може обрати інструменти, які відповідають його інтересам і рівню підготовки.

Інтеграція цифрових інструментів у мистецькі проекти не лише розширює творчі горизонти, а й сприяє розвитку у дітей критичного мислення, креативності та цифрової грамотності. Використання цих ресурсів у навчальному процесі допомагає зробити художню діяльність більш інтерактивною, доступною та цікавою для учнів різного віку.

Ось кілька прикладів, як можна інтегрувати цифрові технології на уроках мистецтва і трудового навчання в початковій школі:

Цифрове малювання:

Використання додатків, таких як Tux Paint або Autodesk SketchBook, для створення малюнків і художніх композицій.

Учні можуть експериментувати з кольорами, фактурами і стилями без витрат матеріалів.

Аудіовізуальне мистецтво:

Створення анімацій за допомогою простих програм, наприклад, Stop Motion Studio.

Озвучування та поєднання звуку із зображеннями, створеними дітьми.

Віртуальні музеї та галереї:

Перегляд експозицій у віртуальних галереях, наприклад, Google Arts & Culture.

Аналіз творів мистецтва, знайомство з художниками та культурною спадщиною.

Доповнена реальність:

Використання застосунків AR для вивчення 3D-моделей творів мистецтва або створення власних.

Наприклад, додаток Quiver дозволяє «оживити» розмальовані учнями малюнки.

Цифрові інструкції:

Використання відеоуроків або покрокових цифрових схем для виготовлення виробів.

Наприклад, створення аплікацій або виробів із паперу, тканини чи дерева за готовими шаблонами.

3D-моделювання:

Навчання основам 3D-дизайну в простих програмах, як-от Tinkercad. Учні можуть моделювати прості об'єкти (іграшки, підставки тощо).

Проектування виробів:

Використання Canva або подібних інструментів для створення ескізів майбутніх виробів.

Наприклад, створення візерунків для вишивки або аплікацій.

Цифрові щоденники проектів:

Учні фіксують хід роботи у вигляді фото чи відео, а потім створюють презентації своїх виробів у PowerPoint або Google Slides.

Робота з інтерактивними дошками:

Використання інтерактивних дошок для спільного проектування чи демонстрації технологій виготовлення.

STEAM-проекти:

Створення інтегрованих проектів, наприклад: моделювання казкових героїв (мистецтво) та виготовлення їхніх костюмів чи декорацій (трудове навчання) за допомогою цифрових ескізів.

Онлайн-колажі:

Використання сервісів, як-от Pixlr або Fotor, для створення колажів із фотографій робіт учнів.

Цифрове портфоліо:

Учні створюють електронне портфоліо, де зберігають свої художні та трудові роботи у вигляді фото, відео чи презентацій.

Ці інструменти, на наш погляд, допомагають розвивати творчість, зацікавленість і практичні навички учнів, одночасно знайомлячи їх із сучасними цифровими технологіями.

Роль трудового навчання у формуванні цифрових навичок молодших школярів

Трудове навчання в початковій школі може відігравати важливу роль у формуванні цифрових навичок через практичне використання сучасних технологій для виконання творчих і прикладних завдань. Цей предмет дозволяє поєднати традиційні ручні навички із цифровими інструментами, сприяючи інтегрованому розвитку дитини.

Основні аспекти впливу трудового навчання на цифрові навички:

- *ознайомлення з цифровими інструментами для проектування:* під час виконання практичних завдань учні можуть використовувати програми для створення схем і ескізів (наприклад, Canva або Tinkercad). Це формує базові навички роботи з графічними редакторами та 3D-дизайном.

- *навчання роботі з інструкціями в цифровому форматі:* учні вчаться користуватися цифровими ресурсами (відеоуроками, покроковими інструкціями в PDF або інтерактивними додатками) для створення виробів. Це сприяє розвитку інформаційної грамотності.

- *розвиток навичок цифрової комунікації:* у рамках проектної діяльності діти можуть створювати презентації своїх робіт за допомогою PowerPoint чи Google Slides, фотографувати вироби, знімати відео і ділитися результатами у навчальному середовищі.

- *інтеграція технологій до процесу виготовлення:* використання 3D-принтерів для друку моделей або електронних модулів для виготовлення простих інтерактивних виробів може бути введене на рівні ознайомлення. Наприклад, виготовлення декоративного виробу з використанням LED-стрічки чи простих електронних схем.

- *розвиток навичок критичного мислення через цифрові проекти:* учні можуть аналізувати, як дизайн виробу зміниться при модифікації схеми або матеріалів, і випробовувати ці зміни в цифровому середовищі (наприклад, в симуляторах).

- *цифрове документування процесу:* учні ведуть цифрові щоденники проектів, записуючи кожен етап роботи у вигляді тексту, фото чи відео. Це допомагає структурувати інформацію та знайомить їх із принципами роботи з хмарними сервісами (наприклад, Google Drive).

Переваги формування цифрових навичок через трудове навчання:

- інтегрований підхід: поєднання практичних навичок із сучасними технологіями забезпечує багатогранний розвиток учнів.
- реалізація STEAM-освіти: трудове навчання, доповнене технологіями, стає основою для інтеграції природничих наук, інженерії, мистецтва та математики.
- мотивація: використання сучасних технологій викликає інтерес і стимулює активність учнів.
- готовність до викликів майбутнього: навчання роботі з цифровими інструментами вже в молодшій школі формує базу для подальшого розвитку компетенцій, затребуваних у цифрову епоху.
- трудове навчання створює унікальні можливості для інтеграції практичних і цифрових навичок, допомагаючи молодшим школярам оволодіти інструментами, які стануть основою їхнього успішного навчання та життя в цифровому світі.

Основні принципи інтеграції цифрової грамотності у мистецькі та трудові дисципліни

Інтеграція цифрової грамотності в мистецькі та трудові дисципліни базується на принципах, що сприяють гармонійному поєднанню традиційної творчої діяльності з сучасними технологіями. Це забезпечує розвиток як художніх, так і практичних навичок учнів, а також їхньої здатності ефективно використовувати цифрові інструменти.

1. Принцип інтеграції. Цифрова грамотність має бути органічно включена у зміст дисциплін, а не замінювати традиційні методи навчання. У мистецтві це може проявлятися через використання цифрових інструментів для створення композицій, а в трудовому навчанні – через цифрове моделювання виробів. *Приклад:* Використання програми для малювання (наприклад, Tux Paint) замість звичайного олівця під час вивчення технік створення орнаментів.

2. Принцип доступності. Цифрові інструменти повинні бути доступними і зрозумілими для використання учнями молодшого шкільного віку. Навчальні завдання мають враховувати вікові особливості дітей. Обираються програми та сервіси з інтуїтивно зрозумілим інтерфейсом. *Приклад:* Навчання роботи з простими графічними редакторами, такими як Paint чи Canva, які не потребують складних технічних знань.

3. Принцип поступовості. Застосування цифрових технологій впроваджується поступово – від ознайомлення до практичного використання. На перших етапах учні можуть спостерігати, як викладач використовує технології, а потім – самостійно їх застосовувати. *Приклад:* Спочатку вчитель демонструє, як створити ескіз виробу в Canva, а пізніше учні створюють власні проекти.

4. Принцип творчої активності. Цифрові технології не повинні обмежувати творчість учнів, а, навпаки, мають сприяти розкриттю їхнього потенціалу. Учні отримують свободу у виборі стилю, дизайну чи інструментів для виконання завдання. *Приклад:* Створення мультимедійних проектів (відеороликів, колажів, анімацій) на основі вивчених тем.

5. Принцип міждисциплінарності. Інтеграція цифрової грамотності має враховувати можливості поєднання знань із різних сфер (мистецтва, математики,

технологій, природничих наук). Цифрові інструменти використовуються для вирішення завдань, що поєднують кілька навчальних предметів. *Приклад:* Проект «Екологічний дизайн» – створення моделей екологічно чистих виробів із візуалізацією їхнього вигляду у цифровій програмі.

6. Принцип критичного мислення. Учні навчаються аналізувати результати своєї роботи, шукати інформацію онлайн, оцінювати якість і відповідність даних. Завдання мають сприяти розумінню, як використовувати технології відповідально та ефективно. *Приклад:* Учні досліджують, як вибір кольорів і форм у дизайні впливає на сприйняття виробу, використовуючи референси з онлайн-галерей.

7. Принцип взаємодії. Важливо створювати умови для співпраці між учнями за допомогою цифрових інструментів. Колективні проекти сприяють формуванню навичок роботи в команді. *Приклад:* Створення групових презентацій у Google Slides або онлайн-колажів із фотографіями виробів, виготовлених на уроці.

8. Принцип відповідності реальним викликам. Завдання мають бути спрямовані на вирішення реальних життєвих проблем, що допоможе учням усвідомити значущість цифрової грамотності. Це сприяє розвитку прикладних навичок, які знадобляться у майбутньому. *Приклад:* Учні розробляють у графічному редакторі макет обкладинки для шкільної газети чи календаря класу.

Інтеграція цифрової грамотності у мистецькі та трудові дисципліни сприяє всебічному розвитку дітей, готує їх до викликів цифрової епохи та розвиває креативність, аналітичне мислення і практичні навички.

Приклади тем інтегрованих уроків: «Цифрова картина і її реальне втілення»; «Мистецтво в об'єктиві: створення відеколажу»; «Проектування та виготовлення виробів за допомогою цифрових схем».

Переваги та виклики використання цифрових технологій

Цифрові інструменти відкривають широкі можливості для розвитку креативності, критичного мислення та командної роботи, адже вони дозволяють учням працювати інтерактивно, створювати інноваційні проекти та ефективно взаємодіяти з однокласниками.

1. Розвиток креативності. Цифрові інструменти надають учням нові засоби для творчої самореалізації та експериментування.

- *звучність у вираженні ідей* – додатки для малювання (Procreate, Tux Paint) або графічного дизайну (Canva, Adobe Spark) дозволяють створювати унікальні зображення, колажі, постери.

- *розширення доступу до ресурсів:* учні можуть шукати ідеї, візуальні референси чи шаблони для проектів онлайн.

- *створення мультимедійних проектів:* поєднання тексту, зображень, аудіо та відео у програмах, таких як PowerPoint або iMovie, сприяє багатогранному розвитку креативності.

- *ігрові та симуляційні програми:* Наприклад, Minecraft Education Edition допомагає дітям створювати складні архітектурні конструкції чи екосистеми у віртуальному світі.

Приклад: Учні можуть створити цифровий арт-проект «Світ майбутнього», використовуючи графічний редактор і цифрові фото.

2. Розвиток критичного мислення. Цифрові технології сприяють аналізу, оцінці та вирішенню складних проблем.

- *аналіз інформації:* учні вчаться шукати надійні джерела в Інтернеті, оцінювати правдивість даних та їхню відповідність завданням.

- *вирішення проблем через моделювання:* інструменти, як-от Scratch або Tinkercad, дозволяють дітям створювати цифрові моделі та тестувати їх, аналізуючи результати і виправляючи помилки.

- *оцінка власних проектів:* учні за допомогою цифрових щоденників можуть документувати процес створення роботи і аналізувати, що вийшло успішно, а що потрібно покращити.

- *створення сценаріїв:* інтерактивні програми (наприклад, Twine) дозволяють планувати та реалізувати сценарії з різними результатами залежно від вибору учасників.

Приклад: учні розробляють 3D-модель екологічно чистого будинку, обираючи матеріали й технології на основі критичного аналізу їхніх переваг.

3. Розвиток командної роботи. Цифрові інструменти полегшують співпрацю між учнями через інтерактивні платформи та спільні проекти.

- *хмарні сервіси для спільної роботи:* Google Docs, Google Slides або Microsoft Teams дозволяють учням працювати над документами, презентаціями чи проектами в реальному часі.

- *онлайн-дошки:* Padlet або Jamboard допомагають збирати ідеї, обговорювати концепції чи створювати ментальні карти.

- *ролі в командних проектах:* за допомогою цифрових інструментів учні можуть брати на себе різні ролі (наприклад, дизайнер, редактор, дослідник), розвиваючи відповідальність та навички координації.

- *зворотний зв'язок:* платформи, як-от Edmodo або Seesaw, дозволяють однокласникам і вчителям залишати коментарі, які сприяють вдосконаленню проектів. *Приклад:* група учнів розробляє онлайн-колаж «Традиції мого краю», працюючи разом у Canva і додаючи свої частини проекту в хмарному середовищі.

Цифрові інструменти сприяють: розширенню можливостей для творчої самореалізації, стимулюванню аналізу, оцінки і вирішення завдань, ефективній співпраці через сучасні платформи. Впровадження таких інструментів допомагає учням не лише розвивати ключові компетенції, але й готує їх до життя в цифровому світі.

Впровадження цифрових технологій у навчальний процес початкової школи має багато переваг, але також супроводжується певними викликами, які необхідно враховувати для досягнення ефективності і збереження інтересу та безпеки учнів.

Технічні виклики. Нестача обладнання – не всі школи забезпечені достатньою кількістю пристроїв (комп'ютерів, планшетів, інтерактивних дошок). Неправильна технічна підготовка – може виникнути проблема з підтримкою обладнання або застарілістю програмного забезпечення. Нестабільний доступ до Інтернету -у багатьох закладах або регіонах доступ до швидкісного Інтернету є обмеженим.

Методичні виклики. Нестача кваліфікації вчителів – не всі педагоги мають достатні цифрові навички або досвід роботи з технологіями. Відсутність адаптованих програм – бракує навчальних матеріалів, які б враховували вікові особливості учнів і були інтегровані у чинну навчальну програму. Складність оцінювання – оцінювання результатів роботи з використанням цифрових інструментів може бути суб'єктивним і потребує розробки чітких критеріїв.

Психологічні виклики. Перевантаження учнів: надмірне використання технологій може викликати втому, втрату інтересу або навіть стрес у молодших школярів. Залежність від гаджетів: неконтрольоване використання технологій може сформуванати залежність від екранів, що шкодить розвитку дитини. Недостатній рівень мотивації: не всі діти однаково зацікавлені у використанні цифрових інструментів, особливо якщо вони сприймаються як складні чи незрозумілі.

Соціальні виклики. Нерівний доступ до технологій: у деяких сім'ях відсутні фінансові можливості для забезпечення дітей гаджетами, що створює розрив між учнями. Проблеми з комунікацією: через використання цифрових засобів у навчанні може зменшитися кількість живої взаємодії між учнями та вчителями.

Безпекові виклики. Цифрова безпека: діти можуть випадково натрапити на небажаний або шкідливий контент, якщо контроль із боку дорослих недостатній; Захист персональних даних: використання онлайн-сервісів може вимагати реєстрації, яка потребує введення особистої інформації. Кібербулінг: використання цифрових платформ може стати середовищем для прояву агресії серед дітей.

Організаційні виклики. Високі витрати: закупівля обладнання, ліцензій на програмне забезпечення і навчання педагогів потребує значних фінансових ресурсів. Складність інтеграції: узгодження цифрових технологій із традиційними методами навчання потребує часу і додаткових зусиль. Розподіл часу: надмірна увага до цифрових інструментів може зменшити час на фізичну активність, практичні завдання і роботу з традиційними матеріалами.

Шляхи подолання викликів

- підвищення кваліфікації вчителів: регулярне проведення тренінгів з використання цифрових інструментів.

- державна підтримка: забезпечення шкіл обладнанням, розвиток інтернет-інфраструктури, створення навчальних програм.

- розробка методик: адаптація навчальних матеріалів до початкової школи, створення змішаних підходів до викладання.

- цифрова безпека: інструктаж для учнів і вчителів щодо відповідального використання технологій.

- робота з батьками: інформування сімей про переваги й виклики цифрового навчання, спільна підтримка дітей у розвитку технологічних навичок.

Із вирішенням цих викликів цифрові технології можуть стати потужним інструментом для покращення якості освіти в початковій школі.

Ознайомлення учнів початкових класів із цифровими інструментами через реальні навчальні проєкти робить процес навчання захопливим і сприяє формуванню ключових компетентностей. Ось кілька адаптованих для молодших школярів прикладів:

Проект «Моя родина в малюнках»

Мета: Створення цифрового альбому із зображеннями членів родини.

Цифрові інструменти: Tux Paint для створення малюнків. Google Slides для оформлення альбому.

Етапи реалізації:

Учні малюють членів своєї родини у цифровому редакторі Tux Paint.

Переносять малюнки до Google Slides, додають імена та короткі описи.

Презентують свої альбоми в класі.

Результат: Розвиток креативності, навичок роботи з графічними редакторами та презентаційними програмами.

Проект «Карта моєї школи»

Мета: Створення інтерактивної карти школи із зазначенням ключових локацій.

Цифрові інструменти: Google My Maps або Padlet для створення карти. Canva для оформлення піктограм.

Етапи реалізації:

Учні досліджують школу, записують назви локацій (клас, спортивний зал, їдальня).

Заносить інформацію на карту, додаючи власні фото чи малюнки.

Презентують карту батькам на шкільному заході.

Результат: Ознайомлення з навігаційними та картографічними сервісами.

Проект «День улюбленої тварини»

Мета: Розробка інтерактивного журналу про тварин.

Цифрові інструменти: Book Creator для створення журналу. Pexels або Unsplash для пошуку фото.

Етапи реалізації:

Учні обирають тварину, про яку хочуть розповісти.

Додають фото та факти до журналу.

Розміщують створені сторінки в загальному класному журналі.

Результат: Формування дослідницьких навичок і роботи з текстами та зображеннями.

Проект «Цифрова розмальовка»

Мета: Створення колекції цифрових розмальовок для однокласників.

Цифрові інструменти: Quiver App для оживлення малюнків. Paint для створення ескізів.

Етапи реалізації:

Учні малюють контури об'єктів у Paint.

Завантажують розмальовки до сервісу Quiver для оживлення.

Пропонують однокласникам розмалювати їхні роботи.

Результат: Розвиток художніх навичок і знайомство з технологіями AR.

Проект «Екологічна казка»

Мета: Розробка інтерактивної казки на екологічну тему.

Цифрові інструменти: Scratch для створення казкових анімацій. Audacity для запису голосу персонажів.

Етапи реалізації:

Учні пишуть сценарій казки про природу чи екологію.

Створюють анімацію в Scratch, додаючи текст і голосові записи.

Демонструють анімацію іншим класам.

Результат: Ознайомлення з основами програмування, розвиток творчих здібностей.

Проект «Наші свята»

Мета: Створення календаря класу з важливими святами.

Цифрові інструменти: Canva для створення дизайну календаря. Google Sheets для збору даних.

Етапи реалізації:

Учні записують дати свят та визначають, як вони хотіли б їх відзначити.

Додають до календаря зображення та пояснення до свят.

Роздруковують календар для класу чи виставляють у цифровій формі.

Результат: Формування організаційних навичок, креативності та планування.

Проект «Історія класу»

Мета: Створення інтерактивної хроніки класу з найяскравішими моментами.

Цифрові інструменти: Adobe Spark Video для створення відео. Google Photos для збору зображень.

Етапи реалізації:

Учні збирають фото і відео з життя класу (екскурсії, свята, уроки).

Об'єднують матеріали у відео, додаючи текст і музику.

Демонструють хроніку на святкових заходах.

Результат: Розвиток візуальних і технічних навичок, командної роботи.

Отже, реальні навчальні проекти з використанням цифрових інструментів: сприяють інтеграції теорії та практики; розвивають креативність, технічні навички та командну роботу; мотивують учнів до навчання через цікаві і доступні завдання. Ці проекти не лише допомагають дітям освоїти цифрові технології, а й формують у них базові компетентності, необхідні для успішного навчання і життя в сучасному світі.

Інтеграція цифрових технологій у початкову школу має численні переваги, які сприяють покращенню якості навчання, розвитку ключових компетентностей учнів та їхній підготовці до сучасного цифрового світу.

1. Розвиток цифрової грамотності з раннього віку. Учні знайомляться з базовими цифровими інструментами, які стають основою для подальшого навчання та роботи. Формуються навички роботи з текстовими редакторами, презентаціями, графічними редакторами тощо. Розуміння етики використання технологій і правил цифрової безпеки. *Приклад:* Діти вчаться створювати прості презентації у Google Slides або малюнки у Tux Paint.

2. Підвищення мотивації до навчання. Цифрові технології роблять уроки цікавішими та інтерактивними, що сприяє залученню учнів. Використання ігор, віртуальних екскурсій або анімацій стимулює бажання дізнаватися нове. *Приклад:* Учні із захопленням беруть участь у навчальних іграх на платформі Kahoot! або переглядають відеоекскурсії до музеїв.

3. Розвиток креативності. Діти отримують можливість створювати мультимедійні проекти, працювати з графічними редакторами чи 3D-моделюванням. Вчаться візуалізувати свої ідеї у вигляді малюнків, відео чи інтерактивних презентацій. *Приклад:* Створення учнями мультимедійних проектів, таких як «Мій день» у програмі Canva чи Book Creator.

4. Покращення навичок критичного мислення. Завдяки цифровим технологіям учні вчаться шукати, аналізувати та оцінювати інформацію. Вирішують проблеми, розробляючи рішення в симуляціях чи за допомогою навчальних програм. *Приклад:* Виконання завдань у Scratch, де учні розробляють власні анімації чи алгоритми для вирішення задач.

5. Розвиток навичок командної роботи. Хмарні сервіси (Google Docs, Padlet) сприяють співпраці між учнями навіть у дистанційному форматі. Учні вчаться ділитися обов'язками, обговорювати ідеї та разом досягати результату. *Приклад:* Створення спільної презентації про природу рідного краю, де кожна дитина відповідає за свою частину роботи.

6. Індивідуалізація навчання. Цифрові інструменти дозволяють адаптувати матеріал під потреби учня, враховуючи його рівень підготовки та темп засвоєння. Використання адаптивних навчальних програм, які автоматично підбирають завдання відповідно до рівня знань. *Приклад:* Використання онлайн-платформ, таких як ClassDojo чи LearningApps, для виконання завдань різної складності.

7. Підготовка до сучасного цифрового світу. Учні з раннього віку вчаться користуватися сучасними технологіями, що допомагає їм бути конкурентоспроможними в майбутньому. Знайомляться з професіями, що вимагають цифрових навичок, через інтеграцію STEM-елементів. *Приклад:* Робота з 3D-програмами (наприклад, Tinkercad) для створення простих моделей.

8. Покращення взаємодії між учнями, вчителями та батьками. Використання платформ для комунікації (Google Classroom, Seesaw) спрощує обмін інформацією. Батьки можуть спостерігати за успіхами дітей та брати активну участь у навчальному процесі. *Приклад:* Учні публікують свої роботи у Seesaw, де батьки можуть залишати коментарі чи переглядати досягнення.

9. Збільшення доступу до навчальних ресурсів. Учні мають можливість користуватися електронними підручниками, онлайн-курсами, відеоуроками та іншими ресурсами. Це дозволяє отримати знання, які виходять за межі стандартної шкільної програми. *Приклад:* Перегляд інтерактивних уроків на платформі Khan Academy чи використання Google Arts & Culture для вивчення мистецтва.

10. Формування сталого інтересу до навчання. Цифрові технології розширюють можливості учнів для досліджень, експериментів і самовираження. Учні стають активними учасниками навчального процесу, а не пасивними спостерігачами. *Приклад:* Учні створюють екологічні проекти, використовуючи Minecraft Education Edition, і досліджують, як їхні рішення впливають на довкілля.

Отже, інтеграція цифрових технологій у початковій школі не лише сприяє розвитку ключових компетентностей, але й робить процес навчання більш

сучасним, інтерактивним і цікавим. Це інвестиція у майбутнє дітей, які ростуть у цифровому світі.

Перевірка розуміння та закріплення матеріалу лекції

1. Питання для перевірки знань (рівень «Знання»):

Що таке цифрова грамотність і чому вона важлива для початкової школи?

Які цифрові інструменти можна використовувати на уроках мистецтва?

Назвіть приклади використання цифрових технологій на уроках трудового навчання.

Які основні цілі інтеграції цифрових технологій у мистецтво та трудове навчання?

2. Питання для розуміння (рівень «Розуміння»):

Як цифрові інструменти можуть допомогти учням у створенні творчих проектів?

Поясніть, як можна поєднати традиційне мистецтво із цифровими технологіями.

Чому інтеграція цифрових інструментів сприяє розвитку креативності та критичного мислення?

3. Питання для застосування (рівень «Застосування»):

Запропонуйте приклад проекту, в якому можна поєднати цифрове малювання та рукоділля.

Як би ви використали платформу Google Slides або Canva для організації виставки дитячих малюнків?

Які інструменти ви б обрали для створення календаря класу, і як би це інтегрували у навчання?

4. Питання для аналізу (рівень «Аналіз»):

Порівняйте переваги та недоліки використання цифрових і традиційних методів у художній діяльності.

Чому важливо адаптувати цифрові інструменти до вікових особливостей учнів початкової школи?

Проаналізуйте, як використання цифрових технологій впливає на взаємодію учнів у командних проектах.

5. Питання для оцінювання (рівень «Оцінка»):

Як ви оцінюєте роль вчителя у впровадженні цифрових інструментів на уроках мистецтва і трудового навчання?

Чи вважаєте ви використання цифрових технологій ефективним для формування навичок роботи з інформацією в молодшій школі? Чому?

Які виклики можуть виникати під час впровадження цифрових інструментів у творчі предмети, і як їх подолати?

6. Питання для створення (рівень «Синтез»):

Розробіть ідею інтегрованого уроку, де використовуються цифрові технології для навчання мистецтва та трудового навчання.

Література

1. Красовська О. О. Образотворче мистецтво з методикою викладання у початковій школі: навч. посібник. Львів: «Новий Світ2000», 2020. 292 с.
2. Малицька О. В. Образотворче мистецтво з методикою навчання: навч.-мет. посіб. для студ. вищ. пед. навч. закладів напрямів підготовки 6.010102 Початкова освіта. Бердянськ, 2016. 346 с.
3. Мистецтво: особливості викладання в початковій школі: навчально-методичний посібник / автор-уклад. В. П. Мартинова. Харків : Друкарня Мадрид, 2019. 111 с.
4. Паршук С. М. Образотворче мистецтво з методикою навчання: методичні рекомендації. 2020. 81 с.
5. Співаковський О.В., Петухова Л.Є., Коткова В.В. Інформаційно-комунікаційні технології в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів напряму підготовки «Початкова освіта». Херсон, 2011. 267 с.
6. Сучасні підходи до уроку образотворчого мистецтва: навч.-метод. посіб. для вчителів образотвор. мистецтва / Т. М. Артюшенко та ін.; за заг. ред. Л. В. Серих. 2-ге вид. Суми: НІКО, 2015. 110 с.
7. Типова освітня програма початкової освіти розроблена під керівництвом Р. Б. Шияна. URL: <https://nus.org.ua/news/opublikuvaly-typovi-osvitni-programy-dlya-1-2-klasiv-nush-dokumenty/> (дата звернення: 1.02.23).
8. Типова освітня програма розроблена під керівництвом О.Я. Савченко. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-rochatkovoyi-shkoli> (дата звернення: 1.02.23).
9. Турчин Т. М. Методика навчання освітньої галузі «Мистецтво»: навч.-метод. посіб. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2021. 281 с.
10. Турчин Т.М. Педагогіка мистецтва: навчальний посібник. Чернігів: Десна Поліграф, 2015. 272 с.
11. Турчин Т.М. Початкова музична освіта: проблеми модернізації: монографія. Чернігів: ПАТ «ПВК Десна», 2013. 368 с.
12. Черкасов В.Ф. Теорія і методика музичної освіти: підручник Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. 528 с.
13. Шестобуз, О. С. Образотворче мистецтво з методикою викладання в початкових класах: навч. – метод. посіб. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2011. 140 с.

Лекція 3

Проектно-орієнтований підхід під час інтегрованих уроків мистецтва і трудового навчання в початковій школі

Мета: ознайомити слухачів із принципами та перевагами проектно-орієнтованого підходу в інтегрованих уроках мистецтва і трудового навчання в початковій школі. Розкрити способи інтеграції мистецьких і трудових дисциплін, підвищення творчої активності учнів та розвиток їхніх ключових компетентностей через виконання навчальних проєктів.

Ключові слова: проектно-орієнтований підхід, інтегровані уроки, початкова школа, мистецтво, трудове навчання, творчість, компетентнісний підхід, навчальні проєкти, креативне мислення, розвиток навичок

У сучасній освітній практиці дедалі більшої популярності набуває проектно-орієнтований підхід, що поєднує практичні завдання, творчість і міжпредметну інтеграцію. Особливо ефективним цей підхід є на уроках мистецтва і трудового навчання в початковій школі, адже саме в цей період учні активно розвивають свою уяву, дрібну моторику та здатність працювати в команді.

Проектно-орієнтований підхід передбачає організацію навчального процесу навколо виконання учнями певного проєкту, який має практичне, естетичне чи соціальне значення. Учні не лише опановують нові знання й навички, але й навчаються застосовувати їх у реальних умовах.

Інтегровані уроки мистецтва і трудового навчання забезпечують природну можливість застосування цього підходу, оскільки поєднують різні види діяльності: художнє моделювання, практичне виготовлення виробів, колективну творчість.

Методичні особливості використання проектно-орієнтованого підходу

Вибір теми проєкту. Тема повинна бути цікавою для учнів, мати міжпредметний характер і відповідати віковим особливостям. Наприклад: «Моя іграшка з глини»; «Еко-сумка для подарунків»; «Казковий будиночок із природних матеріалів».

Розподіл етапів роботи. Робота над проєктом зазвичай поділяється на кілька етапів: *підготовчий етап* (вибір теми, обговорення ідей, створення ескізів); *основний етап* (виготовлення виробу чи створення художнього твору); *презентація* (демонстрація результатів, обговорення досягнень).

Інтеграція знань і навичок. Під час реалізації проєкту діти застосовують знання з різних сфер: малюють ескізи, використовуючи знання про кольори та композицію; обирають матеріали й інструменти, враховуючи властивості різних матеріалів; дотримуються технологічної послідовності у створенні виробу.

Приклади проєктів

«Українська хатка своїми руками». Учні виготовляють макет традиційної української хати. На уроках мистецтва діти розробляють орнаменти для прикрашання стін, а на уроках трудового навчання створюють конструкцію з картону або деревини.

«Лялька-мотанка – оберіг родини». Проєкт дозволяє учням познайомитися з українськими традиціями. Діти спочатку малюють ескіз ляльки на уроках мистецтва, а потім виготовляють її з тканини.

«Святкова листівка». Учні створюють листівки до свят, використовуючи техніку аплікації, декорування та каліграфії. Під час проєкту діти поєднують художнє оформлення з практичними навичками вирізання й клеєння.

Переваги проєктно-орієнтованого підходу

- розвиток творчості – діти мають змогу проявити фантазію та запропонувати власне бачення проєкту.

- формування практичних навичок – учні навчаються працювати з різними матеріалами, інструментами та технологіями.

- навчання командній роботі – робота в групах сприяє розвитку комунікативних навичок та вміння домовлятися.

- застосування знань у практиці. учні розуміють, як їхні знання можуть бути використані у реальному житті.

Отже, проєктно-орієнтований підхід на інтегрованих уроках мистецтва і трудового навчання є потужним засобом формування гармонійної особистості, яка здатна не лише створювати естетичні вироби, а й розуміти їхню практичну цінність. Такий підхід пробуджує інтерес до навчання, розвиває ініціативність і сприяє кращому засвоєнню навчального матеріалу.

Проєктно-орієнтований підхід – це метод навчання, який базується на організації навчальної діяльності навколо виконання учнями певного проєкту. Проєкт зазвичай має практичне спрямування, потребує залучення знань з різних предметів, вирішення реальних або творчих завдань, а також презентується у вигляді кінцевого результату (виробу, презентації, моделі, дослідження тощо).

Цей підхід є особливо ефективним у розвитку критичного мислення, творчих здібностей, вміння співпрацювати та вирішувати практичні завдання.

Основні риси проєктно-орієнтованого підходу:

Цілісність і практичність. Учні працюють над конкретним завданням, яке має значення для них самих чи їхньої громади, наприклад, виготовлення корисного предмета чи створення творчого продукту.

Міждисциплінарність. Знання та навички з різних навчальних предметів (наприклад, мистецтва, трудового навчання, природознавства) поєднуються для виконання проєкту.

Акцент на самостійності. Учні самостійно (чи під керівництвом учителя) планують свою діяльність, обирають методи роботи, знаходять інформацію та приймають рішення.

Презентація результату. Результати роботи мають бути представлені у формі, яку можуть оцінити як самі учасники, так і їхні однокласники, учителі чи навіть батьки.

Відмінності від традиційних методів навчання:

Критерій	Проектно-орієнтований підхід	Традиційні методи навчання
Роль учня	Активний учасник: самостійно планує, виконує, презентує	Пасивний споживач: отримує знання від учителя
Роль учителя	Модератор і наставник: спрямовує та підтримує	Джерело знань: викладає матеріал
Основний акцент	Рішення практичного або творчого завдання	Засвоєння теоретичних знань
Зміст навчання	Інтеграція знань із різних предметів	Чітке розділення навчальних предметів
Методи роботи	Дослідження, експерименти, співпраця, творчість	Лекція, вправи, повторення
Результат	Конкретний продукт чи розв'язана проблема	Засвоєння окремих теоретичних тем
Навички, що розвиваються	Критичне мислення, самостійність, творчість, співпраця	Переважно пам'ять і репродуктивні навички

Чому варто використовувати проєктний підхід?

Мотивація учнів. Практичний характер завдань робить навчання цікавим і значущим. Учні розуміють, як знання можна застосувати в житті.

Розвиток ключових компетентностей. Наприклад, вміння працювати в команді, вирішувати проблеми, шукати й аналізувати інформацію.

Глибше засвоєння матеріалу. Знання краще запам'ятовуються, коли учні застосовують їх у реальній чи творчій діяльності.

Проектно-орієнтований підхід – це ефективний інструмент, який дозволяє зробити навчання цікавим, актуальним і практичним.

Ключові характеристики проєктної діяльності в початковій школі ґрунтуються на вікових особливостях молодших школярів та спрямовані на розвиток їхньої творчості, самостійності та здатності співпрацювати. Ось основні риси, які визначають цю діяльність:

1. Конкретна й практична спрямованість. Проєкти в початковій школі мають бути чітко окресленими, з конкретним кінцевим результатом, зрозумілим для дітей. *Наприклад,* створення святкової листівки, виготовлення моделі будиночка чи організація міні-виставки.

2. Врахування вікових особливостей. Завдання мають бути доступними за складністю для молодших школярів, відповідати їхньому рівню розвитку і враховувати їхні інтереси. *Наприклад,* замість складних технічних моделей діти

можуть створювати прості аплікації чи іграшки з паперу або природних матеріалів.

3. Міждисциплінарність. Проекти в початковій школі інтегрують знання та навички з різних предметів. *Наприклад*, створення картини з використанням природних матеріалів об'єднує уроки природознавства, мистецтва і трудового навчання.

4. Ігровий та творчий характер. Молодші школярі краще засвоюють матеріал через гру та творчість. Тому проекти часто включають елементи казок, театралізації, рольових ігор. *Наприклад*, виготовлення «чарівної палички» для казкових героїв або створення костюмів для театральної постановки.

5. Етапність роботи. Проектна діяльність передбачає чітке структурування на етапи, зрозумілі дітям:

- *постановка завдання*: учитель формулює мету проекту й обговорює її з дітьми.

- *планування*: учні разом із вчителем обирають методи роботи, матеріали та інструменти.

- *реалізація*: учні виконують завдання (індивідуально або в групах), створюючи виріб чи втілюючи ідею.

- *презентація*: діти демонструють результати своєї роботи (виставка, виступ, демонстрація виробів).

- *рефлексія*: обговорюються успіхи й труднощі, учні діляться враженнями.

6. Співпраця та комунікація. Проектна діяльність у початковій школі часто передбачає роботу в парах або групах, що сприяє розвитку навичок спілкування, співпраці та вміння домовлятися.

7. Акцент на процес, а не лише на результат. Для молодших школярів важливим є сам процес створення чогось нового, а не лише кінцевий результат. Учитель повинен хвалити дітей за старанність, творчість і зусилля.

8. Використання простих і доступних матеріалів. Завдання мають виконуватися з використанням матеріалів, які легко знайти: папір, картон, пластилін, природні матеріали, тканина тощо.

9. Оцінювання в ігровій формі. Оцінка проекту не повинна бути суворою. Учитель може запропонувати дітям поділитися, що їм сподобалося, що було найцікавішим, а також похвалити кожного за участь і зусилля.

10. Розвивальний характер. Проектна діяльність розвиває:

- творчі здібності: діти вчаться генерувати ідеї та втілювати їх.

- практичні навички: учні отримують досвід роботи з інструментами та матеріалами.

- критичне мислення: діти аналізують свої дії та знаходять способи вирішення проблем.

Проектна діяльність у початковій школі є потужним інструментом, який сприяє гармонійному розвитку дитини та формуванню в неї ключових компетентностей.

Проектно-орієнтований підхід є особливо актуальним для інтегрованих уроків через те, що він дозволяє поєднати знання з різних навчальних дисциплін, розвивати творчі та практичні навички, а також забезпечує практичну реалізацію

міжпредметного підходу до навчання. Нижче розглянемо основні причини, чому цей підхід є настільки важливим для інтегрованих уроків:

- *міждисциплінарність та цілісність знань*: інтегровані уроки спрямовані на поєднання знань з різних предметів, таких як мистецтво, трудове навчання, природознавство, математика тощо. Проектна діяльність дозволяє об'єднувати ці знання для досягнення спільної мети, наприклад, створення художнього виробу чи практичного предмета. *Приклад*: створення макета української хати може включати знання з історії, художніх технік та навичок роботи з матеріалами.

- *розвиток ключових компетентностей*: проектно-орієнтований підхід відповідає вимогам сучасної освіти, спрямованої на формування компетентностей, зокрема: *уміння навчатися* (учні самостійно досліджують тему, планують роботу та знаходять способи вирішення проблем); *соціальна компетентність* (інтегровані проекти часто передбачають командну роботу); *інноваційність* (учні розробляють власні ідеї та реалізують їх творчо).

- *створення практичного і творчого продукту*: інтегровані уроки дають можливість учням бачити результат своєї праці у вигляді конкретного продукту (малюнка, виробу, презентації тощо). Проектно-орієнтований підхід органічно вписується в цю концепцію, адже під час роботи над проектом учні створюють щось, що має як естетичну, так і практичну цінність. *Приклад*: виготовлення святкової листівки з технікою аплікації та художнього розпису.

- *акцент на інтерактивності та практиці*: інтегровані уроки стають більш цікавими для учнів, коли вони включають інтерактивні форми роботи, як-от дослідження, експерименти чи створення проектів. Проектна діяльність залучає учнів до активної роботи, дозволяючи їм брати участь у процесі навчання, а не просто отримувати готові знання.

- *мотивація учнів*: учні початкової школи зазвичай дуже зацікавлені в практичній діяльності, особливо якщо вона має творчий чи ігровий характер. Проект дає змогу дітям брати на себе активну роль у навчанні, обирати матеріали, планувати свою роботу, вирішувати проблеми, що підвищує їхню зацікавленість. *Приклад*: створення театральних масок для вистави інтегрує мистецтво (художнє оформлення) і трудове навчання (робота з матеріалами).

- *розвиток креативного та критичного мислення*: проектно-орієнтований підхід стимулює учнів до генерації нових ідей та пошуку творчих рішень. Інтегровані уроки дозволяють підходити до завдання з різних точок зору: створити щось красиве, водночас враховуючи функціональність і практичність.

- *гнучкість та адаптація до різних рівнів знань*: проект можна адаптувати під рівень підготовки кожного учня, надаючи більш складні або прості завдання залежно від їхніх можливостей. Інтегровані уроки в такому форматі дозволяють кожному учневі знайти свою роль у роботі над проектом.

- *формування міжособистісних навичок*: у рамках проекту учні часто працюють у групах, що сприяє розвитку комунікативних навичок, уміння домовлятися, розподіляти обов'язки та співпрацювати.

- *рефлексія та презентація*: завершення проекту включає презентацію результатів, що розвиває в учнів уміння аналізувати свою роботу, оцінювати її результати та презентувати їх перед аудиторією.

- *сучасні вимоги до освіти*: проєктно-орієнтований підхід відповідає сучасним тенденціям у освіті, які спрямовані на практичне використання знань, формування компетентностей і розвиток творчого потенціалу учнів.

Таким чином, проєктно-орієнтований підхід допомагає зробити інтегровані уроки більш цікавими, практично спрямованими та такими, що відповідають сучасним запитам суспільства та освіти. Він допомагає дітям не лише засвоювати знання, а й застосовувати їх у реальному житті.

Методичні аспекти проєктно-орієнтованого підходу охоплюють планування, організацію, проведення і рефлексію проєктної діяльності. Вони спрямовані на досягнення навчальних цілей, розвиток творчих та практичних умінь учнів, а також інтеграцію знань з різних предметів. Ось ключові аспекти цього підходу:

1. Планування проєкту

Вибір теми: тема повинна бути зрозумілою, цікавою і значущою для учнів. Доцільно обирати теми, які дозволяють інтегрувати знання з різних предметів. *Приклад*: «Еко-сумка для покупок» об'єднує екологічне виховання, трудове навчання і художнє оформлення.

Постановка мети: формулюється конкретна мета, яка охоплює освітні, розвивальні та виховні завдання. *Приклад*: Розвинути уяву й уміння працювати з природними матеріалами через створення композиції «Осінній пейзаж».

Розробка плану: учитель створює детальний план реалізації проєкту, який включає етапи роботи, завдання для учнів, перелік необхідних матеріалів та очікуваний результат.

2. Організація роботи

Визначення ролей: розподіл завдань між учнями, особливо якщо проєкт виконується в групі. *Приклад*: один учень відповідає за створення ескізу, інший – за вибір матеріалів, третій – за презентацію.

Забезпечення ресурсів: учитель повинен підготувати необхідні матеріали й інструменти або дати рекомендації учням щодо їхньої підготовки. Використовуються доступні й безпечні для дітей матеріали, наприклад, папір, тканина, природні ресурси.

Інструктаж: учитель чітко пояснює завдання, демонструє техніки чи прийоми роботи (наприклад, як працювати з пластиліном чи вирізати складні форми з паперу).

3. Етапи реалізації проєкту

Підготовчий етап: обговорення ідеї проєкту: учні разом із учителем визначають тему, мету і завдання; створення ескізів, підготовка матеріалів і вибір методів виконання.

Основний етап: виконання практичних завдань, учні втілюють ідеї у вигляді художніх виробів, моделей чи композицій, учитель виступає в ролі фасилітатора, допомагаючи, але не втручаючись без потреби.

Завершальний етап: презентація результатів роботи: виставка, обговорення, демонстрація. Учні пояснюють, як вони виконували проєкт, і діляться своїми враженнями.

4. Інтеграція предметних знань. Проєкт передбачає залучення знань із різних сфер: *мистецтво* (композиція, колористика, естетика), *трудове навчання* (технологія роботи з матеріалами, послідовність дій), *природознавство* (використання природних матеріалів, екологічний підхід). *Приклад:* У проєкті «Лялька-мотанка» учні вивчають історію народних традицій (історія), малюють ескізи (мистецтво) та виготовляють ляльки (трудове навчання).

5. Мотивація учнів. Учитель повинен створити атмосферу зацікавленості та залучити учнів до активної діяльності. *Методи мотивації:* демонстрація зразків готових робіт; обговорення практичної цінності проєкту (наприклад, як готовий виріб можна подарувати); використання елементів гри (наприклад, створення казкового персонажа).

6. Оцінювання проєкту

Критерії оцінювання:

- *результат:* якість виконаного виробу чи створеної моделі.
- *процес:* старанність, креативність, участь кожного учня в роботі.
- *презентація:* здатність пояснити свою роботу, донести ідею до аудиторії.

Форми оцінювання:

- *самооцінка:* учні оцінюють свою роботу.
- *групове оцінювання:* діти обговорюють успіхи однокласників.
- *оцінка вчителя:* враховується старанність, а не лише кінцевий результат.

7. Рефлексія. Обговорення в кінці роботи, що вдалося, які труднощі виникли, що учні хотіли б зробити по-іншому. Рефлексія допомагає дітям усвідомити, як вони розвинули свої вміння й які знання отримали.

8. Врахування вікових особливостей. Проєкти мають бути доступними за рівнем складності та відповідати інтересам молодших школярів. *Приклад:* Малювання ескізу казкового героя, створення аплікації, конструювання з простих матеріалів.

9. Гнучкість і адаптація. Учитель повинен бути готовим змінювати хід роботи, якщо виникають труднощі. Завдання можна адаптувати залежно від кількості учнів, ресурсів чи часу. Проєктно-орієнтований підхід передбачає інтерактивність, творчість і співпрацю, що робить його особливо ефективним для початкової школи та інтегрованих уроків.

Під час реалізації проєкту відбувається інтеграція знань із мистецтва та трудового навчання через поєднання творчої діяльності з практичними навичками, коли художнє бачення стає основою для створення реальних виробів. Цей процес забезпечує розвиток як естетичного смаку, так і практичних умінь, потрібних для виготовлення виробу.

Розглянемо ключові аспекти цієї інтеграції:

1. Спільна тема проєкту. Проєкт об'єднує елементи мистецтва (естетика, творчість) і трудового навчання (технологія, практичне виконання) навколо однієї теми. *Приклад:* Тема «Осіній пейзаж» охоплює: *мистецтво:* вивчення кольорової гами осені, створення ескізу пейзажу; *трудове навчання:* виготовлення об'ємної композиції з природних матеріалів (листя, гілки, насіння).

2. Використання художніх технік у практичній діяльності. На уроках мистецтва учні вивчають техніки малювання, створення ескізів, поєднання кольорів, композицію. Потім ці знання застосовуються для створення практичного виробу на уроках трудового навчання. *Приклад:* у проєкті «Святкова листівка»: *мистецтво:* розробка ескізу, обговорення кольорової гами; *трудове навчання:* виготовлення листівки з використанням техніки аплікації, оригамі чи декоративного оформлення.

3. Планування та створення ескізів. Учні розробляють ескіз майбутнього виробу на уроках мистецтва, приділяючи увагу естетиці, пропорціям, кольоровій гамі. На уроках трудового навчання ці ескізи реалізуються в матеріалі. *Приклад:* у проєкті «Мій іграшковий будиночок»: *мистецтво:* створення кольорового ескізу фасаду будиночка; *трудове навчання:* виготовлення будиночка з картону чи фанери.

4. Поєднання декоративних і функціональних елементів. Учні вчаться гармонійно поєднувати естетичну складову виробу з його практичною функцією. *Приклад:* У проєкті «Еко-сумка»: *мистецтво:* створення декоративного дизайну сумки (орнамент, розпис); *трудове навчання:* пошиття сумки з тканини, виготовлення ручок.

5. Робота з матеріалами. Учні дізнаються про властивості різних матеріалів, їхню придатність для створення художніх чи практичних виробів. *Приклад:* У проєкті «Казковий персонаж»: *мистецтво:* розробка дизайну персонажа, обговорення кольорової гами та форм; *трудове навчання:* створення ляльки з паперу, тканини чи пластиліну.

6. Розвиток навичок естетичної оцінки. Учні оцінюють як художню якість створеного виробу, так і його практичність. Це сприяє формуванню вмінь аналізувати та вдосконалювати власну роботу. *Приклад:* після виготовлення композиції «Весняний букет» діти обговорюють, як гармонійно поєднали кольори і які техніки використали.

7. Створення інтерактивних і багатофункціональних виробів Інтеграція дозволяє створювати не лише декоративні, а й функціональні вироби, які мають практичну цінність. *Приклад:* У проєкті «Календар природи»: *мистецтво:* оформлення календаря у вигляді яскравої композиції; *трудове навчання:* складання конструкції, виготовлення змінних елементів.

8. Презентація результатів. Учні демонструють кінцеві результати своєї роботи на виставках, у шкільних заходах або навіть у форматі театралізованої постановки. *Приклад:* у проєкті «Театральні маски»: *мистецтво:* дизайн масок, створення візерунків; *трудове навчання:* виготовлення масок із використанням технік аплікації чи ліплення.

9. Рефлексія та аналіз. Після завершення проєкту учні аналізують, як знання з мистецтва допомогли зробити виріб більш естетичним, а навички трудового навчання – практичним і функціональним.

Інтеграція знань із мистецтва та трудового навчання під час реалізації проєкту дозволяє учням не лише розвивати творчі здібності, а й отримувати практичні навички, необхідні у реальному житті. Це створює цілісний і цікавий навчальний досвід, який сприяє гармонійному розвитку особистості.

Мотивація учнів до участі в проєктній діяльності є важливою умовою успішного виконання проєктів. Правильна мотивація сприяє підвищенню зацікавленості учнів, їхній активності та відповідальності за результат. Ось кілька способів, як заохотити дітей до проєктної роботи:

1. Створення емоційної зацікавленості:

- *вибір цікавих тем.* Обирайте теми, які викликають інтерес у дітей, відповідають їхнім віковим особливостям та інтересам. *Приклад:* Проєкт «Космічна подорож» захопить молодших школярів через зв'язок із їхньою уявою та допитливістю.

- *ігровий підхід.* запровадження елементів гри чи казки під час проєкту робить його більш цікавим. *Приклад:* Виготовлення «чарівних паличок» або «супергеройських амулетів».

2. Показ практичної значущості:

- *демонстрація результату.* Поясніть, як створений виріб чи проєкт можна використати у повсякденному житті. *Приклад:* «Еко-сумка для покупок» або «Домашній органайзер для дрібниць».

- *соціальна користь.* підкресліть, як проєкт може бути корисним для інших. *Приклад:* Створення подарунків для батьків чи декорацій для класу.

3. Використання наочності:

- *демонстрація прикладів.* Покажіть вже готові проєкти (фото, зразки виробів), щоб учні побачили, що вони зможуть створити своїми руками. *Приклад:* Учитель приносить приклад аплікації або об'ємної композиції, зробленої іншими дітьми.

- *візуалізація етапів роботи.* Використовуйте відео, презентації чи поетапний показ роботи, щоб учні зрозуміли, як виконувати завдання.

4. Інтеграція сучасних технологій:

- *цифрові інструменти.* Використовуйте мультимедійні презентації, додатки для створення ескізів чи віртуальні тури як частину підготовчого етапу. *Приклад:* Онлайн-дослідження перед створенням міні-музею «Історія мого міста».

5. Залучення до вибору проєкту:

- *участь у плануванні.* запропонуйте учням самим обрати тему чи спосіб реалізації проєкту. Це стимулює їхню зацікавленість. *Приклад:* Учні обирають, яку саме ляльку-мотанку виготовляти – традиційну чи сучасну.

- *голосування за ідеї.* Дайте учням можливість проголосувати за ту тему, яка їм більше до вподоби.

6. Заохочення творчості:

- *свобода самовираження.* Дозвольте учням проявити індивідуальність у виконанні завдань. *Приклад:* Розробка унікального дизайну для спільної роботи, наприклад, малюнка на великому плакаті.

- *заохочення нестандартних рішень.* Наголошуйте, що кожен проєкт є унікальним і немає «правильного» чи «неправильного» способу його виконання.

7. Командна робота:

- *розподіл ролей.* Поясніть, що кожен учасник команди робить свій внесок, і кінцевий результат залежить від спільних зусиль. *Приклад:* Один учень виготовляє основу виробу, інший – його декорує.

- *спільна презентація*. Організуйте показ готових робіт у форматі виставки чи виступу, де кожен учень представить свою частину.

8. Використання нагород і похвали:

- *похвала за старанність*. Хваліть учнів не тільки за результат, але й за зусилля та творчий підхід.

- *нагородження сертифікатами чи дипломами*. Наприкінці проєкту можна вручити учням «Подяки» або «Нагороди за творчість».

9. Інтеграція сімейної участі:

Співпраця з батьками. Запропонуйте батькам допомогти дітям із підготовкою матеріалів чи ідей для проєкту. *Приклад*: Родинний проєкт «Мое сімейне дерево».

10. Постійний інтерес та підтримка:

- *підтримка інтересу*. Регулярно нагадуйте про кінцевий результат, показуючи, як учні просуваються до мети.

- *підтримка учителя*. Учитель має бути доступним для допомоги, заохочувати учнів і вірити в їхні здібності.

Отже, правильно організована мотивація стимулює інтерес дітей до проєктної діяльності, перетворюючи навчальний процес на захопливу подорож.

У проєктній діяльності роль учителя й учнів змінюється залежно від етапу роботи. Учитель виконує функції організатора, наставника й фасилітатора, тоді як учні поступово беруть на себе більше відповідальності, стаючи активними учасниками процесу.

Розглянемо їхні ролі на кожному етапі проєкту:

1. Підготовчий етап

Роль учителя:

Ініціатор. Пропонує ідею проєкту, пояснює його мету та завдання.

- *Організатор*. Планує структуру роботи, визначає часові рамки та необхідні ресурси.

- *Мотиватор*. Стимулює інтерес до теми, демонструє приклади готових проєктів.

- *Консультант*. Підказує джерела інформації, надає рекомендації щодо технік і матеріалів.

Роль учнів:

- *Дослідники*. Вивчають тему, висловлюють свої ідеї та пропозиції.

- *Планувальники*. Разом із учителем обговорюють мету проєкту, визначають, як її досягти.

- *Експериментатори*. Починають створювати ескізи, обирати матеріали та методи роботи.

2. Планувальний етап

Роль учителя:

- *Координатор*. Допомагає структурувати роботу, розподілити завдання між учнями.

- *Тренер*. Проводить майстер-класи чи демонстрації технік, які будуть потрібні для реалізації проєкту.

- *Радник*. Допомагає скоригувати плани, якщо вони виявилися надто складними чи незрозумілими.

Роль учнів:

- *Стратеги*. Погоджують порядок виконання роботи, розподіляють ролі в команді (якщо проєкт груповий).

- *Пошуковці*. Збирають матеріали, шукають додаткову інформацію.

- *Творці*. Завершують ескізи чи план проєкту, готують необхідні інструменти й матеріали.

3. Реалізаційний етап

Роль учителя:

- *Фасилітатор*. Надає допомогу, коли учні стикаються з труднощами, відповідає на їхні запитання.

- *Спостерігач*. Стежить за дотриманням техніки безпеки та правильністю виконання завдань.

- *Мотиватор*. Заохочує учнів, підтримує їхній інтерес і впевненість у власних силах.

Роль учнів:

- *Виконавці*. Втілюють задум у матеріалі: виготовляють виріб, виконують практичні завдання.

- *Співробітники*. У групових проєктах співпрацюють із однокласниками, допомагають одне одному.

- *Рішення проблем*. Шукають способи подолання труднощів, якщо щось іде не за планом.

4. Презентаційний етап

Роль учителя:

- *Ведучий*. Організовує презентацію чи виставку робіт, забезпечує позитивну атмосферу.

- *Оцінювач*. Висловлює конструктивні зауваження, відзначає досягнення кожного учня.

- *Мотиватор*. Хвалить учнів за старанність і підкреслює значущість їхньої роботи.

Роль учнів:

- *Презентатори*. Демонструють результати своєї роботи: представляють виріб, пояснюють ідеї й техніки, які використовували.

- *Спікери*. Розповідають про свої успіхи та труднощі, дякують команді чи однокласникам за допомогу.

- *Експерти*. Висловлюють думки про роботу інших, вчаться оцінювати результати творчої діяльності.

5. Рефлексійний етап

Роль учителя:

- *Модератор*. Спрямовує обговорення на аналіз процесу та результатів роботи.

- *Аналітик*. Пропонує учням поміркувати над тим, чого вони навчилися та як могли б удосконалити роботу в майбутньому.

- *Натхненник*. Мотивує учнів брати участь у нових проєктах.

Роль учнів:

- *Рефлектори.* Аналізують, що вдалося, які були труднощі та як їх подолали.
- *Самооцінювачі.* Вчать оцінювати свою роботу, звертаючи увагу на процес і результат.
- *Ідейники.* Пропонують ідеї для майбутніх проєктів.

Отже, ролі учителя та учнів змінюються від домінуючої ролі вчителя на початку (підготовка та планування) до зростання самостійності учнів під час виконання, презентації та рефлексії. Цей підхід сприяє розвитку відповідальності, співпраці, творчості й практичних навичок учнів, забезпечуючи гармонійний навчальний процес.

Для успішної реалізації проєктів на інтегрованих уроках мистецтва і трудового навчання в початковій школі необхідно підготувати такі ресурси:

1. Матеріали:

Для мистецтва: папір (кольоровий, акварельний, крафт-папір тощо); фарби (гуаш, акварель, акрил); олівці, пастель, фломастери, воскові крейди; клей, ножиці, лінійки; нитки, тканина, фетр для аплікацій; природні матеріали (шишки, листя, гілки, камінці); матеріали для ліплення (пластилін, глина).

Для трудового навчання: інструменти для ручної роботи (ножиці, голки, швейні нитки, шило); картон, фанера, дерев'яні заготовки; матеріали для моделювання (дріт, пластик, клейовий пістолет); кріплення (гудзики, шпильки, скотч).

2. Інструменти: стержневі пістолети для гарячого клею, комплект для орігамі чи квілінгу, дитячі набори для конструювання (наприклад, lego education або аналогічні), ручний інструмент для вирізання або випилювання (для старших дітей з підготовкою), проектор або інтерактивна дошка для демонстрації.

3. Технології: комп'ютери або планшети для пошуку інформації та роботи з інтерактивними навчальними матеріалами; програмне забезпечення для створення цифрових проєктів (Canva, Tinkercad, Paint 3D); принтери для друку шаблонів, схем чи ілюстрацій; освітні платформи (наприклад, Google Classroom, Padlet) для організації проєктної діяльності; відеоуроки, інтерактивні презентації або майстер-класи (записи або онлайн).

4. Література та методичні матеріали: книги та посібники з мистецтва й трудового навчання; інструкції для виготовлення поробок; робочі аркуші, шаблони, альбоми для творчості; збірки ідей для інтегрованих занять.

5. Організаційні ресурси: спеціально облаштоване робоче місце (захисні фартухи, килимки для творчості); дошка для презентації результатів роботи (мольберт, магнітна дошка); контейнери для сортування матеріалів.

6. Додаткові ресурси: природне середовище для натурних занять (сад, парк, внутрішній дворик школи); відео- та фотоапаратура для документування процесу роботи і презентації результатів; музичний супровід для створення творчої атмосфери; ці ресурси не лише допоможуть виконати проєкти, але й сприятимуть формуванню креативності та навичок співпраці у дітей.

Використання народного мистецтва та сучасних тенденцій у проєктах на інтегрованих уроках може значно підвищити зацікавленість дітей. Це дозволяє

зробити навчання не лише пізнавальним, а й емоційно насиченим, близьким до їхнього життєвого досвіду. Ось кілька шляхів, як це реалізувати:

Народне мистецтво:

- *занурення в традиції*: вивчення елементів народного мистецтва, таких як петриківський розпис, витинанки, писанки, ткацтво або народна іграшка, допомагає дітям усвідомити свої корені, що робить проєкти змістовними й емоційно привабливими. *Наприклад*, створення проєкту з розпису декоративних дощечок у стилі петриківки.

- *практичне застосування*: виконання виробів у народному стилі для сучасного використання, наприклад, екоторбинок із традиційними орнаментами, підставок для чашок із соломи чи оздоблення блокнотів витинанками.

- *розповідь через казки і легенди*: поєднання створення виробів із вивченням казок, легенд або історій про походження певного стилю чи техніки. це надихає і надає сенсу роботі.

- *етнічний стиль у сучасному одязі*: використання елементів вишивки чи орнаментів для дизайну футболок або аксесуарів.

Сучасні тенденції:

- популярна культура: інтеграція улюблених персонажів чи тем із сучасних мультфільмів, кіно чи відеоігор у мистецькі або трудові завдання (наприклад, виготовлення героїв у стилі оригамі або ліплення).

- екоматеріали: використання сучасних екологічних тенденцій, наприклад, створення корисних виробів із перероблених матеріалів (макулатура, пластикові пляшки, тканинні залишки). Це формує екологічну свідомість.

- *цифрове мистецтво*: поєднання ручної праці з цифровими інструментами – діти можуть спочатку створити ескіз виробу на планшеті, а потім перенести його у реальність.

- *інтеграція технологій*: створення інтерактивних виробів, наприклад, простих LED-аплікацій на творчих роботах, які світяться.

- *модні тренди*: робота над прикрасами, аксесуарами чи предметами декору, які відповідають сучасним стилям (мінімалізм, скандинавський дизайн тощо).

Як це робить проєкти цікавими?

- *емоційний зв'язок*: включення знайомих або улюблених елементів мистецтва (народного чи сучасного) викликає у дітей позитивні асоціації.

- *креативність*: діти можуть поєднувати традиційне з сучасним, вигадуючи унікальні вироби.

- *залучення різних типів інтелекту*: через творчість, мануальні завдання, розповіді, презентації тощо, кожна дитина може знайти свою зону інтересу.

- *результативність*: виконання проєктів з практичним застосуванням мотивує дітей, оскільки вони бачать корисність своєї роботи.

Приклад: створення ляльки-мотанки з традиційним декором, але для сучасної мети – як сувенір чи елемент декору кімнати; малювання дизайну екоторбинки, яка поєднує етнічний орнамент з елементами графіті. Такі проєкти допомагають не лише розвивати творчість, а й виховувати повагу до культури та розуміння сучасного світу.

Інтеграція мистецтва і трудового навчання під час роботи над проєктами є ідеальним способом розвивати креативність, практичні навички та компетентності учнів. Найкраще для цього підходять такі види діяльності:

Художньо-практичні проєкти:

- *аплікація та колажі*: створення аплікацій із тканин, паперу або природних матеріалів. наприклад, колаж на тему пори року або українських традицій.

- *розпис виробів*: розпис керамічних горняток, дощечок чи тканини (батик, декупаж, петриківський розпис).

- *створення декоративних панно*: використання різних технік, як-от ліплення, малювання та мозаїка.

Створення корисних предметів

- *виготовлення іграшок*: ляльки-мотанки, м'які іграшки з тканини, фетрові вироби чи прості дерев'яні моделі.

- *швейні проєкти*: виготовлення сумочок, екторбинок, серветок, подушок із художнім оздобленням.

- *корисні речі з природних матеріалів*: підставки для олівців із деревини чи камінців, рамки для фото з черепашок, листя чи соломи.

Конструкторська і дизайнерська діяльність:

- *конструювання з паперу*: моделювання об'ємних фігур, будівель, кораблів тощо.

- *проєкти з дерева чи картону*: виготовлення простих меблів для іграшок, елементів декору.

- *дизайн одягу та аксесуарів*: ескізування та створення декоративних елементів (вишивка, фарбування тканини).

Робота з природними та вторинними матеріалами:

- *екологічні проєкти*: створення виробів з макулатури, пластикових пляшок чи старого одягу.

- *плетіння*: виготовлення предметів із соломи, ниток, паперу чи тканинних смужок.

- *садівництво та флористика*: декоративні композиції з квітів, виготовлення вінків.

Інтеграція з цифровими технологіями:

- *цифрове мистецтво*: створення ескізів виробів на планшетах чи комп'ютерах.

- *3D моделювання*: використання простих програм для проєктування об'ємних виробів.

- *фотографія та відео*: документування процесу створення проєкту та створення презентації.

Робота з групами чи в парах:

- *спільне створення композицій*: наприклад, художнє панно чи колективний проєкт.

- *розподіл завдань у групі*: одна частина групи займається декоративним оформленням, інша – технічним виготовленням.

Традиційні техніки в сучасному виконанні:

- *витинанка*: використання техніки для створення сучасних інсталяцій чи декору.

- *ткацтво та вишивка*: поєднання традиційних узорів із сучасними стилями.

Експериментальні та інноваційні завдання:

- *мікс-техніка*: поєднання різних матеріалів та технік в одному виробі.

- *інсталяції*: створення об'ємних мистецьких об'єктів із незвичних матеріалів.

Приклад:

Тема: «Моя рідна Україна»

Завдання: Створити декоративну карту України з використанням технік витинанки, аплікації та природних матеріалів.

Етапи: на уроках мистецтва: створення ескізу, підбір кольорової гами; на уроках трудового навчання: виготовлення основи, вирізання витинанок, складання композиції.

Ці види діяльності сприяють розвитку моторики, творчого мислення та комунікативних навичок, а також роблять навчання цікавим і захопливим! □

Оцінювання результатів проектної діяльності має бути комплексним і враховувати як кінцевий продукт, так і процес роботи, щоб забезпечити об'єктивність та підтримати розвиток ключових компетентностей учнів.

Ось основні підходи до оцінювання:

1. Компоненти оцінювання

1.1. Оцінка продукту

Якість виконання: Відповідність кінцевого виробу поставленим цілям (наприклад, технічні вимоги, точність виконання).

Творчий підхід: Оригінальність і креативність ідеї.

Естетика: Гармонійність, дотримання художніх принципів, охайність.

Практичність: Функціональність або можливість застосування створеного виробу.

Завершеність: Чи є продукт повністю завершеним і готовим до використання/презентації.

1.2. Оцінка процесу

Активність: Наскільки учень був залучений до роботи, його ініціативність.

Співпраця: У випадку групових проектів – внесок учня в спільну роботу, комунікативні навички.

Дотримання плану: Чи дотримувався учень етапів виконання завдання, чи виконував його послідовно.

Розвиток навичок: Прогрес у володінні матеріалами, інструментами та техніками.

Рефлексія: Усвідомлення власного внеску, труднощів, які виникали, і способів їх вирішення.

2. Методи оцінювання

2.1. Формувальне оцінювання проводиться під час роботи над проектом; включає спостереження за процесом, бесіди з учнями, обговорення проблем і пошуку рішень; може включати самооцінку та взаємооцінку учнів.

2.2. Підсумкове оцінювання відбувається після завершення проекту; оцінюється як продукт, так і процес роботи за визначеними критеріями; часто включає презентацію проекту.

3. Критерії оцінювання

Для забезпечення прозорості варто використовувати **критерії**, зрозумілі учням:

Творчість: максимальна оцінка за оригінальність та інноваційність.

Технічність: чи дотримані інструкції, чи використані відповідні матеріали й техніки.

Праця та зусилля: оцінюється вкладена праця, навіть якщо результат вийшов неідеальним.

Співпраця: наскільки ефективно учні працювали в групах, підтримували одне одного.

4. Рефлексія

Після завершення проєкту важливо провести рефлексію, яка стане частиною оцінювання. Учні можуть написати або сказати, що їм вдалося найкраще, які труднощі виникли, що б вони змінили у майбутньому. Рефлексія вчителя: аналіз сильних і слабких сторін проєкту.

5. Приклад шкали оцінювання

Критерій	Максимальна кількість балів
Відповідність вимогам	10
Творчий підхід	10
Естетика	10
Активність у процесі	10
Уміння працювати в команді	10
Загальна оцінка	50

Важливо оцінювати і процес, і продукт, бо це:

- *мотивує до зусиль:* учень бачить, що важливі його старання, навіть якщо результат не ідеальний.

- *розвиває навички:* процес оцінювання роботи над проєктом допомагає розвивати саморефлексію.

- *підтримує цінності співпраці:* у командних проєктах це показує значущість внеску кожного.

- *вчить відповідальності:* у процесі учень усвідомлює, що важливі не лише результати, а й шлях до їх досягнення.

Так оцінювання має бути стимулом до розвитку, а не лише підсумком роботи!

Аналіз виконаних проєктів є важливим етапом освітнього процесу, оскільки він дозволяє вдосконалювати планування наступних уроків і підвищувати їх ефективність. Ось як він впливає:

- *оцінка успіхів і труднощів:* аналіз сильних сторін проєкту, визначення, які аспекти проєкту були успішними (наприклад, технічна якість, творчий підхід, групова робота), використання цих досягнень як прикладів для наслідування у майбутніх завданнях; виявлення труднощів, наприклад, складнощі з вибором

матеріалів, освоєнням технік або дотриманням часу; уроки зосереджуються на розвитку конкретних навичок, які викликали труднощі.

- *врахування рівня підготовки учнів*: Якщо учні добре справилися, можна підвищити складність наступних проєктів, додаючи нові техніки або матеріали. Якщо виявлено прогалини у знаннях чи навичках, на наступних уроках варто повторити й закріпити відповідні теми.

- *розвиток інтересів учнів*: аналіз вподобань, вивчення, які теми, стилі чи техніки сподобалися учням найбільше, наприклад, якщо діти зацікавилися народним мистецтвом, можна планувати уроки, що глибше розкривають цю тему; залучення учнів до вибору тем, це підвищує їхню мотивацію і створює відчуття залученості.

- *вдосконалення організації уроків*: аналіз таймінгу, якщо учні не встигали виконати проєкт, варто переглянути час, відведений на окремі етапи, або спростити завдання; оптимізація групової роботи, якщо виникали конфлікти чи нерівномірний розподіл роботи, можна змінити підхід до формування груп або чіткіше розподілити обов'язки.

- *збагачення методів і ресурсів*: якщо деякі матеріали чи техніки виявилися неефективними, варто замінити їх на інші; додатково врахувати необхідність підготовчих завдань, наприклад, коротких майстер-класів із нових технік.

- *розвиток компетентностей учнів*: якщо учні показали недостатній рівень співпраці чи самостійності, на наступних уроках можна впровадити вправи, що тренують ці навички; якщо проєкт вимагав високого рівня творчості, але учні були скутими, варто більше працювати над розвитком креативного мислення.

- *впровадження рефлексії в планування*: залучення учнів до аналізу виконаних проєктів дозволяє виявити їхній погляд на процес і результат; їхні відгуки можуть дати ідеї для тем майбутніх уроків або допомогти коригувати підхід до викладання.

Приклад дій після аналізу:

Результат: Учні не впоралися із завданням через складність техніки аплікації. *Рішення*: На наступному уроці ввести вправу для тренування вирізання та наклеювання елементів меншої складності.

Результат: Проєкт виявився популярним завдяки тематиці (сучасне мистецтво). *Рішення*: Інтегрувати схожі теми в подальші уроки.

Аналіз виконаних проєктів дозволяє гнучко адаптувати навчання до потреб учнів, підвищуючи їхній інтерес і результативність. Це забезпечує постійний розвиток як учнів, так і педагогічного процесу.

Проєктно-орієнтований підхід у початковій школі має численні переваги для учнів, адже він сприяє їхньому всебічному розвитку та формуванню ключових компетентностей. Ось основні переваги:

- **розвиток творчих здібностей**: діти мають можливість проявити уяву та креативність, працюючи над завданнями, які дозволяють вільно експериментувати з ідеями, матеріалами та техніками; проєкти часто включають нестандартні рішення, що стимулює розвиток інноваційного мислення.

- **формування практичних навичок:** виконання проєктів допомагає учням здобути реальні навички роботи з матеріалами та інструментами, що стане в нагоді в повсякденному житті; учні вчаться планувати свою діяльність, організовувати робоче місце та дотримуватися етапів виконання завдання.

- **інтеграція знань:** проєкти часто поєднують знання з різних предметів (мистецтва, математики, природознавства, трудового навчання), допомагаючи учням зрозуміти, як знання застосовуються у реальному житті; наприклад, створення аплікацій може включати вивчення геометричних форм або властивостей матеріалів.

- **розвиток соціальних навичок:** проєкти часто виконуються у групах, що допомагає дітям навчитися співпрацювати, слухати інших, висловлювати свої ідеї та знаходити спільні рішення; учні вчаться ділитися відповідальністю, допомагати одне одному та вирішувати конфлікти.

- **підвищення мотивації до навчання:** проєкти зазвичай пов'язані з реальними інтересами учнів, що робить їх захопливими й надихає дітей на навчання; діти бачать результати своєї праці, що формує почуття досягнення і гордості за виконану роботу.

- **розвиток самостійності:** учні вчаться ставити цілі, розробляти план роботи та самостійно виконувати завдання, що сприяє формуванню відповідальності; проєктна діяльність стимулює ініціативність та вміння приймати рішення.

- **формування навичок вирішення проблем:** діти стикаються з практичними завданнями і шукають способи їх вирішення. Це розвиває критичне мислення та навички аналізу. Наприклад, якщо виникають труднощі з матеріалами, учень має знайти альтернативний підхід.

- **підготовка до реального життя:** проєкти моделюють життєві ситуації, допомагаючи учням зрозуміти, як їхні зусилля можуть приносити реальні результати. Виконуючи проєкти, учні розвивають навички, які важливі для успішної соціалізації та майбутньої професійної діяльності.

- **задоволення індивідуальних потреб:** проєктний підхід дозволяє враховувати різні здібності, темпи роботи та інтереси учнів. Діти мають можливість самостійно вибрати елементи завдання, які відповідають їхнім уподобанням.

- **формування позитивного ставлення до навчання:** проєктна діяльність створює ситуацію успіху для кожного учня, адже вона дає змогу продемонструвати індивідуальні досягнення. Діти вчаться отримувати задоволення від процесу навчання, що позитивно впливає на їхнє ставлення до школи.

Проєктно-орієнтований підхід у початковій школі дозволяє учням поєднувати навчання з грою, практикою і творчістю, що створює ідеальне середовище для гармонійного розвитку особистості.

Організація проєктної діяльності в початковій школі може супроводжуватися низкою викликів, оскільки цей підхід вимагає гнучкості, творчості та чіткої організації. Ось основні труднощі, з якими може зіткнутися вчитель, і шляхи їх подолання:

1. Нестача часу

Проблема: Проєктна діяльність може займати більше часу, ніж традиційні уроки. У початковій школі час на уроки обмежений.

Рішення: Планувати проєкти, які можна виконувати поступово, розбиваючи їх на менші етапи. Інтегрувати проєкт у кілька предметів (наприклад, поєднати мистецтво, трудове навчання і природознавство). Чітко визначати пріоритети, залишаючи час для ключових завдань.

2. Різний рівень підготовки учнів

Проблема: Деякі учні можуть мати недостатні знання чи навички, що ускладнює виконання завдання.

Рішення: Пропонувати завдання різної складності, щоб кожен учень міг виконати їх на своєму рівні. Підтримувати слабших учнів через додаткові пояснення чи допомогу. Залучати сильніших учнів до ролі «помічників», які допомагають іншим.

3. Організація групової роботи

Проблема: Учням початкової школи важко координувати роботу в групах, уникати конфліктів і розподіляти обов'язки.

Рішення: Формувати групи з урахуванням особистих якостей учнів (наприклад, поєднувати дітей із різними рівнями навичок). Чітко розподіляти обов'язки у групах, щоб кожен знав свою роль. Проводити вправи на командну роботу перед початком проєкту.

4. Нестача ресурсів

Проблема: Брак матеріалів, інструментів чи обладнання може ускладнити реалізацію проєкту.

Рішення: Використовувати доступні матеріали, наприклад, вторинну сировину або природні матеріали. Організувати співпрацю з батьками для забезпечення необхідних ресурсів. Шукати креативні рішення, які дозволять замінити дорогі матеріали більш простими.

5. Складнощі з мотивацією учнів

Проблема: Не всі учні однаково зацікавлені у виконанні проєкту.

Рішення: Обирати теми, що відповідають інтересам дітей, або дозволити їм самостійно вибирати теми. Створювати ситуації успіху, щоб учні бачили цінність своєї роботи. Наголошувати на практичності та значущості проєкту (наприклад, виготовлення корисної речі).

6. Недостатній досвід учителя

Проблема: Не всі вчителі мають достатньо досвіду в організації проєктної діяльності чи володіють необхідними техніками.

Рішення: Проходити навчальні тренінги та обмінюватися досвідом із колегами. Починати з простих проєктів, поступово ускладнюючи їх. Використовувати готові посібники чи ресурси для проведення проєктів.

7. Відсутність підтримки з боку батьків

Проблема: Деякі батьки можуть не розуміти важливості проєктної діяльності або не брати участь у підготовці ресурсів.

Рішення: Пояснювати батькам цінність проєктної діяльності для розвитку дитини. Запрошувати їх до участі в окремих етапах проєкту. За потреби адаптувати завдання так, щоб вони не потребували додаткової допомоги вдома.

8. Обмеженість оцінювання

Проблема: Важко об'єктивно оцінити проєктну діяльність, особливо коли результати залежать не лише від знань, але й від творчих здібностей.

Рішення: Враховувати як процес, так і результат. Використовувати формувальне оцінювання (зворотний зв'язок під час роботи над проектом). Залучати учнів до самооцінки та взаємооцінки.

9. Непередбачуваність результатів

Проблема: Через вік дітей результат проекту може відрізнятись від очікуваного.

Рішення: Робити акцент на процесі, а не на ідеальному результаті. Підтримувати дітей, якщо вони стикаються з труднощами, і хвалити за старання.

Подолання цих викликів допоможе зробити проектну діяльність ефективною та захопливою для учнів, а також створить умови для їхнього гармонійного розвитку.

Співпраця між учнями під час виконання проектів у початковій школі сприяє розвитку різноманітних соціальних навичок, які є основою для успішної комунікації, роботи в команді та взаємодії в суспільстві. Ось основні способи, як це відбувається:

Уміння спілкуватися:

- *розвиток комунікативних навичок:* під час роботи над проектом учні вчаться чітко висловлювати свої думки, пояснювати ідеї, формулювати прохання чи пропозиції.

- *активне слухання:* діти вчаться слухати одне одного, розуміти і враховувати чужі думки та ідеї.

- *ненасильницьке спілкування:* учні вчаться вирішувати конфлікти словами, пояснюючи свою позицію замість суперечок чи образ.

Розподіл обов'язків:

- *відповідальність:* співпраця передбачає виконання своєї частини роботи, що формує почуття відповідальності за спільний результат.

- *планування:* учні спільно розподіляють завдання, вчаться визначати, хто за що відповідає, і враховувати сильні сторони кожного учасника.

Розвиток емпатії:

- *розуміння емоцій:* під час роботи над проектами учні стикаються з різними емоціями інших дітей (радістю, розчаруванням, ентузіазмом) і вчаться співчувати.

- *повага до думок інших:* діти усвідомлюють, що у кожного можуть бути різні ідеї та підходи, які теж заслуговують на увагу.

Спільне вирішення проблем:

- *критичне мислення:* коли під час роботи виникають труднощі, учні разом шукають рішення, обговорюють можливі варіанти і обирають найкращий.

- *гнучкість:* діти вчаться адаптуватися до змін, якщо початковий план не спрацьовує.

Навички роботи в команді:

- *вміння співпрацювати:* учні вчаться об'єднувати зусилля для досягнення спільної мети.

- *довіра:* робота в групі будує взаємну довіру між учасниками, що формує позитивний емоційний клімат.

- *підтримка*: діти розуміють важливість допомоги одне одному, якщо хтось стикається з труднощами.

Лідерські та організаторські навички:

- *лідерство*: у процесі співпраці діти можуть пробувати себе в ролі лідера, організовуючи роботу групи або пропонуючи стратегії для виконання завдання.

- *делегування*: учні вчаться розподіляти обов'язки так, щоб робота була максимально ефективною.

Вирішення конфліктів:

- *мирне урегулювання*: конфлікти неминучі під час спільної роботи, і діти отримують цінний досвід їхнього вирішення через обговорення та компроміс.

- *самоконтроль*: учні вчаться стримувати негативні емоції і не зривати їх на однолітках.

Формування толерантності:

- *прийняття різноманітності*: у групі діти стикаються з різними стилями мислення, поведінки та робочими підходами, що розвиває терпимість.

- *спільний досвід*: виконання проєктів формує у дітей відчуття єдності та усвідомлення, що досягти мети легше разом.

Розвиток самостійності в рамках команди:

- *індивідуальний внесок*: діти вчаться цінувати свою роль у групі, виконувати свою частину роботи якісно та вчасно.

- *самооцінка*: участь у проєкті допомагає учням зрозуміти свої сильні сторони, працювати над слабкими сторонами і оцінювати свою роботу об'єктивно.

Задоволення від досягнень: завершення спільного проєкту дарує відчуття радості, гордості та задоволення від спільної праці, що сприяє формуванню позитивного ставлення до колективної роботи.

Приклад: Робота над колективним проєктом, наприклад, створення панно з природних матеріалів, сприяє всім цим аспектам: діти діляться завданнями (хто збирає матеріали, хто клеїть), обговорюють ідеї дизайну та підтримують одне одного під час роботи. Співпраця в проєктах закладає фундамент для формування у дітей навичок, необхідних не лише в навчанні, а й у житті.

Удосконалення проєктного підходу у початковій школі передбачає оптимізацію його методів, ресурсів та організації, щоб максимально враховувати інтереси, можливості й потреби учнів. Ось конкретні ідеї для вдосконалення:

Ретельне планування проєктів:

- *чіткі цілі та очікувані результати*: визначте, які знання, навички та компетентності учні мають здобути.

- *етапність*: розбийте проєкт на чіткі етапи, які легко зрозуміти й виконати, навіть для наймолодших учнів.

- *гнучкість*: додайте запас часу для непередбачуваних обставин, щоб діти не відчували тиску.

Інтеграція з іншими предметами:

- *міждисциплінарність*: об'єднуйте теми з різних предметів. наприклад, у проєкті про екологію можна використовувати елементи природознавства, математики, мистецтва та трудового навчання.

- *реальне життя*: вибирайте теми, які пов'язані з повсякденним життям учнів, наприклад, виготовлення екомішків, годівничок для птахів або декоративних виробів.

Залучення технологій:

- *цифрові інструменти*: використовуйте програми для створення презентацій (наприклад, canva), відеоредактори, прості платформи для 3d моделювання.

- *онлайн-дослідження*: навчайте дітей знаходити інформацію в інтернеті під наглядом учителя.

- *інтерактивні платформи*: наприклад, padlet чи jamboard для роботи в групах.

Використання різноманітних форм діяльності:

- *індивідуальні та групові завдання*: чергуйте роботу в парах, малих групах і самостійну діяльність.

- *практичні та творчі завдання*: включайте моделювання, розробку виробів, малювання, написання історій тощо.

- *ігрові елементи*: гейміфікація робить проекти більш захопливими. Наприклад, організуйте квест як частину дослідницького проекту.

Активне залучення учнів:

- *дозвольте дітям вибирати*: запропонуйте кілька тем проектів, щоб учні обрали ті, що їх цікавлять.

- *дитяче лідерство*: давайте можливість дітям проявляти ініціативу, наприклад, пропонувати ідеї чи способи виконання завдань.

- *рефлексія*: після завершення проекту запитуйте учнів про їхній досвід, що їм сподобалося і що можна вдосконалити.

Оптимізація ресурсів:

- *локальні матеріали*: використовуйте природні або вторинні матеріали, доступні дітям.

- *підтримка батьків*: запросіть батьків допомагати з підготовкою ресурсів або бути учасниками проекту.

- *співпраця з громадою*: інтегруйте в проекти участь місцевих організацій, митців, ремісників.

Зміцнення соціальних навичок:

- *тренування співпраці*: перед початком проекту проводьте вправи на розвиток командної роботи.

- *чіткий розподіл обов'язків*: допоможіть учням зрозуміти свою роль у групі та відповідальність за спільний результат.

- *робота над конфліктами*: навчайте дітей шукати компроміси та вирішувати суперечки мирним шляхом.

Удосконалення системи оцінювання:

- *формувальне оцінювання*: включайте зворотний зв'язок на кожному етапі проекту.

- *самооцінка*: нехай учні оцінюють свою роботу через рефлексію (наприклад, що вдалося, що можна покращити).

- *результати процесу*: оцінюйте не лише кінцевий продукт, а й зусилля, творчий підхід і співпрацю.

Впровадження тематичних проєктів:

- *сезонні теми*: наприклад, зимові свята, день землі, початок осені.
- *культурні проєкти*: знайомство з українськими традиціями, ремеслами, національними символами.
- *глобальні виклики*: проєкти на тему екології, здорового способу життя, технологій майбутнього.

Професійний розвиток учителя:

- *навчання*: проходите курси чи тренінги з проєктної діяльності.
- *обмін досвідом*: співпрацюйте з колегами, діліться успішними практиками.
- *самоаналіз*: аналізуйте свої проєкти, вдосконалюючи організацію й методику на основі отриманих результатів.

Удосконалення проєктного підходу робить навчання для учнів цікавішим і змістовнішим, допомагає їм розвивати не лише знання, але й важливі життєві навички.

Інтегроване навчання та проєктна діяльність у Новій українській школі (НУШ) є важливими компонентами освітнього процесу, які мають значний потенціал для розвитку. Ось основні тенденції, які можна очікувати в майбутньому:

- *Розширення міждисциплінарності*. Уроки ставатимуть ще більш інтегрованими, об'єднуючи знання з різних предметів для створення цілісного розуміння світу. Наприклад, проєкти можуть поєднувати математику, природознавство та інформатику (STEAM-підхід), або літературу, історію та мистецтво.

- *Використання цифрових технологій*. Інтеграція цифрових інструментів для реалізації проєктів, як-от створення інтерактивних презентацій, відео чи роботів. Платформи для співпраці, такі як Google Workspace або Microsoft Teams, сприятимуть спільній діяльності учнів.

- *Орієнтація на реальні проблеми*. Проєкти ставатимуть практичнішими, спрямованими на розв'язання актуальних соціальних, екологічних чи економічних питань. Наприклад, учні можуть розробляти екоініціативи, створювати бізнес-плани чи волонтерські проєкти.

- *Розвиток м'яких навичок (soft skills)*. У рамках проєктної діяльності більше уваги приділятиметься комунікації, критичному мисленню, креативності та вмінню працювати в команді. Учні вчитимуться вести переговори, презентувати свої ідеї та брати на себе відповідальність за результати.

- *Індивідуалізація навчання*. Учням буде надано більше можливостей для вибору тематики проєктів, відповідно до їхніх інтересів та здібностей. З'являться адаптивні методики для учнів з особливими освітніми потребами, що дозволить кожному бути активним учасником проєктів.

- *Міжнародне співробітництво*. Завдяки технологіям учні зможуть брати участь у міжнародних проєктах, спілкуватися з однолітками з інших країн та обмінюватися ідеями. Це сприятиме розвитку глобального мислення та толерантності.

- *Акцент на екологічну освіту*. Проєкти, пов'язані з охороною природи, сталим розвитком та відновлюваними джерелами енергії, стануть особливо популярними. Учні залучатимуть до екоініціатив, таких як створення шкільних садів, сортування відходів чи енергозбереження.

- *Залучення батьків і громади.* Проектна діяльність стане засобом залучення батьків, представників місцевих громад та бізнесу до шкільного життя. Спільні проекти сприятимуть зміцненню зв'язків між школою та громадою.

- *Оцінювання через діяльність.* Замість традиційних тестів та контрольних робіт зросте популярність формульованого оцінювання, яке базується на результатах виконаних проектів. Це допоможе учням краще зрозуміти свої сильні сторони та зони для розвитку.

- *Розвиток вчительських компетентностей.* Вчителі проходили будуть спеціальні тренінги з інтегрованого навчання та організації проектів. Будуть створюватися професійні спільноти для обміну досвідом та спільної розробки інтегрованих курсів.

Такі тенденції допоможуть створити сучасне освітнє середовище, що відповідає вимогам часу та сприяє всебічному розвитку учнів.

Перевірка розуміння та закріплення матеріалу лекції

Аналіз прикладів проектів

Учням запропоновано два приклади проектів: виготовлення листівки до свята (з використанням аплікації та малювання) та створення макету міні-саду для класної кімнати.

Як можна інтегрувати ці проекти з іншими предметами (наприклад, природознавством)?

Який із проектів є більше спрямованим на творчий підхід, а який – на практичне використання?

Творчий виклик

Виконати проект «Кольорові вітражі» з використанням пластикової плівки та кольорового паперу або фарб.

Інструкція: Спочатку намалуйте ескіз вітражу. Виріжте або створіть малюнок із кольорових матеріалів. Сформууйте готовий вітраж і прикріпіть до вікна.

Як цей проект сприяє розвитку уяви, моторики та знань про властивості світла і кольору.

Інтерактивна гра «Що ми об'єднуємо?»:

Назвіть види виробів, які можна створити, використовуючи техніки:

Аплікація + малювання.

Шиття + конструювання.

Ліплення + декорування.

Які нові ідеї могли б ви додати до запропонованих видів діяльності?

Рефлексійна вправа. Напишіть есе на тему «Як проект допомагає розкрити творчість і навчитися працювати разом?»

Використовуйте такі запитання для натхнення:

Що було найцікавішим у проектній діяльності?

Як ваші ідеї вплинули на кінцевий результат?

Що б ви покращили у своєму проекті?

Література

1. Красовська О. О. Образотворче мистецтво з методикою викладання у початковій школі: навч. посібник. Львів: «Новий Світ2000», 2020. 292 с.
2. Малицька О. В. Образотворче мистецтво з методикою навчання: навч.-мет. посіб. для студ. вищ. пед. навч. закладів напрямів підготовки 6.010102 Початкова освіта. Бердянськ, 2016. 346 с.
3. Мистецтво: особливості викладання в початковій школі: навчально-методичний посібник / автор-уклад. В. П. Мартинова. Харків : Друкарня Мадрид, 2019. 111 с.
4. Паршук С. М. Образотворче мистецтво з методикою навчання: методичні рекомендації. 2020. 81 с.
5. Співаковський О.В., Петухова Л.Є., Коткова В.В. Інформаційно-комунікаційні технології в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів напряму підготовки «Початкова освіта». Херсон, 2011. 267 с.
6. Сучасні підходи до уроку образотворчого мистецтва: навч.-метод. посіб. для вчителів образотвор. мистецтва / Т. М. Артюшенко та ін.; за заг. ред. Л. В. Серих. 2-ге вид. Суми: НІКО, 2015. 110 с.
7. Типова освітня програма початкової освіти розроблена під керівництвом Р. Б. Шияна. URL: <https://nus.org.ua/news/opublikuvaly-typovi-osvitni-programy-dlya-1-2-klasiv-nush-dokumenty/> (дата звернення: 1.02.23).
8. Типова освітня програма розроблена під керівництвом О.Я. Савченко. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-rochatkovoyi-shkoli> (дата звернення: 1.02.23).
9. Турчин Т. М. Методика навчання освітньої галузі «Мистецтво»: навч.-метод. посіб. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2021. 281 с.
10. Турчин Т.М. Педагогіка мистецтва: навчальний посібник. Чернігів: Десна Поліграф, 2015. 272 с.
11. Турчин Т.М. Початкова музична освіта: проблеми модернізації: монографія. Чернігів: ПАТ «ПВК Десна», 2013. 368 с.
12. Черкасов В.Ф. Теорія і методика музичної освіти: підручник Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. 528 с.
13. Шестобуз, О. С. Образотворче мистецтво з методикою викладання в початкових класах: навч. – метод. посіб. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2011. 140 с.

Лекція 4

Розвиток естетичних і технічних компетентностей учнів молодшого шкільного віку в НУШ

Мета: формування уявлення про ефективні методи та підходи до розвитку естетичних і технічних компетентностей учнів молодшого шкільного віку в умовах Нової української школи (НУШ); вивчення інтегративних педагогічних інструментів, які сприяють розвитку творчого мислення, технічних навичок і художньо-естетичних здібностей дітей.

Ключові слова: естетичні компетентності, технічні компетентності, інтеграція, проєктно-орієнтований підхід, STEAM-освіта, творчість, практико-орієнтовані завдання, самовираження, колаборація.

Реформування освіти в Україні, зокрема впровадження концепції Нової української школи (НУШ), спрямоване на створення сучасного навчального середовища, яке сприяє розвитку ключових компетентностей учнів. Серед них важливе місце займають естетичні та технічні компетентності, які забезпечують гармонійний розвиток особистості, формують практичні навички та сприяють творчому самовираженню.

Естетичні компетентності охоплюють здатність учнів сприймати, розуміти та створювати красу в різних її проявах. У молодшому шкільному віці розвиток цієї сфери є особливо важливим, адже естетичне сприйняття впливає на емоційний та інтелектуальний розвиток дитини.

Методи розвитку естетичних компетентностей:

- *інтеграція мистецьких дисциплін:* об'єднання уроків образотворчого мистецтва, музики та літератури сприяє створенню цілісного уявлення про світ. Наприклад, під час виконання проєктів учні можуть малювати ілюстрації до літературних творів чи створювати декорації для музичних виступів.

- *візуалізація навчального матеріалу:* використання художніх образів, фотографій, ілюстрацій та відео на уроках допомагає розвинути естетичний смак.

- *практичні завдання:* учні створюють вироби власними руками (аплікації, колажі, малюнки), що сприяє розвитку уяви, уважності та моторики.

- *естетика повсякденного життя:* учням демонструють, як естетика впливає на повсякденні речі – від оформлення кімнати до вибору кольорів одягу. Це формує у них здатність оцінювати красу у практичному контексті.

Технічні компетентності розвивають здатність учнів використовувати інструменти та матеріали, планувати роботу, вирішувати задачі й створювати корисні об'єкти. В умовах НУШ ці компетентності розглядаються як невіддільна частина формування сучасної дитини, що володіє не лише знаннями, а й практичними навичками.

Методи розвитку технічних компетентностей

- *проєктна діяльність:* під час уроків трудового навчання учні реалізують міні-проєкти, як-от виготовлення іграшок, створення виробів для декору чи конструкцій із паперу.

- *STEM-освіта*: інтеграція технічних дисциплін із природничими науками та математикою дозволяє учням використовувати знання у різних контекстах. Наприклад, під час створення макетів будівель або простих механізмів.

- *робота з різноманітними матеріалами та інструментами*: навчання передбачає використання паперу, тканини, деревини, пластиліну, ножиць, клею тощо, що допомагає дітям відчувати властивості різних матеріалів і навчитись із ними працювати.

- *розвиток просторового мислення*: учням пропонують завдання, які вимагають конструювання об'ємних об'єктів, що сприяє розумінню геометричних форм та їхньої практичної взаємодії.

В умовах НУШ розвиток естетичних і технічних компетентностей найкраще реалізується через інтегровані уроки, які поєднують мистецькі дисципліни із трудовим навчанням.

Переваги інтегрованого підходу:

- *цілісність сприйняття знань*: учні розуміють, як естетика та техніка взаємодіють у реальному житті, наприклад, під час дизайну меблів чи архітектури.

- *залучення учнів*: інтегровані уроки мають інтерактивний характер, що сприяє активній участі дітей у навчальному процесі.

- *формування soft skills*: робота в групах під час проєктів розвиває комунікацію, креативність, критичне мислення та вміння працювати в команді.

Приклад інтегрованого уроку: На уроці учні створюють настільну гру. На мистецькій частині діти розробляють дизайн і малюють ігрове поле. На трудовій частині – виготовляють фішки та упаковку для гри. Результатом є продукт, що поєднує естетичну привабливість і технічну якість.

Отже, розвиток естетичних і технічних компетентностей у молодшому шкільному віці є ключовим завданням сучасної школи. Інтегративний підхід, орієнтований на проєктну діяльність і практичне навчання, сприяє гармонійному розвитку особистості, навчає дітей творчо мислити, цінувати красу та використовувати технічні знання для створення корисних і естетичних речей.

Запровадження таких методик у НУШ дозволяє готувати учнів до викликів сучасного світу, розвиваючи їхню здатність взаємодіяти з навколишнім середовищем, застосовувати знання на практиці й досягати успіху у різних сферах життя.

Естетичні та технічні компетентності – це поняття, які часто використовуються в різних галузях, таких як освіта, мистецтво, інженерія, дизайн та багато інших, щоб описати навички та здібності, що стосуються двох важливих аспектів: краси (естетики) та функціональності (технічності). Ось детальніше пояснення:

Естетичні компетентності – це навички та здібності, які дозволяють людині розуміти, створювати та оцінювати красу й гармонію в різних формах. Вони включають:

- *розуміння краси* – здатність оцінювати художню або візуальну привабливість об'єктів чи ідей.

- *творчість* – здатність створювати оригінальні та виразні речі (малюнки, дизайн, музику, тексти).

- *смак і стиль* – відчуття пропорцій, кольорів, композиції, що допомагає гармонійно поєднувати різні елементи.

- *емоційний відгук* – здатність відчувати та розуміти емоції, викликані мистецтвом чи естетичною формою.

Приклад: Художник, який створює картину, розвиває свої естетичні компетентності, працюючи над вибором кольорів, композицією і передачею емоцій.

Технічні компетентності – це навички та знання, пов'язані з практичним використанням технічних засобів, інструментів і методів для досягнення конкретної мети. Вони включають:

- *розуміння технологій*: знання про функції та можливості інструментів чи обладнання.

- *практичні навички* – уміння використовувати інструменти чи технології для створення об'єктів або вирішення завдань.

- *планування та організація* – здатність систематизувати процеси для ефективної роботи.

- *розв'язання проблем* – вміння долати технічні труднощі чи знаходити інноваційні рішення.

Приклад: Інженер, який проєктує будівлю, використовує свої технічні компетентності для розрахунку матеріалів, міцності конструкцій і дотримання технічних стандартів.

Естетичні та технічні компетентності часто доповнюють одна одну. Наприклад, у сфері дизайну: Для створення красивого та функціонального продукту дизайнеру потрібні естетичні компетентності (обрати гармонійний вигляд) та технічні компетентності (забезпечити ергономічність і практичність виробу). У підсумку, гармонійний розвиток обох видів компетентностей дозволяє досягати високого рівня професіоналізму у творчих і технічних галузях.

У Новій українській школі (НУШ) ключові компетентності є основою для формування всебічно розвиненої особистості, здатної адаптуватися до сучасного світу. Естетичні та технічні компетентності хоча не є окремо виокремленими в переліку ключових компетентностей НУШ, вони інтегруються у кілька з них і відіграють важливу роль у розвитку учнів.

Естетичні компетентності тісно пов'язані з такими ключовими компетентностями:

Культурна самосвідомість і вираження: розвиток почуття краси, здатність розуміти культурне різноманіття, створювати та цінувати мистецькі й культурні здобутки. Учні вчаться аналізувати, інтерпретувати та творити художні й естетичні проєкти.

Уміння вчитися упродовж життя: естетичне виховання формує відкритість до нових ідей і творчих підходів.

Громадянська компетентність: естетичне осмислення культурної спадщини України сприяє формуванню національної свідомості та громадянської відповідальності.

Приклад: Уроки мистецтва, музики, літератури та інтегровані проекти сприяють розвитку естетичного смаку та художньої творчості.

Технічні компетентності інтегруються до:

- *математичної компетентності та компетентності в галузі природничих наук, техніки і технологій*, це розуміння технічних процесів, уміння працювати з інструментами й обладнанням, базові навички інженерного мислення.

- *інноваційності та підприємливості*: технічні навички використовуються для створення нових продуктів чи ідей, що мають практичне застосування.

- *компетентності в галузі інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ)*: використання цифрових інструментів, які є основою технічного прогресу.

Приклад: Практичні завдання з інформатики, STEM-уроки та проекти з робототехніки розвивають технічні компетентності учнів.

Естетичні та технічні компетентності сприяють реалізації міжпредметного підходу, наприклад: на уроках трудового навчання створення виробів поєднує естетичні навички (дизайн) та технічні знання (робота з матеріалами). Проекти в STEM-підході можуть включати як технічну розробку, так і естетичне оформлення, наприклад, дизайну моделі або інтерактивного прототипу.

Отже, естетичні та технічні компетентності в НУШ є невід'ємною частиною загальної освіти. Вони формують креативне, критичне та практичне мислення, що відповідає сучасним вимогам суспільства й ринку праці. Ці компетентності інтегруються в основні напрями освітнього процесу та сприяють гармонійному розвитку особистості.

Естетичні та технічні компетентності відіграють важливу роль у всебічному розвитку особистості молодших школярів, оскільки вони стимулюють формування як інтелектуальних, так і творчих здібностей дитини. Завдяки їм учні розвивають гармонійну особистість, здатну сприймати й осмислювати навколишній світ, а також створювати щось нове і практичне.

Естетичні компетентності сприяють:

Розвитку творчого мислення. Діти вчаться знаходити оригінальні рішення, генерувати ідеї, працювати з кольорами, формами та звуками. *Наприклад*, малювання або створення аплікацій розвиває уяву та фантазію.

Емоційному інтелекту. Заняття мистецтвом допомагають дітям усвідомлювати й виражати свої почуття, а також розуміти емоції інших. Слухання музики або спостереження за природою розвиває здатність до емпатії та внутрішнього самовираження.

Культурному розвитку. Діти знайомляться з мистецтвом, традиціями, літературою, розширюючи свій кругозір і формуючи національну ідентичність. *Наприклад*, малювання писанок чи знайомство з українськими народними піснями.

Відчуттю гармонії та краси. Формується естетичний смак, здатність бачити прекрасне у повсякденному житті.

Технічні компетентності сприяють:

Розвитку логічного та критичного мислення: учні вчать аналізувати, планувати свої дії та знаходити практичні рішення. Наприклад, побудова конструкцій з LEGO розвиває інженерні навички.

Формуванню практичних умінь: робота з інструментами чи матеріалами (ножиці, папір, глина) допомагає дітям освоювати базові технічні навички. Це корисно для розвитку дрібної моторики рук.

Стимулюванню інтересу до техніки та технологій: знайомство з сучасними технологіями, наприклад, комп'ютерними програмами для малювання чи моделювання, мотивує до подальшого навчання. Такі заняття можуть стати основою для майбутнього інтересу до STEM-галузей.

Розвитку відповідальності та організованості: виконання технічних завдань вчить дітей працювати за інструкцією, враховувати деталі та завершувати проекти до кінця.

Естетичні та технічні компетентності взаємодоповнюють одна одну, особливо в інтегрованому навчанні. Наприклад:

Створення виробів на уроках праці: дитина використовує технічні знання (як працювати з ножицями, клеєм) і естетичні навички (як гармонійно підібрати кольори).

STEM-підходи: Проекти можуть включати технічну частину (будівництво моделі мосту) і естетичну (дизайн мосту, його колір і форма).

Музично-технічні заняття: Учні конструюють прості музичні інструменти та використовують їх для створення гармонійних звуків.

Естетичні та технічні компетентності є основою для: розвитку творчості та креативності, формування практичних і логічних навичок, виховання гармонійної, допитливої й самодостатньої особистості. Молодші школярі, які розвивають ці компетентності, стають відкритими до нового, здатними на творчі й практичні рішення в майбутньому, що відповідає основній меті НУШ – виховати всебічно розвинену особистість.

При формуванні **естетичних і технічних компетентностей** у дітей молодшого шкільного віку важливо враховувати їхні вікові особливості, які впливають на сприйняття, мислення, емоції та фізичний розвиток. Урахування цих особливостей дозволяє створити ефективне та цікаве навчальне середовище, яке сприятиме всебічному розвитку дитини.

Когнітивний розвиток (мислення та сприйняття)

Конкретно-образне мислення: у цьому віці діти мислять через образи та конкретні приклади. Вони краще засвоюють матеріал, якщо його подано у формі візуальних зображень, ігор або практичних завдань. *Як врахувати?* При естетичному навчанні важливо використовувати яскраві образи, кольорові ілюстрації чи музику. Технічні завдання можна доповнити наочними інструкціями або прикладами.

Коротка тривалість уваги: учні швидко втомлюються і потребують частих змін діяльності. *Як врахувати?* Уроки варто розбивати на короткі етапи, наприклад, спочатку обговорення (естетична частина), потім практичне виконання (технічна частина).

Творчий потенціал. У дітей цього віку дуже висока уява та схильність до експериментів. Вони охоче пробують нові техніки, вигадують щось нове. *Як врахувати?* Завдання мають бути відкритими для творчості. Наприклад, під час малювання або створення виробів краще дати загальні рекомендації, а не жорсткі рамки.

Емоційна чутливість. Молодші школярі дуже чутливі до похвали та підтримки, а також бояться зробити помилку. *Як врахувати?* Завжди заохочуйте навіть найменші успіхи, підкреслюйте позитивний результат їхніх зусиль. Допомагайте виправляти помилки без критики.

Фізичний розвиток (моторика)

Недостатньо розвинена дрібна моторика: дітям може бути складно виконувати завдання, що вимагають точності, наприклад, вирізання чи малювання дрібних деталей. *Як врахувати?* Обирайте завдання, які відповідають їхнім фізичним можливостям, і поступово ускладнюйте їх. Наприклад, спочатку великі аплікації, а згодом детальніші композиції.

Соціальний розвиток. У цьому віці діти активно вчаться взаємодіяти з іншими, прагнуть працювати в групах. *Як врахувати?* Організуйте групові проекти, які включають як естетичні (створення спільного малюнка), так і технічні (моделювання конструкції) аспекти.

Потреба в грі. Ігрова діяльність залишається провідною у молодшому шкільному віці. *Як врахувати?* Інтегруйте ігрові елементи в завдання. Наприклад, проводьте конкурси на найкращий дизайн чи конструкцію.

Для формування естетичних компетентностей використовуйте творчі завдання, що відповідають віковим особливостям (малювання, аплікація, гра з кольорами); залучайте емоції: обговорюйте, які почуття викликають різні види мистецтва; забезпечуйте простір для самовираження: наприклад, створення казкових персонажів або пейзажів.

Для формування технічних компетентностей починайте із простих практичних завдань (складання, вирізання, робота з конструкторами); пояснюйте технічні аспекти через гру або цікаві життєві приклади; навчайте працювати за алгоритмом, але залишайте простір для експериментів (наприклад, з різними матеріалами).

Розвиток естетичних і технічних компетентностей у дітей молодшого шкільного віку має враховувати їхні когнітивні, фізичні, емоційні та соціальні особливості. Завдяки інтеграції творчих і технічних завдань, дитина розвиває творче мислення, навчається працювати руками, отримує позитивний емоційний досвід, розвиває навички співпраці. Це сприяє гармонійному всебічному розвитку та формує інтерес до навчання.

Емоційна, когнітивна та фізична сфери мають ключовий вплив на здатність дітей сприймати та застосовувати знання, зокрема в контексті формування естетичних і технічних компетентностей. Кожна з цих сфер взаємопов'язана і

визначає, наскільки ефективно дитина зможе навчатися, розвивати творчі здібності та вирішувати практичні завдання.

Емоційна сфера відіграє провідну роль у мотивації до навчання та засвоєнні знань. У дітей молодшого шкільного віку емоції є домінуючим способом реагування на нову інформацію. Позитивні емоції сприяють зацікавленості в навчанні. Діти більше залучаються до діяльності, яка приносить їм задоволення (наприклад, малювання, створення виробів). Негативні емоції, такі як страх критики чи невдачі, можуть гальмувати навчання. Діти краще засвоюють знання, якщо вони викликають у них емоційний інтерес (наприклад, у вигляді гри або створення чогось значущого для дитини).

Використовуйте позитивне підкріплення (похвалу за старання, а не лише за результат). Створюйте емоційно насичене навчальне середовище (яскраві фарби, музичний супровід, спільні ігри). Допомагайте долати страхи, підкреслюючи, що помилки – це частина навчання.

Когнітивна сфера охоплює мислення, увагу, пам'ять і уяву, які є критично важливими для засвоєння знань і розвитку компетентностей. Молодші школярі орієнтовані на конкретно-образне мислення. Вони краще розуміють матеріал через наочність і практичні приклади. Увага дітей швидко переключається, тому навчальні завдання мають бути різноманітними та цікавими. Естетична діяльність (малювання, музика) стимулює розвиток уяви, а технічна – формує навички логічного мислення та алгоритмів.

Використовуйте наочні матеріали (схеми, малюнки, відео). Розбивайте завдання на маленькі кроки, які легко виконати. Поєднуйте навчання з творчістю: наприклад, створюйте історії чи малюнки, що ілюструють технічні завдання.

Фізичний розвиток, особливо дрібна моторика, має безпосередній вплив на здатність виконувати технічні завдання та реалізовувати творчі ідеї. Недостатній розвиток моторики може ускладнювати виконання завдань, пов'язаних із роботою руками (вирізання, ліплення, малювання). Молодші діти швидко втомлюються, особливо під час тривалих завдань. Складні завдання, які потребують точності, можуть бути викликом для дітей.

Пропонуйте вправи для розвитку моторики (наприклад, малювання, складання конструктора). Обирайте завдання, які поступово ускладнюються, але відповідають фізичним можливостям дитини. Робіть перерви для рухливих ігор, щоб зняти напругу та підвищити концентрацію.

Емоційна, когнітивна та фізична сфери працюють разом: емоції стимулюють інтерес і залученість, підтримують мотивацію до навчання; когнітивні здібності забезпечують можливість розуміння завдань, розв'язання проблем і застосування знань, фізична готовність дозволяє реалізувати творчі та технічні ідеї.

Приклад інтегрованого підходу: Урок створення аплікації:

Емоційна складова: обговорення казки чи історії, яка пов'язана з аплікацією (викликає інтерес).

Когнітивна складова: пояснення послідовності дій із використанням наочності (схеми, зразка).

Фізична складова: робота з ножицями, клеєм, папером, що розвиває дрібну моторику.

Для успішного формування естетичних і технічних компетентностей важливо враховувати емоційну сферу – створювати позитивне та цікаве середовище; когнітивну сферу – використовувати методи, які відповідають рівню розвитку мислення; фізичну сферу – підбирати завдання, які сприяють розвитку моторики й координації. Цей комплексний підхід забезпечить гармонійний розвиток дитини та закладе основу для подальшого навчання.

Естетичні та технічні компетентності у Новій українській школі (НУШ) інтегруються в освітні галузі через предмети «Мистецтво» і «Дизайн і технології», що сприяє формуванню гармонійної, творчої й практично орієнтованої особистості. Кожна з цих галузей використовує специфічні підходи для розвитку відповідних компетентностей, але водночас вони взаємодоповнюють одна одну, створюючи інтегроване середовище для навчання.

Уроки мистецтва спрямовані на розвиток естетичних компетентностей учнів через знайомство з різними формами мистецтва (живопис, музика, театр, література), а також формування базових технічних навичок у творчій діяльності.

Як розвиваються естетичні компетентності:

Емоційна чутливість і художній смак: учні аналізують твори мистецтва, обговорюють кольори, форми, звучання музики, що допомагає формувати почуття краси.

Креативність і самовираження. Завдяки малюванню, співу, створенню скульптур діти навчаються виражати свої думки й почуття через творчість.

Розуміння культурної спадщини. Учні знайомляться з українськими традиціями, мистецькими стилями та художніми творами, що сприяє формуванню національної ідентичності.

Як розвиваються технічні компетентності:

Робота з художніми матеріалами (фарби, олівці, папір) формує базові навички поводження з інструментами та матеріалами. Практичні завдання, як-от створення колажів чи малюнків, допомагають вчитися планувати послідовність дій.

Трудове навчання спрямоване на формування технічних компетентностей через виконання практичних завдань і знайомство з технічними процесами. Проте естетичні компетентності також розвиваються через важливість дизайну та краси виробів.

Як розвиваються технічні компетентності:

Практичні навички: учні вчаться користуватися ножицями, клеєм, голкою, ниткою тощо.

Розуміння процесу: планування роботи над виробом, виконання послідовних дій (наприклад, розкрій, шиття, збирання конструкції).

Розвиток дрібної моторики: робота з інструментами й матеріалами розвиває точність і координацію рухів.

Як розвиваються естетичні компетентності:

Учні створюють не просто функціональні вироби, а й красиво оформлені речі (листівки, прикраси, аплікації). Важливе місце займає оздоблення та вибір кольорів, що вчить учнів гармонійно поєднувати елементи.

Приклади інтеграції обох компетентностей

На уроці мистецтва – створення композиції із природних матеріалів:

- *естетичний аспект*: учні вчаться вибирати кольори, гармонійно поєднувати елементи.

- *технічний аспект*: робота з клеєм, ножицями, створення конструкції композиції.

На уроці трудового навчання – виготовлення паперових іграшок:

- *технічний аспект*: використання схем для вирізання, складання частин.

- *естетичний аспект*: розробка дизайну, фарбування виробу.

В освітньому процесі НУШ передбачено інтеграцію кількох дисциплін, що сприяє одночасному розвитку естетичних і технічних компетентностей.

STEM та STEAM-підходи. Додаючи «А» (**Art**) до технічних дисциплін, уроки стають більш естетично насиченими. Наприклад, під час створення моделі будинку діти не лише використовують технічні навички, а й розробляють дизайн фасаду.

Проектна діяльність. Завдання, такі як виготовлення декорацій для шкільного свята, поєднують естетику (оформлення) і техніку (збирання конструкцій).

Завдяки інтеграції естетичних і технічних компетентностей: розвивається гармонійна особистість, діти одночасно навчаються розуміти красу та створювати практичні вироби. Зміцнюються навички співпраці, робота в групах під час творчих і технічних проектів допомагає формувати соціальні вміння. Формується стійкий інтерес до навчання, комбінування творчості й техніки робить уроки цікавими та різноманітними.

Отже, технологічна і мистецька освітні галузі в початковій школі ефективно сприяють розвитку естетичних і технічних компетентностей. Їхня інтеграція дозволяє дітям одночасно пізнавати красу та освоювати практичні навички, що забезпечує всебічний розвиток і відповідає сучасним вимогам освіти.

Для розвитку **естетичних компетентностей** молодших школярів найефективнішими є методи навчання, які стимулюють уяву, творчість, емоційний відгук і активну взаємодію з матеріалом. Ці методи орієнтовані на гармонійне сприйняття краси, формування художнього смаку та розвиток здатності до самовираження.

Ось основні методи, які є найбільш результативними:

1. Методи художньо-творчої діяльності. Ці методи спрямовані на розвиток творчих здібностей дітей через створення власних естетичних продуктів.

Метод малювання. Завдання: створити ілюстрацію до казки, намалювати природу чи уявний світ. Ефект: розвиває уяву, почуття кольору, композиції.

Метод аплікації та ліплення. Завдання: створити об'ємні чи плоскі композиції з паперу, глини, пластиліну. Ефект: поєднує творчість і роботу руками, формує естетичний смак.

Метод імпровізації. Завдання: створити коротку театральну сценку чи танець, який відображає емоцію чи подію. Ефект: розвиває виразність, емоційність, художнє самовираження.

2. Методи наочності. Наочність допомагає дітям краще сприймати естетичні образи та знайомитися з прикладами мистецтва.

Метод демонстрації. Завдання: показати репродукції картин, фрагменти скульптур, музичні твори. Ефект: знайомить із культурною спадщиною, розвиває почуття прекрасного.

Метод порівняння. Завдання: порівняти різні стилі в музиці, живописі чи архітектурі. Ефект: формує критичне мислення й естетичну оцінку.

Метод спостереження. Завдання: спостерігати за природою, архітектурою, творами мистецтва. Ефект: вчить бачити красу у повсякденному житті.

3. Ігрові методи. Гра є природною формою навчання для молодших школярів і стимулює естетичний розвиток.

Метод творчих ігор. Завдання: організувати гру, де діти створюють власний «художній музей» або влаштовують «театральну виставу». Ефект: розвиває уяву, комунікаційні та художні здібності.

Метод рольових ігор. Завдання: уявити себе художником, дизайнером, актором і створити щось у цій ролі. Ефект: допомагає зануритися у творчий процес.

4. Інтерактивні методи. Сучасні методи інтерактивного навчання стимулюють інтерес і активну участь дітей.

Метод дискусії. Завдання: обговорити, яке почуття викликає певна картина чи музичний твір. Ефект: розвиває емоційний інтелект і здатність до рефлексії.

Метод проєктів. Завдання: створити командний проєкт (наприклад, оформити класний куточок чи виготовити декорації до шкільного свята). Ефект: інтегрує творчість, співпрацю та відповідальність.

Метод мультимедіа. Завдання: використовувати відео, аудіо чи цифрові інструменти для створення або аналізу естетичних об'єктів. Ефект: підвищує інтерес до сучасного мистецтва, знайомить із новими формами творчості.

5. Методи інтеграції. Поєднання мистецьких та інших дисциплін дає можливість дітям ширше застосовувати свої естетичні здібності.

STEM/STEAM-підхід. Завдання: створити об'єкт, який має і функціональність, і естетичну привабливість (наприклад, оформлення моделі моста). Ефект: розвиває творчість у поєднанні з технічними навичками.

Інтеграція з мовою та літературою. Завдання: написати вірш або розповідь і створити до нього ілюстрацію. Ефект: розвиває емоційний інтелект і багатогранність творчості.

6. Рефлексивні методи. Ці методи спрямовані на аналіз власної діяльності та її естетичної цінності.

Метод оцінювання. Завдання: оцінити свій виріб або роботу однокласників за критеріями гармонії, оригінальності. Ефект: розвиває здатність до самокритики та об'єктивного аналізу.

Метод «Що я відчув?». Завдання: поділитися емоціями після створення чи споглядання твору. Ефект: формує здатність усвідомлювати естетичний досвід.

Рекомендації для майбутніх вчителів:

Поєднуйте різні методи, щоб уроки були цікавими та багатогранними, давайте учням свободу у творчості, але забезпечуйте підтримку й напрямок,

створюйте умови для інтеграції естетичних компетентностей у реальне життя (оформлення класу, шкільні проекти).

Для розвитку естетичних компетентностей найефективнішими є методи, які стимулюють творчу діяльність, заохочують емоційну чутливість і сприяють самовираженню. Їхній успіх залежить від інтерактивності, інтересу до мистецтва та залучення учнів до активної участі в навчальному процесі.

Розвиток технічних компетентностей у молодших школярів є важливим завданням, адже він формує основи практичного мислення, творчого підходу до вирішення завдань і впевненості у власних силах. Ось основні способи, які можуть бути ефективними для цього процесу:

1. Практична діяльність.

Робота з простими матеріалами: Завдання: виготовлення виробів із паперу, картону, деревини або пластиліну. Наприклад, створення паперових літачків, будинків чи макетів. Результат: Учні вчаться працювати з інструментами (ножицями, клеєм, лінійками), розвивають дрібну моторику і уважність до деталей. Інструменти:

Використання конструкторів, таких як LEGO, Cubo або інші набори, що дозволяють створювати моделі. Результат: Розвиток просторового мислення, розуміння механіки і фізичних принципів.

Лабораторії або технічні куточки: створення шкільних технічних куточків із простими інструментами (викрутки, гайкові ключі, маленькі молотки), де діти можуть досліджувати технічні предмети, наприклад, розбирати й збирати зламані речі.

2. Використання сучасних технологій

Програмування для дітей. Завдання: Освоєння базових понять програмування за допомогою візуальних мов, таких як Scratch або Tynker. Результат: Учні розвивають логічне мислення і вчаться вирішувати задачі через алгоритми.

Робототехніка. Використання наборів для початкового рівня, наприклад, LEGO Education WeDo, щоб створювати простих роботів. Результат: Діти розвивають технічні знання, комбінуючи механіку з програмуванням.

Інтерактивні навчальні ресурси. Використання онлайн-платформ для моделювання, таких як Tinkercad (створення 3D-моделей) або Kodable.

3. Проектна діяльність

Творчі проекти. Приклад: Створення макету екологічного будинку або транспортного засобу. Результат: Діти вчаться інтегрувати естетичні й технічні елементи, працюючи в команді.

Реальні проблеми. Приклад: Розробка годівнички для птахів, простого фільтра для води чи інших об'єктів, що мають практичну цінність. Результат: Учні вчаться застосовувати технічні знання для вирішення реальних завдань.

4. Ігрові методи

Технічні квести. Організація ігор, де діти розв'язують технічні задачі, наприклад, знаходять спосіб побудувати вежу чи виготовити міст.

Змагання. Приклад: Хто побудує найміцнішу конструкцію чи створить машину, яка рухається далі всіх.

5. Інтеграція технічних навичок у навчальні предмети

Математика. Задачі на проектування: побудова геометричних фігур із паличок чи ниток. Обчислення в реальних умовах: вимірювання площі чи об'єму для проектів.

Природознавство. Дослідження законів фізики через практичні завдання (наприклад, створення маятника чи водяного колеса).

Трудове навчання. Виготовлення простих технічних об'єктів з орієнтацією на їх естетичність.

6. Розвиток технічної уяви. Завдання: Створення ескізів об'єктів майбутнього (літаючих машин, будинків, мостів). Результат: Розвиток фантазії, а також розуміння, як формується конструкція.

7. Командна робота. Проекти в групах: Наприклад, створення великого макету міста з поділом обов'язків (хтось відповідає за дороги, хтось за будинки). Результат: Розвиток комунікаційних навичок і вміння співпрацювати.

8. Участь у позашкільних заходах. Залучення дітей до гуртків технічної творчості, робототехніки чи моделювання. Організація екскурсій до майстерень, технічних лабораторій або музеїв науки й техніки.

9. Підтримка інтересу й мотивації. Хвалити за будь-які успіхи, навіть за спроби. Показувати, як технічні навички застосовуються в реальному житті (наприклад, пояснити принцип роботи побутової техніки). Створювати ситуації успіху, де учні бачать результати своєї праці.

Розвиток технічних компетентностей у молодших школярів повинен бути поступовим, цікавим і інтегрованим із іншими навчальними предметами. Це сприятиме формуванню практичних умінь і стимулюватиме інтерес до науки й техніки.

Ігрові методики відіграють важливу роль у формуванні естетичних і технічних навичок у молодших школярів, оскільки гра є природною формою діяльності для дітей цього віку. Через гру діти можуть навчатися, досліджувати, експериментувати й розвивати творчі та практичні здібності в комфортному і цікавому середовищі.

Ігрові методики сприяють:

- *формуванню почуття краси та гармонії*, під час гри діти вчаться розрізняти кольори, форми, текстури й створювати власні композиції. Наприклад: гра «Чарівний художник», де діти малюють за допомогою випадкових предметів (губки, листочки), розвиває їхній естетичний смак.

- *розвитку уяви та творчості*. Гра стимулює фантазію, допомагаючи дітям придумувати нові образи, сюжети й форми. Наприклад: театральна гра «Зобрази емоцію» допомагає учням відчути та передати різні естетичні враження.

- *емоційному залученню*. Естетична гра викликає в дітей позитивні емоції, що сприяє більш глибокому сприйняттю мистецтва. Наприклад: гра «Слухай і малюй», де діти створюють малюнки під музику, допомагає пов'язати емоції з творчістю.

Гра дозволяє дітям природно опановувати технічні прийоми й методи через практичну діяльність.

- *розвиток моторики.* Гра сприяє вдосконаленню дрібної моторики, необхідної для технічної діяльності. Наприклад: гра з конструктором LEGO розвиває точність, координацію й уміння створювати конструкції.

- *формування практичних умінь.* Ігри дозволяють дітям опановувати інструменти й матеріали у цікавий спосіб. Наприклад: гра «Змайструй будинок» (з паперу чи картону) навчає дітей технічних прийомів (різання, складання, клеєння).

- *розвиток логічного та алгоритмічного мислення.* Технічні ігри часто мають чіткий алгоритм дій, що допомагає дітям структурувати свої знання. Наприклад: гра «Збери механізм» сприяє розумінню принципів роботи простих пристроїв.

- *стимулювання інтересу до техніки.* Гра з використанням сучасних інструментів і технологій (наприклад, робототехніка) залучає дітей до технічної діяльності. Наприклад: гра «Програмуй і рухай» із простими роботами.

Ігрові методики ефективно об'єднують естетичні та технічні аспекти. Наприклад:

Гра «Дизайнер-архітектор»: Діти створюють макет будинку (технічні навички) і оздоблюють його (естетичні навички).

Гра «Чарівний майстер»: Учні працюють із природними матеріалами (технічна складова) і створюють художні композиції (естетична складова).

Гра «Музичний інструмент власноруч»: Діти виготовляють простий інструмент (техніка) і використовують його для створення мелодій (естетика).

Переваги ігрових методик для молодших школярів

- забезпечують мотивацію, діти навчаються із задоволенням, оскільки гра викликає зацікавленість.

- знімають напругу, у грі діти не бояться помилок, що стимулює експерименти й розвиток.

- сприяють співпраці, групові ігри формують комунікаційні навички й учать працювати в команді.

- розвивають багатогранність особистості, ігри допомагають дітям поєднувати технічне мислення з творчістю та емоційним сприйняттям.

Ігрові методики забезпечують гармонійний розвиток естетичних і технічних навичок, дозволяючи дітям навчатися через практичну, цікаву та захоплюючу діяльність. Вони сприяють формуванню уяви, моторики, логіки та емоційної чутливості, закладаючи основу для майбутнього успіху в навчанні та житті. Вибирайте ігри, що поєднують естетичну та технічну складові. Створіть сюжетні ігри, де діти можуть «грати роль» майстра, художника, конструктора. Враховуйте рівень розвитку дітей: ігри мають бути доступними, але достатньо цікавими та складними. Використовуйте сучасні інструменти: інтерактивні дошки, конструктори, цифрові програми для малювання.

Проектно-орієнтоване навчання в початкових класах є потужним інструментом для розвитку естетичних і технічних компетентностей, оскільки поєднує творчу, практичну та інтегровану діяльність. Цей підхід дозволяє дітям навчатися

через активну участь у реальних чи уявних ситуаціях, що стимулює їхню увагу, розвиває моторику, аналітичні здібності та здатність працювати в команді.

Розвиток естетичних компетентностей

Формування почуття краси та гармонії: учні залучаються до створення візуально привабливих виробів, дизайну проєктів або мистецьких композицій. Приклад: оформлення тематичного плакату чи декорацій до шкільного свята.

Творче самовираження: проєкти дають можливість учням придумувати оригінальні ідеї, обирати кольори, стилі, матеріали. Приклад: розробка дизайну костюма для казкового персонажа.

Емоційне залучення: діти емоційно взаємодіють із проєктами, що пов'язані з їхнім особистим досвідом або інтересами.

Розвиток технічних компетентностей

Практичні навички: виконання завдань із використанням інструментів, матеріалів чи технічних пристроїв формує базові технічні уміння. Приклад: виготовлення макету будівлі з паперу чи конструювання рухомого об'єкта.

Логічне мислення: проєкти стимулюють учнів планувати послідовність дій, аналізувати та вирішувати проблеми. Приклад: побудова моделі моста із врахуванням його міцності.

Інноваційність: учні пробують нові підходи та технології, наприклад, використовують програмовані елементи чи працюють із сучасними матеріалами.

Розвиток інтегрованих навичок

Проєкти часто об'єднують естетичні та технічні складові, створюючи комплексний освітній досвід. Приклад: створення ландшафтної моделі (планування технічної конструкції + декоративне оформлення).

Етапи проєктно-орієнтованого навчання

Постановка завдання. Учитель разом із учнями визначає тему проєкту, пов'язану з навчальним матеріалом. Наприклад: «Створення макету казкового міста».

Планування. Діти під керівництвом учителя розробляють план роботи, визначають необхідні матеріали, розподіляють обов'язки. Це розвиває технічне мислення (послідовність дій) і стимулює креативність (як виглядатиме кінцевий результат).

Виконання проєкту. Учні працюють індивідуально чи в групах, поєднуючи творчі та технічні етапи. Наприклад, під час виготовлення іграшки з природних матеріалів вони застосовують технічні навички (обробка матеріалу) й естетичні (оформлення).

Презентація результатів. Завершений проєкт представляється класу чи батькам, що стимулює відповідальність і самовираження. Наприклад, презентація макету екологічного будинку із поясненням використаних рішень.

Рефлексія. Обговорюється, що вдалося добре, а що можна покращити. Це допомагає розвивати критичне мислення й естетичну оцінку.

Приклади проєктів для розвитку компетентностей

Проєкт «Еко-сад»:

Естетика: оформлення саду, вибір кольорів рослин.

Техніка: планування схеми, створення макету.

Проект «Музичний інструмент власноруч»:

Естетика: декорування інструменту.

Техніка: вибір матеріалів, виготовлення корпусу.

Проект «Робот-малювальник»:

Естетика: запрограмувати робота для створення художньої композиції.

Техніка: використання базового програмування та інженерії.

Переваги проектного навчання

Практичність: учні розвивають навички, які можуть застосувати в реальному житті.

Інтегрованість: поєднання різних галузей знань (техніки, мистецтва, природничих наук).

Мотивація: діти працюють над цікавими для них завданнями, що підвищує зацікавленість у навчанні.

Розвиток комунікації: проекти сприяють командній роботі, розвитку навичок співпраці.

Творче мислення: учні знаходять нестандартні рішення та застосовують нові ідеї.

Отже, проектно-орієнтоване навчання ідеально підходить для формування естетичних і технічних компетентностей молодших школярів, оскільки забезпечує баланс між творчою самореалізацією та практичною діяльністю. Завдяки цьому підходу діти не лише здобувають нові знання, але й вчаться мислити творчо, працювати руками та ефективно взаємодіяти з однолітками.

Цифрові інструменти та STEAM-підхід (Science, Technology, Engineering, Art, Mathematics) створюють інноваційне освітнє середовище, яке сприяє формуванню як естетичних, так і технічних компетентностей учнів початкових класів. Ці підходи інтегрують творчість і технології, стимулюючи розвиток уяви, логіки, технічних навичок та розуміння краси в оточуючому світі.

Роль цифрових інструментів у формуванні компетентностей

Розвиток естетичних компетентностей через цифрові технології:

- *графічні редактори:* використання інструментів, таких як Paint, Tux Paint, Canva або Adobe Spark, дозволяє дітям створювати власні художні проекти (малюнки, плакати, колажі). Учні експериментують із кольорами, формами, текстами, що формує почуття гармонії.

- *музичні програми:* додатки на кшталт GarageBand або Chrome Music Lab допомагають дітям створювати музику, експериментуючи з ритмами, мелодіями та інструментами. Це розвиває слух, емоційне сприйняття та креативність.

- *віртуальні тури та мистецькі ресурси:* доступ до онлайн-галерей (наприклад, Google Arts & Culture) знайомить учнів із мистецькою спадщиною різних епох і народів, що формує естетичний смак.

Розвиток технічних компетентностей через цифрові технології

- *конструктори та симулятори:* програми LEGO Digital Designer або Tinkercad дозволяють учням проектувати й моделювати конструкції. Це розвиває просторове мислення, технічні навички та розуміння інженерних принципів.

- *кодинг для дітей*: платформи, такі як Scratch, Code.org або Blockly, дають змогу дітям створювати інтерактивні ігри чи анімації. Це сприяє розвитку алгоритмічного мислення та технічної креативності.

- *робототехніка*: просте програмування на платформах (наприклад, LEGO Education, Arduino, Bee-Bot) вчить дітей технічному мисленню та основам програмування.

STEAM-підхід як інтеграція естетики та техніки

Інтеграція мистецтва (Art): Учні поєднують технічні проекти з естетичним оформленням, наприклад, створюючи дизайн моделей, макетів чи ілюстрацій. Проекти на кшталт «Створи модель міста» дозволяють не лише побудувати конструкції, але й оздобити їх із художньою точністю.

Розвиток творчого мислення: STEAM-завдання заохочують до експериментів із формою, кольором та функціональністю об'єктів. Наприклад: виготовлення еко-лампи, яка має бути і функціональною, і привабливою.

STEAM сприяє технічним компетентностям:

- *інженерні проекти*: діти вчаться будувати прості механізми чи моделі, експериментуючи з матеріалами та формами. Наприклад: створення мосту, який витримає певне навантаження.

- *наукові експерименти*: учні вивчають принципи роботи технічних пристроїв через досліди (наприклад, виготовлення водяного колеса чи сонячного годинника).

Приклади інтеграції цифрових інструментів і STEAM-підходу

Проект «Розумний будинок»:

Естетика: Розробка дизайну кімнат, кольорів стін, розміщення меблів.

Техніка: Використання LEGO або Tinkercad для створення макету, програмування освітлення за допомогою Arduino.

Проект «Музична симфонія природи»:

Естетика: Створення композиції зі звуків природи за допомогою Chrome Music Lab.

Техніка: Програмування цифрового інструменту для відтворення мелодій.

Проект «Екологічний транспорт»:

Естетика: Дизайн зовнішнього вигляду транспортного засобу.

Техніка: Моделювання конструкції транспорту, створення рухомої моделі за допомогою робототехнічних наборів.

Переваги використання цифрових інструментів і STEAM-підходу

- інтеграція знань: поєднання мистецтва, науки та технологій забезпечує комплексний підхід до розвитку учнів.

- мотивація до навчання: інтерактивні цифрові інструменти захоплюють дітей, стимулюючи їхню активну участь.

- розвиток майбутніх компетентностей: формуються навички, які знадобляться у сучасному технологічному світі: програмування, проєктування, креативність.

- індивідуальний підхід: цифрові інструменти дозволяють адаптувати завдання до рівня розвитку кожного учня.

Цифрові інструменти та STEAM-підхід є важливими засобами для формування естетичних і технічних компетентностей учнів початкових класів. Вони забезпечують інтегроване навчання, яке об'єднує творчість, науку та технології, роблячи навчання цікавим, сучасним і ефективним. Такий підхід сприяє не лише розвитку базових навичок, але й формує креативних, технічно підготовлених особистостей, готових до викликів майбутнього.

Розвиток естетичних компетентностей відіграє важливу роль у формуванні емоційної чутливості та ціннісного ставлення дітей до мистецтва й природи. Цей процес передбачає активізацію їхніх почуттів, уяви та творчого мислення через різні види естетичної діяльності. Ось кілька ключових аспектів такого впливу:

Розвиток емоційної чутливості:

- *сприйняття краси*: через спостереження природних явищ чи творів мистецтва діти вчаться помічати гармонію кольорів, форм і звуків, що розвиває їхню здатність до емпатії та глибокого емоційного переживання.

- *усвідомлення емоцій*: заняття, такі як малювання, музика або театральні виступи, допомагають дітям зрозуміти власні емоції і навчитися виражати їх через творчість.

- *поглиблення співпереживання*: читання художньої літератури або перегляд фільмів із природними або мистецькими темами сприяє формуванню чутливості до почуттів інших людей і живих істот.

Формування ціннісного ставлення до мистецтва:

- *виховання естетичного смаку*: ознайомлення з видатними творами мистецтва різних епох допомагає дітям усвідомлювати цінність культурної спадщини.

- *повага до творчості*: участь у створенні власних творчих проєктів формує у дітей відчуття значущості мистецтва в житті суспільства і кожної людини.

- *розуміння символізму*: діти починають розуміти, що мистецтво несе ідеї та сенси, які розширюють їх світогляд.

Формування ціннісного ставлення до природи:

- *повага до природного світу*: дослідження природи через малювання пейзажів, створення композицій із природних матеріалів чи написання есе допомагає дітям сприймати природу як щось унікальне і варте збереження.

- *екологічна свідомість*: через естетичне сприйняття краси природи діти краще усвідомлюють важливість її збереження.

- *інтеграція природи та мистецтва*: спільна робота з природними матеріалами або вивчення творчості художників, натхнених природою (наприклад, айвазовського чи шевченка), дозволяє поєднувати два ці важливі аспекти.

Практичні підходи до розвитку естетичних компетентностей:

- *музичне виховання*: використання музики для передачі емоцій і створення настрою.

- *образотворче мистецтво*: малювання, ліплення, створення колажів із використанням природних мотивів.

- *література і поезія*: аналіз творів, що зображують природу або людські переживання, таких як поезії Лесі Українки чи Тараса Шевченка.

- *екскурсії та прогулянки*: дослідження природи з акцентом на її красу та унікальність.

Таким чином, естетичні компетентності сприяють формуванню гармонійної особистості, яка цінує мистецтво і природу, усвідомлює їх важливість у житті та прагне зберігати цю красу для наступних поколінь.

Технічні навички відіграють важливу роль у формуванні відповідальності, дисципліни та практичного підходу до вирішення життєвих завдань, оскільки вони вимагають структурованого мислення, послідовності дій і врахування реальних потреб і обмежень. Розглянемо, як саме це відбувається:

Формування відповідальності:

- *результативність роботи*: виконання технічних завдань (наприклад, ремонт, програмування, створення технічних проектів) вимагає усвідомлення наслідків своєї діяльності. Людина вчиться брати відповідальність за якість роботи, адже від цього залежить безпека чи комфорт інших.

- *дотримання строків*: технічні завдання часто мають конкретні терміни виконання, що привчає до пунктуальності та відповідального ставлення до часу.

- *етичний підхід*: практичне застосування технічних знань (наприклад, у медицині чи екології) формує розуміння моральної відповідальності за свої рішення.

Розвиток дисципліни:

- *планування*: технічна діяльність вимагає чітко організованого плану дій, що привчає до системності в роботі.

- *дотримання правил*: у роботі з технічними засобами існують суворі інструкції та стандарти безпеки, які потребують дисципліни і точного виконання.

- *постійне навчання*: технічний прогрес вимагає оновлення знань, що стимулює регулярну роботу над собою і розвиток самодисципліни.

Практичний підхід до вирішення життєвих завдань:

- *аналітичне мислення*: робота з технічними проблемами вчить аналізувати ситуацію, знаходити основну проблему і розробляти оптимальні рішення.

- *підхід «спроба і помилка»*: технічна діяльність часто включає експериментальний підхід, що розвиває гнучкість мислення та адаптивність у реальних ситуаціях.

- *використання ресурсів*: у процесі роботи людина вчиться ефективно використовувати наявні матеріали, енергію та час, що є важливим для управління ресурсами в повсякденному житті.

- *командна робота*: багато технічних проектів вимагають співпраці, що сприяє розвитку комунікаційних навичок і вміння працювати в команді.

Приклади:

Ремонт техніки: людина, яка освоїла ремонт побутової техніки, вчиться точності та відповідальності, адже невірно виконана робота може призвести до поломки чи небезпеки.

Програмування: письмо коду формує логічне мислення та увагу до деталей, а також навички доведення справи до кінця.

Будівництво чи конструювання: практичне застосування креслень і матеріалів виховує повагу до правил, ресурсів і потреб клієнтів.

Таким чином, технічні навички не лише забезпечують практичну корисність, а й сприяють формуванню важливих рис характеру, які допомагають ефективно вирішувати життєві завдання.

Оцінювання досягнень учнів у сфері естетичних і технічних компетентностей потребує врахування багатьох аспектів, оскільки ці компетентності охоплюють як творчі, так і практичні навички. Нижче наведено критерії, які можна використовувати для комплексного оцінювання:

Критерії для оцінювання естетичних компетентностей

Творчий підхід

- *оригінальність ідеї*: наскільки унікальним є задум роботи? чи відображає він індивідуальність учня?

- *креативність виконання*: чи використовував учень нестандартні методи або матеріали?

Естетична якість

- *відчуття гармонії*: чи досягається баланс кольорів, форм, композиції в роботі?

- *емоційний вплив*: чи викликає робота емоційний відгук у глядачів?

Технічна майстерність

- *акуратність виконання*: чи дотримувався учень правил виконання завдання, чи робота виглядає завершеною?

- *володіння техніками*: чи демонструє учень знання технік малювання, ліплення, музичного виконання тощо?

Рефлексія

- *усвідомлення власної роботи*: чи може учень пояснити, чому обрав саме цю тему, матеріали або техніку?

- *вміння оцінити власний прогрес*: чи усвідомлює учень свої досягнення і напрямки для вдосконалення?

Критерії для оцінювання технічних компетентностей

Практичність та функціональність

- *застосовність результату*: чи має виконана робота практичну цінність?

- *ефективність*: чи досягається мета завдання з мінімальними витратами ресурсів?

Технічна точність

- *дотримання інструкцій*: чи виконав учень завдання відповідно до заданих параметрів або схем?

- *якість виконання*: чи функціонує створений об'єкт (наприклад, технічний пристрій, код програми)?

Самостійність

- *рівень залучення*: чи працював учень самостійно, чи потребував багато зовнішньої допомоги?

- *вміння вирішувати проблеми*: як учень справлявся із труднощами, які виникли під час виконання завдання?

Інноваційність

- *пошук рішень*: чи використовував учень новаторські підходи для вирішення завдань?

- *оптимізація*: чи пропонував він покращення для реалізації поставленої задачі?

Загальні критерії для обох сфер

- *усвідомленість процесу*: чи розуміє учень мету завдання та його зв'язок із реальним життям?

- *комунікація*: чи здатен учень пояснити свою роботу та обґрунтувати вибір підходів?

- *робота в команді*: чи може учень ефективно співпрацювати з іншими (якщо завдання передбачає групову діяльність)?

- *динаміка розвитку*: чи показує учень прогрес у порівнянні з попередніми роботами?

Підходи до оцінювання

- *формувальне оцінювання*: зосереджуйтесь на процесі навчання, підтримуючи учнів у їхніх досягненнях і розвитку.

- *критерійне оцінювання*: використовуйте чіткі, заздалегідь оголошені критерії, щоб уникнути суб'єктивності.

- *портфоліо*: оцінюйте накопичені роботи учня за певний період, що дозволяє побачити його розвиток.

- *самооцінка та взаємооцінка*: залучайте учнів до аналізу своїх робіт і робіт однокласників, щоб розвивати їхню рефлексію.

Цей підхід дозволяє комплексно оцінити як творчі, так і практичні здобутки учнів, допомагаючи їм розуміти свої сильні сторони і напрямки для подальшого вдосконалення.

Формування естетичних і технічних компетентностей у початковій школі може супроводжуватися низкою труднощів, пов'язаних як із віковими особливостями дітей, так і з організацією освітнього процесу. Ось основні з них:

Вікові особливості дітей

- *недостатньо розвинена дрібна моторика*: молодшим школярам може бути важко виконувати завдання, які потребують точності (наприклад, малювання дрібних деталей, вирізання складних форм).

- *коротка тривалість уваги*: діти швидко втомлюються, що ускладнює роботу над завданнями, які потребують зосередження та терпіння.

- *емоційна нестабільність*: учні можуть засмучуватися через невдачі, якщо їхні роботи не відповідають їхнім очікуванням.

Мотиваційні фактори

- *відсутність інтересу*: не всі діти проявляють однаковий інтерес до естетичних дисциплін, особливо якщо вони не відчують зв'язку із власним життям.

- *страх перед творчістю*: деякі учні бояться експериментувати, побоюючись зробити щось «не так».

Обмежені ресурси:

- *недостатнє забезпечення матеріалами*: брак якісних художніх матеріалів, інструментів або доступу до мистецьких об'єктів обмежує можливості для творчого розвитку.

- *недостатня підготовка вчителів*: якщо педагог не має достатнього досвіду або знань у галузі мистецтва, це може негативно вплинути на зацікавленість дітей.

Недостатня інтеграція дисциплін: естетичні та технічні компетентності часто викладаються окремо, що ускладнює формування міжпредметних зв'язків і цілісного підходу до навчання.

Індивідуальні особливості дітей:

- *різний рівень розвитку*: деякі діти швидко засвоюють нові навички, тоді як іншим потрібна додаткова підтримка.

- *різні стилі навчання*: одні учні краще засвоюють інформацію через практику, інші – через спостереження або пояснення.

Організаційні фактори:

- *обмежений час*: час, відведений на заняття з мистецтва або трудового навчання, часто є недостатнім для формування глибоких навичок.

- *велика кількість учнів у класі*: учителю складно приділити достатньо уваги кожному учню.

Шляхи подолання труднощів

- *інтерактивні методи*: використання ігрових елементів, інтегрованих уроків і сучасних технологій для підвищення мотивації.

- *індивідуальний підхід*: адаптація завдань до рівня розвитку й інтересів кожної дитини.

- *ресурсне забезпечення*: організація майстерень, закупівля сучасного обладнання і матеріалів.

- *професійний розвиток учителів*: проведення тренінгів та курсів підвищення кваліфікації для викладання естетичних і технічних дисциплін.

- *співпраця з батьками*: залучення батьків до підтримки творчих і технічних ініціатив дітей вдома.

Успішне подолання цих труднощів сприятиме ефективному розвитку компетентностей учнів і зробить навчання цікавим та змістовним.

Реформа Нової української школи (НУШ) створює сприятливі умови для розвитку естетичних і технічних компетентностей учнів, оскільки вона акцентує увагу на особистісно орієнтованому підході, інтеграції навчальних дисциплін та формуванні навичок ХХІ століття. Ось основні перспективи, які відкриваються завдяки НУШ:

1. Інтеграція естетичних і технічних компетентностей

- *міждисциплінарний підхід*: у НУШ передбачено об'єднання навчальних предметів, що дозволяє інтегрувати естетичні й технічні завдання в рамках єдиних проєктів. Наприклад, створення макетів чи композицій, які поєднують дизайн, художнє оформлення та технічне конструювання.

- *STEAM-освіта*: інтеграція мистецтва (Art) у традиційну STEM-освіту (наука, технології, інженерія, математика) стимулює розвиток творчого і технічного мислення.

2. Використання сучасних технологій

- *доступ до цифрових інструментів*: використання інтерактивних дошок, комп'ютерних програм для дизайну та технічного моделювання (наприклад, Tinkercad, Scratch) стимулює розвиток цифрової грамотності та інтегрує естетичні й технічні навички.

- *розвиток робототехніки*: Введення робототехніки в навчальні програми дозволяє учням поєднувати програмування, конструювання і творчий дизайн.

- *онлайн-платформи*: НУШ активно впроваджує використання платформ із навчальними матеріалами, відеоуроками та завданнями, які розвивають естетичні й технічні компетентності.

3. Підтримка творчості

- *проектна діяльність*: один із ключових підходів НУШ – створення проєктів, що розвивають креативність та навички самостійної роботи. Наприклад, учні можуть створювати художні роботи для шкільного простору чи технічні моделі для вирішення конкретних проблем.

- *вільний вибір учнів*: діти отримують більше свободи у виборі тематики своїх робіт, що стимулює інтерес до навчання і творчості.

4. Орієнтація на життєві навички

- *прикладне навчання*: завдання в НУШ адаптовані до реальних життєвих ситуацій. Наприклад, учні можуть створювати практичні вироби, які використовуватимуться вдома чи в школі, або реалізовувати художні проєкти, що підкреслюють важливість естетики у повсякденному житті.

- *розвиток підприємливості*: участь у конкурсах чи виставках допомагає дітям оцінити практичну цінність своєї роботи, розвиває відповідальність і вміння працювати над довгостроковими завданнями.

5. Нові підходи до оцінювання

- *формульальне оцінювання*: у НУШ акцент робиться не лише на результатах, але й на процесі навчання. Важливо оцінювати креативність, здатність вирішувати проблеми та наполегливість.

- *рефлексія*: учнів заохочують до самооцінки, що розвиває вміння аналізувати власні успіхи й визначати напрямки вдосконалення.

6. Покращення навчального середовища

- *дизайн шкільного простору*: реформа НУШ включає створення сучасних шкільних просторів, які надихають на творчість і стимулюють розвиток технічних навичок.

- *забезпечення матеріалами*: держава поступово оновлює обладнання, надаючи сучасні інструменти для творчої і технічної діяльності, такі як 3D-принтери, художні матеріали, набори для моделювання.

7. Підвищення кваліфікації вчителів

- *сучасні методики викладання*: педагоги проходять тренінги та курси, що дають їм змогу застосовувати нові підходи до формування естетичних і технічних компетентностей.

- *співпраця з професіоналами*: учителі мають змогу залучати митців, інженерів і технічних спеціалістів для проведення майстер-класів та позашкільних заходів.

Реформа НУШ відкриває широкі можливості для гармонійного розвитку учнів. Інтеграція естетичних і технічних компетентностей не лише підвищує якість освіти, але й допомагає дітям ставати творчими, практичними, впевненими у собі особистостями, готовими до викликів сучасного світу.

Пропонуємо до розгляду декілька вправ та міні-проектів, які можна провести під час уроку в початковій школі для інтегрованого формування естетичних і технічних компетентностей. Ці завдання підходять для різних вікових груп, акцентуючи увагу на творчості, практичності та співпраці.

Естетика природи: створення «Квіткової фантазії»

Мета: Розвивати естетичне сприйняття природи та дрібну моторику.

Матеріали: Засушені листя, квіти, кольоровий папір, клей, ножиці.

Завдання: Учні створюють картину чи аплікацію із засушених природних матеріалів. Педагог звертає увагу на композицію, кольорову гармонію та можливість інтерпретації природи через мистецтво.

Результат: Діти вчаться знаходити красу в деталях та розвивати уяву.

Конструювання з паперу: «Міст мрії»

Мета: Розвивати технічні навички, просторове мислення та командну роботу.

Матеріали: Папір, клей, ножиці, лінійки, кольоровий картон.

Завдання: Учні в групах проектують і будують модель моста, який може витримати невеликий вантаж (наприклад, гумку чи іграшку). Під час роботи пояснюється важливість симетрії, міцності конструкції та естетичного оформлення.

Результат: Діти розвивають технічне мислення та навички співпраці, а також працюють над естетикою конструкції.

Художній дизайн: «Мій ідеальний простір»

Мета: Формувати естетичний смак та навички проектування.

Матеріали: Папір, фарби, маркери, кольоровий картон.

Завдання: Кожен учень створює малюнок кімнати своєї мрії, включаючи меблі, кольори стін та декор. Педагог пояснює принципи поєднання кольорів та важливість функціональності простору.

Результат: Діти вчаться поєднувати творчість із практичним мисленням.

STEAM-проект: «Сонячна машина»

Мета: Інтегрувати технічні та естетичні компетентності.

Матеріали: Пластикові пляшки, кришки, палички, гума, кольоровий папір, простий сонячний мотор (або замінити гумовим двигуном).

Завдання: Учні проектують і збирають модель транспортного засобу з підручних матеріалів. Машина повинна мати декоративний елемент (наприклад, кольорове оформлення або фігурку водія).

Результат: Учні розвивають уяву, вчаться працювати з інструментами та знаходити естетичне у технічному.

«Малюємо музику»

Мета: Розвивати уяву, емоційне сприйняття та естетичне відчуття.

Матеріали: Папір, фарби, пензлі, музичний супровід.

Завдання: Учні слухають музику (наприклад, класичну або народну) і малюють те, що вона їм нагадує або які емоції викликає. Після завершення учні обговорюють свої малюнки, пояснюючи їхній зміст.

Результат: Діти розвивають здатність до абстрактного мислення та емоційного самовираження.

Робота з матеріалами: «Міні-скульптура»

Мета: Розвивати технічні та естетичні компетентності через роботу з формою.

Матеріали: Пластилін, глина або пластикова маса для ліплення.

Завдання: Учні створюють мініатюрну скульптуру (тварину, персонажа чи абстрактну форму). Педагог розповідає про основи пропорцій і значення деталей.

Результат: Учні вчаться працювати з об'ємними формами та створювати гармонійні композиції.

Груповий проєкт: «Екологічний годинник»

Мета: Розвивати практичне мислення та вміння працювати в команді.

Матеріали: Картон, годинниковий механізм, фарби, декоративні матеріали.

Завдання: Група створює дизайн екологічного годинника, який демонструє важливість охорони природи (наприклад, із зображенням лісу чи водойм). Годинник оформлюється спільними зусиллями, а механізм установлюється під наглядом учителя.

Результат: Учні комбінують естетичне оформлення з технічним підходом.

«Ландшафтний дизайн»

Мета: Розвивати просторове мислення, практичні та естетичні компетентності.

Матеріали: Пластилін, картон, природні матеріали (гілочки, мох, камінці).

Завдання: Учні створюють макет міні-парку або саду, використовуючи природні й штучні матеріали. Макет має відображати функціональність (доріжки, лавочки) і естетичність (декоративні елементи).

Результат: Учні розвивають навички планування, дизайну та художнього оформлення.

Ці вправи допомагають дітям побачити взаємозв'язок між естетикою і технікою, розвиваючи водночас творчі, практичні та соціальні навички.

Перевірка розуміння та закріплення матеріалу лекції

Рівень запам'ятовування

Визначте поняття «естетичні компетентності» та «технічні компетентності».

Рівень розуміння

Поясніть, чому інтеграція мистецьких і технічних дисциплін важлива для молодших школярів.

Наведіть приклад діяльності, яка одночасно розвиває естетичні та технічні компетентності, і поясніть, як вона досягає цієї мети.

Рівень застосування

Проведіть аналіз класної кімнати й запропонуйте, які зміни можна внести, щоб створити середовище, що підтримує розвиток естетичних і технічних компетентностей.

Рівень аналізу

Порівняйте підходи до формування естетичних і технічних компетентностей у НУШ із традиційною системою освіти.

Розгляньте приклад діяльності (наприклад, створення макету будинку з паперу) і розділіть її етапи на ті, що сприяють розвитку естетичних, і ті, що розвивають технічні компетентності.

Рівень оцінювання

Розгляньте сучасну інтегровану програму НУШ і запропонуйте, які методи або інструменти можна додати для більш ефективного формування цих компетентностей.

Рівень створення

Розробіть міні-проект для молодших школярів, що передбачає створення екологічного об'єкта, наприклад, годівнички для птахів, з акцентом на естетичність і практичність.

Література

1. Красовська О. О. Образотворче мистецтво з методикою викладання у початковій школі: навч. посібник. Львів: «Новий Світ2000», 2020. 292 с.
2. Малицька О. В. Образотворче мистецтво з методикою навчання: навч.-мет. посіб. для студ. вищ. пед. навч. закладів напрямів підготовки 6.010102 Початкова освіта. Бердянськ, 2016. 346 с.
3. Мистецтво: особливості викладання в початковій школі: навчально-методичний посібник / автор-уклад. В. П. Мартинова. Харків : Друкарня Мадрид, 2019. 111 с.
4. Паршук С. М. Образотворче мистецтво з методикою навчання: методичні рекомендації. 2020. 81 с.
5. Співаковський О.В., Петухова Л.Є., Коткова В.В. Інформаційно-комунікаційні технології в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів напряму підготовки «Початкова освіта». Херсон, 2011. 267 с.
6. Сучасні підходи до уроку образотворчого мистецтва: навч.-метод. посіб. для вчителів образотвор. мистецтва / Т. М. Артюшенко та ін.; за заг. ред. Л. В. Серих. 2-ге вид. Суми: НІКО, 2015. 110 с.
7. Типова освітня програма початкової освіти розроблена під керівництвом Р. Б. Шияна. URL: <https://nus.org.ua/news/opublikovaly-typovi-osvitni-programy-dlya-1-2-klasiv-nush-dokumenty/> (дата звернення: 1.02.23).
8. Типова освітня програма розроблена під керівництвом О.Я. Савченко. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli> (дата звернення: 1.02.23).

9. Турчин Т. М. Методика навчання освітньої галузі «Мистецтво»: навч.-метод. посіб. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2021. 281 с.
10. Турчин Т.М. Педагогіка мистецтва: навчальний посібник. Чернігів: Десна Поліграф, 2015. 272 с.
11. Турчин Т.М. Початкова музична освіта: проблеми модернізації: монографія. Чернігів: ПАТ «ПВК Десна», 2013. 368 с.
12. Черкасов В.Ф. Теорія і методика музичної освіти: підручник Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. 528 с.
13. Шестобуз, О. С. Образотворче мистецтво з методикою викладання в початкових класах: навч. – метод. посіб. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2011. 140 с.

Лекція 5

Екоорієнтовані підходи у викладанні мистецтва і трудового навчання в початковій школі

Мета: формування в майбутніх педагогів розуміння принципів екоорієнтованого підходу у викладанні мистецтва та трудового навчання в початковій школі, розвитку екологічної свідомості учнів через творчі та практичні завдання, інтеграцію мистецької та технічної діяльності для формування гармонійної особистості.

Ключові слова: екоорієнтоване навчання, екологічна свідомість, інтеграція дисциплін, STEAM-освіта, переробка матеріалів (upcycling), естетичне виховання, практичні навички, сталий розвиток, екологічні проекти, природоохоронна діяльність, творча діяльність, екологічний дизайн, екосередовище в освіті

Сучасна освіта спрямована на формування свідомого ставлення до природи, інтеграцію екологічної тематики у навчальний процес та розвиток навичок сталого мислення у дітей. У цьому контексті екоорієнтовані підходи у викладанні мистецтва і трудового навчання відіграють ключову роль, адже ці дисципліни мають значний потенціал для поєднання творчості та практичних дій із розвитком екологічної свідомості.

Нова українська школа (НУШ) активно впроваджує принципи сталого розвитку, орієнтуючись на інтеграцію навчальних дисциплін, розв'язання реальних проблем і виховання відповідальності за природне середовище. Мистецтво і трудове навчання, як дисципліни, що поєднують естетику та практичність, є ідеальним майданчиком для впровадження екологічних підходів.

Принципи екоорієнтованого викладання

- *інтеграція екологічних тем:* уроки включають тематику збереження природи, переробки матеріалів, сталого дизайну.
- *практична спрямованість:* учні виконують завдання, які допомагають зрозуміти важливість повторного використання матеріалів і ощадливого ставлення до природних ресурсів.
- *розвиток творчості:* створення виробів із вторинної сировини сприяє розвитку креативного мислення й уміння працювати з різними матеріалами.
- *формування цінностей:* виконання завдань, що демонструють цінність природи й важливість її захисту, сприяє вихованню екологічно відповідальної особистості.

Методи і форми роботи

Проектна діяльність. Приклад: Учні створюють екооб'єкти (наприклад, годівнички для птахів із пластикових пляшок або паперові іграшки з макулатури). Результат: Учні розвивають практичні навички, працюють у команді та формують уявлення про важливість переробки.

STEAM-підхід. Поєднання мистецтва, науки, технологій і екологічної тематики. Приклад: Створення моделей енергоефективних будинків або сонячних колекторів, що поєднують дизайн і технічні знання.

Використання природних матеріалів. Робота з природними матеріалами (листя, гілки, мох) сприяє усвідомленню краси природи та вмінню працювати з екологічними ресурсами.

Рефлексія та обговорення. Після виконання творчих робіт учні обговорюють, як їхній проєкт сприяє збереженню довкілля і які екологічні принципи вони засвоїли.

Приклади уроків

Мистецтво: «Природа як джерело натхнення». Учні створюють композиції або картини з природних матеріалів, обговорюють важливість гармонії людини з природою.

Трудове навчання: «Друге життя речей». З пластикових пляшок або старих коробок учні виготовляють корисні речі: скарбнички, органайзери, іграшки.

Інтегрований урок: «Екологічний дизайн у місті». Діти проєктують міні-макет парку, використовуючи принципи екологічного дизайну: більше дерев, менше пластику, зони для переробки сміття.

Результати впровадження екоорієнтованих підходів

- *розвиток екологічної свідомості:* діти починають краще розуміти екологічні проблеми і відповідально ставляться до природи.

- *розвиток креативності та технічних навичок:* виконання творчих завдань із використанням перероблених матеріалів сприяє розвитку уяви та вмінь вирішувати практичні завдання.

- *формування цінностей:* учні усвідомлюють важливість збереження ресурсів і роль кожної людини у захисті планети.

Екоорієнтовані підходи у викладанні мистецтва і трудового навчання в початковій школі є важливим інструментом для формування гармонійної, відповідальної особистості. Ці підходи допомагають дітям зрозуміти взаємозв'язок між творчістю, практичними навичками і збереженням довкілля. Успішна реалізація таких методів робить освітній процес цікавим, корисним і значущим для майбутнього.

Екоорієнтоване навчання – це підхід до освіти, який спрямований на формування екологічної свідомості, відповідального ставлення до природи та усвідомлення важливості сталого розвитку. Такий підхід інтегрує екологічні принципи у навчальні програми, виховує в учнів розуміння екологічних проблем і сприяє розвитку навичок, необхідних для їх вирішення.

Основні принципи екоорієнтованого навчання:

- *усвідомлення взаємозв'язку між людиною і природою:* розуміння, що всі дії людини мають вплив на екосистему.

- *сталий розвиток:* навчання, яке сприяє балансу між економічними, екологічними та соціальними потребами.

- *практичне застосування знань:* залучення учнів до проєктів та ініціатив, пов'язаних із захистом довкілля (наприклад, сортування сміття, саджання дерев).

- *інтеграція знань:* поєднання екологічних тем із різними предметами (наприклад, мистецтвом, трудовим навчанням, природознавством).

- *особистий приклад*: учителі демонструють екологічно свідомий стиль життя, який надихає учнів.

Мета екоорієнтованого навчання: формування відповідального ставлення до природних ресурсів; розвиток екологічної культури та критичного мислення; виховання у дітей бажання захищати та зберігати довкілля; створення умов для активної участі в екологічних ініціативах.

Приклади екоорієнтованих підходів у навчанні:

- *мистецтво*: створення виробів із природних або вторинних матеріалів, художні проєкти на екологічну тематику.

- *трудове навчання*: апсайклінг (створення нових речей зі старих), виготовлення екологічно чистих товарів.

- *проєкти*: організація «зелених» акцій, наприклад, прибирання парків, посадка дерев.

- *дослідження*: спостереження за природою, аналіз екологічного стану свого регіону.

Екоорієнтоване навчання сприяє не лише екологічній грамотності, а й формуванню у дітей емпатії, відповідальності та активної громадянської позиції. Мистецтво та трудове навчання відіграють важливу роль у формуванні екологічної свідомості молодших школярів, оскільки вони поєднують творчий та практичний аспекти навчання. Ці дисципліни допомагають дітям не лише розвивати свої здібності, а й глибше розуміти взаємозв'язок між людиною та природою.

Мистецтво розвиває уяву, чуттєве сприйняття природи та емоційну прив'язаність до довкілля:

- *розуміння природи через мистецтво*: твори на теми природи (пейзажі, зображення рослин і тварин) сприяють формуванню поваги до навколишнього середовища.

- *творчість із природними матеріалами*: створення аплікацій, скульптур чи інших творчих робіт із природних ресурсів допомагає усвідомити цінність і красу природи.

- *еко-тематика у творчих проєктах*: малювання, колажі чи створення плакатів на теми збереження довкілля стимулюють дітей задуматися про екологічні проблеми.

- *аналіз художніх творів*: розгляд відомих картин, що ілюструють гармонію природи або проблеми її знищення, допомагає розвивати екологічне мислення.

Трудове навчання формує практичні навички та відповідальне ставлення до використання ресурсів:

- *використання вторинних матеріалів*: створення виробів із картону, паперу, пластикових пляшок, тканини тощо показує учням можливість повторного використання речей.

- *розвиток навичок апсайклінгу*: навчання створення корисних предметів із непотрібних матеріалів (наприклад, сумок із старих джинсів або підставок для олівців із пластикових контейнерів).

- *робота з природними матеріалами*: виготовлення поробок із гілок, листя, камінців чи іншої природної сировини допомагає дітям відчути взаємозв'язок із природою.

- *формування осядливості*: трудові навички розвивають повагу до ресурсів та вчать використовувати їх раціонально.

Спільний вплив мистецтва і трудового навчання:

- *розвиток творчої екологічної свідомості*: поєднання художньої та трудової діяльності стимулює дітей до пошуку інноваційних рішень екологічних проблем (наприклад, створення інсталяцій із вторинних матеріалів).

- *практичний досвід відповідального ставлення до природи*: учні отримують практичні знання про те, як їх дії впливають на довкілля.

- *формування позитивного ставлення до екології через гру*: наприклад, створення екоіграшок або організація виставок на тему природи залучає дітей у захопливий і змістовний навчальний процес.

Через мистецтво і трудове навчання вчителі можуть формувати в учнів:

- *емоційну емпатію*: діти починають розуміти цінність природи через відображення її у своїй творчості.

- *критичне мислення*: аналіз проблеми забруднення або втрати ресурсів через проекти чи творчі роботи.

- *готовність до дії*: учні дізнаються, як вони можуть реально впливати на екологічну ситуацію, наприклад, через участь у проектах сортування відходів чи озеленення.

Таким чином, інтеграція екоорієнтованих тем у мистецтво і трудове навчання допомагає дітям глибше зрозуміти екологічні питання, формує навички сталого мислення і стимулює до екологічно відповідальної поведінки у повсякденному житті.

Екологічне виховання є важливою складовою гармонійного розвитку дитини молодшого шкільного віку, оскільки воно сприяє формуванню моральних цінностей, відповідальності та гармонійних відносин із довкіллям. Цей процес охоплює розвиток емоційної, соціальної, інтелектуальної та фізичної сфер дитини, що є основою для її всебічного зростання.

1. Розвиток емоційної сфери

- *емпатія до природи*: екологічне виховання формує у дітей любов і повагу до природи. Спілкування з природою через спостереження за рослинами, тваринами чи сезонними змінами допомагає розвивати чутливість та емоційний зв'язок із довкіллям.

- *позитивний емоційний досвід*: активності на природі (наприклад, екскурсії, посадка дерев) створюють радість і задоволення, що сприяє емоційному благополуччю.

2. Формування соціальної компетентності

- *колективна діяльність*: екологічні проекти (висаджування квітів, прибирання шкільної території) сприяють розвитку комунікаційних навичок і вмінню працювати в команді.

- *відповідальність*: дитина вчиться брати відповідальність за власні дії та розуміти, як її поведінка впливає на довкілля.

- *екоетика*: виховання поваги до природи допомагає закладати моральні основи, які сприяють гармонійному співіснуванню людини з навколишнім світом.

3. Інтелектуальний розвиток

- *розширення кругозору*: діти дізнаються про екосистеми, природні явища, способи збереження ресурсів. Це стимулює допитливість і бажання пізнавати світ.

- *критичне мислення*: участь у проєктах з вирішення екологічних проблем (наприклад, сортування сміття) вчить дітей аналізувати ситуації та шукати креативні рішення.

- *інтеграція знань*: екологічне виховання охоплює кілька навчальних дисциплін (природознавство, мистецтво, трудове навчання), що допомагає дітям краще усвідомити взаємозв'язки між ними.

4. Фізичний розвиток

- *активність на свіжому повітрі*: екологічні заходи, такі як походи, догляд за шкільним садом, ігри на природі, сприяють покращенню фізичного здоров'я.

- *робота з природними матеріалами*: практичні завдання (наприклад, виготовлення поробок із природних матеріалів) розвивають дрібну моторику та координацію.

5. Духовний і моральний розвиток

- *повага до природи*: діти вчаться бачити природу як цінність, що потребує захисту.

- *екологічна культура*: виховання екологічної свідомості допомагає сформуванню відповідального ставлення до майбутніх поколінь.

6. Практичний вплив на гармонійний розвиток

- *створення екопроектів*: наприклад, вирощування рослин у класі або вдома вчить дітей піклуватися про довкілля та підвищує їхню самооцінку.

- *розвиток самостійності*: завдання, які пов'язані з турботою про природу, стимулюють дітей до самостійного прийняття рішень.

Екологічне виховання забезпечує цілісний підхід до розвитку дитини, допомагаючи їй не лише зрозуміти навколишній світ, але й стати активним і свідомим його учасником. Це виховання сприяє тому, щоб дитина виростала відповідальною, творчою та гармонійною особистістю.

Мистецькі проєкти є потужним засобом для розвитку екологічного мислення у молодших школярів. Вони об'єднують творчість, практичну діяльність і екологічне виховання, допомагаючи дітям усвідомити важливість збереження природи та сталого розвитку.

Формування екологічної свідомості через творчість:

- *візуалізація екологічних проблем*: малюнки, колажі, плакати та інші творчі проєкти на теми забруднення природи, збереження ресурсів чи зміни клімату допомагають дітям зрозуміти актуальність цих питань. *Наприклад*: створення плаката на тему «Чисте довкілля – щасливе майбутнє».

- *вивчення краси природи через мистецтво*: зображення природи в різних техніках (пейзажі, малюнки тварин і рослин) допомагає дітям усвідомити її унікальність і цінність.

Розвиток навичок екологічно відповідальної поведінки:

- *використання природних матеріалів*: учні можуть створювати художні роботи з листя, гілок, камінців, що підвищує їхнє розуміння про взаємозв'язок між мистецтвом і природою.

- апсайклінг у творчості: використання вторинних матеріалів (пластикових пляшок, паперу, картону) для створення мистецьких виробів вчить дітей відповідально використовувати ресурси. *Наприклад:* виготовлення декоративних предметів із пластикових кришок або газет.

Критичне мислення через мистецтво:

- *аналіз мистецьких творів:* розгляд картин і фотографій, які піднімають екологічні питання (наприклад, сучасні екоінсталяції), спонукає дітей до роздумів про те, як людина впливає на природу.

- *тематичні проєкти:* створення композицій на тему «Друге життя старих речей» розвиває уяву та допомагає дітям бачити альтернативи безвідповідальному споживанню.

Розвиток співпраці і соціальних навичок. *Групові проєкти:* спільна робота над екологічними інсталяціями чи виставками сприяє розвитку комунікаційних навичок та вмінню працювати в команді. *Наприклад:* створення колективного муралу на тему «Наш зелений світ».

Формування екологічної етики:

- *відображення природоохоронних ідей у творчості:* творчі завдання з акцентом на важливість охорони природи (наприклад, створення плакатів із гаслами на підтримку екології) формують екологічну етику та соціальну відповідальність.

- *виховання любові до природи:* виготовлення виробів на основі природних форм (квітів, дерев, гір) спонукає дітей до естетичного сприйняття природи.

Практичні проєкти для молодших школярів

- *еко-виставка:* організація виставки мистецьких робіт із вторинних матеріалів або природних ресурсів.

- *тематичний конкурс:* проведення конкурсу малюнків «Моє місто без сміття».

- *мультимедійний проєкт:* створення коротких відео чи презентацій на тему охорони довкілля із залученням малюнків та аплікацій.

Переваги мистецьких проєктів для екологічного мислення

- *емоційний вплив:* творчість допомагає глибше зрозуміти екологічні проблеми через емоції.

- *доступність для дітей:* використання мистецтва робить складні екологічні теми зрозумілими для молодших школярів.

- *активізація дій:* мистецькі проєкти мотивують дітей до практичних дій у захисті довкілля.

Залучаючи дітей до мистецьких проєктів, можна ефективно формувати екологічне мислення, розвивати відповідальність за природу та стимулювати бажання змінювати світ на краще.

Використання природних матеріалів на уроках мистецтва і трудового навчання в початковій школі має великий потенціал для розвитку творчості, екологічної свідомості та практичних навичок молодших школярів. Природні матеріали є доступними, екологічно чистими та естетично привабливими, що робить їх ідеальним ресурсом для навчання.

Переваги використання природних матеріалів

- *розвиток творчого мислення*: природні матеріали (листя, гілочки, шишки, камінці) мають унікальні форми та текстури, які надихають дітей на створення оригінальних робіт.

- *екологічна освіта*: діти вчаться цінувати ресурси природи та розуміти важливість їх раціонального використання.

- *фізичний розвиток*: робота з природними матеріалами сприяє розвитку дрібної моторики та координації рухів.

- *формування екологічної етики*: учні розвивають відповідальне ставлення до природи, вивчаючи її ресурси і дбайливо використовуючи їх у творчості.

Природні матеріали, які можна використовувати: рослинні матеріали (листя, квіти, гілочки, кора, насіння, шишки, трава); мінерали (камінці, пісок, черепашки); органічні ресурси (солома, сіно, жолуді, горіхи, бамбук).

Приклади завдань із використанням природних матеріалів

На уроках мистецтва:

Аплікації з листя: Створення картин, що імітують ландшафти або силуети тварин, із засушеного листя.

Композиції з квітів: Виготовлення картин або декоративних панно зі засушених квітів та трав.

Малюнки на камінцях: Розфарбовування камінців для створення мініатюрних скульптур або декоративних елементів.

Колажі з природних матеріалів: Поєднання різних матеріалів (гілочок, шишок, насіння) для створення об'ємних композицій.

На уроках трудового навчання:

Вироби з гілок і шишок: Виготовлення фігурок тварин, новорічних прикрас чи декоративних елементів із гілочок і шишок.

Плетіння з соломи: Виготовлення простих кошиків, прикрас або фігурок із соломи чи сіна.

Рамки для фото: Оздоблення дерев'яних рамок для фотографій природними матеріалами, такими як жолуді, кора чи квіти.

Садівні мініатюри: Створення мініатюрних садів у коробках або на піддонах із використанням камінців, трави та піску.

Методичні рекомендації

- *збір матеріалів*: організуйте прогулянку, під час якої учні самостійно збиратимуть природні матеріали. це допоможе краще зрозуміти їхнє походження та цінність.

- *підготовка*: навчіть дітей готувати матеріали до роботи: очищення, сушіння, сортування.

- *творча свобода*: заохочуйте учнів експериментувати, використовувати матеріали нестандартно та пропонувати свої ідеї.

- *екологічна етика*: поясніть учням важливість не шкодити природі під час збору матеріалів (не рвати живі рослини, не порушувати екосистему).

- *інтеграція з іншими дисциплінами*: пов'яжіть творчі проєкти з уроками природознавства чи екології для глибшого усвідомлення ролі природи.

Використання природних матеріалів на уроках мистецтва та трудового навчання сприяє розвитку творчих і практичних навичок, формуванню екологічного мислення та відповідальності за довкілля, активному залученню учнів до пізнання природи через практичну діяльність. Це робить навчання інтерактивним, цікавим і корисним для формування гармонійної особистості.

Аналіз художніх творів, присвячених природі, екології та збереженню довкілля, є важливим методом розвитку екологічного мислення та естетичного смаку у дітей. Такі твори не тільки показують красу природи, але й звертають увагу на її проблеми, закликаючи до відповідальності за довкілля.

Мета аналізу художніх творів: розвивати уявлення про природу як джерело натхнення для митців; поглибити усвідомлення учнями важливості охорони довкілля; формувати естетичний смак і вміння оцінювати мистецькі твори; розвивати критичне мислення, пов'язане з екологічними проблемами.

Методика аналізу художніх творів

Знайомство з твором: представлення автора, контексту створення твору, епохи та стилю, короткий опис сюжету або тематики.

Художні засоби: Які елементи композиції, кольори, текстури або матеріали використовуються? Як передана краса природи чи її руйнування?

Емоційний вплив: Які емоції викликає твір? Як художник акцентує увагу на важливості природи чи екологічних проблем?

Екологічний зміст: Який екологічний меседж закладено в творі? Як твір надихає до дії або закликає до збереження природи?

Власна інтерпретація: Що учні відчують під час перегляду твору? Чи погоджуються вони з ідеями художника?

Приклади художніх творів для аналізу

Природа як джерело натхнення

Іван Айвазовський, «Дев'ятий вал». Картина показує силу природи через величезну морську хвилю. Питання для аналізу: Як художник зобразив силу стихії? Що можна сказати про вразливість людини перед природою?

Клод Моне, «Ставок із ліліями» Мистецьке вшанування краси природи через зображення ставка. Питання: Як кольори і світло передають гармонію природи?

Екологічна тематика

Анселм Кіфер, «Мораль ландшафту». Картина відображає пошкоджений ландшафт, що показує наслідки людської діяльності. Питання: Як виглядає природа після руйнації? Що художник хоче сказати про ставлення людей до довкілля?

Екоінсталяції Агнес Денес («Пшеничне поле – контрапункт урбанізму»). Художниця висадила поле пшениці в центрі Нью-Йорка, щоб показати важливість природи серед міського середовища. Питання: Як поєднання природи й урбанізації змінює наше ставлення до довкілля?

Проблеми забруднення

П'єро Манцоні, «Забруднена ріка». Картина імітує вигляд води, забрудненої нафтопродуктами. Питання: Як ця робота допомагає усвідомити наслідки забруднення річок?

Фотографія Себастьяно Сальгадо («Земля: портрет планети»). Документальні світлини, що показують зруйновані природні зони через людську діяльність. Питання: Як фотографія впливає на емоційне сприйняття проблем екології?

Інтеграція аналізу в навчальний процес

- *інтеграція з трудовим навчанням:* створення творчих робіт на основі проаналізованих картин. Наприклад, композиції з природних матеріалів.

- *інтеграція з природознавством:* вивчення екосистем, зображених на картинах, їх стану та проблем.

- *групова дискусія:* обговорення, як мистецтво може впливати на ставлення суспільства до екологічних проблем.

Аналіз художніх творів, присвячених природі та екології, допомагає учням формувати екологічне мислення; усвідомлювати красу і вразливість природи; розвивати емоційний зв'язок із довкіллям; знаходити натхнення для власної творчості та практичної діяльності. Цей метод є важливим інструментом виховання відповідального та гармонійного ставлення до навколишнього світу.

Використання вторинних матеріалів у трудовій діяльності молодших школярів є ефективним способом не тільки розвивати їхні практичні навички, а й формувати екологічне мислення. Залучення дітей до роботи зі вторинними матеріалами допомагає розвинути креативність, відповідальність і розуміння важливості повторного використання ресурсів.

Переваги використання вторинних матеріалів:

- *екологічна свідомість:* діти розуміють, як повторне використання матеріалів сприяє збереженню довкілля.

- *розвиток творчості:* робота з незвичними матеріалами стимулює уяву та пошук нестандартних рішень.

- *ощадливість:* використання вторинних матеріалів вчить дітей раціонально ставитися до ресурсів.

- *доступність:* такі матеріали зазвичай легко знайти, що дозволяє заощаджувати фінансові ресурси.

Види вторинних матеріалів: *папір і картон* (газети, журнали, упаковка, коробки) використовуються для створення аплікацій, виробів у техніці пап'є-маше, макетів. *Пластик* (пляшки, кришки, пластикові контейнери) підходить для виготовлення декоративних виробів, вазонів або органайзерів. *Метал* (жерстяні банки, дрiт) використовується для створення підставок, свічників чи декоративних елементів. *Тканина і нитки* (старий одяг, залишки тканини, стрічки) використовуються для шиття іграшок, декоративних виробів або аплікацій. *Природні матеріали* (шишки, кора, гілочки) зберігаються як вторинні після природних процесів.

Приклади виробів зі вторинних матеріалів:

Папір і картон: лялькові будиночки, автомобілі, рамки для фото, наприклад: з коробки можна виготовити органайзер для канцтоварів.

Пластик: виготовлення вазонів із пластикових пляшок, наприклад: розфарбована пляшка може стати пінгвіном чи квіткою.

Метал: підставки для олівців із жерстяних банок, прикрашених тканиною або стрічками.

Тканина і нитки: виготовлення ляльок або підставок під гаряче, наприклад: старі шкарпетки можуть стати м'якими іграшками.

Кришки від пластикових пляшок: панно або мозаїки на тему «Збережемо планету».

Методичні рекомендації для майбутніх вчителів

- *підготовка матеріалів:* заздалегідь зібрати матеріали, провести сортування та очистити їх, пояснити учням безпеку роботи з певними типами матеріалів (наприклад, металом).

- *вибір завдання:* завдання повинні відповідати віковим можливостям дітей і бути цікавими, наприклад: створення ялинкових прикрас, підставок або іграшок.

- *розвиток творчості:* заохочувати учнів придумувати власні вироби та пропонувати нестандартні ідеї

- *інтеграція екологічної освіти:* пояснювати, як використання вторинних матеріалів допомагає зменшити кількість сміття.

- *групова робота:* організувати спільні проєкти, наприклад, виготовлення великої композиції (плакату чи інсталяції).

Практичні проєкти для класу

- *мозаїка з кришок:* створення панно на тему природи або казкових персонажів.

- *кошик із паперових трубочок:* плетіння кошиків із газет чи журналів.

- *екологічний ярмарок:* проведення виставки виробів із вторинних матеріалів із поясненням учнів про користь таких підходів.

Результати використання вторинних матеріалів

- *творчий розвиток:* діти стають більш креативними й сміливими у пошуку ідей.

- *екологічна відповідальність:* учні усвідомлюють значення повторного використання ресурсів.

- *практичні навички:* формуються трудові та технічні навички, які будуть корисними в майбутньому.

- *захоплення процесом:* діти отримують задоволення від створення речей своїми руками.

Використання вторинних матеріалів є не лише способом навчання, але й засобом екологічного виховання, що сприяє гармонійному розвитку дитини.

Ремесла є потужним засобом популяризації екологічного стилю життя, оскільки вони об'єднують традиційні навички, креативність і дбайливе ставлення до природи. Через ремесла можна навчати дітей і дорослих ощадливо

використовувати природні ресурси, повторно застосовувати матеріали та створювати екологічно чисті вироби.

Роль ремесел у популяризації екологічного стилю життя:

- *пропаганда повторного використання ресурсів*: ремесла, такі як апсайклінг (створення нових речей із старих), навчають давати друге життя непотрібним матеріалам. *Приклад*: Створення плетених кошиків зі старого паперу чи виробів зі старих тканин.

- *підвищення усвідомлення цінності ручної праці*: виготовлення речей власними руками допомагає цінувати природні ресурси й уникати надмірного споживання готових товарів.

- *розвиток творчого підходу до екології*: ремесла дозволяють креативно вирішувати екологічні проблеми, наприклад, створювати екоіграшки чи екологічно чистий одяг.

Екоорієнтовані ремесла:

Робота з природними матеріалами: соломоплетіння: виготовлення кошиків, прикрас, іграшок; різьблення по дереву: створення предметів побуту чи декору із залишків деревини; кераміка: використання природної глини для виготовлення посуду та декоративних елементів.

Апсайклінг та ресайклінг: текстильні ремесла: створення виробів зі старого одягу (сумки, м'які іграшки, ковдри); вироби з паперу: плетіння кошиків із газет чи створення декоративних елементів із картону; вторинне використання пластику: виготовлення корисних речей, таких як органайзери чи прикраси з пластикових пляшок; плетіння та ткацтво: використання натуральних ниток чи перероблених тканин для створення килимів, сумок чи підставок під гаряче.

Ремесла для виховання екологічного мислення у дітей:

- *майстер-класи для молодших школярів*: залучення дітей до створення поробок із вторинних матеріалів. *Приклад*: Виготовлення ляльок із залишків тканини або корабликів із картону.

- *виставки робіт*: організація шкільних виставок, де демонструються вироби із природних або перероблених матеріалів.

- *ігровий підхід*: використання ремесел у квестах чи екологічних іграх, щоб зробити навчання цікавим і корисним.

Поширення екологічного стилю життя через ремесла:

- *соціальні проекти*: організація локальних ініціатив для виготовлення речей, які сприяють екології (наприклад, еко-сумки для місцевого магазину).

- *місцеві ярмарки*: продаж екологічних виробів на місцевих ринках чи фестивалях, що популяризує ідею екологічного ремесла.

- *медіа та онлайн-платформи*: створення відеоуроків чи блогів із порадами, як виготовляти корисні предмети з перероблених матеріалів.

Ефекти ремесел на суспільство:

- *зменшення відходів*: ремесла сприяють переробці матеріалів, які могли б потрапити на звалище.

- *скорочення споживання*: завдяки ремеслам люди можуть виготовляти речі самостійно, замість купівлі масових товарів.

- *естетичний розвиток*: ручна робота дозволяє створювати унікальні вироби, що мають особливу цінність.

- *формування екологічної культури*: ремесла виховують у людей бережливе ставлення до ресурсів та природи.

Приклади екологічних ремесел у шкільній програмі

Проект «Друге життя речей»: учні виготовляють вироби зі старих матеріалів (наприклад, сумки з джинсів).

Екоіграшки: створення м'яких іграшок або прикрас із залишків тканини.

Шкільний садок ремесел: організація майстерень із плетіння, кераміки чи різьблення по дереву.

Отже, ремесла є ефективним інструментом для популяризації екологічного стилю життя. Вони не тільки сприяють збереженню природи, але й розвивають творчість, практичні навички та відповідальність у людей різного віку. Завдяки ремеслам учні й дорослі можуть не лише змінити своє ставлення до ресурсів, але й стати активними учасниками екологічних змін.

Технології, що підтримують екологічну свідомість молодших школярів, є важливим інструментом для формування у них відповідального ставлення до природи, а також інтеграції сучасних засобів навчання в освітній процес. Вони допомагають дітям краще розуміти екологічні проблеми та шукати шляхи їх вирішення через інтерактивні і практичні підходи.

1. Екоорієнтовані цифрові технології

Електронні навчальні ресурси

Інтерактивні платформи та програми: Наприклад, платформи типу *EcoLearn* або *Planet Pals*, які пропонують інтерактивні уроки, ігри та вікторини з екологічної тематики. *Що вони дають*: Учні можуть в ігровій формі дізнаватися про сортування відходів, збереження енергії чи води.

Мобільні додатки: *Recycle Coach* або *Litterati* допомагають дітям зрозуміти процеси сортування сміття чи стежити за чистотою свого оточення. *Практика*: Використання додатків у шкільних екопроектах.

Відео та анімації: Освітні відео на платформах, таких як *YouTube Kids* (канали з екологічною тематикою), сприяють кращому сприйняттю інформації.

Екоігри та симуляції. «*Стань екогероєм*»: Онлайн-ігри, що моделюють екологічні сценарії (наприклад, як зменшити забруднення міста). *Minecraft: Education Edition*: Діти можуть створювати екологічно чисті середовища та вирішувати проблеми сталого розвитку.

2. Технології апсайклінгу

Майстерні з переробки матеріалів: використання простих інструментів (ножиць, клею, фарб) разом із вторинними матеріалами (папір, пластик, тканина) для створення нових предметів. *Приклад*: Робота з 3D-ручками для створення предметів із переробленого пластику.

3D-друк: Використання екологічних матеріалів, таких як PLA-пластик, дозволяє створювати предмети, одночасно пояснюючи дітям важливість використання екологічних технологій.

3. Інноваційні практичні технології

Сонячні панелі для навчання: Використання сонячних зарядних пристроїв у школі для демонстрації роботи альтернативних джерел енергії. *Практика:* Під час уроків трудового навчання або природознавства учні можуть експериментувати з маленькими сонячними панелями.

Екологічні ліхтарі: Учні створюють лампи на основі перероблених матеріалів, які працюють від сонячної енергії чи батарейок, що перезаряджаються.

4. Смарт-технології для екопроектів

Сенсори для моніторингу довкілля: Установлення простих датчиків для вимірювання рівня забруднення повітря, вологості чи температури. *Практика:* Учні записують результати й аналізують екологічний стан у своїй місцевості.

Смарт-сади: Використання технологій автоматичного поливу та моніторингу стану рослин для створення шкільних зелених зон.

5. Робота з природними матеріалами та «зелена» лабораторія

Екологічні майстерні: Залучення дітей до виготовлення виробів із природних матеріалів (гілок, шишок, соломи). *Приклад:* Створення «екоіграшок» на уроках трудового навчання.

Гідропоніка та аквапоніка: Учні вчаться вирощувати рослини без ґрунту за допомогою води та поживних речовин. *Ефект:* Розуміння сталого землеробства.

6. Віртуальні та доповнені реальності (VR/AR)

Екскурсії у VR: Учні можуть «відвідати» екологічні заповідники, океанічні глибини чи міста, які потерпають від забруднення. *Приклад:* Віртуальний тур «Ліси Амазонки – легені планети».

AR-додатки: Наприклад, додатки, що показують, як сміття впливає на екосистему, або які дають поради щодо сортування відходів.

7. Групові екологічні проєкти із залученням технологій

Сортування сміття: Використання мобільних додатків і QR-кодів для правильного сортування шкільного сміття.

Екологічний моніторинг: Проведення досліджень із використанням датчиків та інструментів для аналізу води чи ґрунту.

Результати використання технологій:

- *екологічна грамотність:* учні розуміють основи сталого розвитку та вплив технологій на природу.

- *мотивація до дій:* технології надихають дітей діяти на користь довкілля (наприклад, сортувати сміття чи висаджувати дерева).

- *практичні навички:* учні опановують сучасні інструменти, які стануть їм у пригоді в майбутньому.

Інтеграція технологій у процес екологічного виховання дозволяє зробити навчання більш захопливим, інтерактивним і результативним, водночас формуючи екологічну свідомість у молодшого покоління.

Інтеграція екологічної освіти у програми мистецтва і трудового навчання є важливим аспектом виховання екологічної свідомості у школярів. Поєднання цих

дисциплін дозволяє використовувати творчий підхід, практичну діяльність і культурні цінності для формування екологічної відповідальності.

Основні аспекти інтеграції:

- *екологічні теми у творчих проєктах*: використання матеріалів, що переробляються (папір, тканина, дерево) для створення художніх виробів; проведення занять із створення еко-арт-об'єктів, які відображають проблеми довкілля (наприклад, забруднення, збереження біорізноманіття); малювання на тему природи з акцентом на її охорону.

- *проєкти з утилізації матеріалів*: створення корисних речей із вторинної сировини, наприклад, меблів, прикрас, аксесуарів або елементів декору; навчання учнів правильній утилізації відходів та роздільному збору сміття через тематичні завдання.

- *практичне використання природних ресурсів*: робота з природними матеріалами (глина, листя, каміння) для розвитку творчих навичок; обговорення важливості раціонального використання ресурсів під час практичних занять.

- *виховання через приклад*: організація виставок і конкурсів із тематикою збереження природи; запрошення екоактивістів чи митців для проведення майстер-класів.

- *інтеграція з трудовим навчанням*: ремонт і переробка старих речей, щоб подовжити їхнє життя; використання енергоефективних інструментів під час роботи; проєкти з озеленення шкільного подвір'я чи створення еко-зон у школі.

Очікувані результати: розвиток у дітей творчого мислення та екологічної культури; усвідомлення важливості збереження природи у повсякденному житті; формування навичок екологічної відповідальності та раціонального споживання.

Такий підхід не лише поглиблює знання про екологію, але й сприяє розвитку інтересу до мистецтва та трудового навчання через практичні і життєво важливі завдання.

Ось кілька прикладів проєктів і методичних матеріалів для інтеграції екологічної освіти в програми мистецтва і трудового навчання в початковій школі:

«Мистецтво природи»

Мета: Ознайомлення з природними матеріалами та їх екологічною цінністю.

Опис: діти збирають матеріали, як-от шишки, гілки, камінці, сухе листя, використовують їх для створення картин, панно чи скульптур. Тематика робіт: «Збережемо нашу природу».

Екологічна складова: Обговорення важливості бережного ставлення до природних ресурсів.

«Еко-город у класі»

Мета: Познайомити дітей з основами екологічного землеробства.

Опис: на уроках трудового навчання учні висаджують зелену цибулю, кріп, петрушку в невеликі горщики або пластикові пляшки (перероблені як контейнери). На уроках мистецтва створюють ярлички для рослин із малюнками.

Екологічна складова: Озеленення простору і виховання бережливого ставлення до природи.

«Еко-казка»

Мета: Розвиток уяви та розуміння екологічних проблем через казкові історії.

Опис: учні створюють малюнки або вироби, що ілюструють казку про природу (наприклад, «Як пластикова пляшка стала будинком для птахів»). Заняття можуть включати групову роботу: написання тексту, створення персонажів із природних чи вторинних матеріалів.

Екологічна складова: Усвідомлення проблеми забруднення навколишнього середовища.

«Пташиний будиночок»

Мета: Показати важливість допомоги тваринам у зимовий період.

Опис: учні разом з учителем створюють годівниці з картону, дерев'яних дощок або пластикових пляшок, розмальовують їх на уроках мистецтва.

Екологічна складова: Збереження птахів і привернення уваги до необхідності підтримувати тварин.

Методичні матеріали та підходи

Інтерактивний посібник «Еко-творчість у школі». Розділи: як використовувати вторинні матеріали, розробки уроків на тему природи, завдання для групової роботи. Завдання: створити проєкт «Місто майбутнього» з перероблених матеріалів.

Розробка «Уроки доброго господаря». Уроки про сортування сміття та створення екологічних виробів (наприклад, сумок із тканини замість пластикових пакетів).

Картки завдань «Зроби сам». Зразки простих виробів: паперові квіти, прикраси з бісеру, колажі з природних матеріалів.

План-конспект інтегрованого уроку: «Малюємо та творимо для природи». Частина уроку на природі: збір природних матеріалів. Практична частина: створення аплікацій із природних ресурсів. Дискусія про вплив людини на природу.

Еко-плакат «Розумне споживання». Діти створюють спільний плакат на тему «Чому варто сортувати сміття». Малюють власні приклади відповідального ставлення до природи.

Ці проєкти та матеріали допоможуть учням розвивати творче мислення та екологічну свідомість.

Організація виставок або презентацій творчих робіт на екологічну тематику в початковій школі може стати яскравим і пізнавальним заходом, що об'єднує учнів, батьків та вчителів. Ось рекомендації щодо підготовки таких заходів:

1. Підготовчий етап

Вибір теми: «Друге життя речей» – вироби з вторинних матеріалів; «Чарівна природа» – малюнки, аплікації чи скульптури із природних матеріалів; «Наш зелений дім» – проєкти озеленення школи чи класу. «Екологія у нашому житті» – плакати й колажі про екологічні проблеми та шляхи їх вирішення.

Розподіл завдань: учителі визначають формат виставки, місце її проведення, терміни, учні разом із батьками готують творчі роботи, організовується команда для оформлення виставки (включно з дітьми).

2. Формат виставки

Тематичні секції:

Художні роботи: малюнки, плакати, аплікації на екологічну тематику.

Вироби: декоративні чи практичні речі, виготовлені зі старих предметів або вторинних матеріалів.

Фотозвіт: фото природи, екологічних проєктів учнів (наприклад, догляд за рослинами, участь у прибиранні території).

Презентація ідей: короткі розповіді дітей про їхні роботи чи проблеми, які вони хочуть вирішити через свої проєкти.

Додаткові активності: Проведення майстер-класів для учнів і батьків (наприклад, створення годівниць або еко-сумок). Організація «еко-квесту», де діти вирішують завдання, пов'язані з природоохоронною тематикою.

3. Оформлення виставки

Декор: використовуйте природні матеріали: гілки, шишки, зелень; створіть екологічні гасла чи цитати про збереження природи; додайте «еко-зони» з живими рослинами.

Розташування робіт: для великих малюнків і плакатів використовуйте стенди або стіни; вироби розташуйте на столах чи полицях, а поряд розмістіть картки з описом, які матеріали використовувалися.

4. Проведення заходу

Офіційна частина: привітання організаторів, учасників і гостей; коротка розповідь про мету виставки та екологічну проблему, яку вона висвітлює; нагородження всіх учасників дипломами чи подяками.

Презентація робіт: кожен учень розповідає про свою роботу (що надихнуло, як виготовляв, що хоче змінити у ставленні до природи).

Інтерактив: запропонуйте гостям голосувати за найцікавішу роботу; організуйте лотерею з невеликими екологічними подарунками (наприклад, насіння квітів, екологічні блокноти).

5. Підсумковий етап

Рефлексія: обговоріть із дітьми, що вони дізналися про природу та екологію; попросіть учнів поділитися своїми враженнями.

Публікація результатів: викладіть фото або відео з виставки на шкільному сайті чи в соціальних мережах; підготуйте стінгазету з найкращими роботами та коментарями учасників.

Приклад теми:

«Збережемо планету разом!». Виставка об'єднує малюнки, колажі, поробки з вторинної сировини, а також «зелений куточок», створений дітьми. Гостей заохочують долучатися до еко-руху через інформативні буклети, які створили самі школярі. Організація таких виставок не лише сприяє екологічній освіті, а й формує у дітей гордість за їх внесок у вирішення важливих проблем.

Ігрові методи є одним із найефективніших способів формування екологічної свідомості у молодших школярів. Гра дозволяє дітям легко засвоювати нову інформацію, розвивати екологічну культуру та формувати відповідальне ставлення до природи.

Переваги ігрових методів у екологічному вихованні: залучення уваги через інтерактивність; розвиток критичного мислення та творчості; формування позитивного ставлення до природи через емоційні переживання; підвищення мотивації до навчання.

Приклади ігрових методів та активностей

1. Еко-вікторини

Мета: Розширення знань про природу.

Приклад: Питання для вікторини:

«Яка тварина буде греблі?» (Бобер)

«Що допомагає рослинам дихати?» (Листя)

«Чому важливо сортувати сміття?»

Вікторину можна проводити в командній формі з використанням малюнків або карток.

2. Рольові ігри

Гра «Рятівники планети»

Опис: Діти виконують ролі екоактивістів. Кожен учень отримує завдання: посадити дерево, зібрати сміття, врятувати тваринку або створити екологічний плакат.

Мета: Виховання активної життєвої позиції щодо охорони природи.

Гра «Що стане з природою?»

Опис: Учні в групах розігрують ситуації (забруднення річки, вирубка лісів) і шукають екологічні рішення.

3. Еко-квести

Мета: Навчити дітей екологічної грамотності через завдання.

Приклад: «Подорож до Чистої Планети».

Станції:

«Сортування сміття» – розподіл відходів за категоріями (папір, пластик, органіка).

«Питання природи» – розв’язання загадок про тварин і рослини.

«Еко-творчість» – створення аплікації або поробки з природних матеріалів.

Результат: Команда, яка виконає всі завдання, отримує титул «Еко-героїв».

4. Рухливі ігри

Гра «Збережемо ліс»

Опис: У класі або на подвір’ї діти розставляють «дерева» (конуси або обручі), а інші учні грають роль «захисників», які охороняють дерева від вирубки. *Мета:* Навчити бережливому ставленню до природи.

Гра «Чистий берег»

Опис: На майданчику розкидають «сміття» (пластикові пляшки, папір). Діти мають зібрати його і правильно посортувати. *Мета:* Розвиток відповідального ставлення до прибирання.

5. Настільні ігри

Гра «Еко-пазли». *Опис:* Збір малюнка, який ілюструє збереження природи (ліс, чиста річка).

Гра «Крок до природи». *Опис:* Гра-ходилка, де учні просуваються вперед за правильні екологічні рішення (наприклад, посадка дерева), або повертаються назад за погані дії (викидання сміття в лісі).

6. Еко-казки та театралізовані вистави

Гра «Казкові герої природи». *Опис:* Учні обирають героїв (лісові тварини, дерева, озеро) і розігрують ситуацію про боротьбу з забрудненням. *Мета:* Формування емоційного зв’язку з природою.

7. Створення еко-артоб'єктів

Гра «Майстерня природи»

Опис: Діти працюють у командах і створюють артоб'єкти з природних або вторинних матеріалів (годівниці, іграшки, картини).

Мета: Навчання повторному використанню матеріалів.

Рекомендації для ефективного використання ігрових методів

- адаптуйте завдання до віку: важливо, щоб ігри відповідали можливостям дітей.

- поєднуйте теорію з практикою: наприклад, після вікторини проводьте творче завдання.

- залучайте батьків: організуйте сімейні ігри чи майстер-класи.

- закріплюйте результати: після гри обговорюйте з дітьми, чого вони навчилися.

Ігрові методи роблять екологічну освіту захопливою та доступною. Діти отримують позитивний досвід взаємодії з природою та починають усвідомлювати важливість її збереження.

Впровадження ідей сталого розвитку в навчальний процес початкових класів є ключовим кроком у формуванні екологічної свідомості та відповідального ставлення до природних ресурсів у майбутнього покоління. У цьому віці дітям важливо подати ці ідеї у простій, доступній і цікавій формі.

Основні принципи сталого розвитку в початковій школі

- *екологічна складова:* бережливе ставлення до природи, ресурсів і біорізноманіття.

- *соціальна складова:* розуміння важливості співпраці, рівності та взаємодопомоги.

- *економічна складова:* усвідомлення цінності речей, необхідності уникати марнотратства.

Форми впровадження сталого розвитку

Інтеграція в предмети:

Українська мова: складання текстів, казок, віршів про природу, екологію.

Математика: завдання з підрахунками, пов'язані з екологічними темами (наприклад, скільки літрів води зекономить родина за місяць, якщо закривати кран під час чищення зубів).

Природознавство: теми про охорону навколишнього середовища, поновлювані ресурси, клімат.

Мистецтво: малювання на тему «Зелена планета», створення виробів із вторинних матеріалів.

Проектна діяльність: Учні працюють у групах над тематичними проектами: «Екологічний будинок» (макети з вторинних матеріалів); «Життя без сміття» (кампанія з сортування сміття в класі чи школі); «Посадимо дерево разом!» (озеленення території школи).

Презентація результатів у вигляді виставок, малюнків, презентацій.

Ігрові методи: екологічні вікторини та квести; настільні ігри з акцентом на сталий розвиток; рольові ігри, де учні виступають «захисниками природи» або «екоактивістами».

Практичні дії: організація куточків сортування сміття в класі; висаджування рослин у класі чи на шкільному подвір'ї; проведення акцій, наприклад, «Зробимо школу чистою».

Інтегровані уроки: наприклад, урок «Вода – джерело життя»: діти дізнаються про важливість води, малюють річки та океани, вивчають, як економити воду вдома.

Приклади заходів і активностей

Еко-тиждень у школі: Тематичні дні:

«День без пластику» (заміна пластикових пляшок на еко-сумки або багаторазові пляшки).

«День озеленення» (учні садять рослини).

«День енергозбереження» (розповіді про енергоефективність).

Проведення виставок учнівських робіт на тему сталого розвитку.

Ранкові зустрічі: Обговорення тем: «Як я можу допомогти природі?», «Що означає сталий розвиток?» Презентація особистих екопроектів учнів (наприклад, як вони вдома економлять воду чи сортують сміття).

Конкурси: «Еко-герой класу» – нагородження учнів за ініціативи, спрямовані на збереження природи. Конкурс малюнків «Моє бачення майбутнього планети».

Екскурсії та польові заняття: походи в ліс чи парк із акцентом на правила поведінки в природі; екскурсії до центрів переробки сміття чи екологічних ініціатив.

Еко-спостереження: ведення щоденника природи: діти записують спостереження за погодою, тваринами, рослинами; організація «міні-експериментів», наприклад, перевірка, як швидко розкладаються різні види сміття.

Такі ініціативи допоможуть сформувати у дітей відповідальне ставлення до світу і зроблять їх частиною глобального руху за сталий розвиток.

Екологічні стартапи для молодших школярів – це чудовий спосіб залучити дітей до практичної екологічної діяльності, розвинути в них творчість, підприємницький хист і відповідальне ставлення до природи. Ось кілька цікавих ідей, які можна реалізувати в початковій школі:

1. «Еко-майстерня»

Суть: виготовлення корисних речей зі старих матеріалів (папір, пластик, тканини).

Приклади виробів: еко-сумки зі старих футболок; ліхтарики чи прикраси з пластикових пляшок; органайзери з картону.

Реалізація: організувати заняття в школі або вдома; провести виставку-продаж цих виробів у школі чи на місцевому ярмарку.

Мета: Розвивати креативність і наголошувати на важливості повторного використання матеріалів.

2. «Шкільний город»

Суть: вирощування овочів, зелені чи квітів у шкільному подвір'ї чи класі.

Реалізація: висадити насіння в горщики або на невеликий город; створити календар догляду за рослинами, де кожен учень відповідає за певний день;

продавати вирощену продукцію (наприклад, зелень) або використовувати її для шкільної кухні.

Мета: навчити дітей раціонально використовувати природні ресурси та основам фермерства.

3. «Зелений клас»

Суть: створення комфортного простору для навчання із залученням рослин.

Реалізація: зібрати кімнатні рослини, які очищують повітря; побудувати вертикальний сад зі старих пляшок; виробити екологічні етикетки для рослин із інформацією про їхню користь.

Мета: Покращення екології класної кімнати та виховання любові до природи.

4. «Чисте подвір'я»

Суть: організація акцій зі збору сміття та його сортування.

Реалізація: створити команди для прибирання шкільного подвір'я чи парку поблизу; розмістити контейнери для сортування сміття (папір, пластик, органічні відходи); організувати кампанію з популяризації роздільного збору серед школярів і батьків.

Мета: навчити дітей сортувати сміття та дбати про довкілля.

5. «Годівничка для друзів»

Суть: виготовлення та розвішування годівниць для птахів.

Реалізація: учні разом із батьками виготовляють годівниці з пластикових пляшок, дерева чи картону; розвішують годівниці в шкільному подвір'ї або вдома; ведуть спостереження за птахами й створюють альбом із малюнками або фотографіями.

Мета: Підтримка місцевих птахів, особливо взимку.

6. «Сад паперу»

Суть: переробка використаного паперу на нові вироби.

Реалізація: зібрати паперові відходи зі школи, на майстер-класах навчити учнів робити папір вручну, створити з цього паперу листівки, записники чи сувеніри.

Мета: Продемонструвати процес переробки матеріалів та їхню цінність.

7. «Еко-арт студія»

Суть: створення мистецьких проєктів із природних матеріалів.

Реалізація: збирати листя, гілки, шишки, камінці, створювати з них картини, скульптури або інсталяції, організувати виставку або ярмарок, де батьки й гості зможуть придбати роботи.

Мета: Розвиток художнього смаку та популяризація використання екологічних матеріалів.

8. «Еко-енергозберігач»

Суть: проєкт з енергозбереження в школі та вдома.

Реалізація: провести моніторинг витрати електроенергії в школі, створити пам'ятки про енергозбереження, презентувати ідеї економії електроенергії на батьківських зборах.

Мета: Усвідомлення важливості енергозбереження.

9. «Капсула часу для планети»

Суть: учні пишуть побажання або обіцянки для планети.

Реалізація: кожна дитина створює лист або малюнок із побажанням майбутньому поколінню щодо природи; ці матеріали зберігаються в капсулі, яку закопують на шкільному подвір'ї або виставляють у класі.

Мета: Виховання екологічної свідомості через особисту відповідальність.

10. «Еко-інформатор»

Суть: випуск шкільної газети чи блогу про екологію.

Реалізація: учні готують статті, малюнки, поради щодо екологічного способу життя, газету розповсюджують серед школярів, батьків і вчителів.

Мета: Поширення знань про сталий розвиток і екологічну культуру.

Ці стартапи допоможуть дітям не лише зрозуміти важливість сталого розвитку, а й активно долучитися до захисту природи через прості й цікаві проєкти.

Виховання дбайливого ставлення до природи через мистецтво і трудове навчання є ефективним, оскільки ці дисципліни дозволяють дітям висловлювати своє ставлення до довкілля через творчість і практичну діяльність. Ось кілька підходів і методів для досягнення цієї мети:

Ідеї для уроків мистецтва

Малювання та аплікації на екологічну тематику: Теми: «Чарівний ліс», «Моє улюблене дерево», «Чиста річка – здорова планета». Обговорення з учнями, як малюнки можуть закликати до збереження природи. Використання природних матеріалів (листя, квітів) у творчих роботах.

Створення еко-плакатів. Мета: закликати до сортування сміття, економії води чи збереження лісів. Організація конкурсу серед учнів із подальшим розміщенням робіт у школі.

Еко-арт. Використання вторинних матеріалів для створення скульптур, панно, інсталяцій. Теми: «Друге життя речей», «Сміття як мистецтво». Приклад: створити скульптуру тварини з пластикових пляшок чи металевих банок.

Творчість із природних матеріалів. виготовлення виробів із гілок, шишок, каменів, соломи. Обговорення значення природних матеріалів та важливості їх раціонального використання.

Ідеї для уроків трудового навчання

Створення корисних речей для природи: годівниці для птахів, будиночки для комах; озеленення шкільного подвір'я: висадження рослин у виготовлені руками учнів горщики.

Переробка матеріалів: виготовлення сумок із тканин, скриньок чи органайзерів із картону; обговорення користі повторного використання матеріалів для довкілля.

Проєкти зі збереження ресурсів: виготовлення економічних ламп (макетів) або показового макету енергоефективного будинку; навчання ремонту старих речей, щоб уникнути їхнього викидання.

Практичні екологічні проєкти: організація куточків сортування сміття у школі; створення та догляд за міні-городом чи квітником.

Комбіновані проєкти

Еко-виставка: об'єднання виробів із природних матеріалів, картин на екологічну тему, виробів із вторинної сировини; проведення інтерактивних екскурсій для інших класів, де учні пояснюють екологічний зміст своїх робіт.

Тематичний день «Дбайливі до природи»: ранкове малювання на тему природи; майстер-клас із виготовлення виробів зі сміття; висадження рослин чи прибирання території.

Робота над довготривалим проєктом: Теми: «Створення шкільного саду», «Вирощування екологічно чистих рослин». Учні ведуть щоденник проєкту, фіксують результати, створюють малюнки чи фотоальбом.

Емоційна залученість через мистецтво

- *перегляд тематичних фільмів та ілюстрацій:* показ фільмів або картин, які відображають красу природи та проблеми її знищення, обговорення, як творчість допомагає впливати на поведінку людей.

- *створення еко-казок:* написання й ілюстрування казок про природу, обмін казками між учнями та обговорення, що можна зробити, щоб зберегти природу.

Виховні результати: формування емоційного зв'язку з природою через творчість; розуміння екологічних проблем і ролі людини в їх вирішенні; розвиток практичних навичок повторного використання ресурсів; усвідомлення важливості дбайливого ставлення до довкілля.

Через мистецтво і трудове навчання учні не лише дізнаються про екологічні проблеми, але й вчаться діяти, перетворюючи свої знання в реальні справи.

Екоетика – це система моральних принципів, які формують відповідальне ставлення людини до природи, усвідомлення її цінності та важливості для людства. У початковій школі екоетика є важливою складовою виховання, оскільки саме в цьому віці закладаються основи соціальної та екологічної відповідальності.

Місце екоетики у формуванні соціальної відповідальності:

розвиток екологічної свідомості: діти починають усвідомлювати, що природа є частиною їхнього життя і потребує дбайливого ставлення; вчаться відповідати за свої дії, які можуть впливати на довкілля (наприклад, не смітити, берегти воду, економити ресурси).

формування моральних цінностей: розуміння важливості взаємодії з природою на основі поваги та співіснування; виховання почуття емпатії до живих істот (тварин, рослин).

зв'язок із соціальною відповідальністю: екоетика допомагає учням зрозуміти, що дії однієї людини можуть вплинути на благополуччя всієї громади; розвиток колективної відповідальності через спільні проєкти, спрямовані на збереження природи.

Методи впровадження екоетики в початкових класах

1. Інтеграція в навчальний процес

Уроки природознавства: обговорення правил поведінки на природі. Теми: «Як ми можемо допомогти природі?», «Чому потрібно берегти ліси?».

Літературні заняття: читання творів про природу (наприклад, Василя Сухомлинського). Написання казок чи віршів на екологічну тематику.

Математика: розрахунки на тему збереження ресурсів (наприклад, скільки води можна зекономити за місяць, якщо закрити кран).

2. Практичні заняття

Організація екологічних акцій: прибирання шкільного подвір'я, висадження дерев чи квітів, сортування сміття та проведення еко-ярмарків.

Проектна діяльність: створення макетів екологічних міст, виготовлення виробів із вторинних матеріалів.

3. Формування екологічної культури через гру

Екологічні квести: «Знайди, як зберегти природу».

Рольові ігри: «Я – еколог», «Рятуємо планету разом».

Настільні ігри: «Збережемо ліс», «Сортуємо сміття».

4. Позакласна робота

Екскурсії: Вивчення місцевої природи, відвідування екоцентрів.

Тематичні дні: День води, День чистоти, День Землі.

Шкільні екопроекти: Наприклад, створення зелених куточків у класах.

Роль учителя у впровадженні екоетики

- *особистий приклад*: учитель, який сортує сміття, заощаджує ресурси, поважає природу, стане прикладом для дітей.

- *розвиток емпатії*: виховання в учнів здатності відчувати себе частиною природи.

- *підтримка ініціатив*: заохочення дітей до пропозицій і реалізації екологічних ідей.

Очікувані результати впровадження екоетики

- *формування екологічно свідомої поведінки*: учні розуміють, чому важливо берегти природу, і дотримуються екологічних правил у повсякденному житті.

- *розвиток соціальної відповідальності*: діти відчують, що їхній внесок у збереження природи важливий для добробуту громади.

- *зростання колективної згуртованості*: спільні екологічні ініціативи об'єднують учнів навколо спільної мети.

Впровадження екоетики через освітній процес не лише розвиває любов до природи, але й допомагає формувати відповідальність за власні дії та їхній вплив на світ. Учні стають свідомими громадянами, здатними змінювати майбутнє на краще.

Перевірка розуміння та закріплення матеріалу лекції

Запам'ятовування

Назвіть основні принципи екоорієнтованого підходу у викладанні.

Що таке вторинна сировина? Наведіть приклади.

Розуміння

Поясніть, чому важливо впроваджувати екоорієнтовані підходи у навчання.

Застосування

Визначте, як можна інтегрувати тему «Чиста планета» у урок мистецтва.

Аналіз

Порівняйте, як використання природних матеріалів і вторинної сировини на уроках впливає на екологічну свідомість учнів.

Оцінювання

Оцініть ідею створення «зеленого класу» у школі. Які переваги та виклики це може принести?

Створення

Розробіть інтерактивну гру або квест на тему «Як я можу допомогти природі».

Запропонуйте екоорієнтовану ідею для виставки творчих робіт учнів у школі.

Література

1. Красовська О. О. Образотворче мистецтво з методикою викладання у початковій школі: навч. посібник. Львів: «Новий Світ2000», 2020. 292 с.
2. Малицька О. В. Образотворче мистецтво з методикою навчання: навч.-мет. посіб. для студ. вищ. пед. навч. закладів напрямів підготовки 6.010102 Початкова освіта. Бердянськ, 2016. 346 с.
3. Мистецтво: особливості викладання в початковій школі: навчально-методичний посібник / автор-уклад. В. П. Мартинова. Харків : Друкарня Мадрид, 2019. 111 с.
4. Паршук С. М. Образотворче мистецтво з методикою навчання: методичні рекомендації. 2020. 81 с.
5. Співаковський О.В., Петухова Л.Є., Коткова В.В. Інформаційно-комунікаційні технології в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів напряму підготовки «Початкова освіта». Херсон, 2011. 267 с.
6. Сучасні підходи до уроку образотворчого мистецтва: навч.-метод. посіб. для вчителів образотвор. мистецтва / Т. М. Артюшенко та ін.; за заг. ред. Л. В. Сєрих. 2-ге вид. Суми: НІКО, 2015. 110 с.
7. Типова освітня програма початкової освіти розроблена під керівництвом Р. Б. Шияна. URL: <https://nus.org.ua/news/opublikuvaly-typovi-osvitni-programy-dlya-1-2-klasiv-nush-dokumenty/> (дата звернення: 1.02.23).
8. Типова освітня програма розроблена під керівництвом О.Я. Савченко. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli> (дата звернення: 1.02.23).
9. Турчин Т. М. Методика навчання освітньої галузі «Мистецтво»: навч.-метод. посіб. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2021. 281 с.
10. Турчин Т.М. Педагогіка мистецтва: навчальний посібник. Чернігів: Десна Поліграф, 2015. 272 с.
11. Турчин Т.М. Початкова музична освіта: проблеми модернізації: монографія. Чернігів: ПАТ «ПВК Десна», 2013. 368 с.
12. Черкасов В.Ф. Теорія і методика музичної освіти: підручник Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. 528 с.
13. Шестобуз, О. С. Образотворче мистецтво з методикою викладання в початкових класах: навч. – метод. посіб. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2011. 140 с.

Інструктивно-методичні матеріали до практичних занять

Уважно ознайомтеся з темою та метою практичного заняття, що зазначені у плані.

Перегляньте теоретичний матеріал, запропонований викладачем (лекції, рекомендовану літературу).

Зверніть увагу на сучасні освітні стандарти (Державний стандарт початкової освіти) та їхнє застосування в технологічній і мистецькій галузях.

Опрацюйте педагогічні підходи, пов'язані з компетентнісним навчанням: інтегроване навчання, STEAM, проектно-дослідницька діяльність.

Розгляньте методи формування творчих здібностей у дітей молодшого шкільного віку (робота з матеріалами, техніками, інтерактивними технологіями).

Ознайомтеся з сучасними методами викладання: використання інноваційних технологій (цифрові інструменти, інтерактивні дошки, платформи для мистецької освіти).

Розробіть власний матеріал, наприклад: план-конспект уроку з елементами технологій та мистецтва; творче завдання, спрямоване на розвиток дрібної моторики, уяви, креативності (аплікації, ліплення, малювання).

Підготуйте всі необхідні матеріали для виконання завдань (папір, фарби, тканини, ножиці тощо).

Продумайте, як включити інтерактивні та цифрові інструменти у практичну діяльність. (наприклад, використання програм для створення анімацій чи малюнків).

Заздалегідь продумайте відповіді на можливі питання: Як вибрані методи сприяють розвитку ключових компетентностей? Яким чином інтеграція мистецтва й технологій може підвищити ефективність навчання? Підготуйте приклади з власного досвіду або спостережень під час практики.

Продумайте завдання, які відповідають віковим особливостям: доступність ігрової форми; використання різних типів навчальної діяльності (рухливі, інтерактивні, творчі).

Підготуйте завдання для групової роботи, які розвивають соціальні та комунікативні навички.

Ознайомтеся з методами формувального оцінювання у початковій школі.

Підготуйте інструменти оцінювання, які можна застосувати під час заняття (чек-листи, шаблони самооцінки, творчі портфоліо).

Заздалегідь подумайте над тим, як ви оціните власну роботу: Що вдалося реалізувати? Що можна вдосконалити?

Практичне заняття № 1

Предметно-інтегративний підхід до уроків мистецтва і трудового навчання в початковій школі

Мета: формувати у майбутніх учителів початкових класів професійні компетентності для впровадження предметно-інтегративного підходу в мистецькій і технологічній освіті, забезпечуючи цілісний розвиток учнів. Розвивати вміння планувати та реалізовувати інтегровані уроки, що поєднують мистецькі (музика, образотворче мистецтво) і технологічні (трудове навчання) аспекти, відповідно до Державного стандарту початкової освіти.

Методичні рекомендації для підготовки до практичного заняття:

Ознайомтеся з теоретичною основою інтеграції.

Дослідіть, як мистецтво і трудове навчання взаємодоповнюють одне одного.

Перегляньте програми з мистецтва та трудового навчання для початкових класів.

Зверніть увагу на теми, які можна інтегрувати.

Виділіть загальні навчальні цілі та очікувані результати.

План

1. Особливості педагогічних технологій та їх реалізація в освітніх галузях «Технології» та «Мистецтво» в початковій школі.

2. Сутність та зміст предметно-інтегративного підходу до технологічної та мистецької освіти.

3. Специфіка художньо-педагогічних технологій на уроках мистецтва та трудового навчання в сучасній початковій школі.

4. Особливості інтегративного підходу до викладання мистецької освітньої галузі в початковій школі.

5. Методологічна основа мистецької освіти.

6. Сучасні проблеми розвитку мистецької освіти.

Завдання до заняття

Огляд чинних програм та підручників, які реалізують зміст технологічної та мистецької освітніх галузей в початковій школі.

Аналіз орієнтовного календарного планування уроків мистецтва та «Дизайну і технологій».

Опрацювати низку нормативних документів, які регулюють освітній процес у початковій школі в Україні.

Державний стандарт початкової освіти У документі визначено основні засади навчання в початковій школі, зокрема акцент на інтегрованому підході, формування міжпредметних компетентностей, розвиток творчого мислення та ключових компетентностей учнів.

Типові освітні програми початкової освіти, які містять інтегровані курси (наприклад, «Я досліджую світ»), що є основою для предметно-інтегративного навчання.

Концепція Нової української школи (НУШ), яка визначає стратегічні напрями модернізації початкової освіти, включаючи впровадження інтегрованого навчання в мистецькій і технологічній сферах.

Методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу в початкових класах (за НУШ), які містять поради щодо реалізації інтегрованого навчання, використання проектної діяльності та залучення учнів до міждисциплінарних завдань.

Література

1. Ботюк О.Ф. Конструювання з паперу методом орігамі: навч. посібник. Т.: Богдан, 2018. 64 с.
2. Гільберг Т. Г. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: технологічна освіта у початковій школі»: для пед. працівників. Київ: Генеза, 2021. 160 с.
3. Гра по-новому, навчання по-іншому: методичний посібник / Упорядник О.Рома. The LEGO Foundation, 2018. 44 с.
4. Жлудько В. М. Трудове навчання з практикумом: навчально-методичний посібник для студентів спеціальності 013 «Початкова освіта». Чернігів: ЧНТУ, 2016. 88 с.
5. Карлессі М.А. Нові ідеї виробів з бісеру. Харків: Вид-во «Ранок», 2017. 79 с.
6. Методика трудового навчання: проектно технологічний підхід: навч. посіб. / заг. ред. О.М. Коберник, В.К. Сидоренко. Умань: СПД Жовтий, 2019. 216 с.
7. Огієнко Д.П. Використання інтерактивних технологій кооперативного навчання у процесі трудової підготовки молодших школярів. *Збірник науково-практичного семінару «Регіональні особливості модернізації дошкільної та початкової освіти»* Чернігів: ЧПО, 2018. С. 84-88.
8. Оршанський Л. До проблеми технологічної підготовки школярів у сучасних умовах. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2020. №3. С.6-9.

Практичне заняття № 2

Концепція сучасного уроку мистецтва і трудового навчання в початковій школі

Мета: формувати у майбутніх учителів початкових класів розуміння концепції сучасного уроку мистецтва і трудового навчання, його структури, методів та засобів реалізації, орієнтованих на всебічний розвиток учнів. Розвивати здатність до проектування уроків, що відповідають сучасним освітнім тенденціям, зокрема інтегративному, компетентнісному та діяльнісному підходам.

Методичні рекомендації для підготовки до практичного заняття:

Студенти мають зрозуміти основні характеристики сучасного уроку: *компетентнісний підхід* – орієнтація на формування життєвих компетентностей; *інтеграція* – поєднання знань і навичок із різних дисциплін для формування цілісного світогляду учнів; *учень у центрі*: акцент на індивідуальному підході, розвиток творчості та критичного мислення; *практична спрямованість*: застосування знань у реальних ситуаціях; *цифровізація*: використання сучасних технологій у навчальному процесі.

Під час підготовки до практичного заняття студенти повинні врахувати типову структуру уроку: *мотивація*: виклик інтересу через інтригуюче запитання, відео або проблемну ситуацію; *актуалізація знань*: коротке повторення матеріалу для плавного переходу до теми уроку; *оголошення теми і мети уроку*: формулювання у зрозумілій для учнів формі; *основна частина*: вивчення нового матеріалу через практичну діяльність, інтерактивні методи, групову чи індивідуальну роботу; *рефлексія*: обговорення результатів уроку, що вдалося, які знання і вміння були отримані; *домашнє завдання*: творче, інтегроване, що дозволяє застосувати отримані знання на практиці.

План

1. Сучасний урок у контексті НУШ.
2. Завдання, які стоять перед уроками мистецтва і трудового навчання у ХХІ-му столітті.
3. Як уроки мистецтва і трудового навчання сприяють формуванню ключових компетентностей учнів (креативність, підприємливість, самовираження)
4. Сучасні педагогічні методи та підходи на уроках мистецтва і трудового навчання (проєктна діяльність, інтегроване навчання, метод кейсів та проблемно-орієнтоване навчання)
5. Дизайн сучасного уроку мистецтва чи трудового навчання (Вступна частина: мотивація та постановка завдання; Основна частина: демонстрація, експерименти, творчі завдання; Підсумок: рефлексія, презентація робіт учнів)
6. Виклики та можливості сучасного уроку мистецтва і трудового навчання (обмеження ресурсів, недостатній час тощо)

Завдання до заняття

Підберіть приклади сучасних уроків, які успішно поєднують творчість і практичність.

Презентуйте досвід інших шкіл або країн у викладанні мистецтва і трудового навчання

Література

1. Возняк І.І., Гордієнко Т.В. Використання методу проєктів у підготовці майбутніх учителів початкової школи під час вивчення курсу «Сучасні підходи до навчання технологічної та мистецької освітньої галузі в початковій школі». *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя*. 2024. №1. С. 77-87.

2. Красовська О. О. Образотворче мистецтво з методикою викладання у початковій школі: навч. посібник. Львів: «Новий Світ2000», 2020. 292 с.

3. Малицька О. В. Образотворче мистецтво з методикою навчання: навч.-мет. посіб. для студ. вищ. пед. навч. закладів напрямів підготовки 6.010102 Початкова освіта. Бердянськ, 2016. 346 с.

4. Мистецтво: особливості викладання в початковій школі: навчально-методичний посібник / автор-уклад. В. П. Мартинова. Харків : Друкарня Мадрид, 2019. 111 с.

5. Паршук С. М. Образотворче мистецтво з методикою навчання: методичні рекомендації. 2020. 81 с.

6. Співаковський О.В., Петухова Л.Є., Коткова В.В. Інформаційно-комунікаційні технології в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів напряму підготовки «Початкова освіта». Херсон, 2011. 267 с.

7. Сучасні підходи до уроку образотворчого мистецтва: навч.-метод. посіб. для вчителів образотвор. мистецтва / Т. М. Артюшенко та ін.; за заг. ред. Л. В. Сєрих. 2-ге вид. Суми: НІКО, 2015. 110 с.

8. Типова освітня програма початкової освіти розроблена під керівництвом Р. Б. Шияна. URL: <https://nus.org.ua/news/opublikuvaly-typovi-osvitni-programy-dlya-1-2-klasiv-nush-dokumenty/> (дата звернення: 1.02.23).

9. Типова освітня програма розроблена під керівництвом О.Я. Савченко. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-rochatkovoyi-shkoli> (дата звернення: 1.02.23).

10. Турчин Т. М. Методика навчання освітньої галузі «Мистецтво»: навч.-метод. посіб. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2021. 281 с.

11. Турчин Т.М. Педагогіка мистецтва: навчальний посібник. Чернігів: Десна Поліграф, 2015. 272 с.

12. Турчин Т.М. Початкова музична освіта: проблеми модернізації: монографія. Чернігів: ПАТ «ПВК Десна», 2013. 368 с.

Практичне заняття № 3

Дизайнерське мислення молодших школярів як підхід до розв'язання проблем через творчість та експерименти

Мета: формувати у майбутніх учителів початкових класів розуміння сутності дизайнерського мислення як сучасного підходу до вирішення проблем через творчість, експерименти та інновації. Розвивати вміння застосовувати методики розвитку дизайнерського мислення у молодших школярів для формування їхніх креативних, критичних та практичних навичок.

Методичні рекомендації для підготовки до практичного заняття:

Студенти повинні ознайомитися з ключовими принципами дизайнерського мислення, яке є методом вирішення проблем через творчий підхід і співпрацю.

Вивчити, як ці етапи можуть бути адаптовані для роботи з молодшими школярами.

Ознайомитися з прикладами успішного використання дизайнерського мислення в освіті.

План

1. Поняття та сутність дизайнерського мислення
2. Особливості інтеграції дизайнерського мислення у навчальні предмети початкової школи.
3. Основні етапи дизайнерського мислення (емпатія, формулювання проблеми, генерація ідей, прототипування, тестування, практична вправа.)

Завдання до заняття

Презентуйте досвід інших шкіл або країн у впровадженні дизайнерського мислення в початковій школі.

Приклади застосування дизайнерського мислення на уроках технології в початковій школі.

Література

1. Ботюк О.Ф. Конструювання з паперу методом орігамі: навч. посібник. Т.: Богдан, 2018. 64 с.
2. Гільберг Т. Г. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: технологічна освіта у початковій школі»: для пед. працівників. Київ: Генеза, 2021. 160 с.
3. Гра по-новому, навчання по-іншому: методичний посібник / Упорядник О.Рома. The LEGO Foundation, 2018. 44 с.
4. Жлудько В. М. Трудове навчання з практикумом: навчально-методичний посібник для студентів спеціальності 013 «Початкова освіта». Чернігів: ЧНТУ, 2016. 88 с.
5. Карлессі М.А. Нові ідеї виробів з бісеру. Харків: Вид-во «Ранок», 2017. 79 с.

6. Методика трудового навчання: проектно технологічний підхід: навч. посіб. / заг. ред. О.М. Коберник, В.К. Сидоренко. Умань: СПД Жовтий, 2019. 216 с.
7. Огієнко Д.П. Використання інтерактивних технологій кооперативного навчання у процесі трудової підготовки молодших школярів. *Збірник науково-практичного семінару «Регіональні особливості модернізації дошкільної та початкової освіти»* Чернігів: ЧПО, 2018. С. 84-88.
8. Оршанський Л. До проблеми технологічної підготовки школярів у сучасних умовах. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2020. №3. С.6-9.

Практичне заняття № 4

Організація партнерської співпраці учнів початкової школи при вивченні технологічної та мистецької освітніх галузей

Мета: формування у майбутніх учителів початкових класів професійних компетентностей, необхідних для організації ефективної партнерської співпраці учнів під час вивчення технологічної та мистецької освітніх галузей. Зокрема: розвивати вміння планувати і проводити інтерактивні заняття з використанням групових та парних форм роботи; забезпечувати інтеграцію технологічної та мистецької складових у спільну діяльність учнів; сприяти формуванню комунікативних навичок і взаємодії у молодших школярів; використовувати сучасні методи і ресурси для організації спільної творчої діяльності; аналізувати педагогічні ситуації та вирішувати проблеми, пов'язані з міжособистісною взаємодією учнів у процесі навчання.

Методичні рекомендації для підготовки до практичного заняття:

Вивчити принципи організації співпраці: рівність ролей, активне слухання, повага до думки інших.

Ознайомитися з техніками фасилітації групових процесів у початковій школі.

Молодші школярі можуть швидко втрачати увагу, тому важливо розподіляти завдання на короткі етапи.

План

1. Концепція партнерської співпраці в освітньому процесі
2. Принципи успішної співпраці між учнями (взаємоповага, підтримка, спільна відповідальність).
3. Психолого-педагогічні основи співпраці
4. Приклади технологічних платформ для спільного виконання завдань.
5. Переваги та виклики партнерської співпраці
6. Особливості співпраці в технологічній освітній галузі
7. Спільна творчість як засіб формування командних навичок та взаємодії в групі.

Завдання до заняття

Організувати партнерську співпрацю під час виконання практичних завдань (моделювання, робота з конструктором, спільне створення проектів).

Продемонструвати приклади використання сучасних інструментів для колаборації (наприклад, онлайн-платформи, конструктори Lego Education).

Організувати спільну роботу над творчими проектами (малюнки, театральні постановки, колективні виставки).

Література

1. Ботюк О.Ф. Конструювання з паперу методом орігамі: навч. посібник. Т.: Богдан, 2018. 64 с.

2. Гільберг Т. Г. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: технологічна освіта у початковій школі»: для пед. працівників. Київ: Генеза, 2021. 160 с.
3. Гра по-новому, навчання по-іншому: методичний посібник / Упорядник О.Рома. The LEGO Foundation, 2018. 44 с.
4. Жлудько В. М. Трудове навчання з практикумом: навчально-методичний посібник для студентів спеціальності 013 «Початкова освіта». Чернігів: ЧНТУ, 2016. 88 с.
5. Карлессі М.А. Нові ідеї виробів з бісеру. Харків: Вид-во «Ранок», 2017. 79 с.
6. Методика трудового навчання: проектно технологічний підхід: навч. посіб. / заг. ред. О.М. Коберник, В.К. Сидоренко. Умань: СПД Жовтий, 2019. 216 с.
7. Огієнко Д.П. Використання інтерактивних технологій кооперативного навчання у процесі трудової підготовки молодших школярів. *Збірник науково-практичного семінару «Регіональні особливості модернізації дошкільної та початкової освіти»* Чернігів: ЧПО, 2018. С. 84-88.
8. Оршанський Л. До проблеми технологічної підготовки школярів у сучасних умовах. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2020. №3. С.6-9.

Практичне заняття № 5

Оцінювання на інтегрованих уроках мистецтва і трудового навчання в НУШ

Мета: сформувати у майбутніх учителів початкових класів знання, уміння та навички, необхідні для ефективного оцінювання результатів навчальної діяльності учнів на уроках мистецтва і трудового навчання відповідно до сучасних освітніх вимог; ознайомити з принципами, підходами та критеріями оцінювання в мистецькій та технологічній освітніх галузях; навчити розробляти об'єктивні, прозорі та зрозумілі для учнів критерії оцінювання творчих та практичних завдань; сприяти розвитку вмінь надавати конструктивний зворотний зв'язок для підтримки учнів у процесі навчання; продемонструвати використання різноманітних форм оцінювання (формувальне, підсумкове, самооцінка, взаємооцінка); розвинути здатність адаптувати оцінювання до індивідуальних особливостей і потреб учнів.

Методичні рекомендації для підготовки до практичного заняття:

Перед підготовкою до заняття студенти повинні зрозуміти принципи оцінювання в НУШ (формувальне оцінювання як основний акцент, орієнтація на прогрес кожного учня, а не лише на кінцевий результат, зворотний зв'язок, який надихає учнів та мету оцінювання на інтегрованих уроках – оцінювання не лише знань і навичок, а й творчого мислення, уміння працювати в команді, самостійності у виконанні завдань.

План

1. Поняття формуального та підсумкового оцінювання, їх відмінності та ролі в освітньому процесі.
2. Впровадження концепції «Безоцінкового навчання» в молодших класах, яка фокусується на підтримці розвитку учня без традиційних оцінок. Основні функції оцінювання, такі як моніторинг навчального прогресу, виявлення сильних і слабких сторін учня, формування зворотного зв'язку.
3. Психологічний вплив оцінювання на дітей молодшого шкільного віку, роль позитивного підкріплення для підвищення мотивації до навчання.
4. Ключові компетентності, закладені в Державному стандарті початкової освіти України, та критерії оцінювання. Розробка критеріїв оцінювання для кожної з компетентностей (наприклад, комунікаційні, творчі, математичні, соціальні).
5. Навчання дітей оцінювати власні успіхи, ставити особисті цілі, аналізувати результати своєї роботи.
6. Портфоліо як засіб документування і демонстрації особистих досягнень учнів за певний період.

Завдання до заняття

Підготувати індивідуальні картки спостереження, портфоліо, щоденників успіху, творчих проєктів.

Продемонструвати приклади використання схеми кольорів, смайликів, символів та індивідуальних відміток для відображення досягнень і прогресу.

розробити методики взаємооцінювання, коли учні оцінюють роботи однокласників, що допомагає формувати навички критичного мислення і поваги до інших.

продемонструвати використання інтерактивних інструментів, таких як Kahoot або Quizlet, для залучення учнів у процес оцінювання через гру.

розробити індивідуальні завдання та адаптовані методи оцінювання для дітей з різними навчальними потребами.

Студентам слід розробити чіткі критерії для оцінювання діяльності учнів:

Творчість і оригінальність ідеї (Як учень підходить до завдання? Чи є робота креативною?)

Практичні навички (Наскільки акуратно виконано виріб? Чи відповідає результат технічним вимогам?)

Співпраця: (Як учень працював у групі? Чи вмів слухати інших і допомагати?)

Естетичність роботи (Гармонія кольорів, форм, композиції.)

Рефлексія (Як учень оцінює власну роботу? Що б він покращив у своєму виробі?)

Приклад критеріїв (у балах):

Творчий підхід: 5 балів.

Якість виконання: 5 балів.

Уміння співпрацювати: 5 балів.

Загальний вигляд роботи: 5 балів.

Література

1. Ботюк О.Ф. Конструювання з паперу методом орігамі: навч. посібник. Т.: Богдан, 2018. 64 с.

2. Гільберг Т. Г. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: технологічна освіта у початковій школі»: для пед. працівників. Київ: Генеза, 2021. 160 с.

3. Гра по-новому, навчання по-іншому: методичний посібник / Упорядник О.Рома. The LEGO Foundation, 2018. 44 с.

4. Жлудько В. М. Трудове навчання з практикумом: навчально-методичний посібник для студентів спеціальності 013 «Початкова освіта». Чернігів: ЧНТУ, 2016. 88 с.

5. Карлессі М.А. Нові ідеї виробів з бісеру. Харків: Вид-во «Ранок», 2017. 79 с.

6. Методика трудового навчання: проектно технологічний підхід: навч. посіб. / заг. ред. О.М. Коберник, В.К. Сидоренко. Умань: СПД Жовтий, 2019. 216 с.

7. Огієнко Д.П. Використання інтерактивних технологій кооперативного навчання у процесі трудової підготовки молодших школярів. *Збірник науково-практичного семінару «Регіональні особливості модернізації дошкільної та початкової освіти»* Чернігів: ЧПО, 2018. С. 84-88.

8. Оршанський Л. До проблеми технологічної підготовки школярів у сучасних умовах. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2020. №3. С.6-9.

Методичні рекомендації для підготовки до лабораторних занять

Уважно ознайомтеся з темою лабораторного заняття та його метою. Переконайтеся, що ви розумієте, які компетентності та практичні навички потрібно засвоїти.

Розгляньте теоретичний матеріал, пов'язаний з лабораторною роботою (лекційний конспект, рекомендована література, державні стандарти освіти).

Дослідіть, які сучасні методи і підходи використовуються в мистецькій і технологічній освітній галузі.

Підготуйтеся до роботи з конкретними інструментами чи обладнанням, якщо це передбачено завданням.

Сформуйте поетапний план роботи:

Що потрібно зробити спочатку (підготовка матеріалів, налаштування інструментів)?

Як організувати виконання основного завдання?

Які підсумкові результати слід отримати?

Заздалегідь підготуйте всі необхідні матеріали та інструменти, які будуть потрібні на лабораторному занятті.

Ознайомтеся з технікою безпеки при роботі з матеріалами та обладнанням.

Перегляньте приклади виконання завдання, якщо це можливо. Зверніть увагу на ключові етапи виконання роботи.

Якщо завдання передбачає творчий підхід, продумайте кілька ідей, які ви могли б реалізувати.

Заздалегідь потренуйтеся виконувати певні технічні операції, якщо вони для вас нові (наприклад, робота з глиною чи створення аплікації).

Продумайте, як ви можете інтегрувати теоретичні знання в практичну роботу

Сформулюйте запитання для самоперевірки:

Чи вдалося досягти поставленої мети лабораторної роботи?

Як отриманий результат можна застосувати в практиці початкової школи?

Підготуйтеся представити виконану роботу, аргументуючи вибір матеріалів, технік і підходів.

Наприкінці лабораторного заняття вам може бути потрібно зробити короткий аналіз:

Що вдалося виконати, а що потребує вдосконалення?

Як отримані навички можуть допомогти у викладанні технологічної і мистецької галузей?

Лабораторне заняття № 1

Зміна формату уроків мистецтва і трудового навчання в початковій школі за допомогою ІКТ

Мета: сформувати у майбутніх учителів початкових класів практичні уміння та навички використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для зміни формату уроків мистецтва і трудового навчання, з метою підвищення їхньої інтерактивності, ефективності та мотиваційної привабливості для учнів; ознайомити з сучасними цифровими інструментами та платформами, що сприяють організації інтерактивних уроків мистецтва і трудового навчання; навчити інтегрувати мультимедійні засоби (відео, анімації, інтерактивні презентації) в освітній процес; розвивати вміння створювати цифрові творчі завдання для учнів, наприклад, інтерактивні інструкції, проекти або віртуальні виставки; формувати навички організації дистанційної або змішаної форми навчання в мистецькій та технологічній освітніх галузях.

План

Програмне забезпечення для художньої та технічної творчості (Paint 3D, Tinkercad).

Використання відеоуроків та анімації для пояснення складних тем.

Онлайн-платформи для навчання та спільної творчості:

обміну матеріалами, проведення завдань та відстеження прогресу учнів.

- Padlet, Jamboard – для створення колективних дошок, на яких учні можуть додавати ідеї, зображення та замітки.

Canva, Adobe Spark, Pixlr – для створення графіки, постерів, колажів, які можуть використовуватися для уроків образотворчого мистецтва та дизайну.

- Krita, GIMP – безкоштовні графічні редактори для цифрового живопису та ілюстрацій.

- Animaker, Powtoon, Toontastic – інструменти для створення анімацій, які можуть використовуватися для проектів з мультимедійного мистецтва.

- WeVideo, iMovie, Adobe Premiere Rush – для створення відео з простими функціями редагування, ідеально підходять для учнів початкової школи.

- Tinkercad, SketchUp – інтуїтивно зрозумілі платформи для 3D-моделювання, зручні для використання в початковій школі.

- Blender – більш просунуте програмне забезпечення для 3D-моделювання, яке можна використовувати для вивчення основ анімації та скульптури.

- Book Creator – для створення цифрових книг, які учні можуть використовувати для розповіді історій або демонстрації своїх проектів.

- Kahoot, Quizizz, Mentimeter – для інтерактивного опитування та вікторин, що роблять процес оцінювання цікавим і стимулюють змагальний дух.

- Nearpod, Socrative – інструменти для створення інтерактивних завдань та оцінювання прогресу учнів у реальному часі.

- Soundtrap, GarageBand – платформи для створення та редагування музичних проектів, що дозволяють учням експериментувати з музикою.

- Audacity – безкоштовне програмне забезпечення для редагування аудіо, яке можна використовувати для створення подкастів, аудіоісторій чи музичних проєктів.
- Google Expeditions, CoSpaces Edu – платформи для вивчення мистецтва та технологій за допомогою віртуальних екскурсій та створення власних VR/AR проєктів.
- QuiverVision – додаток для AR-розфарбовок, де учні можуть «оживляти» свої малюнки.
- Procreate (для iPad), ArtRage – популярні програми для цифрового малювання, що дозволяють учням експериментувати з різними техніками малювання і живопису.
- AutoDraw – онлайн-інструмент від Google, який допомагає створювати малюнки за допомогою підказок і штучного інтелекту.
- ClassDojo – платформа для відстеження успіхів учнів, заохочення участі та спільного обговорення результатів.
- Flipgrid – інструмент, що дозволяє учням ділитися своїми творчими роботами у форматі відео та обговорювати роботи однокласників.
- Scratch, Code.org – інструменти для розвитку навичок програмування і логічного мислення, які також можуть використовуватися для створення анімацій і простих ігор.

Завдання до заняття:

1. За календарним плануванням обрати тему уроку та скласти конспект уроку з використання ІКТ.
2. Підготувати завдання зі створення учнями малюнка у графічному редакторі Tux Paint. Розробити інструкційну карту для пояснення послідовності виконання завдання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Возняк І.І., Гордієнко Т.В. Використання методу проєктів у підготовці майбутніх учителів початкової школи під час вивчення курсу «Сучасні підходи до навчання технологічної та мистецької освітньої галузі в початковій школі». *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя*. 2024. №1. С. 77-87.
2. Ботюк О.Ф. Конструювання з паперу методом орігамі: навч. посібник. Т.: Богдан, 2018. 64 с.
3. Гільберг Т. Г. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: технологічна освіта у початковій школі»: для пед. працівників. Київ: Генеза, 2021. 160 с.
4. Гра по-новому, навчання по-іншому: методичний посібник / Упорядник О.Рома. The LEGO Foundation, 2018. 44 с.
5. Жлудько В. М. Трудове навчання з практикумом: навчально-методичний посібник для студентів спеціальності 013 «Початкова освіта». Чернігів: ЧНТУ, 2016. 88 с.
6. Карлессі М.А. Нові ідеї виробів з бісеру. Харків: Вид-во «Ранок», 2017. 79 с.
7. Методика трудового навчання: проектно технологічний підхід: навч. посіб. / заг. ред. О.М. Коберник, В.К. Сидоренко. Умань: СПД Жовтий, 2019. 216 с.

8. Огієнко Д.П. Використання інтерактивних технологій кооперативного навчання у процесі трудової підготовки молодших школярів. *Збірник науково-практичного семінару «Регіональні особливості модернізації дошкільної та початкової освіти»* Чернігів: ЧПО, 2018. С. 84-88.

9. Оршанський Л. До проблеми технологічної підготовки школярів у сучасних умовах. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2020. №3. С.6-9.

Лабораторне заняття № 2

Особливості вивчення традиційних та інноваційних художніх технік в сучасній початковій школі

Мета: сформувати у майбутніх учителів початкових класів практичні знання, уміння та навички з організації навчального процесу, спрямованого на вивчення традиційних та інноваційних художніх технік, з урахуванням сучасних підходів до викладання мистецтва в початковій школі; ознайомити з різноманіттям традиційних художніх технік (акварель, гуаш, аплікація, ліплення тощо) та їх значенням у формуванні базових мистецьких навичок у молодших школярів; навчити використовувати інноваційні художні техніки (малювання 3D-ручками, колаж із цифрових матеріалів, робота з інтерактивними програмами для творчості); продемонструвати інтеграцію традиційних і новітніх технік у навчальний процес для стимулювання творчого мислення учнів; розвивати вміння адаптувати художні техніки до вікових особливостей учнів, враховуючи їхні інтереси та можливості.

План

1. Сутність поняття техніка в образотворчій діяльності.
2. Традиційні техніки малювання як засіб навчання образотворчого мистецтва в сучасній початковій школі. Класифікація традиційних художніх технік образотворчого мистецтва.
3. Особливості використання нетрадиційних технік малювання на уроках образотворчого мистецтва за новою програмою.
4. Класифікація нетрадиційних матеріалів для організації та проведення занять з образотворчого мистецтва та трудового навчання.

Завдання до заняття:

Підготувати і повести заняття з нетрадиційної творчості:

1. «Осінні листочки» (штампування природними матеріалами, пальчиковий живопис).
2. «Вітамінний сад» (овочеve штампування).
3. «Казковий ліс» (крапкографія).
4. «Квітковий сад» (малювання пальцями та ватяними паличками).
5. «Мій будинок мрії» (квілінг та колаж).

Методичні рекомендації до заняття

Методика вивчення елементів нетрадиційних технік ручної праці та малювання в початковій школі спрямована на розвиток творчих здібностей, дрібної моторики та креативного мислення учнів. Вона дає змогу дітям експериментувати з матеріалами, кольорами та формами, що стимулює їхню уяву і спонукає до самовираження. *Приклади:* малювання пальчиками, техніка об'ємного ліплення з паперу, квілінг, колаж, малювання ватяними паличками, ниткове малювання, штампування овочами та інші.

Практична частина: учням надається можливість побачити приклади робіт, виконаних у цих техніках, і пояснюється, як вони створюються.

Етап демонстрації матеріалів та інструментів. Мета: показати різні інструменти та матеріали, з якими будуть працювати учні, пояснити, як їх використовувати безпечно та ефективно.

Практика: демонстрація роботи з різними матеріалами (наприклад, фарби, нитки, природні матеріали, кольоровий папір, клей) та інструментами (ножиці, пензлі, штампи).

Результат: учні дізнаються про особливості кожного матеріалу, що допоможе їм самостійно вибрати найбільш підходящі для певних завдань.

Послідовність виконання роботи та етапи створення твору:

Етап планування: Перед кожним заняттям вчитель розповідає та показує послідовність виконання роботи, це може бути створення ескізу, вибір кольорової гами, планування композиції.

Етап виконання: Під час виконання роботи учні використовують запропоновані нетрадиційні техніки. Важливо давати свободу для експериментів, щоб діти могли випробувати свої ідеї.

Етап корекції: Вчитель заохочує до вдосконалення роботи, пояснює, як можна покращити чи змінити певні елементи, щоб створити кращий естетичний ефект.

ЛІТЕРАТУРА

1. Возняк І.І., Гордієнко Т.В. Використання методу проєктів у підготовці майбутніх учителів початкової школи під час вивчення курсу «Сучасні підходи до навчання технологічної та мистецької освітньої галузі в початковій школі». *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя.* 2024. №1. С. 77-87.

2. Ботюк О.Ф. Конструювання з паперу методом орігамі: навч. посібник. Т.: Богдан, 2018. 64 с.

3. Гільберг Т. Г. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: технологічна освіта у початковій школі»: для пед. працівників. Київ: Генеза, 2021. 160 с.

4. Гра по-новому, навчання по-іншому: методичний посібник / Упорядник О.Рома. The LEGO Foundation, 2018. 44 с.

5. Жлудько В. М. Трудове навчання з практикумом: навчально-методичний посібник для студентів спеціальності 013 «Початкова освіта». Чернігів: ЧНТУ, 2016. 88 с.

6. Карлессі М.А. Нові ідеї виробів з бісеру. Харків: Вид-во «Ранок», 2017. 79 с.

7. Методика трудового навчання: проєктно технологічний підхід: навч. посіб. / заг. ред. О.М. Коберник, В.К. Сидоренко. Умань: СПД Жовтий, 2019. 216 с.

8. Огієнко Д.П. Використання інтерактивних технологій кооперативного навчання у процесі трудової підготовки молодших школярів. *Збірник науково-практичного семінару «Регіональні особливості модернізації дошкільної та початкової освіти»* Чернігів: ЧПО, 2018. С. 84-88.

9. Оршанський Л. До проблеми технологічної підготовки школярів у сучасних умовах. *Трудова підготовка в закладах освіти.* 2020. №3. С.6-9.

Лабораторне заняття № 3

Методика вивчення декоративно-прикладного мистецтва в початковій школі

Мета: формувати у майбутніх учителів початкових класів професійні компетентності щодо методики викладання декоративно-прикладного мистецтва, забезпечуючи розвиток естетичного смаку, творчих здібностей та практичних навичок молодших школярів. Ознайомити студентів з теоретичними засадами, методами та прийомами організації уроків, спрямованих на інтеграцію національних культурних традицій у навчальний процес.

План

1. Сутність та значення декоративно-прикладного мистецтва: роль у формуванні естетичної свідомості та творчих здібностей молодших школярів.
2. Види декоративно-прикладного мистецтва та їх особливості: українська народна вишивка, ткацтво, писанкарство, гончарство, декоративний розпис (наприклад, петриківський), витинанка.
3. Національно-культурна складова декоративно-прикладного мистецтва: інтеграція знань про українські народні традиції та звичаї в навчальний процес.
4. Психолого-педагогічні особливості сприйняття декоративно-прикладного мистецтва молодшими школярами: як діти розуміють і засвоюють естетичну цінність мистецьких виробів.
5. Розвиток моторики та координації у процесі виконання творчих завдань: користь практичної діяльності для дітей.

Завдання до заняття

Розробити приклади застосування проектного підходу у вивченні декоративно-прикладного мистецтва: створення учнівських робіт, наприклад, власної витинанки, декоративного розпису чи аплікації з використанням народних мотивів.

Запропонувати приклади інтеграції декоративно-прикладного мистецтва з іншими предметами: як об'єднати уроки мистецтва з літературою, історією, трудовим навчанням для поглиблення знань учнів.

Продемонструвати сучасні підходи до вивчення ДПМ у початковій школі: використання цифрових технологій, віртуальних екскурсій до музеїв, відеоуроків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Возняк І.І., Гордієнко Т.В. Використання методу проектів у підготовці майбутніх учителів початкової школи під час вивчення курсу «Сучасні підходи до навчання технологічної та мистецької освітньої галузі в початковій школі». *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя*. 2024. №1. С. 77-87.
2. Ботюк О.Ф. Конструювання з паперу методом орігамі: навч. посібник. Т.: Богдан, 2018. 64 с.

3. Гільберг Т. Г. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: технологічна освіта у початковій школі»: для пед. працівників. Київ: Генеза, 2021. 160 с.
4. Гра по-новому, навчання по-іншому: методичний посібник / Упорядник О.Рома. The LEGO Foundation, 2018. 44 с.
5. Жлудько В. М. Трудове навчання з практикумом: навчально-методичний посібник для студентів спеціальності 013 «Початкова освіта». Чернігів: ЧНТУ, 2016. 88 с.
6. Карлессі М.А. Нові ідеї виробів з бісеру. Харків: Вид-во «Ранок», 2017. 79 с.
7. Методика трудового навчання: проектно технологічний підхід: навч. посіб. / заг. ред. О.М. Коберник, В.К. Сидоренко. Умань: СПД Жовтий, 2019. 216 с.
8. Огієнко Д.П. Використання інтерактивних технологій кооперативного навчання у процесі трудової підготовки молодших школярів. *Збірник науково-практичного семінару «Регіональні особливості модернізації дошкільної та початкової освіти»* Чернігів: ЧПО, 2018. С. 84-88.
9. Оршанський Л. До проблеми технологічної підготовки школярів у сучасних умовах. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2020. №3. С.6-9.

Лабораторне заняття № 4 – 5

Проектно-технологічна діяльність учнів в процесі технологічної та мистецької освіти

Мета: формувати у майбутніх учителів початкових класів професійні компетентності щодо організації проектно-технологічної діяльності учнів у процесі технологічної та мистецької освіти. Ознайомити студентів з теоретичними основами, принципами та методами проектного підходу, а також розвивати вміння інтегрувати мистецькі й технологічні компоненти для створення умов розвитку творчих, технічних та соціальних навичок учнів.

План

1. Сутність та особливості проектно-технологічної діяльності: визначення, принципи та етапи.
2. Роль проектної діяльності у розвитку учнів початкової школи: вплив на формування ключових компетентностей, зокрема творчої, комунікативної, технологічної.
3. Міжпредметний підхід у проектній діяльності: як поєднання технологічної та мистецької складових сприяє комплексному навчанню.
4. Психолого-педагогічні основи організації проектної діяльності учнів: особливості роботи з молодшими школярами в умовах проектного навчання.
5. Види проектів у технологічній та мистецькій освіті: індивідуальні, групові, творчі, дослідницькі, соціальні.
6. Мейкерство як форма проектно-технологічної діяльності: роль творчої майстерності у навчанні через створення.
7. Зв'язок проектної діяльності з реальним життям: використання створених об'єктів у побуті, школі, громаді.

Завдання до заняття

розробіть інтегровані проекти: приклади тем, які об'єднують елементи мистецтва та технологій (наприклад, створення прикрас, витинанок, макетів, предметів побуту). Один проект реалізуйте на аудиторних заняттях

розробіть рекомендації по залученню учнів до практичної діяльності через створення проектів: організація майстерень, творчих конкурсів тощо.

запропонуйте способи проведення рефлексії в процесі проектної діяльності: аналіз учнями виконаної роботи, труднощів та досягнень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Возняк І.І., Гордієнко Т.В. Використання методу проектів у підготовці майбутніх учителів початкової школи під час вивчення курсу «Сучасні підходи до навчання технологічної та мистецької освітньої галузі в початковій школі». *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя*. 2024. №1. С. 77-87.

2. Ботюк О.Ф. Конструювання з паперу методом орігамі: навч. посібник. Т.: Богдан, 2018. 64 с.

3. Гільберг Т. Г. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: технологічна освіта у початковій школі»: для пед. працівників. Київ: Генеза, 2021. 160 с.
4. Гра по-новому, навчання по-іншому: методичний посібник / Упорядник О.Рома. The LEGO Foundation, 2018. 44 с.
5. Жлудько В. М. Трудове навчання з практикумом: навчально-методичний посібник для студентів спеціальності 013 «Початкова освіта». Чернігів: ЧНТУ, 2016. 88 с.
6. Карлессі М.А. Нові ідеї виробів з бісеру. Харків: Вид-во «Ранок», 2017. 79 с.
7. Методика трудового навчання: проектно технологічний підхід: навч. посіб. / заг. ред. О.М. Коберник, В.К. Сидоренко. Умань: СПД Жовтий, 2019. 216 с.
8. Огієнко Д.П. Використання інтерактивних технологій кооперативного навчання у процесі трудової підготовки молодших школярів. *Збірник науково-практичного семінару «Регіональні особливості модернізації дошкільної та початкової освіти»* Чернігів: ЧПО, 2018. С. 84-88.
9. Оршанський Л. До проблеми технологічної підготовки школярів у сучасних умовах. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2020. №3. С.6-9.

Лабораторне заняття № 6

Використання інтерактивних художньо-педагогічних технологій на уроках мистецтва і трудового навчання в початковій школі

Мета: формувати у майбутніх учителів початкових класів професійні компетентності щодо впровадження інтерактивних художньо-педагогічних технологій у процесі технологічної та мистецької освіти. Ознайомити студентів із сучасними інтерактивними методами і засобами навчання, спрямованими на активізацію творчої діяльності учнів, розвиток їхніх художніх, технічних і соціальних навичок. Розвивати вміння організовувати інтерактивні уроки з елементами мистецької творчості та технологічної діяльності. Сприяти розробці студентами власних інтерактивних завдань та проєктів, що інтегрують елементи мистецької і технологічної освіти.

План

1. Сутність інтерактивних художньо-педагогічних технологій: поняття, специфіка та педагогічні можливості.
2. Класифікація інтерактивних технологій у мистецькій та технологічній освіті: інтерактивні ігри, квести, майстер-класи, дизайн-мислення, методика «перевернутого класу».
3. Психолого-педагогічні основи використання інтерактивних технологій: як вони впливають на пізнавальну активність і творчий розвиток учнів.
4. Роль інтерактивних художньо-педагогічних технологій у формуванні ключових компетентностей: комунікація, креативність, колаборація, критичне мислення.
5. Методи фасилітації для творчих дискусій та проєктів.
6. Сучасні тренди в інтерактивних художньо-педагогічних технологіях: як слідкувати за новинками й адаптувати їх до навчального процесу.

Завдання до заняття:

- змодельовати застосування інтерактивних художніх технік: створення візуальних історій, колажів, інтерактивних картин, мультимедійних презентацій.
- розробити інтерактивний художній квест: як формувати цікаві завдання, пов'язані з мистецькими та технологічними темами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Возняк І.І., Гордієнко Т.В. Використання методу проєктів у підготовці майбутніх учителів початкової школи під час вивчення курсу «Сучасні підходи до навчання технологічної та мистецької освітньої галузі в початковій школі». *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя*. 2024. №1. С. 77-87.
2. Ботюк О.Ф. Конструювання з паперу методом орігамі: навч. посібник. Т.: Богдан, 2018. 64 с.
3. Гільберг Т. Г. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: технологічна освіта у початковій школі»: для пед. працівників. Київ: Генеза, 2021. 160 с.

4. Гра по-новому, навчання по-іншому: методичний посібник / Упорядник О.Рома. The LEGO Foundation, 2018. 44 с.
5. Жлудько В. М. Трудове навчання з практикумом: навчально-методичний посібник для студентів спеціальності 013 «Початкова освіта». Чернігів: ЧНТУ, 2016. 88 с.
6. Карлессі М.А. Нові ідеї виробів з бісеру. Харків: Вид-во «Ранок», 2017. 79 с.
7. Методика трудового навчання: проектно технологічний підхід: навч. посіб. / заг. ред. О.М. Коберник, В.К. Сидоренко. Умань: СПД Жовтий, 2019. 216 с.
8. Огієнко Д.П. Використання інтерактивних технологій кооперативного навчання у процесі трудової підготовки молодших школярів. *Збірник науково-практичного семінару «Регіональні особливості модернізації дошкільної та початкової освіти»* Чернігів: ЧПО, 2018. С. 84-88.
9. Оршанський Л. До проблеми технологічної підготовки школярів у сучасних умовах. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2020. №3. С.6-9.

Лабораторне заняття № 7

Методики формування soft skills на уроках трудового навчання та мистецтва в початковій школі

Мета: сформувати у майбутніх учителів початкових класів знання, вміння та практичні навички з використання методик формування soft skills (м'яких навичок) у процесі проведення уроків технологій та мистецтва, спрямованих на всебічний розвиток учнів; ознайомити з концепцією soft skills та їх роллю в сучасній освіті (критичне мислення, креативність, комунікація, командна робота, емоційний інтелект тощо); навчити застосовувати інтерактивні методики (групові проекти, проблемне навчання, мозковий штурм, ігрові техніки) для формування цих навичок у молодших школярів; розробити та впровадити навчальні завдання, що сприяють розвитку співпраці, творчого мислення та адаптивності.

План

1. Взаємозв'язок між формуванням soft skills та загальним розвитком особистості молодшого школяра.
2. Інтеграція soft skills у технологічну та мистецьку освітні галузі.
3. Роль творчих проектів у формуванні навичок співпраці, креативності та критичного мислення.
4. Використання групових проектів для формування навичок командної роботи та ефективної взаємодії.
5. Оцінка рівня сформованості soft skills у початковій школі

Завдання до заняття:

Приклади уроків, які поєднують розвиток технологічних і мистецьких компетентностей із формуванням soft skills.

Приклади впровадження STEAM-освіти (Science, Technology, Engineering, Art, Math) сприяє розвитку soft skills?

Підберіть методи сприяння розвитку комунікації, емоційного інтелекту, адаптивності?

Підберіть методи заохочення учнів до ініціативності та самостійного прийняття рішень у процесі виконання творчих завдань?

Розробіть диференційовані завдання для розвитку гнучкості мислення у різнорівневих групах

Запропонувати теми для творчих робіт, спрямовані на розвиток емоційного самовираження (наприклад, «Моє місце комфорту», «Як я бачу радість»).

Запропонувати теми для обговорення емоційного контексту творів мистецтва (музика, картини, скульптури) та розмірковування над емоціями, які вони викликають.

ЛІТЕРАТУРА

1. Возняк І.І., Гордієнко Т.В. Використання методу проектів у підготовці майбутніх учителів початкової школи під час вивчення курсу «Сучасні підходи

до навчання технологічної та мистецької освітньої галузі в початковій школі». *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя*. 2024. №1. С. 77-87.

2. Ботюк О.Ф. Конструювання з паперу методом орігамі: навч. посібник. Т.: Богдан, 2018. 64 с.

3. Гільберг Т. Г. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: технологічна освіта у початковій школі»: для пед. працівників. Київ: Генеза, 2021. 160 с.

4. Гра по-новому, навчання по-іншому: методичний посібник / Упорядник О.Рома. The LEGO Foundation, 2018. 44 с.

5. Жлудько В. М. Трудове навчання з практикумом: навчально-методичний посібник для студентів спеціальності 013 «Початкова освіта». Чернігів: ЧНТУ, 2016. 88 с.

6. Карлессі М.А. Нові ідеї виробів з бісеру. Харків: Вид-во «Ранок», 2017. 79 с.

7. Методика трудового навчання: проектно технологічний підхід: навч. посіб. / заг. ред. О.М. Коберник, В.К. Сидоренко. Умань: СПД Жовтий, 2019. 216 с.

8. Огієнко Д.П. Використання інтерактивних технологій кооперативного навчання у процесі трудової підготовки молодших школярів. *Збірник науково-практичного семінару «Регіональні особливості модернізації дошкільної та початкової освіти»* Чернігів: ЧПО, 2018. С. 84-88.

9. Оршанський Л. До проблеми технологічної підготовки школярів у сучасних умовах. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2020. №3. С.6-9.

Лабораторне заняття № 8

Використання ігрових технологій для реалізації завдань технологічної та мистецької освітньої галузі в початковій школі

Мета: сформувати у майбутніх учителів початкових класів знання, уміння та практичні навички використання ігрових технологій для реалізації завдань технологічної та мистецької освітніх галузей, спрямованих на розвиток креативності, мотивації та всебічного розвитку учнів; ознайомити з педагогічними особливостями ігрових технологій та їх роллю у початковій школі; навчити проектувати уроки технологій і мистецтва з використанням ігрових форм роботи (дидактичні, сюжетно-рольові, квестові, інтерактивні ігри тощо); розвивати вміння впроваджувати ігрові завдання для стимулювання творчого мислення та практичних навичок учнів; продемонструвати способи інтеграції ігор у навчальний процес для реалізації міждисциплінарного підходу; формувати здатність оцінювати ефективність ігрових методів з точки зору навчальних результатів, емоційного залучення та соціальної взаємодії учнів.

План

1. Сутність та види ігрових технологій. Значення й особливості використання ігрових технологій для реалізації завдань технологічної та мистецької освітніх галузей в початковій школі.
2. Структура дидактичної гри.
3. Ресурси для організації ігрового навчання.
4. Особливості планування уроків із використанням ігрових технологій.
5. Інтерактивні інструменти для ігрового навчання (конструктори, платформи Scratch, Lego Education).
6. Цифрові платформи та додатки для організації ігрового навчання.
7. Музично-дидактичні ігри на уроках мистецтва.
8. Особливості використання дидактичних ігор образотворчого змісту на уроках мистецтва.
9. Методика організації і проведення дидактичних ігор на уроках трудового навчання.

Завдання до заняття:

Здійсніть аналіз підручників НУШ з мистецтва в контексті використання завдань ігрового характеру.

Підберіть реальні приклади, інтеграції ігрових елементів до чинних навчальних програм, а також сучасні технології, які розширюють можливості для творчості та самореалізації учнів.

Розробити урок мистецтва з використанням ігрових технологій та урок з виготовлення поробки у супроводі ігродизайну.

ЛІТЕРАТУРА

1. Возняк І.І., Гордієнко Т.В. Використання методу проєктів у підготовці майбутніх учителів початкової школи під час вивчення курсу «Сучасні підходи до навчання технологічної та мистецької освітньої галузі в початковій школі». *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя*. 2024. №1. С. 77-87.
2. Ботюк О.Ф. Конструювання з паперу методом орігамі: навч. посібник. Т.: Богдан, 2018. 64 с.
3. Гільберг Т. Г. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: технологічна освіта у початковій школі»: для пед. працівників. Київ: Генеза, 2021. 160 с.
4. Гра по-новому, навчання по-іншому: методичний посібник / Упорядник О.Рома. The LEGO Foundation, 2018. 44 с.
5. Жлудько В. М. Трудове навчання з практикумом: навчально-методичний посібник для студентів спеціальності 013 «Початкова освіта». Чернігів: ЧНТУ, 2016. 88 с.
6. Карлессі М.А. Нові ідеї виробів з бісеру. Харків: Вид-во «Ранок», 2017. 79 с.
7. Методика трудового навчання: проектно технологічний підхід: навч. посіб. / заг. ред. О.М. Коберник, В.К. Сидоренко. Умань: СПД Жовтий, 2019. 216 с.
8. Огієнко Д.П. Використання інтерактивних технологій кооперативного навчання у процесі трудової підготовки молодших школярів. *Збірник науково-практичного семінару «Регіональні особливості модернізації дошкільної та початкової освіти»* Чернігів: ЧПО, 2018. С. 84-88.
9. Оршанський Л. До проблеми технологічної підготовки школярів у сучасних умовах. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2020. №3. С.6-9.

Лабораторне заняття № 9

Сучасні методики викладання мистецтва в початковій школі

Мета: сформувати у майбутніх учителів початкових класів знання, уміння та практичні навички застосування сучасних методик викладання мистецтва, орієнтованих на розвиток творчих здібностей, емоційного інтелекту та ключових компетентностей учнів початкової школи; ознайомити з сучасними педагогічними підходами до викладання мистецтва (компетентнісний, діяльнісний, інтегративний); навчити застосовувати інтерактивні та інноваційні методи навчання (метод проєктів, арт-терапевтичні техніки, мультимедійні презентації); розвивати вміння організовувати інтегровані уроки мистецтва, поєднуючи образотворче мистецтво, музику, театр і технології; формувати навички розробки творчих завдань, спрямованих на розвиток естетичного смаку та креативності учнів.

План

1. Вільне мистецтво як педагогічна методика
2. Імпровізація як мистецька методика
3. Арт-терапевтичні методи
4. Арт-терапія як частина інклюзивної освіти, використання мистецтва як терапевтичного інструменту для дітей з особливими потребами.

Практична частина

Завдання 1: «Створення імпровізаційного мистецького твору»

Мета: Розвинути у студентів креативне мислення, навчити інтегрувати імпровізацію у навчальний процес.

Інструкція:

Дайте студентам різні матеріали (олівці, фарби, фломастери, кольоровий папір, тканину, нитки тощо).

Поставте умову: протягом 10 хвилин створити імпровізований художній твір на тему «Моя емоція сьогодні».

Обговоріть з групою результати: як вони втілили емоцію та які методи імпровізації використовували.

Рефлексія: Як імпровізація може допомогти дітям виразити себе?

Завдання 2: «Арт-терапевтична вправа: Долонька настрою»

Мета: Навчити використовувати арт-терапію для розвитку емоційного інтелекту учнів.

Інструкція:

Кожен студент обводить свою долоньку на аркуші паперу.

У пальцях і долоні створюють малюнки або заповнюють простір кольорами, які відображають їхній настрій, бажання чи мрії.

Після завершення студенти діляться своїми роботами в групах, пояснюючи свої вибори.

Рефлексія: Як така вправа може допомогти учням справлятися зі стресом чи виявляти свої емоції?

Завдання 3: «Музика і малюнок»

Мета: Показати інтеграцію музичного супроводу у візуальне мистецтво.

Інструкція:

Увімкніть студентам різні музичні композиції (класична музика, джаз, електронна, етнічна).

Завдання: створити малюнок, натхненний почуттями, які викликає музика. Наприклад, лініями, кольорами або формами.

Студенти порівнюють роботи і обговорюють, як музика вплинула на їхнє сприйняття.

Рефлексія: Як таке завдання можна адаптувати для молодших школярів?

Завдання 4: «Арт-історія через малюнок»

Мета: Формувати вміння інтегрувати художню творчість у створення навчальних історій.

Інструкція:

Розділіть студентів на групи.

Завдання: придумати коротку казку або історію, яку можна візуалізувати у вигляді малюнка чи аплікації. Наприклад, «Пригоди фарбового дракона».

Виконують малюнки (кожен учасник створює свою частину історії).

Після завершення кожна група розповідає історію через свої ілюстрації.

Рефлексія: Як творчість допомагає дітям краще засвоювати матеріал?

Завдання 5: «Малювання із закритими очима»

Мета: Продемонструвати методики розкриття творчого потенціалу через вільне мистецтво.

Інструкція:

Дайте студентам аркуші паперу та маркери.

Завдання: створити малюнок із закритими очима, а потім уявити, що це за об'єкт, і доробити малюнок, додаючи деталі.

В обговоренні студенти пояснюють, як можна використовувати таку вправу для розвитку фантазії в дітей.

Рефлексія: Як вільне мистецтво знімає страх перед малюванням у дітей?

Завдання 6: «Арт-колаж для класної кімнати»

Мета: Навчити інтегрувати колективну творчість у роботу з дітьми.

Інструкція:

Розділіть студентів на групи. Завдання: створити великий колаж на тему «Дружба», «Зима», «Навчання».

Використовуйте різні матеріали: журнали, газети, тканини, кольоровий папір тощо.

Презентуйте роботи.

Рефлексія: Як колективна творчість сприяє згуртуванню дитячого колективу?

Завдання 7: «Арт-алфавіт»

Мета: Інтегрувати мистецькі методики у викладання інших предметів (граматика, читання).

Інструкція:

Завдання: кожен студент вибирає літеру алфавіту і створює ілюстрацію до неї (наприклад, «А» – це апельсин, «Б» – це бджола).

Після завершення роботи об'єднайте всі ілюстрації у великий арт-алфавіт.

Рефлексія: Як такий підхід допоможе інтегрувати мистецтво у навчання?

Завдання 8: «Арт-терапевтичний квест»

Мета: Стимулювати фантазію і спільну роботу через мистецтво.

Інструкція:

Розділіть студентів на групи. Кожній дайте завдання створити «мапу уявної країни» за допомогою малюнків, аплікацій, чи ліплення.

Мапа має включати: природні об'єкти, місця, де можна гратися, і «чарівні» елементи.

Студенти захищають свої роботи перед групою.

Рефлексія: Як такі творчі завдання допомагають дітям пізнавати світ?

Методичні рекомендації до заняття

Вільне мистецтво як педагогічна методика передбачає створення умов для самовираження без обмежень або строгих правил, дозволяючи дитині повністю відкритися через творчість. Воно орієнтоване на процес, а не на кінцевий результат.

Практика в початковій школі. Учням пропонують використовувати різні матеріали та техніки без тиску на дотримання шаблонів або встановлених стандартів. Наприклад, діти можуть самостійно вибирати кольори, форми, стилі, що сприяє формуванню їхньої індивідуальності та самостійного мислення.

Переваги: Методика вільного мистецтва допомагає дітям розвивати творче мислення, впевненість у власних силах і здатність експериментувати. Це також важливо для зниження тривожності, оскільки дитина не боїться «помилитися».

Техніка імпровізації як мистецька методика використовується для розвитку креативності та швидкої реакції на нові обставини. Вона спрямована на те, щоб учень міг вільно виражати свої ідеї та емоції у творчому процесі.

Практика в початковій школі: Імпровізація часто застосовується у формі театральних ігор, створення історій або спонтанного малюнку. Наприклад, учням пропонують розіграти сцену або придумати історію за картинкою, не готуючись наперед. Такий підхід особливо добре сприяє розвитку комунікативних навичок, емпатії та здатності працювати в команді.

Переваги: Імпровізаційні заняття допомагають дітям розвивати уяву, гнучкість мислення та здатність швидко адаптуватися до змін. Вони також вчаться діяти спонтанно, проявляти ініціативу і не боятися помилок.

Арт-терапія є особливою методикою, де мистецтво виступає як засіб емоційного і психічного розвитку. Вона спрямована на те, щоб діти могли через творчість виразити та усвідомити свої емоції і відчуття, що важливо для розвитку їхнього емоційного інтелекту.

Практика в початковій школі: Арт-терапевтичні методи можуть включати малювання, ліплення з глини або пластиліну, колажування та інші види творчості. Важливо, що такі заняття проводяться в безпечній атмосфері, де діти можуть вільно виражати свої почуття. Наприклад, учням можуть запропонувати створити малюнок, який відображає їхній настрій, або вигадати казку, що відображає їхній емоційний стан.

Переваги: Арт-терапія розвиває емоційну чутливість і здатність до саморегуляції, покращує настрій і знижує рівень стресу. Діти вчаться краще розуміти свої емоції та знаходити способи для їх вираження, що особливо важливо для гармонійного розвитку в початкових класах.

Застосування методик вільного мистецтва, імпровізації та арт-терапії в початковій школі сприяє формуванню у дітей креативності, емоційного інтелекту і самовираження. Ці методи допомагають дітям розвивати індивідуальність, покращують їхні комунікативні навички і вміння працювати в колективі.

Лабораторне заняття № 10

Навчання через досвід (Experiential Learning) на уроках трудового навчання і мистецтва в початковій школі

Мета: розвинути у майбутніх вчителів уміння і навички застосування концепції навчання через досвід у початковій школі, формуючи здатність створювати інтерактивне освітнє середовище, яке стимулює практичну, творчу і рефлексивну діяльність учнів. Під час заняття магістранти мають навчитися розробляти інтегровані уроки, що базуються на дослідницьких і творчих завданнях, спрямованих на формування практичних компетентностей, критичного мислення та креативності дітей.

План

1. Основи теорії навчання через досвід (D. Kolb) та їх адаптація до уроків трудового навчання і мистецтва;
2. Етапи досвідного навчання: занурення в практичну діяльність, обговорення результатів, аналіз і узагальнення, застосування отриманих знань;
3. Практичне навчання через симуляції, досліди та експерименти.
4. Навчання через реальний досвід для кращого засвоєння матеріалу.
5. Види праці для молодших школярів (трудові завдання з ручної праці, творча праця, практична праця)

Завдання до заняття:

Підготуйте і реалізуйте завдання, що базуються на практичному досвіді, як-от створення виробів, використання природних матеріалів, опанування нових технологій через творчі експерименти;

Практична частина

Завдання 1: «Проектування функціонального виробу»

Мета: Навчити створювати вироби, що мають практичне значення, через інтеграцію теорії та практики.

Інструкція:

Запропонуйте спроектувати простий виріб для використання в класі, наприклад, органайзер для канцелярії з паперу або картону.

Нехай кожен студент виконає проєкт із попереднім етапом планування: намалювати ескіз, обрати матеріали, описати послідовність дій.

Рефлексія: Як цей процес допомагає учням зрозуміти важливість планування і практичного застосування своїх ідей?

Завдання 2: «Мистецький експеримент з кольором і текстурою»

Мета: Ознайомити з дослідницьким підходом у роботі з матеріалами.

Інструкція:

Запропонуйте студентам дослідити, як різні текстури впливають на малюнок: малювати фарбами на тканині, папері, дереві, картоні.

Нехай кожен студент створить зразки й обере найкращий варіант для реалізації мініпроєкту, наприклад, листівки чи декоративної композиції.

Рефлексія: Як робота з текстурами допомагає учням експериментувати і вивчати матеріали?

Завдання 3: «Творче переосмислення матеріалу»

Мета: Навчити бачити потенціал у простих речах через практичний досвід.

Інструкція:

Запропонуйте студентам використати непридатні для вжитку матеріали (старий одяг, залишки тканини, пластикові пляшки, коробки) і створити з них новий предмет (сумку, ляльку, прикрасу).

Додатково запропонуйте студентам продумати екологічний аспект завдання.

Рефлексія: Як така діяльність може стимулювати у дітей розуміння відповідального ставлення до ресурсів?

Завдання 4: «Вивчення ремесел через практику»

Мета: Познайомити студентів з традиційними ремеслами у практичній діяльності.

Інструкція:

Запропонуйте виконати нескладний виріб у стилі традиційного ремесла (наприклад, розпис писанки, плетіння з соломи, вишивка нитками на картоні).

Розкажіть, як адаптувати такі завдання для дітей у початковій школі.

Рефлексія: Як традиційні ремесла можуть стати цікавими і сучасними для учнів?

ЛІТЕРАТУРА

1. Возняк І.І., Гордієнко Т.В. Використання методу проєктів у підготовці майбутніх учителів початкової школи під час вивчення курсу «Сучасні підходи до навчання технологічної та мистецької освітньої галузі в початковій школі». *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя*. 2024. №1. С. 77-87.

2. Ботюк О.Ф. Конструювання з паперу методом орігамі: навч. посібник. Т.: Богдан, 2018. 64 с.

3. Гільберг Т. Г. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: технологічна освіта у початковій школі»: для пед. працівників. Київ: Генеза, 2021. 160 с.

4. Гра по-новому, навчання по-іншому: методичний посібник / Упорядник О.Рома. The LEGO Foundation, 2018. 44 с.

5. Жлудько В. М. Трудове навчання з практикумом: навчально-методичний посібник для студентів спеціальності 013 «Початкова освіта». Чернігів: ЧНТУ, 2016. 88 с.

6. Карлессі М.А. Нові ідеї виробів з бісеру. Харків: Вид-во «Ранок», 2017. 79 с.

7. Методика трудового навчання: проектно технологічний підхід: навч. посіб. / заг. ред. О.М. Коберник, В.К. Сидоренко. Умань: СПД Жовтий, 2019. 216 с.

8. Огієнко Д.П. Використання інтерактивних технологій кооперативного навчання у процесі трудової підготовки молодших школярів. *Збірник науково-практичного семінару «Регіональні особливості модернізації дошкільної та початкової освіти»* Чернігів: ЧПО, 2018. С. 84-88.

9. Оршанський Л. До проблеми технологічної підготовки школярів у сучасних умовах. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2020. №3. С.6-9.

Методичні рекомендації щодо самостійної роботи

Самостійна робота магістрантів під час вивчення дисципліни «Сучасні підходи до навчання технологічної та мистецької освітньої галузі в початковій школі» є важливим компонентом їхнього професійного становлення. Ця форма навчальної діяльності сприяє розвитку дослідницьких навичок, критичного мислення, творчого потенціалу і здатності застосовувати теоретичні знання на практиці. Ось кілька основних особливостей такої роботи:

Організація самостійної роботи

- планування та самоконтроль: магістранти складають індивідуальний план роботи, де визначають обсяги матеріалу, терміни виконання завдань і кінцеві цілі.
- робота з навчальною літературою: вивчення теоретичних основ сучасних підходів у викладанні технологічної та мистецької освітньої галузі.
- цифрові ресурси: застосування інтернет-ресурсів, відеоуроків, презентацій, онлайн-платформ для поглиблення знань.

Практичне спрямування

- розробка освітніх проєктів: самостійне створення конспектів уроків, планів позакласних заходів, методичних розробок для навчання молодших школярів.
- використання інтегрованих підходів: поєднання технологічного та мистецького компонентів в навчальних програмах (наприклад, stem/steam-підходи).
- інноваційні методи навчання: дослідження інтерактивних методів, таких як проєктна діяльність, гейміфікація, метод кейсів тощо.

Творча діяльність

- розвиток креативності: магістранти аналізують і створюють власні мистецькі й технологічні продукти, які можна використати в початковій школі.
- робота над авторськими підходами: розробка власних методик навчання, враховуючи потреби сучасних дітей.

Дослідницька робота

- аналіз наукової літератури: вивчення теоретичних засад сучасної педагогіки, дидактики та методики.
- емпіричні дослідження: проведення педагогічних експериментів, аналіз результатів, розробка рекомендацій для практичного використання.

Використання міждисциплінарного підходу

- дисципліна інтегрує знання з різних галузей, тому магістрантам важливо:
- розуміти основи педагогіки, мистецтва та технологій.
- застосовувати міжпредметні зв'язки під час проєктування уроків.

Завдяки самостійній роботі магістранти вчаться розвивати свої педагогічні компетенції, адаптувати інноваційні підходи до сучасних умов початкової школи, що є важливим елементом їхньої професійної підготовки.

Методичні рекомендації

- Ознайомтеся з Державним стандартом початкової освіти, концепцією НУШ, освітніми програмами та підручниками, які стосуються технологічної та мистецької освітніх галузей.
- Використовуйте сучасну літературу з педагогіки, методики викладання та наукові статті, що розглядають сучасні технології навчання.
- Створіть конспекти ключових тем, виділяючи основні поняття та приклади.
- Практикуйте складання конспектів інтегрованих уроків з використанням сучасних педагогічних технологій (проектного методу, ігрових технологій, STEAM).
- Включайте етапи формувального оцінювання та інтерактивні методи навчання.
- Розробіть завдання, які б поєднували елементи технологічної та мистецької діяльності (шаблони для творчих проєктів, макети виробів тощо).
- Використовуйте цифрові інструменти для підготовки презентацій і планування проєктів.
- Попрактикуйтесь, як адаптувати сучасні технології навчання для онлайн-уроків.
- Розробіть і презентуйте творчі проєкти, наприклад, створення декору або макетів, які можуть бути застосовані в освітньому процесі.
- Підготуйте звіт із поясненням використаних технік і технологій.
- Працюйте над створенням інтегрованих продуктів, таких як ляльковий театр із використанням матеріалів ручної роботи або цифрових анімацій.
- Записуйте враження та висновки після кожного етапу самостійної роботи. Визначайте, що вдалося добре, а що потребує вдосконалення.
- Порівнюйте виконану роботу з методичними рекомендаціями та критеріями оцінювання, щоб зрозуміти свої досягнення та помилки.
- Розглядайте кейси із практики, наприклад: «Як інтегрувати технології у урок декоративного мистецтва?» або «Як організувати групову роботу учнів на уроці трудового навчання?».
- Організуйте міні-дискусії чи групові обговорення для обміну ідеями.
- Створіть спільний проєкт або дидактичний матеріал із групою.
- Практикуйте виконання завдань у парах, щоб розвивати навички командної роботи.
- Використовуйте можливість отримати зворотний зв'язок від викладача щодо складності матеріалу чи виконання конкретних завдань.
- Готуйтеся до участі у семінарах і тренінгах, де зможете презентувати свої напрацювання.
- Дивіться майстер-класи, навчальні відео з методик викладання та використання сучасних технологій.
- Черпайте ідеї з реального мистецького середовища для створення творчих завдань.
- Створіть розклад із визначенням часу на опрацювання теоретичного матеріалу, виконання практичних завдань і підготовку до контрольних заходів

Система оцінювання

Контроль і перевірка знань та умінь магістрантів під час вивчення дисципліни «Сучасні підходи до навчання технологічної та мистецької освітньої галузі в початковій школі» є ключовими елементами забезпечення якості навчального процесу. Вони спрямовані на визначення рівня теоретичних знань, практичних навичок, творчих здібностей і здатності застосовувати сучасні педагогічні підходи у роботі з учнями початкової школи.

Контроль є педагогічною діяльністю, яка забезпечує:

- *оцінювання навчальних досягнень*: вимірювання відповідності отриманих знань і умінь навчальним цілям.
- *зворотний зв'язок*: забезпечення викладачів і магістрантів інформацією про прогрес у навчанні, сильні й слабкі сторони.
- *стимулювання саморозвитку*: формування у студентів мотивації до глибшого вивчення дисципліни через аналіз успіхів і помилок.

Функції контролю

- *навчальна*: контроль допомагає магістрантам зрозуміти, як правильно засвоювати матеріал.
- *коригувальна*: викладачі вносять зміни до навчального процесу залежно від результатів перевірки.
- *оціночна*: формується об'єктивна оцінка рівня підготовки.
- *мотиваційна*: створюються умови для заохочення магістрантів до кращого результату.

Особливості перевірки знань у цій дисципліні

- інтеграція знань і практики: контроль передбачає оцінювання здатності поєднувати технологічний і мистецький компоненти.
- творчий підхід: велика увага приділяється перевірці креативності в розробці уроків, створенні мистецьких виробів та їх адаптації до початкової школи.
- комплексний підхід: використання теоретичних і практичних завдань, які вимагають знань педагогіки, технологій і мистецтва.
- проектна діяльність: перевірка здійснюється через розробку та презентацію навчальних проєктів.

Форми контролю

Поточний контроль: виконання завдань під час занять.

Проміжний контроль:

1. Створення портфоліо за результатами виконання практичних завдань і самостійної роботи.

Мета: оцінити прогрес і здобутки студента протягом курсу.

Зміст портфоліо: конспекти інтегрованих уроків; зразки дидактичних матеріалів; фото/відео результатів власних творчих робіт або учнівських проєктів (якщо було практичне застосування); рефлексія студента щодо застосування сучасних технологій у навчальному процесі.

2. Проведення майстер-класу з використання нетрадиційних технік ручної праці та малювання.

Такий формат сприяє розвитку творчого потенціалу, удосконаленню педагогічних навичок та засвоєнню сучасних підходів до роботи з молодшими школярами.

Етапи підготовки та проведення майстер-класу

Планування

- *вибір теми*: важливо обрати тему, яка поєднує творчість і практичність (наприклад, створення поробок із вторинних матеріалів, техніка малювання кавою, квілінг, енкаустика тощо).

- *визначення мети*: наприклад, навчити учасників використовувати обрану техніку в освітньому процесі, сприяти розвитку дрібної моторики та творчих здібностей дітей.

- *аудиторія*: розрахувати формат майстер-класу для конкретної групи (вчителі, студенти або діти початкової школи).

Підготовка матеріалів. Підготувати всі необхідні матеріали для роботи: папір, фарби, тканину, нитки, воскові олівці, природні матеріали, клей тощо. Створити зразок роботи, яку будуть виготовляти учасники. Розробити візуальну підтримку (слайди або відео), що пояснює техніку.

Проведення майстер-класу

- *вступна частина*: представлення теми; короткий огляд техніки, її переваг та застосування в роботі з учнями; надихаючі приклади: роботи учасників або дітей, створені в цій техніці.

- *основна частина*: покрокова демонстрація процесу; паралельна робота учасників під керівництвом ведучого; коментарі та поради під час виконання.

- *заклучна частина*: аналіз виконаних робіт, обговорення труднощів і успішних рішень; пропозиції щодо адаптації техніки для уроків у початковій школі.

Приклади нетрадиційних технік

Малювання:

Малювання пальцями або долонями.

Енкаустика: малювання восковими олівцями або розплавленим воском.

Малювання кавою чи чаєм.

Граттаж: створення зображення через зішкрібання верхнього шару фарби.

Ниткографія: малювання за допомогою фарбованих ниток.

Ручна праця:

Квілінг: виготовлення виробів із скручених смужок паперу.

Орігамі або модульне орігамі.

Вироби з природних матеріалів (шишки, листя, гілочки).

Фелтинг (валяння з вовни).

Аплікація із тканини або ниток.

Освітній потенціал майстер-класу

- *розвиток моторики*: вправи, що вимагають точності й акуратності, допомагають розвивати дрібну моторику у дітей.

- *креативність*: участь у створенні незвичайних виробів стимулює творче мислення.

- *емоційна складова*: творча діяльність сприяє формуванню позитивного ставлення до навчання та розслабленню.

- *інтеграція*: використання технік у міждисциплінарних проектах (наприклад, аплікація на уроках природознавства чи історії).

Рекомендації для майбутніх учителів

- враховуйте вікові особливості: у початковій школі діти мають обмежену здатність до тривалої зосередженості, тому завдання повинні бути простими й зрозумілими.

- залучайте учасників: під час майстер-класу створіть інтерактивну атмосферу, заохочуючи учасників до запитань і експериментів.

- демонструйте приклад: важливо, щоб ведучий сам впевнено володів технікою і міг показати результативність її використання.

Майстер-класи такого типу не тільки розширюють професійний інструментарій майбутнього вчителя, а й надихають на впровадження творчих методів навчання в освітній процес.

3. Проект-презентація власноруч виготовленої розвивальної іграшки.

Мета: Продемонструвати здатність розробляти навчальний продукт і презентувати його.

Студенти мають пояснити мету, етапи роботи, використані технології, очікувані результати.

Підсумковий контроль: підсумковий екзаменаційний тест

Підсумковий екзаменаційний тест має на меті перевірити рівень сформованості знань, умінь та навичок магістрантів щодо використання сучасних педагогічних підходів у викладанні технологічної та мистецької освітніх галузей. Тест також оцінює здатність майбутніх учителів початкової школи впроваджувати інноваційні методи, інтегративні та творчі підходи в освітній процес.

Структура тесту:

Теоретичний блок – 10 б.:

- питання закритого типу (тести з вибором однієї або кількох правильних відповідей).

- питання відкритого типу (короткі письмові відповіді на педагогічні ситуації).

- завдання на встановлення відповідності

- завдання на заповнення пропусків

- завдання на вибір правильної послідовності

- завдання на аналіз ситуації

Практичний блок – 10 б.:

1. Розробити компетентнісно орієнтований інтерактивний урок – практичну роботу з папером (клас і тема на вибір) і показати формування наскрізних умінь.

2. Розробити фасилітовану дискусію з учнями за картиною Ф.Красицького «Гість із Запоріжжя».

3. Дібрати 3 завдання з підручника М.Масол з мистецтва до будь-якої теми та 3 завдання за одним з підручників ЯДС (технологічна галузь) та схарактеризувати за програмою (О.Савченко або Р.Шияна), на формування яких умінь та компетентностей кожне з них спрямоване.

Рефлексивний блок – 10 б.:

Есе. *Мета:* виявити рівень аналітичного мислення та здатність до рефлексії.

Приклад завдання: «Оцініть ефективність використання методу гейміфікації у навчанні мистецької освітньої галузі» або «STEAM-освіта в інтеграції мистецької та трудової галузей».

Критерії оцінювання: логічність структури, обґрунтованість аргументів, використання сучасної літератури.

Очікувані результати: магістранти продемонструють знання сучасних методик навчання технологій і мистецтва, будуть здатні самостійно розробляти інтегровані уроки з творчою складовою, покажуть вміння аналізувати та адаптувати сучасні педагогічні підходи до умов початкової школи.

Окрім теоретичних знань, перевіряються такі аспекти:

- уміння застосовувати сучасні методи навчання у технологічній і мистецькій освітній галузі.

- навички роботи з інтерактивними інструментами.

- рівень самостійності, творчого мислення та педагогічної майстерності.

Контроль у цій дисципліні виконує не лише оціночну, але й розвивальну функцію, що забезпечує якісну підготовку магістрантів до професійної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ботюк О.Ф. Конструювання з паперу методом орігамі: навч. посібник. Т.: Богдан, 2014. 64 с.
2. БровченкоА, Копитіна Н. Трудове навчання 1 клас Альбом-посібник Майстер Саморобко НУШ (до підручника «Я досліджую світ», Гільберг Т.) 64 с.
3. Веремійчик І. М. Методика трудового навчання в початковій школі: навч. посіб. Тернопіль : Мальва-ОСО, 2015. 276 с.
4. Водополова Н.А. Декупаж : від азів до досконалості. Москва : Эксмо, 2013. 112 с.
5. Возняк І.І., Гордієнко Т.В. Використання методу проєктів у підготовці майбутніх учителів початкової школи під час вивчення курсу «Сучасні підходи до навчання технологічної та мистецької освітньої галузі в початковій школі» *Наукові записки. Серія Психолого-педагогічні науки (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя)* / За заг. ред. В. В. Бурназової. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2023. № 3 с.77-87
6. Гаргін В.В., Коберник О.М. Історія розвитку методики трудового навчання в Україні: монографія. Умань : ПП Жовтий, 2012. 166 с.
7. Гільберг Т. Г. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: технологічна освіта у початковій школі» : для пед. працівників / Тетяна Гільберг [та ін.]. Київ : Генеза, 2021. 160 с.
8. Гнатюк М. В. Образотворче і декоративно-прикладне мистецтво: навч.-метод. посіб. Ч. 1. Івано-Франківськ : ЯРИНА, 2016. 196 с.
9. Гордієнко Т.В. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до трудового навчання молодших школярів в умовах інклюзії. *Наукові записки. Серія Психолого-педагогічні науки (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя)* / за заг. ред. В. В. Бурназової. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2023. № 2. с.47-53
10. Гордієнко Т.В., Русинко М.І. Організація предметно-перетворювальної діяльності молодших школярів на уроці «Дизайн і технології»The III International Scientific and Practical Conference «Latest directions of modern science», January 23-25, Vancouver, Canada., 2023. с.184-188.
11. Гра по-новому, навчання по-іншому: методичний посібник / упоряд. О.Рома The LEGO Foundation, 2018. 44с.
12. Грицюк О. І. Інтерактивні технології навчання молодших школярів. *Початкове навчання та виховання*. 2011. № 8. С. 2-17.
13. Данько І.С., Шевчук М.О. Педагогічні умови формування естетичних почуттів учнів молодшого шкільного віку у трудовому навчанні. *Початкова освіта: історія, проблеми, перспективи*. Матеріали II-ї Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, м. Ніжин, 17 жовтня 2019 р. / за заг. ред. Є.І. Коваленко, упоряд. Т. В. Гордієнко. Ніжин : НДУ ім. М.Гоголя, 2019. 262 с. (С. 63-65).
14. Державний стандарт початкової загальної освіти від 21 лютого 2018 року № 87 URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>. (дата звернення: 1.02.23)
15. Державні стандарти базової і повної середньої освіти / Освітня галузь – Технології. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2013. №4. С.1-6.

16. Жлудько В. М. Ігродизайн : метод. посіб. для майбут. учителів почат. кл. Чернігів : ЧНПУ, 2014.
17. Жлудько В. М. Трудове навчання з практикумом : навчально-методичний посібник для студентів спеціальності 013 «Початкова освіта». Чернігів: ЧНТУ, 2016. 88 с.
18. Кардашов В.М. Теорія та методика викладання образотворчого мистецтва: навч. пос. К.: Вид. Дім «Слово», 2007. 296 с.
19. Карлессі М.А. Нові ідеї виробів з бісеру. Харків : Вид-во «Ранок», 2014. 79 с.
20. Кириченко М. А. Основи образотворчої грамоти: навчальний посібник / М. А. Кириченко, І. М. Кириченко. К.: Вища школа, 2002. 190 с.
21. Кириченко М.А. Український народний декоративний розпис: навчальний посібник. К.: Знання – Прес, 2006. 228 с.
22. Кліщ. О.М. НУШ Технології 1 клас. Альбом-посібник. 48 с.
23. Котелянець Н. В. Реалізація міжпредметних зв'язків у змісті трудового навчання. *Учитель початкової школи*. 2016. №11. С. 20–24.
24. Котелянець Н.В., Котелянець Ю.С. Художня праця та основи дизайну: навчальний посібник. Харків, 2019. 128 с.
25. Красовська О. О. Образотворче мистецтво з методикою викладання у початковій школі : навч. посібник. Львів.: «Новий Світ2000», 2020. 292 с.
26. Малицька О. В. Образотворче мистецтво з методикою навчання : навч.-мет. посіб. для студ. вищ. пед. навч. закладів напрямів підготовки 6.010102 Початкова освіта. Бердянськ, 2016. 346 с.
27. Методика трудового навчання: проектно технологічний підхід: навч. посіб. / заг. ред. О.М. Коберник, В.К. Сидоренко. Умань: СПД Жовтий, 2014. 216 с.
28. Мистецтво: особливості викладання в початковій школі: навчально-методичний посібник / автор-уклад. В. П. Мартинова. Харків : Друкарня Мадрид, 2019. 111 с.
29. Назаренко А.А. НУШ Дизайн і технології «Я досліджую світ» 1 клас. Умілі ручки. До підручників Савченко О.Я., Шиян Р.Б. Альбом. 80 с.
30. Огієнко Д.П. Використання інтерактивних технологій кооперативного навчання у процесі трудової підготовки молодших школярів. *Збірник науково-практичного семінару «Регіональні особливості модернізації дошкільної та початкової освіти»* Чернігів : ЧПО, 2013. С. 84-88.
31. Огієнко Д.П. Інноваційні підходи до вивчення галузі «Технології»: Лекційний курс. Навчально-методичний посібник для студентів спеціальності «Початкова освіта». Чернігів: Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка, 2014. 116 с.
32. Оршанський Л. До проблеми технологічної підготовки школярів у сучасних умовах. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2011. №3. С.6-9.
33. Паршук С. М. Образотворче мистецтво з методикою навчання: методичні рекомендації. 2020. 81 с.
34. Рібцун О.Г., Рібцун Ю.В. Навчайся разом з нами робити оригамі. Київ : Літера ЛТД, 2011. 64 с.

35. Роговська Л. НУШ Альбом-посібник з трудового навчання. Маленький трудівничок. 1 клас, м.Тернопіль: Вид-во «Підручники і посібники» 2020. 96 с.
36. Степанова Л.В. Методика трудового навчання в початкових класах: Навчально-методичні матеріали для ступеневої підготовки вчителів початкових класів у вищих педагогічних закладах освіти. ОКР – бакалавр, спеціаліст: «Технологія». Методика початкового навчання. Модуль 1. Івано-Франківськ, 2008. 124 с.
37. Сучасні підходи до уроку образотворчого мистецтва: навч.-метод. посіб. для вчителів образотвор. мистецтва / Т. М. Артюшенко та ін.; за заг. ред. Л. В. Серих. 2-ге вид. Суми: НІКО, 2015. 110 с.
38. Тименко В. П. Початкова дизайн-освіта: теорія і практика формування конструктивних умінь особистості. К. : Педагогічна думка, 2010. 380 с.
39. Типова освітня програма початкової освіти розроблена під керівництвом Р. Б. Шияна. URL: <https://nus.org.ua/news/opublikuvaly-typovi-osvitni-programy-dlya-1-2-klasiv-nush-dokumenty/> (дата звернення: 1.02.23)
40. Типова освітня програма розроблена під керівництвом О.Я. Савченко. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli> (дата звернення: 1.02.23).
41. Турчин Т. М. Методика навчання освітньої галузі «Мистецтво»: навч.-метод. посіб. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2021. 281 с.
42. Турчин Т.М. Педагогіка мистецтва: навч. посіб. Чернігів: Десна Поліграф, 2015. 272 с.
43. Турчин Т.М. Початкова музична освіта: проблеми модернізації : монографія. Чернігів: ПАТ «ПВК “Десна”», 2013. 368 с.
44. Хорунжий В.І. НУШ Альбом Дизайн і технології 1 клас. Альбом. 48 с.
45. Черкасов В.Ф. Теорія і методика музичної освіти: підручник Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. 528 с.
46. Шевченко М.С., Гордієнко Т.В. Особливості предметно-перетворювальної діяльності молодших школярів на уроці «Дизайн і технології»: *Початкова освіта: історія, проблеми, перспективи. Збірник матеріалів III-ї Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*, м. Ніжин, 27 жовтня 2022 року. Укладач: Т.В.Гордієнко. Ніжин: НДУ ім. М.Гоголя, 2022. с.124-126.
47. Шевчук М.О. Декоративно-ужиткове мистецтво у трудовому навчанні в початковій школі: навч. посіб.. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 151 с.
48. Шестобуз, О. С. Образотворче мистецтво з методикою викладання в початкових класах: навч.-метод. посіб.; Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2011. 140 с.
49. Шість цеглинок в освітньому просторі школи: методичний посібник / Упорядник О.Рома. The LEGO Foundation, 2018. 32 с.
50. Яремків М.М. Композиція : творчі основи зображення: навчальний посібник. Тернопіль: Підручники і посібники, 2005. 112 с.
51. Savchenko N., Kotelianets Y., Dubinra M., Nikitina O. Modeling the methodological system of studying as a way of technological competence formation. *International Journal of Civil Engineering & Technology (IJCET)*. Vol. 9 (Number 11), Year 2018. P. 1996–2006.

Навчальне видання

Гордієнко Т. В.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ
ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ТА МИСТЕЦЬКОЇ
ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ
В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Навчально-методичний посібник

Технічний редактор – І. П. Борис
Комп'ютерна верстка – В. М. Косяк

Підписано до друку
Гарнітура Times New Roman
Замовлення №

Формат 60x84/16
Обл.-вид. арк. 10,36
Ум. друк. арк. 10,30

Папір офсетний
Тираж ел. вар.

Ніжинський державний університет
імені Миколи Гоголя
м. Ніжин, вул. Воздвиженська, 3-А
(04631) 7-19-72
E-mail: vidavn_ndu@ukr.net
www.ndu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 2137 від 29.03.05 р.